emile gaboriau

afacerea boiscoran

EMILE GABORIAU

AFACEREA BOISCORAN

ÎN ROMÂNEȘTE DE
VLAD MUȘATESCU

FOCUL DE LA VALPINSON

Să ascultăm însă glasul faptelor:

I

În noaptea de 22 spre 23 iulie 1871, către ceasurile unu, mahalaua Parisului, cea mai mare și cea mai des populată dintre mahalalele frumosului oraș, Sauveterre, fu trezită la viață de galopul frenetic al unui cal.

O mulțime de orășeni se repeziră la ferestrele lor.

În întunericul nopții ei nu putură să vadă decît un țăran fără haină și fără pălărie, biciuind fără milă o iapă albă pe care o călărea pe deșelate.

După ce străbătuse mahalaua, țăranul o apucase la dreapta pe strada Națională — fostă, pe vremuri, strada Imperială — o cotise pe strada Mautrec și se oprise drept în fața acelei frumoase case care face colțul cu strada Château.

Acolo locuiește primarul orașului Sauveterre, domnul Sénéschal, fost avocat, membru al consiliului general.

După ce a descălecat, țăranul a prins cu putere șnurul clopotului și a început să tragă de el cu atîta nădejde, încît peste cîteva clipe toată casa a fost în picioare.

În clipa următoare un servitor zdravăn, cu ochii încă cîrpiți de somn, veni să-i deschidă și-i spuse, din capul locului, iritat:

— Cine ești, măi omule? Ce vrei? Ai băut un păhărel mai mult? Știi al cui este clopotul pe care ești gata să-l rupi?

— Vreau să vorbesc cu domnul primar, răspunse țăranul, și încă repede, treziți-l din somn.

Domnul Séneschal era însă treaz de-a binelea.

Învăluit într-un halat de casă din molton gri, cu o lumînare în mînă, neliniștit și căutînd fără rezultat să-și ascundă neliniștea, el apăruse în vestibul și auzise totul.

— Este aici primarul, se auzi glasul său iritat. Ce vrei de la el în ceasul acesta cînd toți oamenii cinstiți dorm?

Înlăturîndu-l pe servitor, țăranul înaintă și spuse fără să folosească nici cea mai simplă formulă de politețe:

— Am venit, răspunse el, să vă cer să ne trimiteți pompierii.

— Pompierii! . . .

— Da, repede, trebuie să vă grăbiţi!

Primarul clătina din cap.

— Hm! . . . exclamă el și această exclamație dovedea că uimirea lui ajunsese la culme, hm! hm!

Și cine nu ar fi fost uimit în locul lui?

Ca să-i strîngi pe pompieri era neapărat necesar să baţi alarma generală; or, să baţi alarma generală în plină noapte însemna să pui orașul cu susul în jos, însemna să-i faci pe bravii lui locuitori să țîșnească speriați din paturile lor căci abia auziseră această lugubră alarmă, cu numai un an în urmă, odată cu invazia nemților și, după aceea, odată cu proclamarea Comunei.

— E vorba de un foc serios? întrebă domnul Séneschal.

— Serios! Cum să nu fie serios pe un vînt ca ăsta care smulge și coarnele din capul boului!?

— Hm! făcu din nou primarul, hm! hm!

Și asta pentru că, de cînd administra el Sauveterre, nu era pentru prima oară că-l trezea din somn cîte un țăran care zbiera sub ferestrele lui: „Ajutor! Arde!“

La început, cuprins de milă, se grăbea să adune pompierii și, în fruntea lor, alerga la locul sinistrului.

Și cînd sosea, cu sufletul la gură, șiroind de transpirație după un marș de cinci sau șase kilometri în pas alergător, ce găsea? Un hambar nenorocit care valora vreo zece scuzi și care se făcuse scrum. Alergase de pomană.

— Și, mă rog, reluă domnul Séneschal, la urma urmelor ce arde?

Nemaiputînd îndura atîta calm, ţăranul începuse, de furie, să-şi roadă biciuşca.

— Va să zică trebuie să vă spun încă o dată că totul arde, că totul a fost cuprins de flăcări: hambare, şure, recolte, case, castelul, totul?! Dac-o să mai întîrziaţi mult, n-o să mai găsiţi la Valpinson nici piatră pe piatră.

Rostirea acestui nume avu un efect miraculos.

— Ce face? întrebă primarul cu voce gîtuită, arde la Valpinson?

— Da.

— La contele de Claudieuse?

— Nimic mai adevărat, zău aşa!

— Dobitocule! De ce n-ai spus-o imediat?! strigă primarul.

Acum nu mai stătea pe gînduri.

— Repede, îi spuse el servitorului, vino să-mi dai hainele. Adică, nu! O să mă ajute doamna să mă îmbrac, asta e, nu avem nici o secundă de pierdut... Tu ai să alergi la Bolton, îl ştii, toboşarul, şi ai să-i ordoni din partea mea să bată alarma generală, de îndată, peste tot... Treci după aceea pe la căpitanul Parenteau, îi explici despre ce este vorba şi-l rogi să ia cheile pompierilor de la primărie, de la portar... Aşteaptă!... După ce ai isprăvit te întorci aici şi înhami caii... Foc la Valpinson! Am să-i însoţesc eu pe pompieri! Hai, du-te, aleargă, bate la uşi, strigă foc! Ne întîlnim în Piaţa Nouă!

Servitorul o luă din loc în cea mai mare viteză. Domnul Séneschal se adresă apoi ţăranului:

— Iar dumneata încalecă de grabă şi du-te de-i spune domnului de Claudieuse că poate să fie liniştit, că noi nu ne pierdem cu firea, că depunem toate eforturile, că ajutoarele sînt pe drum...

Ţăranul nu se clintea.

— Înainte de a mă înapoia la Valpinson, spuse el, mai am un drum de făcut în oraş.

— Cum? Ce spui?

— Trebuie să-l caut şi să-l iau cu mine pe domnul Seignebos, doctorul...

— Doctorul!... A fost rănit careva?

— Da, stăpînul, domnul de Claudieuse.

— Imprudentul! ... S-o fi aruncat în foc, așa cum îi este obiceiul ...

— A, nu! E vorba de faptul c-a primit două gloanțe.

Era gata-gata ca domnului primar al orașului Sauveterre să-i scape lumînarea din mînă.

— Două gloanțe! exclamă el. Unde? Cînd? Cum? De la cine?

— A! Nu știu.

— Și totuși ...

— Tot ce pot să vă spun este că l-au dus într-un mic hambar pe care nu-l cuprinseseră încă flăcările. Acolo l-am văzut, întins pe o mînă de paie, alb ca varul, cu ochii închiși și plin de sînge ...

— Dumnezeule! Să fi murit?

— Pînă am plecat eu încă nu murise.

— Și contesa?

— Doamna de Claudieuse, răspunse țăranul cu un pronunțat accent de respect în glas, era și dînsa în hambar, îngenunchease alături de domnul conte și-i spăla rănile cu apă proaspătă ... Erau acolo și cele două domnișoare ...

Domnul Séneschal se cutremură.

— S-ar părea că este vorba de o crimă, murmură el.

— Cît despre asta puteți să fiți sigur.

— Dar cine? Și în ce scop?

— A! Asta ...

— Domnul de Claudieuse este un tip nervos, e adevărat, un om violent, dar este în același timp și cel mai drept dintre oameni, toată lumea o știe ...

— Toată lumea.

— N-a făcut decît bine, în tot ținutul.

— Nimeni n-ar îndrăzni să spună altceva.

— Cît despre doamna contesă ...

— O! ... spuse țăranul cu adîncă convingere, este o sfîntă printre sfinte.

Primarul încerca să tragă concluzii.

— Vinovatul trebuie să fie un străin. Ne-au năpădit tot felul de vagabonzi și de cerșetori. Nu trece o zi fără să-i vezi pe la primărie cerînd ajutoare, tot felul de indivizi cu niște mutre de-ți vine să-i spînzuri ...

Țăranul aproba clătinînd din cap.

— Asta-i și părerea mea, spuse el. Și ca dovadă, în timp ce veneam încoace, mă gîndeam că, după ce-l anunț pe doctor, să dau de știre Justiției...

— Inutil! îl întrerupse domnul de Séneschal, asta e grija mea... În mai puțin de zece minute voi fi la procurorul Republicii... Hai, nu-ți cruța calul și spune-i doamnei de Claudieuse că venim deîndată.

Primarul din Sauveterre nu mai trecuse printr-o asemenea încercare de-a lungul întregii sale cariere. Fără ajutorul nevestii n-ar fi reușit el niciodată să se îmbarce. Așa, în clipa în care se ivi servitorul, era gata.

Omul se achitase de toate îndatoririle și din depărtare se auzea zgomotul surd al alarmei generale.

— Acum, îi spuse domnul Séneschal, înhamă caii. Cînd mă întorc, să găsesc trăsura în fața casei.

Orașul era în fierbere. Ferestrele se deschideau și oamenii scoteau capul, curioși, speriați. Porți se deschideau și se închideau cu zgomot.

„Numai să dea Dumnezeu, gîndea primarul, să-l găsesc pe Daubigeon acasă!“

Procuror imperial și apoi procuror al Republicii, domnul Daubigeon, era unul dintre marii prieteni ai domnului Séneschal.

Era un om la patruzeci de ani, cu privirea fină, cu chipul veșnic zîmbitor, celibatar convins și gata să se laude cu asta.

Se spunea la Sauveterre că nu are nici înfățișarea și nici felul de a fi al meseriei sale.

Colecționar pasionat, el aduna cu mare plăcere cărți frumoase, ediții rare, legături scumpe, gravuri și o bună parte din renta lui de zece mii de franci se ducea pe cărțile lui dragi. Erudit de școală veche, el avea pentru poeții latini, și mai ales pentru Vergilius, pentru Juvenal și pentru Horațiu, un cult cu totul ieșit din comun și care se trăda prin numărul mare de citate.

Trezit și el în grabă, ca toți ceilalți, se grăbea să se îmbrace pentru a alerga să afle vești, în clipa în care bătrîna lui guvernantă veni și-i anunță vizita domnului Séneschal.

— Să intre, strigă el, să intre!

Și, în clipa în care se ivi primarul:

— Căci ai să-mi spui, nu-i așa, continuă el, ce înseamnă acest tumult, ce sînt aceste strigăte și de ce bat tobele: . . . *Clamorque virum, clamorque tubarum.*

— S-a întîmplat o nenorocire îngrozitoare, rosti domnul Séneschal.

Vorbise în așa fel încît s-ar fi putut crede că nenorocirea se abătuse asupra lui.

— Ce ți s-a întîmplat, scumpe prieten? *Quid?* Curaj, ce naiba! Sînge rece! Amintește-ți spusele poetului care ne cere să rămînem aceiași chiar în fața adversităților:
Aequam, memento, rebus in arduis
Servare mentum . . .

— Răufăcători au dat foc la Valpinson! îl întrerupse primarul.

— Ce spui? Dumnezeule mare! *Quod verbum audio . . . O Jupiter!*

— Victimă a unei mîrșave tentative de asasinat, contele de Claudieuse se află, în clipa de față, pe moarte.

— O!

— Tobele pe care le auzi adună în clipa de față pompierii, căci trebuie să stingem focul, dar dacă mă aflu aici, în ceasul acesta, este pentru a te înștiința în mod oficial că s-a comis o crimă și pentru a-ți cere să faci dreptate!

Nu era nevoie de mai mult pentru a face să înghețe toate citatele pe buzele domnului procuror al Republicii.

— Ajunge! strigă el repede. Vino, vom lua toate măsurile pentru ca vinovații să nu poată scăpa . . .

Cînd au ajuns în strada Națională, aceasta era mai animată decît ziua în amiaza mare, deoarece Sauveterre este una din acele sub-prefecturi în care distracțiile sînt mult prea rare pentru ca o asemenea împrejurare să nu fie gustată din plin.

Tristele evenimente erau deja cunoscute și comentate. Lumea se îndoise la început, dar din clipa în care fusese văzută trăsura doctorului Seignebos alergînd escortată de un țăran călare, dobîndise certitudinea cuvenită.

În ceea ce-i privește pe pompieri, nu-și pierduseră nici ei timpul de pomană.

Din clipa în care primarul și domnul Daubigeon fură semnalați în Piața Nouă, căpitanul Parenteau se grăbi

să-i întîmpine și, ducînd milităreşte mîna la chipiu, raportă:

— Oamenii mei sînt gata.

— Toţi?

— Nu lipsesc nici zece. Cînd s-a aflat că e vorba să se dea o mînă de ajutor contelui şi contesei de Claudieuse, pe legea mea! ... pricepeţi, dar nimeni n-a încercat s-o şteargă.

— Hai, plecaţi şi vă daţi toată osteneala, porunci domnul Séneschal. Vă ajungem noi din urmă. Domnul Daubigeon şi cu mine ne ducem să-l luăm pe domnul Galpin-Daveline, judecătorul de instrucţie.

N-a fost nevoie să meargă prea departe.

Judecătorul umbla prin oraş după ei de vreo jumătate de ceas, îi zărise în piaţă şi venea să-i întîmpine.

Printr-un nemaipomenit contrast cu procurorul Republicii, domnul Galpin-Daveline era în adevăr omul profesiunii sale, ba chiar ceva mai mult decît atît. Totul în persoana lui, din cap pînă-n picioare, începînd cu ghetrele de postav şi sfîrşind cu favoriţii, de un blond prea deschis, totul trăda magistratul. Nu era grav, era însăşi întruchiparea gravităţii. Nimeni, cu toate că era un om tînăr, nu se putea lăuda că l-a văzut vreodată zîmbind sau că l-a auzit spunînd vreo glumă. Şi era atît de ţeapăn, încît — după cum spunea domnul Daubigeon — s-ar fi putut crede că înghiţise paloşul dreptăţii.

La Sauveterre, domnul Galpin-Daveline se bucura de faima unui om superior. Şi el credea că aşa şi stau lucrurile.

De aceea era indignat de fiecare dată cînd trebuia să acţioneze pe un cîmp care lui i se părea a fi prea îngust şi cînd era nevoie să risipească ceva din marile însuşiri cu care se credea înzestrat pentru soluţionarea unor treburi mărunte.

Numai că toate demersurile lui, deşi disperate, pentru dobîndirea unei alte slujbe, eşuaseră. În zadar îşi pusese prietenii pe foc. În zadar se amestecase, tăinuit, în politică, dispus să slujească orice partid ar fi putut să-l slujească pe el.

Domnul Galpin-Daveline nu era însă omul care să se dea bătut cu una-cu două şi, în ultimul timp, ca urmare

a unei călătorii la Paris, el lăsase să se înțeleagă că o căsătorie strălucită avea să-i asigure protectorii care-i lipsiseră pînă atunci pentru a pune în valoare meritele sale.

— Ei bine, spuse el în clipa în care dădu cu ochii de domnii Séneschal și Daubigeon, iată o afacere cumplită și care va avea un mare răsunet.

Primarul voi să-i dea amănunte.

— Inutil, îi spuse el. Tot ceea ce știi dumneata, știu și eu. L-am întîlnit și l-am interogat pe țăranul care ți-a fost trimis.

Apoi, întorcîndu-se către procurorul Republicii:

— Presupun, domnule, că este de datoria noastră să ne deplasăm de îndată la locul crimei . . .

— Tocmai asta voiam să spun și eu, răspunse domnul Daubigeon.

— Trebuie să înștiințăm jandarmeria . . .

— A înștiințat-o domnul Séneschal.

Judecătorul de instrucție era atît de agitat încît obișnuita lui răceală începuse să-l părăsească.

— Este flagrant delict! reluă el.

— Evident.

— Asta înseamnă că putem acționa de comun acord și, în același timp, potrivit funcțiilor fiecăruia dintre noi, dumneata depunînd cererea, eu acționînd asupra acesteia . . .

Un zîmbet ironic se ivi pe buzele procurorului Republicii.

— Mă cunoști destul de bine, răspunse el, ca să știi că nu poți să ajungi niciodată, cu mine, la un conflict privind atribuțiile fiecăruia; nu mai sînt decît un bătrînel care iubește liniștea și studiul. *Sum piger et senior, Pieridumque comes* . . .

— În cazul acesta, spuse grăbit domnul Séneschal, nimic nu ne mai reține. Trăsura e gata. Să mergem . . .

II

De la Sauveterre la Valpinson nu e decît o singură leghe; numai că este vorba de o leghe de prin partea locului, care măsoară șapte kilometri.

Dar domnul Séneschal avea un cal bun, cel mai bun poate din tot arondismentul, potrivit spuselor lui în clipa în care lua loc în trăsură alături de domnii Galpin-Daveline și Daubigeon.

Fapt este că, în mai puțin de zece minute, i-au ajuns din urmă pe pompieri, deși aceștia plecaseră cu mult înaintea lor.

Bărbați de nădejde, aproape toți meșterii lucrători din Sauveterre, zidarii, dulgherii, tinichigiii, pompierii se grăbeau cît puteau. Luminîndu-și drumul cu făclii, ei pășeau suflînd din greu și împingînd cele două pompe și căruța care conținea o serie de materiale de salvare.

— Curaj, prieteni! le strigă primarul depășindu-i. Mult curaj!

Trei minute mai tîrziu se ivi un țăran care galopa în bezna nopții de parc-ar fi fost un cavaler din poveste.

Domnul Daubigeon îi porunci să se oprească. El se supuse.

Era țăranul care venise ceva mai înainte la Sauveterre să dea alarma.

— Vii de la Valpinson? îl întrebă domnul Séneschal.

— Da, răspunse țăranul.

— Cum îi merge contelui de Claudieuse?

— Și-a recăpătat cunoștința.

— Ce-a spus doctorul?

— Că este probabil c-o să scape. Iar eu alerg la farmacie după doctorii.

Ca să audă mai bine, domnul Galpin-Daveline, judecătorul de instrucție, scoase capul din trăsură.

— Ce se zvonește, este acuzat cineva?

— Nimeni.

— Dar focul?

— Avem apă, răspunse țăranul, dar nu avem pompe, ce vreți să facem?! Și vîntul care suflă din ce în ce mai tare. A! Ce nenorocire! Ce nenorocire!

Și dădu pinteni calului în timp ce domnul Séneschal lovea fără contenire în bietul animal care, enervat de acest neobișnuit tratament, se cabra și sărea mereu în lături.

Bunul primar era exasperat. Această crimă i se părea a fi o sfidare la adresa lui și una din cele mai cumplite jigniri ce se puteau aduce administrației sale.

— Pentru că, în sfîrșit, repetă el pentru a zecea oară tovarășilor săi de drum, vi se pare dumneavoastră firesc, vi se pare logic ca un răufăcător să izbească tocmai în contele și în contesa de Claudieuse, în bărbatul cel mai respectabil și cel mai respectat din întregul arondisment, în femeia al cărei nume este sinonim cu puritatea și cu virtutea?

Și în ciuda zdruncinăturilor trăsurii, cu o energie de nepotolit, domnul Séneschal povestea tot ceea ce știa cu privire la stăpînii castelului de la Valpinson.

Contele Trivulce de Claudieuse era ultimul descendent al uneia dintre cele mai vechi familii din întregul ținut.

Prin anul 1829, cînd avea șaisprezece ani, el se îmbarcase ca sublocotenent de marină și ani la rînd nu apăruse la Sauveterre decît arareori și pentru scurtă vreme.

Era căpitan de vas în 1859 și desemnat pentru gradul de contra-amiral cînd, pe neașteptate, își dădu demisia și veni să se instaleze în castelul de la Valpinson căruia, din vechea lui splendoare, nu-i mai rămăseseră decît două turnuri în ruină care sălășluiau în mijlocul unui morman de pietre înnegrite de ani.

Timp de doi ani trăise singur ridicîndu-și cu greu o casă și, din cioburile averii strămoșești, durînd, cu multă muncă, o relativă bunăstare.

Se credea că așa avea să-și sfîrșească zilele cînd se răspîndi zvonul că avea să se căsătorească. Și acest zvon, lucru destul de rar, se dovedi adevărat.

Într-o bună dimineață domnul de Claudieuse plecase la Paris și, din scrisorile sosite puțin mai tîrziu, se află că se căsătorise cu fiica unuia dintre foștii săi camarazi de promoție, domnișoara Geneviève de Tassar de Bruc.

Mirarea a fost foarte mare.

Contele arăta splendid și se ținea foarte bine, dar împlinise patruzeci și șapte de ani și domnișoara de Tassar de Bruc abia număra douăzeci.

A! Dacă mireasa ar fi fost săracă, toată lumea ar fi înțeles și ar fi aprobat legătura; este firesc, nu-i așa, ca o fată fără zestre să-și sacrifice inima pentru pîinea cea

de toate zilele. Dar nu era aceasta situația. Marchizul de Tassar de Bruc trecea drept un om bogat și se spunea că-i numărase ginerelui său cincizeci de mii de scuzi.

Lumea și-a spus atunci că tînăra contesă trebuie să fie urîtă foc, infirmă sau pocită cel puțin, poate tîmpită ori avînd un caracter de nesuportat.

Eroare. Apăruse și lumea fusese uluită de nobila și marea ei frumusețe. Vorbise și toți fuseseră fermecați.

Să fi fost vorba, deci, așa cum se spunea la Sauveterre, despre o căsătorie din dragoste?

Așa s-a crezut. Asta n-a împiedicat o mulțime de babe să clatine din cap și să declare că douăzeci și șapte de ani e prea mult între soți și că această căsătorie nu avea să fie fericită.

Faptele nu au întîrziat să dezmintă aceste sumbre pronosticuri.

Pe o rază de zece leghe nu există căsătorie mai fericită decît aceea a domnului și a doamnei de Claudieuse și cei doi copii, două fete, care veniseră pe lume la patru ani unul de celălalt, aveau să consfințească fericirea pașnicului cămin.

Domnul și doamna de Claudieuse trăiau destul de izolați, timpul fiindu-le absorbit în întregime de grija marii lor proprietăți agricole și de educația celor două fete. Primeau arareori oaspeți iar ei înșiși nu veneau la Sauveterre decît de patru ori pe iarnă, la domnișoarele de Lavarande sau la bătrînul baron de Chandoré.

Vînător pasionat, domnul de Claudieuse veghea tot anul asupra vînatului său și-l apăra cu grija cu care-și apără un avar bunurile; el îi urmărea pe braconieri cu o asemenea înverșunare, încît se spunea că e mai bine să-i furi o sută de pistoli decît să-i ucizi o mierlă.

În fiecare vară, către sfîrșitul lunii iulie, familia pleca pentru o lună la Royan unde aveau o casă.

Odată cu deschiderea sezonului de vînătoare, în fiecare an, contesa pleca la Paris însoțită de fetele sale și locuia la părinți cîteva săptămîni.

Pentru a putea zdruncina această existență tihnită a fost nevoie de o catastrofă ca aceea din 1870.

Aflînd că nemții învingători călcau în picioare pămîntul sfînt al patriei, fostul căpitan de vas se simți din

nou soldat și francez din cap pînă-n picioare. S-a încercat totul, dar n-a fost chip să poată fi oprit. Deși regalist fanatic, el se declară gata să moară pentru Republică, pentru salvarea Franței. Cu toate că îl detesta, el își puse fără ezitare sabia în slujba lui Gambetta. Numit colonel al unui regiment de infanterie, se bătu ca un leu din prima pînă-n ultima zi cînd fu aruncat la pămînt și călcat în picioare în timp ce încerca să oprească oribila debandadă a unui corp de armată la Chanzy.

Întors la Valpinson odată cu semnarea armistițiului, nu suflă nici o vorbă nimănui, cu excepția soției sale, despre toate cele petrecute în timpul războiului. I se ceru să candideze în alegeri și este sigur că ar fi fost ales; refuză, declarînd că, dacă știa să se bată, nu știa, în schimb, să țină discursuri.

Procurorul Republicii și judecătorul de instrucție ascultau cu o singură ureche toate aceste detalii pe care, dealtfel, le cunoșteau foarte bine.

— Stăm, oare, pe loc? întrebă dintr-o dată domnul Galpin-Daveline, oricît mă uit, nu zăresc nici urmă de foc.

— Asta pentru că sîntem într-o vale, îi răspunse primarul. Ne apropiem însă și deîndată ce vom ajunge pe creastă, sus, fii pe pace, vei vedea . . .

Creasta aceasta era binecunoscută sub numele de muntele de la Sauveterre. Era constituită dintr-o rocă atît de dură, încît inginerii care trasaseră șoseaua națională de la Bordeaux la Nantes se îndepărtaseră de ea cu o jumătate de leghe, pentru a o evita.

Ea domina întreaga regiune și, în clipa în care trăsura ajunse în vîrf, nici domnul Séneschal și nici însoțitorii săi nu-și putură stăpîni un strigăt.

— *Horresco!* murmură procurorul Republicii.

Locul propriu-zis al incendiului le era încă ascuns de către bătrînele păduri de la Rochepommier, dar flăcările se înălțau cu mult deasupra arborilor, luminînd întregul orizont.

Tot ținutul era în mișcare. Toaca bătea de zor la biserica din Bréchy a cărei clopotniță se distingea, întunecată, pe fondul roșietic al cerului. Se auzea din beznă mugetul buciumului care, în chip obișnuit, slujea la chematul țăranilor aflați pe cîmp. Pași grăbiți se auzeau pe

toate potecile și țăranii alergau purtînd fiecare cîte o găleată.

— Ajutoarele vor ajunge prea tîrziu! spuse domnul Galpin-Daveline.

— O proprietate atît de frumoasă, spuse primarul, atît de înțelept amenajată! . . .

Și, riscînd un accident, porni calul în galop de cealaltă parte a coastei, căci Valpinson se află în fundul văii, la cinci sute de metri de gîrlă.

Acolo domneau spaima, dezordinea, panica. Și, cu toate acestea, nu lipseau nici brațele și nici bună-voința. Odată cu primele strigăte de alarmă, toți oamenii din împrejurimi alergaseră și continuau să vină în fiecare clipă, dar nu se găsea nimeni care să-i conducă.

Salvarea mobilierului îi preocupase în primul rînd. Cei mai îndrăzneți rezistau cu curaj în apartamente și cuprinși parcă de frenezie aruncau pe fereastră tot ce le cădea în mînă. Iar în mijlocul curții se adunau claie peste grămadă paturi, saltele, scaune, haine, cărți, lenjerie . . .

Sosirea domnului Séneschal și a tovarășilor săi fu salutată prin strigăte puternice.

— Iată-l pe domnul primar! exclamau țăranii care se simțeau mai liniștiți văzîndu-l acolo și care erau gata să-i dea ascultare.

Dealtfel, domnul Séneschal își dăduse seama de situație dintr-o singură privire.

— Da, prieteni, eu sînt, le spuse el, și vă felicit pentru felul în care v-ați purtat. În momentul de față trebuie să nu ne risipim forțele. Ferma, hambarul și clădirile înconjurătoare sînt pierdute, așa încît le vom abandona . . . Să ne concentrăm eforturile asupra castelului . . . Să ne organizăm . . . Gîrla este aproape, vom forma un lanț. Toată lumea să intre-n lanț, bărbați și femei! . . . Și ne trebuie apă, apă . . . Dar iată pompele.

În adevăr, pompele soseau făcînd un zgomot infernal. Căpitanul Parenteau luă comanda operațiunilor. Și, în cele din urmă, domnul Séneschal avu răgazul să se intereseze de contele Claudieuse.

— Stăpînul este aici, îi spuse o bătrînică arătîndu-i, la o sută de paşi, o căsuţă acoperită cu stuf, doctorul a cerut să fie dus acolo . . .

— Să mergem, domnilor, să-l vedem, spuse primarul adresîndu-se însoţitorilor săi.

Ei se opriră însă în pragul singurei încăperi pe care o avea această modestă locuinţă.

Era o încăpere mare, cu pămînt pe jos şi cu bîrnele înnegrite şi încărcate cu fel de fel de lucruri şi de unelte.

Două paturi cu coloane în spirală şi cu perdeluţe de mătase galbenă, două paturi bune de Saintonge, ocupau toată partea din fund a încăperii.

În patul din stînga, învăluită într-o cuvertură, dormea o fetiţă de patru sau de cinci ani vegheată de sora ei, cu doi sau trei ani mai mare.

Pe cel din dreapta, se afla contele de Claudieuse, mai mult aşezat decît întins, căci fuseseră adunate în spatele lui toate pernele scăpate de la foc.

Bustul gol îi era plin de sînge; doctorul Seignebos, fără haină şi cu mînecile suflecate, era aplecat deasupra lui şi, cu un burete într-o mînă şi cu un bisturiu în cea-laltă, părea absorbit într-o gravă şi complicată operaţie. Palidă, dar sublimă în calmul şi în hotărîrea ei, contesa Claudieuse stătea în picioare, la marginea patului şi, cu o lampă în mînă, trimitea lumină potrivit indicaţiilor medicului.

Într-un colţ, aşezate pe o ladă, două slujnice plîngeau cu faţa îngropată în poalele şorţului.

Deosebit de emoţionat, primarul din Sauveterre îşi luă inima-n dinţi şi intră.

Contele de Claudieuse îl zări cel dintîi.

— Ei! Acesta e viteazul Séneschal! spuse el. Vino mai aproape, prietene, vino! . . . După cum vezi, anul 1871 îmi este fatal. Din toată averea mea nu va mai rămîne la lumina zilei decît o lopată cu cenuşă . . .

— Este o mare nenorocire, răspunse primarul demn, dar noi ne-am temut de una mult mai cumplită . . . Slavă Domnului, sînteţi în viaţă . . .

— Cine ştie! . . . Sufăr îngrozitor . . .

Doamna de Claudieuse tresări.

— Trivulce! murmură ea cu accente de implorare, Trivulce!

Niciodată un îndrăgostit n-a aruncat iubitei sale o privire mai tandră decît aceea pe care domnul de Claudieuse a îndreptat-o asupra soţiei sale.

— Iartă-mi, scumpa mea Geneviève, iartă-mi lipsa de curaj . . .

Un spasm nervos îl sili să tacă pentru ca imediat după aceea să continuie cu o voce de tunet:

— Domnule! Doctore! Mii de tunete! Mă jupoi!

— Am cloroform, spuse medicul cu răceală.

— Nu vreau!

— În cazul acesta resemnaţi-vă şi suportaţi durerea . . . Şi staţi liniştit, pentru că fiecare mişcare a dumneavoastră vă sporeşte durerea.

Şterse apoi sîngele care se ivise sub bisturiul său şi continuă:

— Dealtfel, ne vom odihni timp de cîteva minute . . . Mi-au obosit şi ochii şi mîinile. Nu mai sînt tînăr, hotărît lucru!

Doctorul Seignebos avea şaizeci de ani. Era un omuleţ cu tenul măsliniu, slab, chel, destul de neglijent şi purta o pereche de ochelari de aur pe care tot timpul ba îi scotea, ba îi ştergea, ba îi punea la loc.

Prestigiul lui medical era foarte mare. Se cunoşteau, la Sauveterre, cîteva vindecări miraculoase, dar, cu toate acestea, nu avea decît un număr mic de prieteni.

Muncitorii îi reproşau felul său de a fi dispreţuitor, ţăranii faptul că era avid după cîştig, iar orăşenii părerile politice.

Opiniile lui, teoriile, mai degrabă ciudate, pe care le formula, anumite experienţe stranii pe care le realiza în văzul lumii, toate acestea îi făcuseră pe unii să se îndoiască de integritatea mintală a doctorului Seignebos. Cei mai indulgenţi se mulţumeau să spună: este un original.

Şi acest original, cum era de aşteptat, nu-l iubea defel pe domnul Séneschal, un fost avocat reacţionar. Avea o falsă stimă pentru procurorul Republicii, un biet şi inutil amator de cărţi. În schimb, îl detesta cu multă cordialitate pe domnul Galpin-Daveline . . .

Cu toate acestea, îi salută pe toți trei și vorbi fără să-i pese că este sau nu auzit de către bolnav:

— Vedeți, le spuse el, starea domnului de Claudieuse este destul de proastă... S-a tras asupra lui cu o armă de vînătoare încărcată cu cartușe cu alice și rănile acestea sînt foarte păcătoase. Înclin bucuros să cred că nu a fost atins nici un organ vital, dar n-aș fi în stare să bag mîna în foc... Am văzut adesea, în experiența mea, răni foarte mici, de felul acelora pe care le lasă un grăunte de plumb, răni mortale însă, care n-au ieșit la iveală, ca atare, decît după douăsprezece sau după cincisprezece ore.

Ar mai fi continuat el multă vreme, dacă n-ar fi fost întrerupt cu destulă brutalitate.

— Domnule doctor, spuse judecătorul de instrucție, mă aflu aici tocmai pentru că s-a săvîrșit un atentat. Trebuie ca vinovatul să fie descoperit și pedepsit. Și, din clipa aceasta, în numele Justiției, cer tot concursul domniei-voastre...

III

În felul acesta, printr-o singură frază, domnul Galpin-Daveline devenea în chip despotic stăpîn pe situație lăsîndu-i pe al doilea plan atît pe doctor și pe primar, cît și pe procurorul Republicii.

Nu mai exista nimic pentru el, în afara unui atentat al cărui făptaș trebuia descoperit și nu mai exista decît un singur judecător: el însuși.

— Așadar, domnule doctor, reluă el, credeți că există vreun inconvenient care să mă împiedice să-i iau rănitului un interogatoriu?

— Ar fi mult mai bine, desigur, dacă l-ați lăsa în pace, mormăi doctorul Seignebos, l-am chinuit eu vreme de un ceas, am să încep din nou imediat să-i extrag plumbii din carnea care i-a fost ciuruită... Dar dacă țineți...

— Țin...

— În cazul acesta, grăbiți-vă, deoarece febra nu va întîrzia să se ivească.

Domnul Daubigeon nu-şi ascundea cîtuşi de puţin nemulţumirea.

— Daveline! . . . spunea el în şoaptă, Daveline! . . .

Celàlalt nu-i dădea nici o atenţie.

După ce-şi scoase din buzunar un carnet şi un creion se apropie de patul domnului de Claudieuse şi-l întrebă pe acelaşi ton:

— Vă simţiţi, oare, în stare să răspundeţi întrebărilor mele, domnule conte?

— Da, desigur.

— Atunci vă rog să-mi spuneţi tot ceea ce ştiţi despre întîmplările nefericite care s-au petrecut astă-noapte.

Ajutat de soţia sa şi de doctorul Seignebos, contele se înalţă puţin şi începu:

— Tot ceea ce ştiu eu nu va fi, din păcate, de prea mare folos investigaţiilor justiţiei . . . Cred că era unsprezece, n-aş putea să precizez ora, eram culcat şi trecuse cîtva timp din momentul în care-mi stinsesem lumînarea, cînd o lumină vie se văzu în dreptul ferestrelor mele . . M-am mirat, dar destul de nehotărît, căci eram în starea aceea de amorţeală cînd nici nu dormi, dar nici treaz nu poţi să spui că eşti. Mi-am spus: „Ce-o fi asta?“ dar nu m-am sculat. Un zgomot puternic, ceva de felul unui zid care se prăbuşeşte, m-a adus la realitate. O! În clipa aceea am ţîşnit din pat spunîndu-mi: „Arde!“ Neliniştea mea a sporit în clipa în care mi-am adus aminte că în curte şi de jur împrejurul clădirilor se aflau şaisprezece mii de buşteni tăiaţi încă de anul trecut . . . Îmbrăcat numai pe jumătate, m-am avîntat în jos pe scări. Eram, mărturisesc, atît de tulburat încît mi-a venit destul de greu să deschid uşa care dă afară. Cu toate acestea am izbutit. Dar în clipa în care am pus piciorul în prag am simţit în partea dreaptă, ceva mai sus de şold, o durere cumplită şi am auzit foarte aproape de mine o detunătură . . .

Judecătorul de instrucţie îl opri printr-un gest.

— Povestirea dumneavoastră, domnule conte, este, fără îndoială, deosebit de limpede. Cu toate acestea, trebuie să precizăm un anumit detaliu. S-a tras asupra dumneavoastră exact în clipa în care aţi apărut?

— Da, domnule.

— Înseamnă că asasinul era aproape, că stătea la pîndă... El știa că incendiul avea să vă scoată negreșit din casă și aștepta...

— Aceasta a fost și este încă și impresia mea, declară contele.

Domnul Galpin-Daveline se întoarse către domnul Daubigeon.

— Așadar, îi spuse el, asasinatul este factorul principal care trebuie reținut în momentul de față; incendiul nu este decît o circumstanță agravantă, nu este decît mijlocul folosit de vinovat pentru a fi sigur că-și va realiza crima...

După aceea, se întoarse din nou către conte:

— Continuați, domnule.

— Simțindu-mă rănit, continuă domnul de Claudieuse, prima mea mișcare — o mișcare instinctivă, dealtfel, — a fost aceea de a mă îndrepta către punctul din care credeam că plecase lovitura... Nu făcusem nici trei pași cînd am fost lovit din nou, la umăr și la gît... Această a doua rană era mult mai gravă decît prima, căci inima îmi slăbi, am fost cuprins de amețeală și am căzut...

— Nu ați putut nici măcar să-l zăriți pe ucigaș?...

— Iartă-mă. În clipa în care am căzut mi s-a părut că văd un om alergînd din spatele stivei de bușteni, străbătînd curtea și dispărînd în cîmpie...

— L-ați putea recunoaște?

— Nu.

— Dar ați văzut cum era îmbrăcat, îmi puteți da cîteva din semnalmentele lui.

— Nici măcar. Aveam în fața ochilor o pînză, iar el a trecut ca o nălucă.

Judecătorul de instrucție nu-și putu reține un gest de ciudă.

— Nu are nici o importanță, spuse el, îl vom descoperi... Dar vă rog să continuați, domnule.

Contele clătină din cap.

— Nu mai am nimic să vă spun, domnule, răspunse el. Am leșinat și nu mi-am revenit decît după cîteva ceasuri, cînd mă aflam aici, în patul acesta.

Domnul Galpin-Daveline nota cu cea mai mare grijă răspunsurile contelui.

— Vom reveni, domnule conte, reluă el după aceea, asupra împrejurărilor în care s-a produs atentatul și o vom face cu multă grijă. Pentru moment trebuie să știu ce s-a întîmplat după leșinul dumneavoastră. Cine ar putea să-mi spună? . . .

— Soția mea, domnule.

— Așa mi-am închipuit și eu. Doamna contesă s-a trezit odată cu dumneavoastră?

— Soția mea nu se culcase, domnule.

Judecătorul se întoarse brusc spre contesă și o singură aruncătură de ochi îi fu îndeajuns pentru a recunoaște că îmbrăcămintea contesei nu era aceea a unei femei care a fost trezită brutal din somn de un incendiu.

— Într-adevăr, domnule, murmură ea.

— Berthe, continuă contele, cea mai mică dintre fiicele noastre, cea care se află aici pe pat învăluită în cuvertură, este greu bolnavă de rujeolă . . . Soția mea rămăsese la căpătîiul ei . . . Din fericire, ferestrele copiilor răspund în curte, iar focul a fost pus de partea cealaltă . . .

— Și cum a fost înștiințată doamna contesă despre dezastru? întrebă judecătorul de instrucție.

Fără să aștepte o altă întrebare mai precisă, doamna de Claudieuse se apropie.

— Așa cum v-a spus adineaori soțul meu, domnule, rămăsesem alături de Berthe . . . Îmi petrecusem alături de ea și noaptea trecută și, din cauza asta, eram destul de obosită și ațipisem. La un moment dat, am fost trezită de zgomotul unei detunături . . . așa mi s-a părut. Mă întrebam tocmai dacă nu cumva mă înșel cînd, aproape imediat după aceea, s-a auzit cea de a doua lovitură. Am părăsit camera fetițelor mai mult mirată decît neliniștită . . . A! domnule, dar focul era atît de intens încît scara era luminată ca în plină zi . . . Am coborît în fugă. Ușa care dă în curte era deschisă, am ieșit . . . La numai cinci sau șase pași am zărit, la lumina flăcărilor, trupul soțului meu . . . M-am repezit către el, nu mă mai auzea, inima lui încetase să mai bată, crezusem că a murit, am strigat după ajutor ca o disperată . . .

Domnii Séneschal și Daubigeon se cutremurară.

— Bine! aprobă cu un aer foarte satisfăcut domnul Galpin-Daveline, foarte bine! . . .

— Știți, domnule, continuă contesa, cît de adînc dorm oamenii de la țară . . . Cred că am rămas multă vreme singură, îngenuncheată în preajma soțului meu. . . În cele din urmă, însă, flăcările au fost văzute, oamenii s-au trezit și, odată cu ei, servitorii și lucrătorii de la ferma noastră. Toți au ieșit strigînd: „Foc!“ Zărindu-mă, au venit spre mine și m-au ajutat să-l transport pe soțul meu în loc ferit de primejdia care se apropia amenințătoare.

Doctorul Seignebos asista la toate aceste formalități preliminare cu un aer de dispreţuitoare nerăbdare.

Ceilalți, domnul Séneschal, procurorul Republicii, servitorii înșiși, abia dacă își puteau stăpîni emoția.

El însă, ridica din umeri și mormăia printre dinți:

— Formalități! Copilării! Sofisticării!

După ce-și scoase, după ce-și șterse și după ce-și puse la loc ochelarii cu rame de aur, se așezase în fața mesei șchioape, din acea nenorocită de încăpere, pe care orînduia și alinia cele cincisprezece sau douăzeci de alice de plumb extrase din rănile contelui de Claudieuse.

Dar, auzind ultimele cuvinte ale contesei, se ridică și se adresă laconic domnului Galpin-Daveline:

— Sper, domnule, că acum îmi veți restitui bolnavul? . . .

Jignit — oricine ar fi reacționat la fel — judecătorul de instrucție încruntă sprîncenele și răspunse rece:

— Îmi dau seama, domnule, de însemnătatea misiunii dumneavoastră, dar sarcina mea nu este nici ea mai puțin gravă sau mai puțin urgentă.

— O! . . .

— În consecință, domnule doctor, îmi veți acorda, cred, încă cinci minute . . .

— Și zece dacă doriți, domnule judecător. Numai că eu vă atrag atenția asupra faptului că din această clipă fiecare minut care trece poate să primejduiască viața rănitului . . .

Se apropiaseră unul de celălalt și în ochii lor se citea mînia. Ar fi fost în stare să se ia și la ceartă la căpătîiul domnului de Claudieuse?

Pesemne că la aceasta se gîndise și contesa cînd le spuse:

— Domnilor . . . vă cer iertare . . .

Poate că intervenția ei nu ar fi fost suficientă, dacă domnul Séneschal și domnul Daubigeon nu i-ar fi despărțit adresîndu-se fiecare, și în același timp, altuia.

Domnul Galpin-Daveline se dovedi cel mai încăpățînat; în ciuda tuturor el spuse:

— Nu mai am, domnule, și se adresa domnului de Claudieuse, decît o singură întrebare: unde și cum stăteați? Unde și cum credeți că era așezat asasinul în momentul atentatului?

— Domnule, răspunse contele cu o voce evident obosită, v-am mai spus-o, eram în picioare, în pragul ușii, privind curtea. Asasinul trebuie că pîndea la vreo douăzeci de pași, la dreapta mea, în spatele stivei cu lemne.

După ce consemnă în scris răspunsul rănitului, judecătorul se întoarse către doctor.

— Ați auzit, domnule? Este rîndul dumneavoastră să fixați prezumpția asupra unui punct hotărîtor: la ce distanță se găsea criminalul în clipa în care a tras?

— Eu nu-s ghicitor, răspunse brutal doctorul.

— A! luați seama, domnule, insistă domnul Galpin-Daveline, justiția, al cărei reprezentant sînt aici, are și mijloacele și dreptul de a se face respectată. Sînteți medic, domnule, și medicina a ajuns în stadiul în care poate răspunde aproape matematic la întrebarea pe care v-o pun . . .

Domnul Seignebos rînjea:

— Serios? A ajuns medicina atît de departe? Care medicină? Fără îndoială, medicina legală, cea care este devotată parchetului și care se află la discreția președinților de tribunale . . .

— Domnule!

Dar medicul nu era omul în stare să suporte un al doilea eșec.

— Știu ce vreți să-mi spuneți, continuă el liniștit. Nu există nici un manual de medicină legală care să soluționeze fără discuție problema la care ne referim. Am studiat și eu aceste manuale, care sînt armele dumneavoastră, domni magistrați de instrucție. Cunosc opinia

lui Devergie, a lui Orfila și mai cunosc și opiniile lui Casper, Tardieu, de Briant, Chaudey . . Știu foarte bine că acești domni pretind că pot stabili la centimetru de la ce distanță a fost tras un foc de armă . . . Eu nu-s atît de priceput. Eu nu-s decît un biet medic de țară, un simplu tămăduitor . . . Și, înainte să-mi spun părerea care ar putea tăia capul cine știe cărui nevinovat, poate, eu trebuie să reflectez, să mă sfătuiesc, să recurg la experiențe.

Era atît de evident că avea dreptate în fond, chiar dacă nu și în formă, încît domnul Galpin-Daveline se îmblînzi.

— Vă cer părerea, domnule, numai cu titlul de informație. Opinia dumneavoastră definitivă va constitui subiectul unui raport documentat . . .

— A! . . . așa . . .

— Binevoiți, vă rog, a-mi comunica neoficial concluziile dumneavoastră ca urmare a examinării rănilor domnului de Claudieuse.

Domnul Seignebos își potrivi ochelarii.

— Impresia mea, răspunse el, cu toate rezervele de rigoare, bineînțeles, este că domnul de Claudieuse și-a dat perfect de bine seama de situație. Cred că asasinul era într-adevăr ascuns la distanța pe care o indică dînsul. Ceea ce pot eu să vă spun este că cele două focuri de armă au fost trase de la distanțe diferite, unul mult mai aproape decît celălalt; dovada este că una dintre răni, cea de la șold, este, cum spun vînătorii, mai degrabă o zgîrietură, iar cealaltă, cea de la umăr, o rană serioasă . . .

— Dar se știe foarte bine de la ce distanță poate o armă să rănească serios, întrerupse domnul Séneschal, pe care tonul dogmatic al doctorului îl irita.

Domnul Seignebos se înclină.

— Se știe? Cine știe? Dumneavoastră, domnule primar? Eu, unul, nu știu, o declar. Este drept însă că eu nu uit, așa cum uitați dumneavoastră, că nu mai avem, ca pe vremuri, numai două sau trei tipuri de arme de vînătoare. V-ați gîndit la imensa varietate a armelor franceze, engleze, americane și germane care sînt astăzi atît de larg răspîndite? Cum îndrăzniți, domnule, să vă pronunțați cu atîta ușurință? Oare nu vă dați seama, tocmai

dumneavoastră, un fost avocat și un magistrat municipal, că toată dezbaterea curții cu juri se va învîrti tocmai asupra acestei grave chestiuni?

Îndată după aceea, decis să nu mai răspundă, doctorul își reluă bisturiul și pensele cînd, pe neașteptate, se auziră de afară strigăte atît de îngrozitoare încît domnii Séneschal, Daubigeon și doamna de Claudieuse se repeziră către ușă.

Iar aceste strigăte erau, vai! foarte întemeiate.

Tavanul corpului principal al clădirii se prăbușise, acoperind sub dărîmăturile lui pe bietul toboșar care bătuse, cu numai două ceasuri în urmă, alarma generală, Bolton, și pe un pompier, numit Guillebault, cel mai respectat dintre dulgherii orașului Sauveterre, tată a cinci copii.

Toate tentativele de a veni în ajutorul victimelor eșuară. Un jandarm și un fermier din împrejurimi, care încercară să pătrundă pînă la locul accidentului, erau cît pe ce să rămînă în foc și fură scoși cu mare greutate și într-o stare jalnică. Jandarmul avusese cel mai mult de suferit.

Abia atunci își dădură oamenii seama cu adevărat de îngrozitoarea crimă pe care o săvîrșise incendiatorul...

Atunci, odată cu fumul care ridica spre cer jerbe de scîntei, se făcură auzite strigătele de răzbunare.

— Moarte incendiatorului, moarte!

În această clipă, mînia firească a oamenilor îl inspiră pe domnul Séneschal.

— Da, prieteni, strigă el, la moarte! Trebuie să-l descoperim pe incendiator, trebuie neapărat! Și asta depinde de voi... Este cu neputință ca printre voi să nu se afle cineva care să nu știe ceva... Să se arate și să vorbească... Gîndiți-vă că cel mai neînsemnat indiciu poate călăuzi pașii Justiției. Tăcerea, prieteni, înseamnă complicitate... Gîndiți-vă, consultați-vă...

O mulțime de șoapte străbătură adunarea și apoi se auzi:

— Este cineva care poate vorbi.

— Cine?

— Cocoleu! El s-a aflat aici de la începutul începutului. El este acela care s-a dus să ia din camerele lor fetiţele doamnei de Claudieuse. Unde este? Cocoleu! . . . Cocoleu! . . .

Acest Cocoleu era unul dintre năpăstuiţii care-şi tîrăsc nefericirea de-a lungul cîmpiilor. Era idiot, mai mult, era atins de una din acele îngrozitoare maladii nervoase ale cărei accese scutură violent muşchii întregului corp şi. cu deosebire, muşchii obrazului.

Nu era mut, dar izbutea să lege două-trei vorbe numai cu preţul unor mari eforturi şi numai bîlbîindu-se.

Adesea, ţăranii, mucaliţi, îi strigau:

— Dacă ne spui cum te cheamă, capeţi un gologan.

Îi trebuiau cinci minute de bîlbîială pentru a izbuti, în cele din urmă, să rostească numele mamei sale:

— Co . . . co . . . co . . . lette.

De aici i se trăgea porecla de Cocoleu.

Se constatase că nu era bun de nimic; nimeni nu-i mai dăduse nici o atenţie şi începuse să vagabondeze. Ar fi pierit de nevoi şi de necazuri dacă steaua lui bună nu i-ar fi îndrumat paşii spre Valpinson.

Mişcaţi de nenorocirea lui, contele şi contesa de Claudieuse hotărîră să-l reţină la castel.

— L-am găsit! se auziră cîteva voci. Iată-l! Iată-l!

Oamenii se dădură în lături şi, îndemnat de cîţiva ţărani, se ivi un tînăr.

— Era ascuns acolo, după gard şi nu voia să vină, şmecheru'!

Starea în care se aflau hainele lui Cocoleu arăta că, în adevăr, opusese o mare rezistenţă.

Era un băiat de optsprezece ani, imberb, foarte înalt, extraordinar de slab şi atît de deşelat încît părea pocit. O claie deasă de peri roşii şi ţepeni se adunase deasupra unei frunţi scurte şi teşite. Iar ochii săi mici, gura sa mare şi cu dinţi ascuţiţi, nasul său turtit şi urechile lui mari, toate acestea îi dădeau o expresie stranie de cretin, dar şi de şiret, în acelaşi timp.

— Ce facem cu el? îl întrebară oamenii pe domnul Séneschal.

— Trebuie să-l conducem în faţa judecătorului de instrucţie, prieteni, răspunse primarul, aici, în căsuţa aceea mică în care aţi dus-o pe doamna de Claudieuse...

— Şi va trebui să vorbească, tunară ţăranii... Ai auzit? Da? Atunci vino...

IV

Punîndu-şi la încercare amorul propriu, pentru a părea flegmatic şi nepăsător, atît doctorul Seignebos cît şi domnul Galpin-Daveline nu schiţară nici un gest pentru a-şi putea da seama de cele ce se petreceau afară.

Doctorul se pregătea să-şi reia treburile şi, metodic, liniştit, ca şi cum s-ar fi aflat în cabinetul său, spălă buretele de care se servise şi şterse pensele şi bisturiul.

La rîndul său, judecătorul de instrucţie, în picioare, în mijlocul camerei, cu braţele încrucişate, cu privirea aţintită în gol, părea pierdut în tot felul de combinaţii de neînţeles. Se gîndea, poate, că steaua lui cea bună l-a condus în sfîrşit spre acel caz răsunător pe care, timp îndelungat, îl dorise din răsputeri.

Dar domnul de Claudieuse era departe de a împărtăşi indiferenţa lor. El se agita în patul său şi, în clipa în care domnii Séneschal şi Daubigeon apărură palizi şi tulburaţi, întrebă:

— De ce toată larma asta?

Şi cînd i se aduse la cunoştinţă nenorocirea strigă:

— Dumnezeule! Şi eu care mă plîngeam pentru că mă vedeam aproape ruinat. Doi oameni morţi!... Asta este adevărata nenorocire... Bieţii oameni, victimele propriului lor curaj!... Bolton, un tînăr de treizeci de ani! Guillebault, un tată de familie, care lasă cinci copii fără sprijin!...

Contesa, care tocmai intrase, auzise ultimele cuvinte rostite de soţul ei.

— Atîta timp cît vom mai avea o bucăţică de pîine, îl întrerupse ea cu o voce tulburată, nici mamei lui Bolton şi nici copiilor lui Guillebault nu le va lipsi nimic!

Nu mai putu rosti nici un cuvînt.

Țăranii care-l descoperiseră pe Cocoleu invadaseră încăperea, împingîndu-l pe prizonier în fața lor.

— Unde este judecătorul? întrebară ei. Iată un martor . . .

— Cum? Cocoleu! strigă contele.

— Da, el știe cîte ceva, a spus-o și trebuie s-o repete în fața Justiției pentru ca incendiatorul să fie descoperit.

Judecătorul era stăpînul situației, înarmat cu puterile aproape nelimitate pe care legea le conferă magistratului.

Luînd loc, el se adresă lui Cocoleu:

— Așadar, băiete, ascultă-mă bine și încearcă să înțelegi. Știi ce s-a petrecut în noaptea asta la Valpinson?

— Foc, răspunse idiotul.

— Da, prietene, focul care a distrus casa binefăcătorilor tăi, focul în care au pierit doi sărmani pompieri . . . Și asta nu e tot: s-a încercat asasinarea contelui de Claudieuse. Îl vezi, este în patul acesta, rănit și plin de sînge. Îți dai seama de durerea doamnei de Claudieuse . . . Toate aceste nenorociri, prietene, sînt opera unui mizerabil incendiator. Îl disprețuiești, nu-i așa, pe acest mizerabil, îl urăști, nu?

— Da, spuse Cocoleu.

— Ai vrea să fie pedepsit . . .

— Da, da!

— Ei bine, trebuie să mă ajuți să-l descopăr, pentru a fi arestat de jandarmi, trimis în închisoare și judecat. Îl cunoști, ai spus tu singur că-l cunoști . . .

Se opri. Cocoleu tăcea tot timpul.

— La urma urmelor, întrebă magistratul, cu cine a vorbit nefericitul acesta?

Nici un țăran nu putu să răspundă acestei întrebări. Se interesară, dar nu aflară nimic. Poate că idiotul nici nu rostise cuvintele care i se atribuiau.

— Ceea ce este sigur, declară unul dintre arendașii de la Valpinson, este că nenorocitul ăsta fără minte nu doarme, aș putea să zic, niciodată, și că în fiecare noapte se învîrtește ca un cîine de pază în jurul clădirilor . . .

Această frază se dovedi pentru domnul Galpin-Daveline o adevărată rază de lumină. Și schimbă brusc forma interogatoriului:

— Unde ţi-ai petrecut seara? îl întrebă el pe Cocoleu.
— În . . . în . . . curte . . .
— Cînd s-a declarat incendiul dormeai?
— Nu.
— Cum a început?
Încăpăţînat, idiotul îşi aţintise privirile asupra doamnei de Claudieuse cu expresia încrezătoare şi supusă a unui cîine care caută să citească în ochii stăpînului său.
— Răspunde, prietene, insistă contesa, supune-te, vorbeşte . . .
O sclipire de lumină se ivi în ochii lui Cocoleu.
— S-a . . . s-a . . . s-a pus focul, se bîlbîi el.
— Intenţionat?
— Da.
— Cine l-a pus?
— Un domn . . .
Nu exista nici un martor al acestei scene care, pentru a putea auzi mai bine, să nu-şi fi reţinut respiraţia.
— L-ai văzut pe acest domn? întrebă judecătorul de instrucţie.
— Da.
— Şi îl cunoşti?
— Foarte . . . foarte bine.
— Îi ştii numele?
— O! Da.
— Cum se numeşte?
O expresie de îngrozitoare nelinişte contractă figura palidă a lui Cocoleu; ezită şi, cu un violent efort, răspunse:
— Bois . . . Bois . . . Boiscoran.
Murmure de nemulţumire şi zîmbete neîncrezătoare întîmpinară acest nume.
Nimeni nu avea nici o umbră de ezitare sau de îndoială.
— Domnul de Boiscoran un incendiator? spuneau ţăranii. Cine ar putea să creadă una ca asta?
— Este absurd! declară domnul de Claudieuse . . .
— N-are nici o noimă! îl aprobară domnii Séneschal şi Daubigeon.
Judecătorul de instrucţie era, de departe, cel mai emoţionat dintre toţi. Devenise excesiv de palid şi erau evi-

dente eforturile pe care le făcea pentru a-și păstra sîngele rece.

Procurorul Republicii se apropie de el.

— În locul dumitale, îi șopti acesta, m-aș opri aici considerînd că nu s-a întîmplat nimic.

Domnul Galpin-Daveline era însă unul dintre acei oameni pe care buna părere pe care o au despre ei înșiși îi orbește în asemenea măsură, încît s-ar lăsa mai degrabă tăiați în bucăți decît să recunoască faptul că s-au putut înșela.

— Voi merge pînă la capăt, răspunse el.

Și se adresă din nou lui Cocoleu în mijlocul unei tăceri atît de profunde încît s-ar fi auzit și zborul unei muște:

— Înțelegi, băiatule, îți dai tu seama de ceea ce spui? Îți dai seama că acuzi un om de o crimă îngrozitoare?

Cocoleu, fie că pricepea, fie că nu, era în orice caz într-o stare de evidentă agitație, stropi grei de sudoare se prelingeau pe chipul său deprimat și, din cînd în cînd, membrele îi erau scuturate de convulsii.

— Eu . . . eu . . . spun adevărul, bîigui el.

— Adică domnul de Boiscoran este cel care a dat foc castelului Valpinson?

— Da.

— Și cum a făcut-o?

Privirea rătăcită a lui Cocoleu se zbătea fără încetare între contele de Claudieuse, care părea indignat, și contesa care îl asculta cu un aer îndurerat și surprins.

— Vorbește! insistă judecătorul de instrucție.

După un alt moment de ezitare, idiotul se porni să explice tot ceea ce văzuse și-i trebuiră cinci minute de eforturi, de bîlbîieli și de întorsături pentru a face să se înțeleagă că-l văzuse pe domnul de Boiscoran, pe care-l cunoștea bine, scoțînd ziare din buzunarul său, dîndu-le foc cu un chibrit și plasîndu-le sub o căpiță de fîn care se afla foarte aproape de două enorme stive de lemne, stive care, la rîndul lor, se sprijineau pe zidul unui șopron plin cu butoaie cu rachiu.

— Asta este nebunie! strigă doctorul, exprimînd, fără îndoială, opinia tuturora.

Dar domnul Galpin-Daveline izbutise să-și stăpînească tulburarea.

Plimbă în jurul său o privire răutăcioasă:

— La prima aprobare sau dezaprobare chem jandarmii și evacuez pe toată lumea!

Și apoi, întorcîndu-se către Cocoleu:

— Dacă l-ai văzut atît de bine pe domnul de Boiscoran, cum era îmbrăcat?

— Purta un pantalon albicios, răspunse idiotul bîlbîindu-se îngrozitor, o vestă de culoare închisă și o pălărie mare de pai. Pantalonul era vîrît în cizme.

Doi sau trei țărani se priviră unul pe altul ca și cum s-ar fi simțit dintr-o dată cuprinși de o bănuială. În această îmbrăcăminte, așa cum o descrisese Cocoleu, îl întîlneau ei de obicei pe domnul de Boiscoran.

— Și după ce a dat foc, continuă judecătorul, ce a făcut?

— S-a ascuns în spatele lemnelor.

— Și după aceea?

— Și-a pregătit pușca și în clipa în care stăpînul a ieșit, a tras.

Uitînd de durerea pe care i-o pricinuiau rănile, indignat, domnul de Claudieuse se zvîrcolea în patul său.

— Este monstruos, ca acest mizerabil idiot să fie lăsat să mînjească un om onorabil cu stupidele lui acuzații! Dacă l-a văzut pe domnul de Boiscoran dînd foc și ascunzîndu-se pentru a mă ucide, atunci pentru ce nu a dat alarma, pentru ce nu a strigat?

Spre marea surprindere a domnilor Sénéschal și Daubigeon domnul Galpin-Daveline repetă cuminte întrebarea.

— De ce nu ai strigat după ajutor? îl întrebă el pe Cocoleu.

Numai că eforturile pe care le făcea de o jumătate de ceas îl storseseră de vlagă pe nefericitul idiot... El izbucni într-un rîs prostesc și, imediat după aceea, cuprins de o criză a bolii sale, căzu zbătîndu-se și strigînd încît trebui să fie dus.

Judecătorul de instrucție se ridică și, palid, emoționat, cu sprîncenele ridicate, cu buzele strînse, părea să reflecteze.

Ce vreți să faceți? îl întrebă la ureche procurorul Republicii.

— Să merg mai departe... spuse el în șoaptă.

— O!

— Aș putea să fac altfel în situația mea? Dumnezeu îmi este martor că, încolțindu-l pe acest idiot nenorocit, țelul meu era de a face să reiasă absurditatea declarațiilor sale. Rezultatul a înșelat așteptările mele...

– Și acum...

— Nu se mai poate ezita: zece martori au asistat la interogatoriu, onoarea mea este în joc, trebuie să demonstrez inocența sau vinovăția omului acuzat de Cocoleu...

Și se apropie imediat după aceea de patul domnului de Claudieuse:

— Nu vreți să-mi spuneți, domnule, acum, care sînt relațiile dumneavoastră cu domnul de Boiscoran?

Surpriza și indignarea împurpurară obrajii contelui.

— Este cu putință, domnule, strigă el, să credeți ceea ce vi s-a spus?

— Nu cred nimic, domnule, spuse judecătorul. Am sarcina de a descoperi adevărul și întreprind cercetări...

— Doctorul v-a spus care este starea mintală a lui Cocoleu...

— Domnule, vă rog să-mi răspundeți.

Și-și însoți vorbele cu un gest de mînie.

— Ei bine! răspunse el, relațiile mele cu domnul de Boiscoran nu sînt nici bune, nici rele. Nu avem nici un fel de relații.

— Se spune, așa am auzit spunîndu-se, că nu vă aveți prea bine...

— Nici bine, nici rău. Eu nu părăsesc Valpinsonul. Domnul de Boiscoran trăiește la Paris trei sferturi din an. El nu a venit niciodată la mine, eu nu am pus niciodată piciorul în casa lui...

— Ați fost auzit exprimîndu-vă în termeni ireverențioși la adresa lui...

— Tot ce se poate. Nu sîntem nici de aceeași vîrstă, nu avem nici aceleași gusturi, nici aceleași puncte de vedere, nici aceeași credință. El este tînăr, eu sînt bătrîn. Lui îi place Parisul și lumea, mie singurătatea și vînătoarea. Eu sînt legitimist, el era orleanist și a devenit democrat. Eu cred că numai descendentul regilor noștri legitimi ne-ar putea salva țara, el este convins că Repu-

blica este salvarea Franței. Dar putem avea convingeri politice deosebite fără să încetăm să ne stimăm. Domnul de Boiscoran este un bărbat binecrescut. Face parte dintre aceia care în timpul războiului și-au făcut din plin datoria, a luptat cu curaj, a fost rănit.

Domnul Galpin-Daveline nota răspunsurile contelui cu grijă. Și, după ce sfîrși:

— Nu este vorba numai despre divergențele politice. Ați avut cu domnul de Boiscoran conflicte de altă...

— Neînsemnate.

— Scuzați, ați făcut un schimb de acte.

— Pămînturile noastre sînt vecine, domnule. Între noi șerpuiește o gîrlă nenorocită care este un veșnic prilej de plîngeri din partea țărmurenilor.

Domnul Galpin-Daveline pleçă capul.

— Nu ați avut numai aceste neînțelegeri, domnule, spuse el. Ați avut în văzul și auzul întregului ținut discuții violente.

Contele de Claudieuse părea dezolat.

— E adevărat, am avut un schimb de cuvinte... Domnul de Boiscoran avea doi blestemați de baseți care scăpau mereu din zgarda lor și veneau să vîneze pe domeniile mele... E de necrezut ce de vînat au putut să distrugă...

— Desigur... Și într-o zi, cînd l-ați întîlnit pe domnul de Boiscoran, l-ați amenințat că o să-i împușcați cîinii...

— Eram furios, o recunosc, dar greșisem, greșisem de o mie de ori, l-am amenințat...

— Exact. Erați înarmați și unul și celălalt, v-ați înfierbîntat, dumneavoastră l-ați amenințat iar el a pus arma la ochi... Nu are rost să negați, zece persoane l-au văzut, o știu, mi-a spus-o chiar el.

V

Certurile contelui de Claudieuse cu domnul de Boiscoran fuseseră publice. Era binecunoscut faptul că, de fiecare dată, contele fusese acela care greșise și că, de fiecare dată, tînărul său vecin fusese acela care cedase.

De ce domnul de Boiscoran, umilit, n-ar fi recurs la acest mijloc pentru a se răzbuna împotriva unui om pe care trebuia să-l urască, credeau oamenii, și de care, mai ales, trebuia să se teamă . . .

De aici și pînă la a căuta fapte care să vină în sprijinul afirmațiilor lui Cocoleu nu era decît un pas și el fu repede făcut. Se alcătuiră grupuri și, curînd după aceea, doi bărbați și o femeie lăsară să se înțeleagă că lumea ar fi mirată dacă i-ar auzi pe ei spunînd tot ceea ce știu. În clipa în care fură somați să vorbească, refuzară, ca de obicei. Apucaseră însă să spună prea multe. De voie, de nevoie fură conduși în casă, exact în momentul în care domnul Galpin-Daveline îl interoga pe domnul de Claudieuse.

Era atît de mare zgomotul pe care-l făceau oamenii de afară încît, temîndu-se de o nouă nenorocire, domnul Séneschal se grăbi să iasă.

— Ce s-a mai întîmplat? strigă el.

— Martori! Iată alți martori! răspunseră țăranii.

Domnul Séneschal întoarse capul către interiorul camerei și, după ce schimbă o privire cu domnul Daubigeon:

— Vi se aduc martori, domnule, spuse el judecătorului.

Fără nici o îndoială, domnul Galpin-Daveline nu primi cu plăcere întreruperea. Dar el îi cunoștea foarte bine pe țărani și știa că este important să profiți de bunăvoința lor și că nu va putea afla nimic de la ei dacă le-ar da răgazul să se gîndească și să se răzgîndească.

— Ne vom relua ceva mai tîrziu . . . discuția, domnule conte, spuse el adresîndu-se domnului de Claudieuse, apoi îi răspunse domnului Séneschal:

— Să intre martorii, dar singuri și numai unul cîte unul . . .

Primul care se înfățișă era fiul unic al unui fermier înstărit din Bréchy, pe care-l chema Ribot. Un flăcău de vreo douăzeci și cinci de ani, cu umerii largi, cu un cap destul de mic, cu o frunte îngustă și cu niște urechi enorme și roșii.

Se bucura, pe o rază de două leghe, de reputația unui seducător irezistibil și se părea că e destul de mîndru de asta.

După ce-l întrebă numele, pronumele, adresa și vîrsta magistratul continuă:

— Ce știi?

Flăcăul se ridică și, cu o înfumurare pe care țăranii i-o înțeleseră atît de bine încît izbucniră imediat în rîs, spuse:

— Aveam, în seara asta... o treabă... foarte importantă, de partea cealaltă a castelului Boiscoran. Era puțin trecut de opt. Ziua începuse să scadă cînd am sosit în preajma eleșteelor de la Seille. Erau atît de umflate, încît apa trecea cam cu vreo două palme peste barajul deversor. Mă întrebam cum, să trec fără să mă ud cînd, de partea cealaltă, venind spre mine și mergînd în sensul opus mie, l-am zărit pe domnul de Boiscoran.

— Ești sigur că este vorba de el?

— Pe naiba! Din moment ce i-am vorbit!... Dar stați puțin. Lui nu i-a fost teamă să se ude. Nici una, nici două și-a ridicat pantalonii și i-a vîrît în cizmele lui galbene și a trecut... Numai atunci m-a văzut și a părut destul de surprins. Nu eram nici eu mai puțin uimit. „— Dumneavoastră, domnule?“ l-am întrebat. Și mi-a răspuns: „— Da, trebuie să mă văd cu cineva la Bréchy“. Tot ce se putea, du toate acestea i-am spus: „— Dar e ciudat drumul pe care l-ați ales!“. Începu să rîdă. „— Nu știam că eleșteele sînt atît de umflate și credeam c-o să pot să împușc ceva păsări de apă...“ Și odată cu aceste cuvinte îmi arătă arma de vînătoare. Pe moment nu am văzut nimic ciudat, dar acum, după toate cele ce s-au petrecut, mi se pare destul de straniu...

Această depoziție fusese consemnată în scris cuvînt cu cuvînt de către domnul Galpin-Daveline.

— Cum era îmbrăcat domnul de Boiscoran? întrebă el.

— Așteptați... purta un pantalon albicios, o haină de velur de culoare maro și o pălărie cu boruri largi...

Stupoarea și neliniștea se citeau pe chipurile contelui și contesei de Claudieuse, pe chipul domnului Daubigeon și chiar pe acela al doctorului Seignebos.

Îi izbise în chip deosebit un amănunt din depoziția lui Ribot: îl văzuse pe domnul de Boiscoran vîrîndu-și pantalonii în cizme pentru a-i feri de apă... și pentru a trece barajul deversor.

— Poți să te retragi, spuse domnul Galpin-Daveline adresîndu-se lui Ribot. Să intre un alt martor.

Acest alt martor era un bătrînel cu un renume destul de prost, care locuia singur într-o cocioabă aflată la o jumătate de leghe de Valpinson. I se spunea taica Gaudry.

Și, după ce-și spuse numele:

— Trebuie să fi fost către ceasurile unsprezece ale serii, spuse el, iar eu străbăteam pădurea Rochepommier, mergînd pe o potecă . . .

— Te duceai să furi lemne! îl întrerupse sever judecătorul.

— Doamne, dumnezeule, gemu bătrînul împreunîndu-și mîinile, se poate să spuneți una ca asta? . . . Să fur lemne, eu? . . . Nu, bunule domn, pur și simplu mă duceam să mă culc pe undeva prin fundul pădurii ca să pot să mă aflu acolo odată cu ivirea primelor raze ale soarelui pentru a culege ciuperci și mînătărci pe care să le vînd apoi la Sauveterre . . . Mergeam, așadar, pe potecă și, dintr-o dată, aud pașii unui om . . . Bineînțeles, mi s-a făcut frică . . .

— Pentru că aveai de gînd să . . .

— O! nu, bunule domn, nu, dar era noapte, înțelegeți? În sfîrșit, mă ascund în spatele unui copac și, puțin după aceea, îl văd pe domnul de Boiscoran trecînd pe lîngă mine; cu toate că era întuneric, eu l-am recunoscut foarte bine și cred că era furios, căci vorbea singur în gura mare, înjura, gesticula și, din cînd în cînd, rupea și smulgea crengi și frunze . . .

— Avea vreo armă la el? . . .

— Da, bunul meu domn, și tocmai din cauza acestei arme mi s-a făcut mie frică, îl crezusem jandarm . . .

Al treilea și ultimul dintre martori era o bună și cinstită arendașă, mama Courtois, a cărei moșioară se afla de partea cealaltă a pădurii Rochepommier.

— Nu știu mare lucru, dar ce știu o să vă spun: pentru că speram să avem mulți lucrători zilele astea, mă dusesem cu măgarul la moară, la Sauveterre ca să caut făină. Nu era gata măcinată, dar morarul mi-a spus că-mi dă dacă aștept și dacă iau masa cu el. Către ceasurile zece am luat un sac pe care băieții de la moară l-au suit pe spinarea măgarului și am plecat la drum.

Străbătusem calea pe jumătate și, cred că erau ceasurile unsprezece cînd, ajungînd în pădurea Rochepommier, măgarul făcu un pas greșit și sacul cu făină căzu. Eram tare încurcată pentru că singură n-aș fi fost în stare să-l urc; dintr-o dată, la zece pași de mine, un bărbat ieși din pădure. Îl strig, se apropie. Era domnul de Boiscoran. Îl rog să mă ajute și, fără să stea pe gînduri, își pune arma jos, apucă sacul și-l urcă. Eu îi mulțumesc, el îmi spune n-ai pentru ce și . . . asta-i tot.

După ce mama Courtois se retrase regretînd, pesemne. tot ce spusese, primarul strigă:

— Mai este cineva care știe ceva?

Și, cum nimeni nu se înfățișă, el închise ușa adăugînd:

— Și acum, prieteni, îndepărtați-vă și lăsați justiția să gîndească în liniște.

Justiția, în persoana judecătorului de instrucție, căzuse pradă celor mai cumplite chinuri.

Consternat în asemenea măsură încît nici nu mai reacționa, domnul Galpin-Daveline rămăsese la masa la care scrisese depozițiile, cu capul sprijinit în palme, părînd să caute o cale de ieșire din această situație.

Se ridică dintr-o dată, uitînd de morga lui obișnuită și abandonînd masca lui de glacială nepăsare:

— Ei bine, făcu el, ca și cum ar fi așteptat un ajutor sau ar fi sperat că va primi un sfat bun, ei bine . . .!

Nimeni nu-i răspunse.

Uimirea îi stăpînea pe toți cei care-l înconjurau: contele și contesa de Claudieuse, domnul Séneschal, procurorul Republicii și chiar doctorul Seignebos.

Fiecare dintre ei căuta să-și explice aceste concluzii uluitoare, de neconceput!

În sfîrșit, după o clipă de tăcere, judecătorul reluă cu amărăciune:

— Vedeți, domnilor, am avut dreptate să-l interoghez pe Cocoleu . . . O! Nu încercați să-mi demonstrați contrariul: împărtășiți în clipa de față aceleași îndoieli și aceleași bănuieli ca mine. Cine dintre dumneavoastră ar putea să susțină că, sub imperiul unei emoții puternice, acest nefericit nu s-a aflat, timp de cîteva minute, în deplinătatea facultăților sale mintale! Cînd v-a spus că a asistat la înfăptuirea crimei și că l-a văzut pe criminal,

ați ridicat din umeri. Au venit însă alți martori și din ansamblul depozițiilor lor rezultă un mănunchi de îngrozitoare prezumpții.

Se înflăcăra.

Rutina profesională, mai tare decît orice, îl stăpînea.

— Domnul de Boiscoran, continuă el, a venit în seara asta la Valpinson. Lucrul acesta nu mai poate fi contestat. Or, cum a venit? Ascunzîndu-se. De la castelul Boiscoran pînă la castelul Valpinson există două drumuri frecventate, cel de la Bréchy și cel care ocolește eleșteele. A folosit domnul de Boiscoran vreunul din aceste două drumuri? Nu. Pentru a ajunge aici el o apucă de-a dreptul prin mlaștină cu riscul de a se înfunda și de a intra în apă pînă la umeri. Pentru a pleca de aici, el se aventurează prin pădurea de la Rochepommier, în ciuda întunericului și în ciuda pericolului evident de a se rătăci și de a fi nevoit să umble aiurea pînă la ziuă. Ce nădăjduia el oare? Să nu fie văzut, este limpede ca lumina zilei. Și, de fapt, cu cine s-a întîlnit? Cu un mare crai, cu Ribot, care se ascundea el însuși căci mergea la o întîlnire amoroasă. Cu un hoț de lemne, Gaudry, a cărui singură grijă era aceea de a-i evita pe jandarmi. Cu o fermieră, cu mama Courtois, pe care o întîmplare neașteptată a întîrziat-o din drum. Își luase toate măsurile de prevedere, dar Providența veghea . . .

— O! Providența . . . mormăi doctorul, Providența! Așadar, un rechizitoriu în toată regula, continuă Seignebos. Și bazat pe ce? Bazat pe răspunsurile unui nenorocit pe care eu, ca medic, îl declar inconștient și neră spunzător pentru cuvintele sale. Inteligența nu se aprinde și nu se stinge într-un creier așa cum se aprinde și se stinge gazul într-o lampă. Ești sau nu ești idiot, iar el a fost dintotdeauna și va fi întotdeauna. Dar, dumneavoastră pretindeți că celelalte depoziții sînt concludente. Așa vi se pare dumneavoastră. De ce? Pentru că v-au influențat acuzațiile lui Cocoleu. Fără aceste acuzații v-ar fi preocupat ce-a făcut sau ce n-a făcut domnul de Boiscoran? S-a plimbat toată seara! Oare nu are dreptul s-o facă? A străbătut mlaștina! Cine putea să-l împiedice? A trecut prin pădure! Este interzis? A fost întîlnit! Și nu este firesc să fi fost întîlnit? Dar, din clipa în care un idiot îl

acuză, toate gesturile lui devin suspecte. Vorbeşte! Este o dovadă de sînge rece. Tace! Este o dovadă că l-au cuprins remuşcările. În loc să pronunţe numele domnului Boiscoran, Cocoleu ar fi putut foarte bine pronunţa numele meu, Seignebos. Toate gesturile mele ar fi fost atunci suspectate şi, fiţi pe pace, s-ar fi descoperit o mie de dovezi în sprijinul vinovăţiei mele. Şi ar fi fost foarte interesant, dealtfel, pentru că opiniile mele sînt şi mai îndrăzneţe decît cele ale domnului de Boiscoran... Căci adevărul acesta este: domnul de Boiscoran e republican, domnul de Boiscoran nu recunoaşte o altă putere şi o altă magistratură decît pe aceea a poporului...

— Doctore, îl întrerupse procurorul Republicii, doctore, gîndeşte-te bine la ceea ce spui...

— Mă gîndesc foarte bine, pe naiba, şi...

Fu însă din nou întrerupt, dar de această dată de către domnul Claudieuse.

— Eu, unul, declară contele, recunosc ponderea probabilităţilor pe care le invocă domnul judecător de instrucţie. Dar, mai presus de aceste probabilităţi, eu plasez un fapt precis: caracterul omului acuzat. Domnul de Boiscoran este un cavaler şi un om de suflet, el nu este în stare să comită o asemenea crimă...

Ceilalţi îl aprobară.

— Iar eu, rosti domnul Séneschal, aş spune aşa: ce rost ar avea această crimă? A! Dacă domnul Boiscoran nu ar fi avut nimic de pierdut... Dar puteţi să-mi arătaţi pe aici un bărbat mai fericit decît el, un bărbat tînăr, sănătos, teribil de bogat, stimat şi a cărui prietenie să fie mai căutată? Şi mai există un fapt, care continuă să fie secret de familie, dar pe care pot să vi-l comunic şi care va înlătura, cred, orice bănuială: domnul de Boiscoran este îndrăgostit nebuneşte de domnişoara Denise de Chandoré, dînsa îl iubeşte cu aceeaşi tărie şi căsătoria lor a fost fixată acum două zile pentru 20 ale lunii viitoare.

Timpul trecea...

Clopotniţa de la Bréchy vesti patru şi jumătate. Se făcuse ziuă şi razele soarelui mîngîiau ferestrele.

Dar nici unul dintre oamenii pe care evenimente atît de grave îi strînsese în jurul patului domnului de Claudieuse nu remarcase acest lucru.

Fără să facă un gest, fără să rostească o vorbă, domnul Galpin-Daveline ascultase obiecțiile și se simțea acum din nou stăpîn pe el. După cîteva clipe, ridicînd privirile spuse:

— În mai mare măsură decît dumneavoastră, domnilor, eu vreau să cred în nevinovăția domnului Boiscoran... Domnul Daubigeon, care știe ce vreau să spun, poate s-o confirme... Înaintea dumneavoastră, sufletul meu pleda pentru nevinovăția lui... Dar eu sînt reprezentantul legii: mai presus de sentimentele mele există datoria mea... Eu sînt acela care trebuie să spulbere, oricît ar fi de stupidă sau de absurdă, acuzația lui Cocoleu! Ce pot eu să fac dacă trei depoziții neașteptate au venit să dea acestei acuzații un caracter de îngrijorătoare verosimilitate?

Contele de Claudieuse se lamenta:

— Ceea ce este îngrozitor, spuse el, este faptul că domnul de Boiscoran mă crede dușmanul său. Numai de nu i-ar da prin minte că aceste bănuieli îngrozitoare au fost iscate de mine sau de soția mea. A! De ce nu mă pot ridica din acest pat!... Dar aș dori, domnilor, ca domnul de Boiscoran să știe că am garantat pentru persoana lui așa cum aș fi făcut-o pentru mine însumi! Cocoleu! Ce imbecil!... A! Geneviève, draga mea soție, de ce oare l-ai îndemnat să vorbească! Dacă n-ai fi insistat tu, el s-ar fi încăpățînat să tacă!...

Doamna de Claudieuse se resimțea de pe urma întîmplărilor acelei nopți.

În timpul primelor ceasuri o susținuse exaltarea care urmează după marile crize, de cîteva clipe, însă, ea se prăbușise într-un fotoliu aflat în preajma patului în care dormeau fetițele ei, cu capul cufundat într-o pernă, părea să doarmă. Dar nu dormea.

Auzind vorbele soțului său se ridică, palidă, aprigă, cu ochii înroșiți și, cu o voce pătrunzătoare rosti:

— Cum?!... S-a încercat asasinarea lui Trivulce, copiii erau gata să piară în flăcări și aș fi putut să las să scape mijlocul prin care acest mizerabil asasin putea fi descoperit? Nu! Trebuia să fac ceea ce am făcut! Orice s-ar întîmpla, eu nu regret nimic...

— Dar domnul de Boiscoran nu este vinovat, Geneviève, nu se poate să fie vinovat. Cum crezi că un om care are imensa fericire de a fi iubit de Denise de Chandoré, un om care numără zilele ce-l mai despart de căsătorie, cum crezi că un asemenea om ar fi putut săvîrşi o crimă atît de înspăimîntătoare? . . .

— Să-şi dovedească nevinovăţia! spuse cu asprime contesa.

— Desigur, precizează domnul Séneschal, nu va mai dura mult pînă ce domnul Boiscoran va fi dezvinovăţit. Dar, potrivit obiceiului, care dăinuie în ţara noastră, această bănuială îl va urmări de-a lungul întregii vieţi. Şi, peste douăzeci de ani, cînd se va vorbi despre Boiscoran se va spune: „A! da, ăla care a dat foc la Valpinson . . .“

Nu domnul Galpin-Daveline, ci procurorul Republicii fu acela care-i răspunse.

— Nu cred că aş putea, spuse el cu tristeţe, să împărtăşesc punctul de vedere al domnului primar, dar asta nu are nici o importanţă. După toate cele ce s-au petrecut, domnul judecător de instrucţie nu mai poate da înapoi, datoria lui îl împiedică şi îl împiedică, în primul rînd, interesele celui acuzat. Ce-ar spune toţi aceşti ţărani care au ascultat acuzaţiile lui Cocoleu precum şi depoziţiile martorilor, dacă ancheta ar fi abandonată? Ar spune că domnul de Boiscoran este fără doar şi poate vinovat, dar, pentru că e nobil şi bogat, nu este urmărit. Pe cuvîntul meu de onoare, eu cred în nevinovăţia lui totală. Dar tocmai pentru că aceasta e convingerea mea, susţin că el trebuie determinat să şi-o dovedească singur. Vom găsi mijloacele. Cînd l-a întîlnit pe Ribot i-a spus că se ducea la Bréchy ca să se întîlnească cu cineva . . .

— Şi dacă nu s-a dus? obiectă domnul Séneschal. Şi dacă nu s-a întîlnit cu nimeni? Dacă acest răspuns nu era decît un pretext pentru a satisface curiozitatea indiscretă a lui Ribot?

— Foarte bine, nu va avea altceva de făcut decît să declare justiţiei care este adevărul. Nu sînt neliniştit. Şi iată, există o probă materială care, deasupra oricăror alte consideraţii, îl scoate din cauză pe domnul Boiscoran. Dacă, prin absurd, ar fi avut de gînd să-l ucidă pe domnul

de Claudieuse, nu și-ar fi încărcat arma cu cartușe de vînătoare, ci cu gloanțe . . .

— Și nu s-ar fi putut întîmpla ca de la zece metri să nu mă nimerească . . . spuse contele.

Ciocănituri puternice se auziră în ușă.

— Intră! strigă domnul Séneschal.

Ușa se deschise și intrară trei țărani, aferați, dar evident mulțumiți.

— Am descoperit ceva destul de ciudat, spuse unul dintre ei.

— Ce? întrebă domnul Galpin-Daveline.

— S-ar spune, pe legea mea, că este o cutie, dar Pitard pretinde că e vorba de tubul unui cartuș.

Domnul de Claudieuse se ridicase în perne.

— Să văd! . . . spuse el repede. Zilele trecute am tras mai multe focuri de armă prin preajma casei pentru a goni păsările care furau fructe; am să văd dacă tubul acesta este al meu.

Țăranul i-l arătă.

Era intact și se putea citi literele imprimate pe el: Klebb.

— Tubul acesta nu mi-a aparținut niciodată, spuse contele.

Devenise dintr-o dată palid, atît de palid încît soția lui se apropie de el și-l întrebă:

— Ce este? . . .

Contele nu-i răspunse.

Era atît de elocventă această tăcere, încît contesa, căreia aproape că i se făcuse rău, murmură:

— Așadar, Cocoleu era perfect conștient!

Domnului Galpin-Daveline nu-i scăpase nici un detaliu al acestei scene. Pe toate chipurile celor din jurul său se putea citi îngrijorarea.

Și totuși el nu făcu nici o remarcă.

Luă din mîinile domnului de Claudieuse tubul de metal care putea deveni o piesă dintre cele mai importante și, timp de peste un minut, îl suci și-l răsuci în toate părțile, examinîndu-l cu o deosebită atenție.

Apoi se adresă țăranilor rămași în pragul ușii:

— Unde ați descoperit acest tub de cartuș, prieteni?

— Foarte aproape de vechiul turn, acela care aparținuse vechiului castel, acolo unde se strîng uneltele, turnul acela acoperit tot cu iederă . . .

Domnul Séneschal izbutise să-și stăpînească uluirea de care fusese cuprins în clipa în care îl văzuse pălind pe domnul de Claudieuse.

— Desigur, spuse el, asasinul n-a tras din locul acela. De acolo nici măcar nu se vede ușa castelului.

— Se poate, răspunse judecătorul, dar învelitoarea unui cartuș nu cade neapărat în locul de unde s-a tras. Ea cade numai atunci cînd deschizi arma pentru a o încărca din nou . . .

Observația era atît de exactă, încît nici doctorul Seignebos nu îndrăzni să protesteze.

— Și acum, prieteni, reluă domnul Galpin-Daveline, să-mi spuneți care dintre voi a descoperit tubul de cartuș?

— Eram împreună cînd l-am zărit și cînd l-am strîns . . .

— Îmi veți spune, în cazul acesta, toți trei numele voastre și adresele pentru a vă putea cita dacă va fi nevoie.

Odată această formalitate îndeplinită, oamenii se retraseră, după ce salutară respectuos; se auzi în aceeași clipă tropotul unui cal. Puțin mai tîrziu, omul care fusese trimis la Sauveterre pentru a aduce medicamente intră. Era furios.

— Dobitocul de farmacist! Nu credeam c-o să mai deschidă vreodată!

Doctorul Seignebos luă pachetele aduse.

Și, înclinîndu-se în fața judecătorului de instrucție cu un zîmbet ironic:

— Știu foarte bine, domnule, spuse el, cît este de urgentă nevoia de a se tăia capul asasinului, dar cred că este cel puțin la fel de grabnică nevoia de a îngriji viața celui asasinat. Am întrerupt pansarea domnului de Claudieuse mai mult decît mi-ar fi fost îngăduit . . . Și acum vă rog să aveți amabilitatea de a mă lăsa singur să-mi fac meseria în liniște . . .

VI

Din clipa aceea nimic nu-i mai reţinea nici pe judecător, nici pe procurorul Republicii şi nici pe domnul Séneschal.

După ce o salutară pe contesa de Claudieuse, după ce strînseră mîna contelui făgăduind că-i vor trimite ştiri, ieşiră.

Nemaiavînd ce mistui, focul se stingea.

Cîteva ceasuri fuseseră suficiente pentru a distruge fructul unei munci care începuse cu mulţi ani în urmă. Din domeniul acela fermecător şi invidiat, care fusese Valpinson, nu mai rămîneau decît ziduri arse şi prăbuşite, mormane de cenuşă şi resturi fumegînde.

— Ce flagel! murmură domnul Séneschal.

Pompierii îl zăriseră pe primar şi îl salutară. Acesta se îndreptă repede către ei şi, pentru prima dată de cînd se dăduse alarma, judecătorul de instrucţie şi procurorul Republicii se găsiră singuri.

Erau foarte aproape unul de celălalt şi o bună bucată de vreme păstrară tăcerea, fiecare încercînd să citească în ochii celuilalt ceea ce gîndeşte.

— Ei bine? întrebă domnul Daubigeon.

Domnul Galpin-Daveline tresări.

— Este o afacere îngrozitoare... murmură el.

— Şi ce părere ai?...

— E! Dacă aş şti... Mi-am pierdut capul, am impresia că am devenit o jucărie în vîrtejul unui infernal coşmar...

— Crezi, aşadar, în vinovăţia domnului de Boiscoran?

— Nu cred nimic. Raţiunea îmi spune că este nevinovat, că nu se poate să fie vinovat şi totuşi văd ridicîndu-se împotriva lui dovezi copleşitoare.

Procurorul era consternat.

— De ce oare te-ai încăpăţînat, în ciuda tuturor, să-l interoghezi pe Cocoleu, un imbecil?

Judecătorul de instrucţie se revoltă.

— Aşadar, domnule, îmi reproşaţi faptul că am dat ascultare glasului conştiinţei mele?

— Nu-ţi reproşez nimic.

— S-a comis o crimă îngrozitoare, era de datoria mea să încerc tot ce era omenește cu putință pentru descoperirea făptuitorului.

— Da!... Iar omul care este acuzat îți este prieten și nu de mult prietenia lui conta printre șansele de reușită în viitor...

— Domnule!

— Te miră faptul că sînt atît de bine informat? Să fim serioși, nimic nu scapă curiozității avide a unui mic orășel... Știu foarte bine că vrei cu ardoare să intri în familia domnului de Boiscoran și că pui mare preț pe sprijinul său pentru a putea dobîndi mîna uneia dintre verișoarele sale.

— Nu neg.

— Din păcate, însă, te-ai lăsat sedus de perspectivele unei afaceri răsunătoare; ai lăsat prudența la o parte și iată că proiectele s-au dus pe apa sîmbetei. Fie că este vinovat, fie că nu este, familia domnului de Boiscoran nu-ți va ierta niciodată faptul că ai intervenit. Dacă se va dovedi vinovat, îți va reproșa faptul că l-ai trimis în fața Curții cu juri; dacă se va dovedi nevinovat, nu-ți va ierta faptul că l-ai bănuit.

— Și ce ați face în locul meu, domnule? întrebă domnul Galpin-Daveline.

— M-aș recuza, cu toate că este destul de tîrziu.

— Ar însemna să-mi compromit cariera.

— Ar fi de dorit să se întîmple așa decît să-ți asumi povara unei afaceri căreia nu-i vei putea imprima nici calmul, nici imparțialitatea care sînt primele și cele mai importante dintre virtuțile necesare unui magistrat de instrucție...

Pe măsură ce-l auzea vorbind, judecătorul se enerva.

— Domnule! strigă el, credeți că aș fi în stare să mă abat de la îndatoririle mele din considerente amicale sau de interes personal?

— N-am spus asta.

— Ca și cînd nu m-ați fi văzut la treabă! S-a citit ceva pe chipul meu în clipa în care numele domnului de Boiscoran a ieșit de pe buzele lui Cocoleu? Dacă ar fi fost vorba de altcineva, poate că m-aș fi oprit. Dar domnul de

Boiscoran este prietenul meu, contez pe sprijinul lui și tocmai de aceea am insistat, insist și voi insista.

Procurorul Republicii ridică din umeri.

— Tocmai asta este, spuse el. Pentru că domnul de Boiscoran îți este prieten, pentru că ți-e teamă că ai să fii taxat drept laș, vrei să fii dur cu el, nemilos, nedrept chiar... Pentru că sprijinul lui îți este necesar, vrei cu tot dinadinsul să-l găsești vinovat!... Și vrei să-mi spui că asta este imparțialitate...

Domnul Galpin-Daveline se îmbățoșă:

— Sînt sigur de mine! rosti el.

— Fii atent...

— Hotărîrea mea este definitivă, domnule.

Era și timpul. Domnul Sénéschal, însoțit de căpitanul Parenteau, se înapoia.

— Ei bine, domnilor, întrebă el, ce ați hotărît?

— Plecăm la Boiscoran, răspunse judecătorul de instrucție.

— Cum?! Atît de repede?!

— Da. Țin să-l găsesc pe domnul de Boiscoran dormind. Țin atît de mult, încît mă voi lipsi chiar de grefierul meu.

Căpitanul Parenteau se înclină.

— Grefierul dumneavoastră este aici, domnule, spuse el și acum cîteva minute întreba de dumneavoastră...

Și apoi, cu vocea lui frumoasă, începu să strige:

— Méchinet! Méchinet!

Un omuleț jovial și grăsuliu, care începuse să înălbească, alergă de îndată și începu să istorisească imediat cum venise la el un vecin care-i povestise întîmplarea și care-i spusese că domnul judecător plecase și cum, dînd ascultare zelului său, pornise la drum, singur, pe jos.

— Și cum veți pleca la Boiscoran, domnule? îl întrebă primarul pe domnul Galpin-Daveline.

— Nu știu, Méchinet o să caute el vreun mijloc de locomoție.

Prompt, grefierul era gata să țîșnească, dar domnul Séneschal îl opri.

— Nu căutați, îi spuse el, voi pune la dispoziția dumneavoastră calul și trăsura mea. Primul țăran ieșit în cale

vă va conduce. Căpitanul Parenteau și cu mine vom folosi, pentru a ne întoarce la Sauveterre, cabrioleta unui fermier din Bréchy. Căci trebuie să ne întoarcem foarte repede. Tocmai am primit știri destul de îngrijorătoare. Mă tem că vor fi dezordini. Țărăncile care plecau la tîrg au povestit, exagerînd mult, toate nenorocirile petrecute aici în cursul nopții. Au dat asigurări cum că zece sau doisprezece oameni au fost uciși sau răniți și că incendiatorul, domnul de Boiscoran, ar fi fost arestat. Mulțimea s-a îndreptat către văduva nefericitului de Guillebault, iar în fața casei domnișoarelor de Lavarande, acolo unde locuiește logodnica domnului de Boiscoran, domnișoara Denise de Chandoré, are loc o manifestație . . .

În alte împrejurări, domnul Séneschal nu ar fi consimțit pentru nimic în lume să dea pe mîini străine calul său — pe Caraby — poate cel mai bun cal din toată regiunea.

Era însă teribil de tulburat, se vedea lucrul acesta în ciuda eforturilor pe care le făcea pentru a rămîne calm și demn, așa cum îi șade bine unui om cu autoritatea sa.

Făcu un semn și în cîteva clipe trăsura sa fu gata.

Numai că, atunci cînd ceru un vizitiu voluntar, nu se oferi nimeni.

Toți cei ce-și petrecuseră noaptea pe afară se grăbeau să se întoarcă la ei acasă unde-i așteptau fel de fel de treburi.

Și atunci, văzîndu-i pe ceilalți că ezită:

— Ei bine, eu voi fi acela care va conduce trăsura justiției, declară fiul lui Ribot, flăcăul acela care-l întîlnise pe domnul de Boiscoran în dreptul eleșteelor de la Seille.

Punînd mîna pe bici și pe hățuri, el luă loc pe banchета din față în timp ce procurorul Republicii, judecătorul de instrucție și grefierul Méchinet luau și ei loc în trăsură.

— Să ai grijă de Caraby, îi recomandă domnul Séneschal.

— Nu vă fie teamă, domnule primar, răspunse flăcăul trăgînd zdravăn de hățuri, dacă dau prea tare cu biciul mă oprește domnul Méchinet . . .

S-ar fi putut spune că acest Méchinet era o forță la Sauveterre și oamenii cei mai de vază, chiar, se bizuiau pe el.

Funcțiile sale oficiale erau destul de umile și destul de prost plătite, dar el găsise mijlocul de a-și rotunji cîștigurile, fără ca tribunalul să fi avut ceva împotrivă, printr-o mulțime de ocupații paralele care-i aduceau nu numai parale, ci și o mare autoritate.

Era temut și oamenii se fereau de limba lui ascuțită. Nu s-ar fi putut spune că făcuse cuiva vreun rău — nu era el chiar atît de prost — dar din pricina răului pe care ar fi putut să-l facă, gîndeau unii, prin faptul că era omul cel mai bine informat din Sauveterre, la curent cu toate intrigile, cu toate murdăriile și cu toate mișmașurile, era de temut.

Asta se datora unei anumite situații.

Celibatar fiind, el locuia la surorile lui, domnișoarele Méchinet, cele mai bune croitorese din oraș.

Cu ajutorul lor, el își purta ochii și urechile prin toate straturile sociale, cunoștea orice cancan.

Un asemenea om nu și-ar fi justificat renumele dacă n-ar fi cunoscut tot ce se putea cunoaște cu privire la trecutul domnului de Boiscoran.

Așa se face că, în timp ce trăsura alerga sub soarele unei splendide zile de iunie, el debita ceea ce botezase a fi cazierul judiciar al suspectului.

Domnul de Boiscoran — Jacques era prenumele său — nu locuia niciodată mai mult de o lună la castel. El trăia la Paris, unde familia lui avea, în strada Universității, o locuință confortabilă.

Tatăl său, marchizul de Boiscoran, stăpînul, unor frumoase pămînturi, deputat sub Ludovic-Filip, reprezentant în 1848, se retrăsese din afaceri odată cu venirea la putere a celui de-al doilea imperiu și-și cheltuia, de atunci, averea colecționînd tot soiul de bibelouri de artă, porțelanuri fine și obiecte de faianță, pe care le descrisese într-o lucrare monografică.

Mama lui, din familia Chalusse, se bucurase de faima uneia dintre cele mai fermecătoare și mai spirituale femei de la curtea regelui-cetățean.

Deşi părinţii lui trăiau, Jacques de Boiscoran avea o avere personală considerabilă: douăzeci sau treizeci de mii de livre ca rentă.

Această avere, care cuprindea castelul de la Boiscoran, pămînturile înconjurătoare, pădurile şi păşunile, îi fusese lăsată moştenire de către unul din unchii săi, fratele cel mare al tatălui, care murise văduv şi fără copii în 1868 . . .

Jacques de Boiscoran era pe atunci un om de douăzeci şi şase, cel mult douăzeci şi şapte de ani, negricios, înalt, puternic, nu neapărat băiat frumos, dar avînd, lucru mult mai important, un fel plăcut de a fi care atrage în chip deosebit.

Oamenii care avuseseră a face cu el la Sauveterre îl caracterizau ca un tip loial şi generos, mare iubitor de viaţă, vesel şi spiritual, calităţi devenite tot mai rare.

Cu prilejul invaziei germane, fusese numit căpitanul unei brigăzi mobile şi — lucru destul de ruşinos — s-au găsit oameni care să spună că n-a ştiut, aşa cum au făcut alţii, să evite primejdiile cele mai mari.

Îşi condusese vitejeşte oamenii la luptă şi se bătuse atît de bine încît generalul Chanzy socotise necesar să aplice o panglică roşie peste una din rănile sale.

— Şi un asemenea om ar putea fi în stare de o crimă atît de josnică? întrebă domnul Daubigeon adresîndu-se judecătorului de instrucţie. Nu! Nu este cu putinţă. Primele lui cuvinte vor risipi fără îndoială toate temerile noastre . . .

— Şi asta se va întîmpla foarte curînd, spuse Ribot, căci iată, sosim . . .

VII

Erau ceasurile şapte în clipa în care trăsura justiţiei pătrunse în curtea castelului de la Boiscoran — o curte mare, plină cu arbori şi mărginită de clădiri.

Servitorii erau la treabă. În faţa uşii de la intrare, Antoine, valetul domnului de Boiscoran, în picioare, supraveghea treburile fumîndu-şi ţigara la soare.

Era un bărbat de aproape cincizeci de ani, destul de vioi încă, pe care domnul Jacques de Boiscoran îl moștenise de la unchiul său odată cu castelul și cu întreaga avere.

Fusese căsătorit, soția îi murise, dar fiica sa era și ea în slujba marchizei de Boiscoran.

Născut în mijlocul acestei familii, cum n-o părăsise niciodată, el se considera un membru al ei și nu făcea nici un fel de distincție între interesele lui și acelea ale stăpînilor lui.

Și, de fapt, era socotit mai degrabă un prieten decît un servitor și credea că e la curent cu toate treburile domnului de Boiscoran . . .

Văzîndu-i pe judecătorul de instrucție și pe procurorul Republicii coborînd din trăsură, Antoine își aruncă țigara și le ieși în întîmpinare salutîndu-i cu zîmbetul pe buze:

— A! iată o surpriză, domnilor! Domnul va fi cum nu se poate mai bucuros!

Față de niște oameni străini, Antoine nu și-ar fi îngăduit să vorbească în felul acesta, căci era deosebit de atent la etichetă, dar el îl văzuse de nenumărate ori la castel pe domnul Daubigeon și era la curent cu proiectele dintre domnul Galpin-Daveline și stăpînul său.

Cu atît mai mare fu mirarea lui cînd îi văzu pe cei doi oameni ai legii purtîndu-se destul de rece și cînd îl auzi pe judecător întrebîndu-l sever:

— Domnul de Boiscoran s-a trezit?

— Încă nu, răspunse el, și domnul mi-a recomandat să-l las să doarmă . . . S-a întors tîrziu aseară și are intenția să rămînă toată dimineața în pat . . .

Instinctiv, judecătorul de instrucție și procurorul priviră în direcții diferite, de teamă ca nu cumva să se uite unul în ochii celuilalt.

— A! Domnul de Boiscoran s-a întors tîrziu? insistă domnul Galpin-Daveline.

— Către miezul nopții, mai degrabă după miezul nopții decît înainte.

— Și cînd a plecat?

— Către ceasurile opt.

— Cum era îmbrăcat?

— Ca de obicei: purta un pantalon gri deschis, o jachetă din velur maro și o mare pălărie de pai.

— Își luase și arma?

— Da, domnule.

— Știi unde s-a dus?

Numai respectul pe care Antoine îl datora prietenilor stăpînului său îl putuse determina să răspundă acestui interogatoriu pe care, dealtfel, îl socotea cît se poate de nepotrivit.

Această ultimă întrebare i se păru că depășește orice limită.

Și tocmai de aceea răspunse pe un ton de reținută ofensă:

— Cînd domnul pleacă nu am obiceiul să-l întreb unde se duce și nici de unde vine atunci cînd se întoarce.

Domnul Daubigeon înțelese foarte bine care erau sentimentele prea-cinstitului valet.

— Să nu crezi, prietene, că-ți punem toate aceste întrebări din pură curiozitate. Răspunde. Nici nu-ți dai seama în ce măsură îți slujești stăpînul fiind sincer cu noi.

Privirea uluită a lui Antoine trecea de la judecătorul de instrucție la procuror și de la grefier la Ribot care, coborît și el din trăsură, îl legase pe Caraby de un pom.

— Vă jur, domnilor, răspunse acesta, că nu știu unde și-a petrecut seara domnul de Boiscoran.

— Și nici nu bănuiești?

— Nu.

— Poate că s-a dus la Bréchy, la un prieten?

— Nu știu să aibă vreun prieten la Bréchy.

— Ce-a făcut după ce s-a înapoiat?

Bravul servitor era din ce în ce mai neliniștit.

— Să vedem . . . spuse el. După ce s-a înapoiat, domnul a urcat în camera dumnealui unde a rămas patru sau cinci minute. A coborît din nou, a mîncat o felie de pateu și a băut un pahar de vin . . . Și-a aprins după aceea o țigară și mi-a spus că pot să mă duc să mă culc pentru că dînsul vrea să mai facă o scurtă plimbare și că se va dezbrăca singur . . .

— Și te-ai dus să te culci?

— Se înțelege.

— Asta înseamnă că nu ai de unde să știi ce-a mai făcut stăpînul dumitale după aceea...

— Ba nu: l-am auzit deschizînd ușa care dă în grădină.

— Nu ți s-a părut nimic... neobișnuit?

— Nu, era ca de obicei, poate ceva mai vesel, cînta...

— Ai putea să-mi arăți arma pe care o luase cu el?

— Nu, domnul a dus-o pesemne în cameră.

Domnul Daubigeon deschisese gura pentru a spune ceva, dar judecătorul de instrucție îl opri printr-un gest.

— E multă vreme, întrebă el, de cînd domnul de Boiscoran nu s-a mai întîlnit cu domnul de Claudieuse?

Antoine tresări de parcă ar fi fost cuprins de bănuieli.

— Foarte multă vreme, răspunse el. Așa mi se pare mie, cel puțin.

— Știi că nu se aveau bine?

— O!

— Au avut loc între ei discuții destul de violente...

— Supărări, cel mult... Din moment ce nu se întîlneau, cum ar fi putut să se urască unul pe altul? L-am auzit de nenumărate ori pe domnul de Boiscoran spunînd că domnul de Claudieuse este cel mai cinstit dintre oameni și că îl respectă foarte mult...

Timp de un minut și mai bine domnul Galpin-Daveline tăcu, încercînd să-și aducă aminte dacă nu uitase ceva. Pe neașteptate, întrebă:

— Ce distanță este de aici pînă la Valpinson?

— Șase kilometri, domnule, răspunse Antoine.

— Dacă ar fi să te duci la domnul de Claudieuse, pe ce drum ai apuca-o?

— Pe drumul cel mare, care trece prin Bréchy.

— N-ai străbate mlaștinile?

— Hotărît, nu.

— De ce?

— Pentru că stăvilarul de la Seille este inundat și pentru că toate gropile sînt pline cu apă.

— Dar dacă ai lua-o prin pădure, n-ai scurta oare drumul?

— Drumul ar fi el mai scurt, dar timpul ar fi mai lung... Potecile se pierd și sînt pline de mărăcini.

Procurorul Republicii își ascundea cu greu durerea. Răspunsurile lui Antoine erau din ce în ce mai supărătoare.

— Spune-mi, te rog, continuă judecătorul, dacă ar izbucni un incendiu la Boiscoran, s-ar vedea focul din curtea castelului Valpinson?

— Nu cred, domnule, sîntem despărțiți de dealuri și de păduri . . .

— Se aud, de aici, clopotele, de la Bréchy?

— Cînd vîntul suflă dinspre nord se aud, domnule.

— Dar aseară? Dar azi-noapte?

— Vîntul sufla dinspre vest, așa cum se întîmplă de fiecare dată cînd e furtună.

— Asta înseamnă că nu știi nimic, că n-ai auzit vorbindu-se despre un groaznic accident . . .

— Un accident? Nu știu ce vrea să spună domnul.

Interogatoriul acesta avea loc în curte și, odată cu aceste ultime cuvinte, se iviră, călare, doi jandarmi pe care domnul Galpin-Daveline îi ceruse înainte de a pleca din Valpinson.

— Dumnezeule! . . . strigă bătrînul Antoine, ce înseamnă toate astea? . . . Alerg să-l trezesc pe domnul! . . .

Judecătorul îl opri.

— Nici o mișcare, îi spuse el aspru, nici o vorbă! . . .

Îl arătă pe Ribot jandarmilor care descălecară:

— Să nu-l scăpați din ochi pe flăcăul ăsta, adăugă el, și să nu-i dați voie să comunice cu nimeni.

Apoi, întorcîndu-se către Antoine:

— Și acum, porunci el, condu-ne în odaia domnului de Boiscoran! . . .

VIII

Cu toate că-și păstrase înfățișarea unei reședințe feudale, castelul Boiscoran nu era, în realitate, decît o locuință provizorie pentru un flăcău — o locuință neglijată chiar.

Din cele optzeci sau o sută de camere pe care le avea, cel mult opt sau zece erau mobilate și încă destul de simplu. Un salon, o sufragerie, cîteva camere destinate prietenilor — era tot ceea ce-i trebuia domnului de Boiscoran.

El însuși nu ocupa, la primul etaj, decît un mic apartament a cărui ușă răspundea pe palierul scării principale.

— Bate, porunci domnul Galpin-Daveline valetului în clipa în care se văzură dinaintea acestei uși.

Omul se supuse și imediat după aceea se auzi dinăuntru:

— Cine-i acolo? întrebă un glas tînăr și puternic.

— Eu sînt, domnule, răspunse credinciosul servitor, aș vrea . . .

— Să te ia dracu! . . . îl întrerupse vocea.

— Și totuși, domnule . . .

— Lasă-mă să dorm, călăule, n-am închis ochii toată noaptea!

Neliniștit, judecătorul de instrucție îl dădu de o parte pe servitor și, punînd mîna pe clanță, încercă să deschidă ușa: era încuiată pe dinăuntru.

El luă însă o hotărîre rapidă.

— Eu sînt, domnule de Boiscoran, spuse el, deschideți . . .

— E! Este simpaticul Daveline! . . . spuse o voce veselă.

— Trebuie să vă vorbesc . . .

— Sînt al dumitale, ilustre magistrat . . .

Puțin mai tîrziu, în adevăr, ușa se deschise și domnul de Boiscoran se ivi, cu părul în neorînduială, cu ochii cîrpiți de somn, dar plini de tinerețe și de sănătate, cu zîmbetul pe buze și cu mîna întinsă.

— Pe legea mea! spuse el, să știi că ai avut o idee nemaipomenită, scumpul meu Daveline, să vii să mă iei la masă . . .

Și, salutîndu-l pe domnul Daubigeon:

— Fără să mai punem la socoteală faptul că nu știu cum aș putea să-ți mulțumesc pentru că te-ai hotărît să vii însoțit de scumpul nostru procuror. Este o adevărată invazie a justiției . . .

Se oprii însă, înghețat de expresia care se citea pe chipul domnului Daubigeon și uluit de faptul că domnul Galpin-Daveline, în loc să-i strîngă mîna care i se întindea, se dădu înapoi.

— Asta-i bună, spuse el, ce s-a întîmplat scumpe prietene?

Niciodată nu fusese mai bățos judecătorul de instrucție.

— Trebuie să uităm relaţiile dintre noi, domnule, spuse el. Nu prietenul este acela care vi se înfăţişează astăzi, ci omul legii.

Domnul de Boiscoran părea uluit, dar nici o umbră de neliniște nu întuneca chipul său sincer și deschis.

— Să fiu spînzurat dacă pricep ceva . . . începu el.

— Să intrăm! făcu domnul Daveline.

— Domnule, șopti Méchinet la urechea domnului Daubigeon, în clipa în care treceau pragul, omul acesta este cu siguranţă nevinovat. Nu ne-ar fi primit niciodată în felul acesta un om care s-ar fi ştiut . . .

— Tăcere, domnule, spuse sever procurorul Republicii care, totuşi, împărtăşea pe undeva acelaşi punct de vedere, tăcere!

Şi, grav, trist, se aşează în dreptul unei ferestre.

Domnul Galpin-Daveline se afla în picioare în mijlocul încăperii şi încerca să-şi fixeze în minte toate detaliile ei.

Dezordinea în care se afla odaia vorbea despre graba cu care se culcase în ajun domnul de Boiscoran. Toate lucrurile sale, cizmele, cămaşa, bluza, jacheta şi pălăria lui de pai fuseseră aruncate la întîmplare, pe jos sau pe diverse mobile. Purta pantalonul acela gri deschis care fusese remarcat şi semnalat de către Cocoleu, de către Ribot şi de către toţi ceilalţi.

— Şi acum, domnule, începu domnul de Boiscoran cu iritarea omului care se teme să nu-şi bată cineva joc de el, aţi putea să-mi explicaţi, din moment ce nu mai sînteţi prietenul meu, cărui fapt datorez onoarea acestei vizite matinale?

Pe chipul domnului Galpin-Daveline nu tresări nici un muşchi.

Şi, ca şi cum întrebarea nu i-ar fi fost adresată lui:

— Binevoiţi, domnule, să-mi arătaţi mîinile dumneavoastră, spuse el cu răceală.

O roşeaţă vie se răspîndi pe chipul domnului de Boiscoran şi o mare uluire se citi în ochii lui.

— Dacă este o glumă, răspunse el, cred că durează de prea multă vreme . . .

Văzînd că este gata să se înfurie, domnul Daubigeon crezu că e momentul să intervină.

— Dine nefericire, domnule, spuse el, cred că niciodată nu ne-am aflat într-o situaţie mai gravă. Faceţi ceea ce vă cere domnul judecător de instrucţie.

Din ce în ce mai surprins, domnul de Boiscoran privea mereu în jurul lui.

Antoine, bătrînul valet, rămăsese în picioare în faţa uşii, cu o expresie de adîncă îngrijorare. Alături de cămin, grefierul Méchinet îşi făcuse rost de o masă şi se instalase cu hîrtie, toc şi călimară.

Atunci, cu o ridicare din umeri care voia să spună că nu mai caută să priceapă despre ce este vorba, domnul de Boiscoran îşi arătă mîinile.

Erau albe şi curate. Unghiile, destul de lungi, erau curăţate cu grijă.

— Cînd v-aţi spălat pe mîini ultima oară? întrebă domnul Galpin-Daveline după un minuţios examen.

La această întrebare chipul domnului de Boiscoran se lumină şi izbucni în rîs:

— Pe legea mea, strigă el, mărturisesc sincer că eram gata să pic în plasă. Eram gata să mă înfurii. Aproape că mi se făcuse frică . . .

— Aveţi dreptate să vă fie frică, domnule, spuse domnul Galpin-Daveline, căci o acuzaţie teribilă apasă asupra dumneavoastră. De răspunsurile dumneavoastră la întrebările pe care vi le pun, şi care vi se par ridicole, depinde, poate, onoarea şi libertatea dumneavoastră . . .

De data aceasta nu mai putea exista nici o îndoială. Domnul de Boiscoran se simţi străbătut de acel fior pe care Justiţia îl provoacă pînă şi la cei mai cinstiţi dintre oameni . . . Păli.

— Cum, mi se aduce o acuzaţie şi cel care se înfăţişează aici pentru a mă interoga eşti dumneata, domnule Galpin-Daveline?!

— Sînt magistrat, domnule!

— Erai însă şi prietenul meu. Dacă cineva ar fi îndrăznit să te acuze pe dumneata de o crimă în faţa mea, să te acuze de laşitate sau de infamie, eu te-aş fi apărat, domnule, te-aş fi apărat cu toate puterile, fără ezitare, fără gînduri ascunse . . . Te-aş fi apărat pînă în clipa în care mi s-ar fi oferit probe zdrobitoare, de necontestat, probe materiale ale vinovăţiei dumitale. Şi,

dacă pînă în cele din urmă mi s-ar fi dovedit că eşti în adevăr vinovat, te-aş fi compătimit şi n-aş fi uitat nici o clipă că, pînă într-un anumit moment, te-am stimat îndeajuns pentru a-ţi înlesni o căsătorie care ar fi făcut din dumneata ruda mea... În timp ce dumneata... Sînt acuzat, nu ştiu despre ce este vorba, sînt acuzat pe nedrept, evident şi dai crezare imediat acestei acuzaţii absurde şi primeşti să fii dumneata judecătorul meu... Foarte bine! Fie! M-am spălat pe mîini aseară după ce m-am întors acasă.

Nu-şi lăudase în zadar domnul Galpin-Daveline sîngele rece şi stăpînirea de sine. Suportă asprul răspuns fără să clipească şi-l întrebă pe acelaşi ton:

— Ce s-a întîmplat cu apa de care v-aţi folosit?

— Trebuie să mai fie acolo, în cabinetul meu de toaletă.

Judecătorul de instrucţie alergă.

Pe o masă de marmură se afla un vas de porţelan plin cu apă. În fundul vasului se vedeau clar urme de cărbune. La suprafaţă, amestecate cu spuma săpunului, pluteau cîteva bucăţele foarte subţiri, dar vizibile, de hîrtie arsă.

Cu precauţii infinite, judecătorul de instrucţie aduse el însuşi vasul, îl puse pe masa pe care o folosea Méchinet, şi-l arătă domnului de Boiscoran:

— Aceasta este apa pe care aţi folosit-o pentru a vă spăla atunci cînd v-aţi întors acasă?

— Da, îi răspunse domnul de Boiscoran pe un ton de batjocoritoare nepăsare.

— Aţi umblat deci cu cărbuni, aţi atins materiale inflamabile?...

— Se vede foarte bine!

Aflaţi aproape unul în faţa celuilalt, procurorul Republicii şi grefierul Méchinet schimbară o privire rapidă. Ei avuseseră în priviri aceeaşi impresie.

Dacă domnul de Boiscoran nu era nevinovat, atunci era cu siguranţă un om de o îndrăzneală şi de o energie rar întîlnite şi care mergea pe urmele unui plan foarte amănunţit căci răspunsurile sale, adevărate mărturisiri, păreau să-l ducă de-a dreptul către prevenţie.

Pînă şi judecătorul de instrucţie păru uluit. Dar numai pentru o secundă, după care se întoarse spre grefier:

— Scrieţi! îi porunci el.

Şi îi dictă procesul-verbal al acestei scene cu multă exactitate, cu infinită minuţie, corectîndu-se uneori pentru a găsi termenul cel mai potrivit şi pentru a-şi netezi fraza.

— Să revenim, domnule, se adresă el, apoi, domnului de Boiscoran. V-aţi petrecut seara de ieri în afara casei.

— Da, domnule.

— Plecat la opt, nu v-aţi înapoiat decît la miezul-nopţii.

— După miezul-nopţii.

— Aţi luat şi arma cu dumneavoastră?

— Da.

— Unde este?

Cu un gest degajat, domnul de Boiscoran i-o arătă alături de cămin:

— Iat-o!

Domnul Galpin-Daveline o luă de îndată.

Era o armă de lux, cu două percutoare, lucrată şi finisată excepţional. Pe patul armei se afla încrustat numele fabricantului: Klebb.

— Cînd aţi tras cu această armă pentru ultima oară, domnule? îl întrebă judecătorul de instrucţie.

— Sînt de atunci patru sau cinci zile.

— Cu ce prilej?

— Pentru a omorî iepurii care-mi distrug pădurea.

Cu toată grija de care era în stare, domnul Galpin-Daveline examina arma şi încărcătoarele ei, al căror mecanism avea o oarecare asemănare cu cel al sistemului Remington.

O deschise şi constată că arma era încărcată. În fiecare dintre cele două ţevi se afla cîte un cartuş cu învelitoare de plumb.

Apoi puse arma la locul ei şi, scoţînd din buzunar tubul metalic descoperit de către Pitard, îl prezentă domnului de Boiscoran întrebîndu-l:

— Recunoaşteţi acest tub?

— Se înţelege! răspunse domnul de Boiscoran. Este tubul unuia dintre cartuşele mele şi pe care l-am aruncat după ce am tras.

— Credeţi că sînteţi singurul din această regiune care posedă o armă de acest tip?

— Nu cred, sînt sigur.

— În aşa fel încît tubul unui cartuş Klebb, acesta de pildă, găsit într-un loc oarecare, atestă prezenţa dumneavoastră neapărată în locul respectiv?

— Nu. Am văzut în mai multe rînduri copii strîngînd tuburile pe care le aruncasem şi jucîndu-se cu ele.

În timp ce-şi plimba tocul pe coala de hîrtie, grefierul Méchinet făcea fel de fel de strîmbături semnificative.

Prea era la curent cu detaliile unei anchete de instrucţie pentru a nu-şi da seama de tactica domnului Galpin-Daveline, tactică nemaipomenit de perfidă şi de primejdioasă, care consista în zăpăcirea prevenitului înaintea unui atac serios.

— Joacă strîns, murmură el aplecîndu-se către domnul Daubigeon.

Judecătorul de instrucţie luase loc.

— Acestea fiind spuse, reluă el, vă rog, domnule, să-mi relataţi felul în care v-aţi petrecut timpul aseară de la orele opt şi pînă la miezul-nopţii... Nu vă grăbiţi, gîndiţi-vă, aveţi tot timpul, răspunsul dumneavoastră va avea o influenţă hotărîtoare...

Pînă în clipa aceea domnul de Boiscoran rămăsese liniştit, dar liniştea lui era dintre acelea care ascund teribile zbuciume interioare, greu de stăpînit. Avertismentele judecătorului şi mai ales tonul pe care îi erau adresate îl revoltară.

— La urma urmelor, domnule, ce doriţi de la mine? Care este acuzaţia care mi se aduce?

Domnul Galpin-Daveline nu clinti.

— O veţi afla, domnule, la timpul potrivit, se auzi răspunsul său. Începeţi prin a răspunde şi vă rog să mă credeţi că este în interesul dumneavoastră să răspundeţi sincer. Ce aţi făcut aseară?

— Păi... ştiu şi eu!... M-am plimbat...

— Acesta nu este un răspuns.

— Dar este adevărul. Am ieşit fără nici o ţintă, am umblat la întîmplare . . .

— Cu arma pe umăr.

— Plec întotdeauna cu arma la mine. Valetul meu poate s-o confirme.

— N-aţi străbătut mlaştinile de la Seille?

— Nu.

Judecătorul de instrucţie ridică privirile cu gravitate.

— Nu ne spuneţi adevărul, domnule, spuse el.

— Domnule . . .

— Cizmele dumneavoastră, pe care le văd aici, la marginea patului, vă dezmint formal. De unde aceste urme de noroi?

— În jurul castelului Boiscoran cîmpiile sînt umede.

— Nu insistaţi. Aţi fost văzut.

— Cu toate acestea . . .

— Aţi fost întîlnit de către fiul lui Ribot în clipa în care străbăteaţi barajul de la Seille.

Domnul de Boiscoran nu răspunse.

— Unde vă duceaţi? întrebă judecătorul.

Pentru întîia oară o neliniște adevărată se citi pe chipul domnului de Boiscoran, neliniştea unui om care vede, pe neaşteptate, căscîndu-se o prăpastie la picioarele lui. Ezită, dar înţelese că nu mai avea rost să nege:

— Mă duceam la Bréchy, răspunse el.

— La cine?

— La negustorul de lemne căruia i-am vîndut tot ce-am tăiat de la 1870. Cum nu l-am găsit, m-am întors pe drumul cel mare . . .

Domnul Galpin-Daveline îl opri cu un gest.

— Este fals!

— O!

— Nu aţi fost la Bréchy.

— Daţi-mi voie . . .

— Iată dovada: spre orele unsprezece, străbăteaţi în graba mare pădurea de la Rochepommier.

— Eu?!

— Dumneavoastră. Şi să nu spuneţi că nu este aşa, căci vă rog să vă uitaţi, pantalonul dumneavoastră este încă plin de mărăcini.

— Se mai găsesc mărăcini și în alte locuri, nu numai în pădurea Rochepommier.

— Este adevărat, dar acolo ați fost văzut.

— Cine m-a văzut?

— Gaudry, braconierul. Și v-a văzut atît de bine, încît și-a dat seama și în ce stare de spirit erați. Erați tulburat și furios, vorbeați în gura mare, înjurați și rupeați frunze din copaci . . .

Vorbind, judecătorul de instrucție se ridicase și luase de pe un fotoliu jacheta domnului de Boiscoran. O căută prin buzunare și scoase la iveală un pumn cu frunze.

— Poftim, iată și dovada celor spuse de Gaudry.

— Frunze de copaci sînt peste tot, murmură domnul de Boiscoran.

— Da, numai că o femeie, mama Courtois, v-a văzut ieșind din pădurea Rochepommier. Ați și ajutat-o să ridice pe spinarea măgarului un sac pe care nu-l putea lua singură. Negați? Nu. Și faceți foarte bine pentru că iată, aici, pe mîneca dumneavoastră, zăresc un praf alb care nu poate fi decît făină . . .

Domnul de Boiscoran plecă privirea.

— Mărturisiți, așadar, că aseară, între orele zece și orele unsprezece, vă aflați la Valpinson . . .

— Nu, domnule, nu este adevărat!

— Și cu toate acestea la Valpinson, în preajma ruinelor vechiului castel, a fost găsit tubul unui cartuș Klebb, acela pe care vi l-am arătat . . .

— Dar v-am spus, domnule, îl întrerupse domnul de Boiscoran, că i-am văzut de zeci de ori pe copii jucîndu-se cu asemenea tuburi metalice . . . Dacă aș fi fost la Valpinson, adăugă el, ce interes aș fi avut să neg lucrul acesta?

Domnul Galpin-Daveline se ridică.

— Vă voi spune eu. Aseară, între orele zece și unsprezece, s-a dat foc castelului de la Valpinson și nu au rămas din el decît mormane de ruine . . .

— O!

— Aseară s-au tras două focuri de armă asupra domnului de Claudieuse . . .

— Dumnezeule mare! . . .

— Iar justiția presupune, justiția are temeiuri să creadă că incendiatorul, că asasinul sînteți dumneavoastră, Jacques de Boiscoran!

IX

Asemenea unui om cuprins de amețeală, palid ca și cum tot sîngele din vine i s-ar fi strîns în inimă, Jacques de Boiscoran arunca în jurul lui priviri disperate.

El nu întîlni însă decît chipuri triste și consternate. Antoine, bătrînul său valet, se rezemase de tocul ușii. Grefierul Méchinet rămăsese cu pana în vînt, cu gura căscată de uimire. Domnul Daubigeon se uita în pămînt...

— Este îngrozitor, murmură de Boiscoran.

Și se lăsă să cadă într-un fotoliu.

Numai domnul Galpin-Daveline nu părea cîtuși de puțin emoționat.

Legea, al cărei impunător reprezentant se considera, nu se emoționează. Ba, mai mult decît atît, felul în care-și strîngea buzele dovedea că-și reține cu greu un zîmbet: zîmbetul rece al ambițiosului care se bucură că și-a jucat bine rolișorul.

Oare nu era evident că Jacques de Boiscoran este vinovat și că, avînd de ales între un prieten și prilejul de a se evidenția, alesese cu abilitate?

După un minut de tăcere, care păru lung cît un veac, impunător, cu brațele încrucișate, în picioare, în fața nefericitului, îl întrebă:

— Mărturisiți?

Ca și cînd ar fi fost împins de un resort, domnul de Boiscoran se ridică.

— Ce? Ce vreți să mărturisesc?

— Că sînteți autorul crimei de la Valpinson.

Cu mișcări convulsive nefericitul bărbat își strîngea fruntea cu palmele.

— Asta e nebunie curată! Eu, autorul unei asemenea crime, atît de odioasă, atît de lașă?! Chiar dacă aș mărturisi, n-ați vrea să mă credeți... Nu, nu ați vrea să mă credeți!

Ar fi reușit să emoționeze și o bucată de marmură, dar nu pe domnul Galpin-Daveline.

— Nu despre mine este vorba, spuse cu răceală magistratul. Pentru ce să insistăm asupra unor legături uitate? Aici nu vă vorbește prietenul, poate că nici nu vă vorbește un om, vă vorbește judecătorul. Ați fost văzut...

— Cine este mizerabilul care...

— Cocoleu.

Domnul de Boiscoran păru zdrobit.

— Cocoleu, bolborosi el, nenorocitul acela de idiot epileptic cules de pe drumuri de contesa de Claudieuse?!

— El însuși.

— Și a fost suficientă declarația incoerentă a unui nefericit, a unui imbecil ca eu să fiu crezut vinovat, eu, să fiu socotit incendiator, ucigaș?

— Timp de un ceas, domnule, cel puțin un ceas, nefericitul de Cocoleu s-a aflat în deplinătatea facultăților sale mintale. Căile Providenței sînt de nepătruns.

— Domnule!...

— Ce-a declarat Cocoleu? Că v-a văzut punînd focul cu mîinile dumneavoastră, ascunzîndu-vă apoi în spatele unei stive cu lemne și trăgînd asupra contelui de Claudieuse două focuri de armă...

— Și toatea astea vi s-au părut exacte?!

— Nu. Am fost și eu, ca toți ceilalți, revoltat. Păreați mult deasupra oricăror bănuieli. Dar iată că, puțin mai tîrziu, se găsește la locul crimei acest tub de cartuș care s-ar putea să vă aparțină. Dar iată că, sosind aici, pe neașteptate, găsesc urme de cărbune și de hîrtie arsă în apa pe care ați folosit-o aseară pentru a vă spăla pe mîini...

— Da, murmură domnul de Boiscoran, este o fatalitate.

— Și nu este încă totul, continuă judecătorul ridicînd din ce în ce mai mult glasul. Vă interoghez și mărturisiți că nu ați fost acasă între orele opt și miezul nopții. Vă cer să-mi spuneți ce ați făcut în acest timp și refuzați. Insist și dumneavoastră mințiți. Și sînt nevoit, pentru a scoate adevărul la iveală, să reproduc mărturiile lui Ribot, Gaudry și Courtois, ei v-au întîlnit în locuri în care pretindeți că nu ați călcat. El singur, acest fapt, vă condamnă. Ce ați făcut, oare, în cursul serii din mo-

ment ce nu puteți mărturisi?! Vă pretindeți nevinovat. Ajutați-mă să fac să triumfe nevinovăția dumneavoastră. Vorbiți. Ce ați făcut între orele opt și douăsprezece aseară?

Domnul de Boiscoran nu avu cînd să răspundă.

De cîtva timp se auzea din curte murmurul surd al unei mulțimi agitate.

Un jandarm intră răsuflînd din greu.

— Domnilor, spuse el adresîndu-se judecătorului de instrucție și procurorului Republicii, se află jos, în curte, peste o sută de țărani, bărbați și femei, care vor să-i facă o figură urîtă domnului de Boiscoran; îl cer și spun că vor să-l ducă la rîu... Cîțiva bărbați sînt înarmați cu furci, dar cele mai aprige sînt femeile... Camaradul meu și cu mine abia dacă putem să facem față...

Ca și cînd ar fi vrut să-i sublinieze afirmațiile, se auziră strigăte:

— În apă cu Boiscoran! În apă cu incendiatorul!

Procurorul Republicii se ridică:

— Du-te și spune-le acestor țărani că justiția îl interogează pe prevenit și că ei tulbură justiția și că, dacă nu vor înceta, vor avea a face cu mine...

Jandarmul îl ascultă.

Domnul de Boiscoran devenise alb ca varul.

— Așadar, toți acești nefericiți mă cred vinovat?

— Da, răspunse domnul Galpin-Daveline, și veți înțelege că pînă la un anumit punct indignarea lor este legitimă cînd veți afla tot ce s-a petrecut în cursul nopții...

— Ce s-a mai petrecut?

— Doi pompieri din Sauveterre, dintre care unul tată a cinci copii, au pierit în flăcări. Doi oameni, un fermier din Bréchy și un jandarm, încercînd să le vină în ajutor, au fost grav răniți și viața lor este în primejdie.

Domnul de Boiscoran tăcea.

— Și dumneavoastră sînteți cel acuzat de toate aceste nenorociri, continuă judecătorul de instrucție... Vedeți, dar, cît este de necesar să explicați...

— A! Dacă aș putea s-o fac...

— Dacă sînteți nevinovat, puteți. Spuneți-mi în ce mod v-ați petrecut seara...

— V-am spus tot ceea ce vă puteam spune...

— Luaţi aminte, domnule de Boiscoran, rosti el, voi fi nevoit să emit împotriva dumneavoastră un mandat...

— Emiteţi.

— Voi fi nevoit să vă arestez pe loc şi să vă conduc la închisoarea din Sauveterre...

— Fie.

— Aşadar, mărturisiţi!

— Mărturisesc că sînt victima unui groaznic concurs de împrejurări. Mărturisesc că aveţi dreptate... că este nevoie de mîna Providenţei pentru a explica anumite fatalităţi. Dar, pe tot ceea ce există sfînt pe această lume, declar că sînt nevinovat.

— Dovediţi-o!

— Dacă aş putea s-o fac ar fi fapt împlinit!

— Vă rog, în cazul acesta, să vă îmbrăcaţi, domnule, şi să fiţi gata să-i însoţiţi pe jandarmi.

Fără să spună un cuvînt, domnul de Boiscoran trecu în cabinetul său de toaletă şi fu urmat de către Antoine care-i ducea hainele.

Ocupat să dicteze grefierului ultima parte a interogatoriului, domnul Galpin-Daveline păru că a uitat de „prevenitul“ său.

Bătrînul Antoine profită de ocazie.

— Domnule, şopti el la urechea stăpînului său prefăcîndu-se că-l ajută.

— Ce?

— Ssst!... Mai încet!... Fereastra din fundul încăperii este deschisă... E la numai douăzeci de paşi de grădină... Pămîntul e moale... Foarte aproape se află una din intrările care duc în pivniţă, şi, în fund, ascunzătoarea pe care o cunoaşteţi bine... Marea se află la numai cinci leghe, voi veni la noapte cu un cal bun, la intrarea parcului...

Un zîmbet trist se ivi pe chipul domnului de Boiscoran.

— Aşadar, şi tu, prietene, şi tu mă crezi vinovat?

— Vă conjur, domnule, insistă Antoine, răspund de toate, nu-s decît douăzeci de paşi... În numele mamei dumneavoastră!

În loc să-i răspundă, Jacques de Boiscoran se întoarse către judecător şi-l strigă.

— Priviți această fereastră, domnule, spuse el... Am bani, am cai buni și marea este destul de aproape... Un om vinovat ar fi fugit... Eu sînt nevinovat, eu rămîn.

— Îmi ajunge, domnule, spuse judecătorul de instrucție. Și această împrejurare, ca și celelalte, dealtfel, va fi consemnată în procesul-verbal.

Gîndurile procurorului Republicii și ale grefierului Méchinet erau cu totul altele.

Dacă judecătorul de instrucție era orbit de cele ce se petreceau și nu vedea mare lucru, ei remarcaseră prin cîte feluri de ciudate stări trecuse de Boiscoran.

Zăpăcit la început, zăpăcit în asemenea măsură încît crezuse că e vorba de o glumă de prost gust, apoi speriat, apoi abătut. Pe măsură însă ce se adunau dovezile, care erau din ce în ce mai zdrobitoare și pe măsură ce aria acuzațiilor se restrîngea, departe de a se demoraliza, el părea să-și regăsească toată stăpînirea de sine.

— E foarte ciudat, spuse Méchinet.

Domnul Daubigeon nu suflă o vorbă pînă în clipa în care domnul Boiscoran ieși îmbrăcat:

— Încă o întrebare, domnule, spuse el.

Nefericitul se înclină. Era trist, dar calm și stăpîn pe el.

— Sînt gata să vă răspund.

— Voi fi foarte scurt. Ați părut surprins și indignat pentru că cineva a îndrăznit să vă acuze. Justiția, fiind a oamenilor, nu poate să judece decît după aparențe. Este o slăbiciune. Gîndiți-vă și veți recunoaște că toate aparențele sînt împotriva dumneavoastră.

— Din păcate îmi dau prea bine seama de asta.

— Dacă ați fi jurat nu ați ezita să condamnați un acuzat care s-ar afla în situația în care vă aflați dumneavoastră...

— Nu, domnule, nu!...

Procurorul Republicii țîșni de pe scaunul său.

— Nu sînteți sincer.

Domnul de Boiscoran clătină trist din cap.

— Nu trag nădejde să vă conving, domnule, răspunse el, dar vă vorbesc foarte sincer. Nu, nu aș condamna un om în situația descrisă de dumneavoastră, dacă el s-ar declara nevinovat și dacă eu nu aș întrezări mobilul ac-

țiunii lui. Pentru că, la urma urmelor, în afară de cazul unui nebun, nimeni nu ucide numai de dragul de a ucide. Or, vă întreb, eu, un om căruia soarta n-a făcut decît să-i zîmbească, eu, un om care se află în ajunul unei căsătorii pe care o așteaptă cu ardoare, de ce, în ce scop, în slujba căror interese aș fi dat foc castelului de la Valpinson și aș fi încercat să-l asasinez pe contele de Claudieuse?

Domnul Galpin-Daveline nu lăsă să-i scape ocazia care i se oferea:

— Mobilul dumneavoastră, domnule, este ura. Îi urîți de moarte pe contele și pe contesa de Claudieuse. Nu protestați, ar fi inutil, toată lumea o știe, mi-ați declarat-o și mie.

Jacques de Boiscoran deveni și mai palid și, pe un ton de profund dispreț, îi răspunse:

— Nu știu în virtutea cărui drept abuzați de confidențele unui prieten, dumneavoastră, cel care, intrînd aici, ați declarat că nu mai există prietenie între noi. Dar nu e vorba de asta. Niciodată nu v-am spus una ca asta. Sentimentele mele nu s-au schimbat și pot să repet textual cele spuse. V-am spus că domnul de Claudieuse este un vecin arțăgos, încăpățînat și un vînător gelos pînă la absurditate. Am adăugat că, dacă el declară că opiniile mele politice sînt execrabile, eu le declar pe ale lui ridicole. În ceea ce o privește pe contesă, v-am spus pur și simplu, și asta ca o glumă, că o persoană atît de desăvîrșită nu ar fi defel pe gustul meu și că m-aș simți foarte nenorocit dacă aș avea ca soție o femeie care trece prin viață ca o Madonă fără să binevoiască să atingă pămîntul cu un deget.

— Așadar, numai pentru atîta lucru ați pus într-o zi arma la ochi și ați îndreptat-o către contele de Claudieuse?... Încă un dram de enervare și crima ar fi avut loc atunci...

Un gest trădă furia domnului de Boiscoran, dar se stăpîni.

— Furia mea era mult mai mică decît se putea vedea, spuse el. Am cea mai profundă stimă pentru domnul de Claudieuse. Și gîndul că el mă acuză mă doare nespus de mult...

— Dar nu vă acuză cîtuși de puțin! îl întrerupse domnul Daubigeon, dimpotrivă, el a fost primul și cel mai înverșunat apărător al dumneavoastră . . .

În ciuda semnelor pe care i le făcea domnul Galpin-Daveline, procurorul Republicii continuă:

— Din nefericire, însă, toate astea nu alterează evidența faptelor care vă acuză. Dacă vă încăpățînați să tăceți, urmează curtea cu juri, urmează ocna. Dacă sînteți nevinovat, de ce nu încercați s-o dovediți? . . . Ce așteptați, ce nădăjduiți?

— Nimic.

Méchinet își terminase procesul-verbal.

— Trebuie să plecăm, spuse domnul Galpin-Daveline.

— Îmi puteți îngădui, întrebă domnul de Boiscoran, să scriu cîteva cuvinte tatălui și mamei mele? Sînt oameni bătrîni: o asemenea întîmplare ar putea să-i ucidă . . .

— Imposibil! spuse judecătorul și se adresă bătrînului Antoine: — Voi sigila această încăpere și dumneata vei rămîne singurul ei păzitor . . . Știi bine ce înseamnă asta și cunoști pedepsele aplicate de justiție în cazul în care nu s-ar mai găsi piesele menționate în procesul-verbal. Și acum, în ce mod ajungem la Sauveterre?

După o matură chibzuință se hotărî ca domnul de Boiscoran să facă drumul în trăsură, într-o trăsură de-a lui, în tovărășia unui jandarm. Domnul Daubigeon, judecătorul și grefierul aveau să ia din nou trăsura primarului, condusă de același Ribot, furios acum pentru că fusese supravegheat.

— Să coborîm, spuse judecătorul după ce ultimele formalități fură împlinite.

Jacques de Boiscoran cobora încet. Știa că în curtea lui se află o mulțime de țărani furioși și se aștepta la strigăte.

Se înșelase. Jandarmul pe care-l trimisese domnul Daubigeon își făcuse atît de bine datoria încît nu se auzi nici o șoaptă.

Dar, în clipa în care trăsura porni, se auziră blesteme furioase și o ploaie de pietre se abătu asupra lor; una dintre acestea îl răni pe jandarm.

Domnul de Boiscoran se înfundă în colțul său și nu se

mișcă pînă în clipa în care trăsura pătrunse în curtea închisorii din Sauveterre.

În pragul ușii, paznicul, Blangin, aștepta cu zîmbetul pe buze, mîndru de un asemenea prizonier.

— Vă voi da cea mai frumoasă dintre încăperile mele, domnule, spuse el, dar, mai înainte, trebuie să-i dau jandarmului o dovadă de primire și să vă înregistrez.

Luînd registrul său soios, îl înscrise pe Jacques de Boiscoran dedesubtul unui alt nume, al lui Frumence Cheminot, un vagabond care fusese arestat în ajun, în momentul în care sărea un zid.

Era un fapt: Jacques de Boiscoran ajunsese prizonier, la secret...

AFACEREA BOISCORAN

I

Casa Boiscoran, strada Universităţii, 216, are o înfăţişare modestă.

Curtea din faţa ei este destul de îngustă şi ar fi nepotrivit să se dea numele de grădină celor cîţiva metri de pămînt umed care se află în spatele casei.

Dar nu trebuie să te laşi înşelat de aceste elemente exterioare.

Casa propriu-zisă este o capodoperă în care mîini pricepute şi răbdătoare au adunat tot ceea ce uşurează viaţa precum şi luxul acela solid al cărui bun gust şi taină se pierd în negura timpurilor.

În salonul în care marchizei îi place să fie înconjurată de oameni politici nu a fost admisă nici o mobilă care să nu însemne şi o valoare artistică. Nu s-ar afla în pierdere acela care ar plăti în aur, la aceeaşi greutate, garnitura căminului. Lustra este magnifică. Şi fiecare dintre cele opt pînze care atîrnă pe lambriuri reprezintă o operă de seamă a unui ilustru maestru.

Şi toate acestea nu sînt nimic în comparaţie cu cabinetul de curiozităţi al marchizului de Boiscoran.

Aflat la etajul al doilea al casei, şi întinzîndu-se pe o suprafaţă care reprezintă mai mult de jumătate din acest etaj, cabinetul, construit ca un atelier, primeşte lumina zilei, de sus.

În imense dulapuri prevăzute cu vitrine şi aflate în dreptul pereţilor se răsfaţă colecţiile marchizului, tezaure din toate epocile, obiecte din ivoriu, din bronz, manuscrise unice, porţelanuri incomparabile şi, mai ales, obiecte

din faianță, faianță care-i este atît de scumpă marchizului și care reprezintă bucuria și frămîntarea bătrîneților sale.

Omul este și el la înălțimea mediului înconjurător.

La cei șaizeci și unu de ani pe care-i avea atunci, marchizul era drept ca un I și slab așa cum îi șade bine unui aristocrat. Avea un nas mare pe care-l alimenta tot timpul cu tutun; o gură mare și plină cu dinți și doi ochi scînteietori în care se citea toată șiretenia unui amator nevoit să lupte fără încetare cu șmecheriile neguțătorilor de curiozități.

Exceptînd respectul pentru inofensiva pasiune a soțului său, doamna de Boiscoran domnea în chip de despot în această casă, administrînd toată averea, conducîndu-l pe Jacques, unicul ei fiu și luînd hotărîri fără drept de apel în toate domeniile.

Era inutil să-i ceri marchizului părerea, răspunsul său era întotdeauna același:

— Adresați-vă soției mele.

În ajun, acest brav bărbat cumpărase, puțin la întîmplare, un lot destul de mare de obiecte de faianță, reprezentînd scene din timpul Revoluției și de trei ceasuri stătea în cabinetul său, cu lupa în mînă, încercînd să stabilească valoarea și originea farfuriilor și a tăvilor. La un moment dat, ușa se deschise brusc și marchiza intră cu o hîrtie albastră în mînă.

Mai tînără cu șase sau cu opt ani decît soțul său, doamna de Boiscoran era tovarășa de viață ideală pentru un om care cocheta în prea mare măsură cu lenea și cu odihna.

După felul în care pășea, după gesturile sale, după glas, se putea recunoaște imediat femeia care conduce casa, care comandă și care vrea să i se dea ascultare.

Era atît de răvășită și atît de agitată în clipa în care pătrunse în cabinetul său, încît marchizul se simți emoționat, el, omul care-și făcuse o regulă, de ani de zile, din a nu se emoționa de nimic.

Abandonă farfuria pe care tocmai o examina.

— Ce s-a întîmplat? o întrebă el cu glas neliniștit, ce este?

— O nenorocire îngrozitoare!

— A murit Jacques! strigă bătrînul colecţionar.

Marchiza negă din cap.

— Nu, poate că nenorocirea este mai mare...

Bătrînelul, care se ridicase la intrarea soţiei sale, se lăsă să cadă într-un fotoliu.

— Spune, mormăi el, vorbeşte... Sînt curajos.

Marchiza îi întinse hîrtia albastră pe care o avea în mînă.

— Iată, spuse ea, iată depeşa pe care am primit-o adineaori din partea valetului lui Jacques, bătrînul nostru Antoine.

Cu mîna tremurîndă, marchizul desfăcu hîrtia şi citi:

Groaznică nenorocire. Domnul Jacques acuzat de a fi incendiat castelul Valpinson şi de-a fi încercat să-l asasineze pe contele de Claudieuse. Probe teribile împotriva lui. Interogat, abia dacă s-a apărat. A fost arestat şi dus la închisoare. Disperat. Ce să fac?

Marchiza se temuse ca nu cumva soţul său să pice fulgerat după lectura acestei depeşe care trăda toată spaima lui Antoine.

Nu se întîmplă însă nimic.

Cu aerul cel mai calm o puse din nou pe masă şi, ridicînd din umeri, spuse:

— Este absurd!

Doamna Boiscoran nu-şi revenea.

— N-ai înţeles, prietene, începu ea...

— Ba am înţeles, o întrerupse marchizul, am înţeles că fiul nostru este acuzat de a fi comis o crimă pe care nu a comis-o, pe care nu a putut s-o comită. Este cu putinţă să te îndoieşti de el?! Ce fel de mamă îi eşti?! În ceea ce mă priveşte, te asigur, sînt foarte liniştit. Jacques incendiator, Jacques asasin!... Ce nerozie.

— Dar n-ai citit depeşa?!

— Scuză-mă!

— N-ai văzut că există probe împotriva lui?...

— Dacă n-ar fi existat nici o probă, e limpede că nu l-ar fi arestat. Este neplăcut, este chiar penibil...

— Dar nici nu s-a apărat...

— Pe naiba! Crezi că dacă mîine m-ar acuza cineva că am spart prăvălia unui bijutier m-aş osteni să mă apăr?

— Dar nu-ți dai seama, domnule, că Antoine îl crede vinovat?

— Antoine este un bleg bătrîn... declară marchizul.

Scoase tutun din tabacheră și-și înfundă nasul.

— Dealtfel, spuse el, hai să ne gîndim. Nu mi-ai spus dumneata că Jacques este îndrăgostit de micuța Denise de Chandoré?

— Îndrăgostit nebunește, domnule, ca un copil...

— Și ea?

— Îl adoră pe Jacques, domnule.

— Bun! Și nu mi-ai spus că ziua căsătoriei lor este definitiv stabilită?...

— Ba da. De acum trei zile.

— Ți-a scris Jacques?

— Mi-a trimis o scrisoare încîntătoare...

— Îți aducea la cunoștință sosirea lui?

— Da, voia să-și facă singur tîrguielile de căsătorie...

Cu o mișcare de splendidă nepăsare, marchizul închise cutia tabacherei sale.

— Și vrei ca un băiat așa cum este Jacques, un Boiscoran, îndrăgostit, iubit, care se va căsători, căruia îi zbîrnîie în cap tot ceea ce se leagă de nunta lui, vrei ca un asemenea om să fi comis o crimă îngrozitoare?! Nici nu avem ce discuta și, dacă vrei o dovadă a încrederii mele, iată, îmi voi vedea mai departe de treburi.

Dacă îndoiala este contagioasă, încrederea se răspîndește și ea destul de repede.

Marchiza de Boiscoran se liniștea încetul cu încetul văzînd calmul soțului său. Sîngele începu să-i coloreze din nou obrajii și zîmbetul i se ivi din nou pe buze.

— Poate că am fost, într-adevăr, spuse ea, prea grăbită să mă alarmez.

Marchizul o aprobă printr-un gest.

— Da, mult prea grăbită, scumpa mea prietenă, spuse el. Și, între noi fie vorba, n-ar fi cazul să te lauzi cu această ispravă. De ce să ne mirăm că Justiția îl acuză pe bietul Jacques, din moment ce propria lui mamă îl bănuiește?

Doamna de Boiscoran citea din nou depeșa lui Antoine.

— Și totuși, murmură ea, cine în locul meu nu ar fi

fost cuprins de spaimă! Şi mai ales acest nume, Claudieuse . . .

— Bine, dar este numele unui foarte demn şi foarte cinstit gentilom şi asta în ciuda apucăturilor sale de lup de mare.

— Jacques îl urăşte.

— Jacques, draga mea, nici nu se sinchiseşte de el.

— Au avut cîteva discuţii aprinse.

— Se înţelege, Claudieuse este un legitimist înrăit şi vorbeşte de noi, cei care am slujit familia de Orléans, cu un profund dispreţ.

— Jacques i-a trimis citaţii şi notificări.

— Şi a făcut foarte bine; singura lui greşeală a fost aceea de a nu duce procesul pînă la capăt.

Marchiza nu părea prea convinsă.

— Mai este ceva . . . spuse ea.

— Ce anume?

— Asta mă întreb şi eu.

— Ţi-a dat Jacques ceva de înţeles în acest sens?

— Nu. Dar iată ce s-a întîmplat. Anul trecut am avut prilejul să le întîlnesc, pe contesa de Claudieuse şi pe fiicele sale, la ducesa de Champdoce. Este încîntătoare această tînără femeie şi, cum noi dădeam un bal în săptămîna imediat următoare, mi-a venit ideea, pe care am pus-o imediat în aplicare, de a o invita. A refuzat şi a făcut-o pe un ton atît de rece încît nici n-am mai insistat . . .

— Pesemne că nu-i place dansul, mormăi marchizul.

— În aceeaşi seară i-am vorbit lui Jacques despre această invitaţie. S-a enervat foarte tare şi mi-a spus, pe un ton care era reţinut numai datorită respectului pe care mi-l poartă, că săvîrşisem o mare greşeală şi că avea el motivele lui pentru a nu întreţine relaţii cu aceşti oameni . . .

Era atît de liniştit domnul de Boiscoran, încît nu asculta decît cu o ureche spusele soţiei sale, trăgînd cu coada ochiului la farfuriile care-l aşteptau.

— Fie. Jacques îi detestă pe domnul şi pe doamna de Claudieuse. Şi ce dovedeşte asta? Slavă domnului, nu-i ucidem pe toţi aceia pe care-i detestăm . . .

— Bine, spuse doamna de Boiscoran, dar ce facem?

I se întîmpla atît de rar să-şi consulte soţul, încît aceasta rămase uluit.

— Principalul, este să-l scoatem pe Jacques din închisoare... Trebuie să vedem... să ne consultăm...

Se auziră cîteva ciocănituri uşoare în uşă.

— Intră! strigă marchizul.

Pătrunse un servitor care aducea un plic purtînd menţiunea telegramă personală.

— La naiba! strigă marchizul, eram convins. Iată, ne vom linişti de îndată!

Servitorul plecă; desfăcu plicul... Dar, după ce-şi aruncă o privire asupra depeşei, zîmbetul îi îngheţă pe buze.

— Dumnezeule!...

Cu iuţeala fulgerului, doamna de Boiscoran luă depeşa şi citi:

Veniţi, repede. Jacques în închisoare, la secret, acuzat de o crimă îngrozitoare. Tot oraşul spune că este vinovat şi că ar fi mărturisit. Este o calomnie infamă. Judecătorul este fostul său prieten Galpin-Daveline, care urma să se căsătorească cu verişoara Lavarande. Nu ştiu nimic, doar faptul că Jacques este nevinovat. O intrigă înspăimîntătoare. Bunicul Chandoré şi cu mine vom face imposibilul. Ajutorul dumneavoastră este indispensabil. Veniţi, veniţi.

Denise de Chandoré

— A! Fiul meu este pierdut! exclamă doamna de Boiscoran, izbucnind în plîns.

Marchizul îşi revenise însă de pe urma loviturii primite.

— Iar eu, strigă el, spun o dată mai mult, ca şi Denise care este o fată minunată: Da, Jacques este nevinovat. Dar trebuie să recunosc: este în primejdie. Un proces criminal înseamnă un angrenaj foarte primejdios. Ce nu spune un om la instrucţia secretă!

— Trebuie să acţionăm!... îl întrerupse înnebunită doamna de Boiscoran.

— Da, şi fără să putem pierde nici o clipă... Avem prieteni... Să vedem care dintre aceştia ne pot fi de folos...

— Pot să-i scriu domnului de Margeril...

Marchizul deveni livid.

— Dumneata! dumneata îndrăznești să pronunți în fața mea acest nume?!

— Este atotputernic, domnule, iar fiul meu se află în primejdie...

Marchizul o opri cu un gest amenințător.

— Prefer să știu că fiul meu, de o mie de ori nevinovat, piere pe eşafod decît să cer ajutorul acestui individ...

Doamna de Boiscoran era gata-gata să leșine.

— Dumnezeule, dar știi foarte bine că nu a fost decît o imprudență!

— Destul! o întrerupse aspru marchizul. Înainte de a întreprinde ceva este nevoie să știm care e situația. Vei pleca astă seară la Sauveterre...

— Singură?

— Nu. Am să-ți găsesc un sfătuitor, un jurist abil și sigur de el... un avocat care să nu fie și om politic... dac-o mai fi vreunul... Te va călăuzi și mă va ține și pe mine la curent în așa fel încît să pot acționa potrivit împrejurărilor... Denise are dreptate: Jacques nu este decît o victimă a unei uneltiri tenebroase. N-are nici o importanță, vom afla noi tot adevărul. Dar trebuie să fim calmi, foarte calmi.

Și, spunînd acestea, sună atît de puternic, încît toți servitorii alergară speriați.

— Repede, porunci domnul de Boiscoran, să fie chemat aici avocatul meu, maestrul Chapelain... să fie adus cu trăsura.

Servitorul care-și asumă această obligație izbuti ca, douăzeci de minute mai tîrziu, să-l aducă.

— A! Avem nevoie de toată experiența dumitale, prietene, îi spuse marchizul. Poftim, citește aceste depeșe...

Din fericire, avocatul știa să nu-și trădeze impresiile, căci el crezu imediat în vinovăția lui Jacques știind cu cîtă greutate se emit mandatele de arestare.

— Îl cunosc pe omul de care avem nevoie, doamnă marchiză, spuse el în cele din urmă.

— A!

— Un băiat pe care numai modestia l-a împiedicat să se afirme, cu toate că este unul dintre cei mai pricepuți juriști din cîți cunosc eu și un orator desăvîrșit.

— Numele lui?
— Manuel Folgat . . . Am să-l trimit.
În adevăr, două ceasuri mai tîrziu, protejatul maestrului Chapelin trecea pragul casei Boiscoran.
Era un om de treizeci sau treizeci și doi de ani, negricios, cu ochi mari și limpezi și a cărui înfățișare lăsa să se vadă inteligență și energie.
Îi plăcu marchizului. După ce-i expuse situația în care se afla Jacques, începu să-i înfățișeze terenul unde avea să manevreze, indicîndu-i dușmanii și prietenii pe care urma să-i întîlnească la Sauveterre și-i recomandă, în chip deosebit, să se încreadă în domnul Séneschal, un vechi prieten al familiei, tip influent și cel mai mare pișicher dintre toți mai-marii subprefecturii.
— Tot ceea ce este omenește cu putință se va face, domnule, îi spuse avocatul.
În aceeași seară, la orele opt și cincisprezece minute, marchiza de Boiscoran și Manuel Folgat luau loc într-un cupeu al trenului de Orléans.

II

A doua zi, la orele nouă, trenul se apropia, în sfîrșit, de Sauveterre.
Marchiza era zdrobită de oboseala și de frămîntările nopții pe care o petrecuse discutînd despre șansele de salvare ale fiului său; și era cu atît mai prăbușită cu cît maestrul Folgat nu se străduise să-i risipească temerile.
Ceea ce însemna că împărtășea, fără a lăsa să se vadă, îndoielile maestrului Chapelin.
La fel ca bătrînul maestru, tînărul avocat își spunea că nu poate fi arestat un bărbat ca Jacques de Boiscoran, fără motive foarte serioase, fără acele probe care valorează aproape cît o certitudine . . .
Curînd, trenul își încetini mersul.
— Să vedem dacă Denise și domnul de Chandoré s-au gîndit să trimită o trăsură în întîmpinarea noastră! . . .
— De ce, doamnă? întrebă maestrul Folgat.
— Ca să mă pot urca repede, domnule, și ca să pot ascunde tuturor privirilor durerea și lacrimile mele . . .

Tînărul avocat clătină din cap.

— Este tocmai ceea ce nu ar trebui să faceți, doamnă, spuse el și, dacă am asupra dumneavoastră o oarecare influență . . .

Marchiza îl privi surprinsă.

— Vreau să spun, insistă el, că nu trebuie să pară că evitați aceste priviri. Ar fi o greșeală imensă, poate chiar ireparabilă. Ce s-ar spune dacă ați fi văzută dezolată, plînsă? S-ar spune că sînteți sigură de vinovăția fiului dumneavoastră și aceia care se mai îndoiesc nu s-ar mai îndoi defel. Trebuie ca, din prima clipă, să cuceriți opinia publică; căci ea este suverană, doamnă, mai ales în micile orășele, unde fiecare trăiește sub controlul imediat al vecinului său. Această opinie publică se impune tuturora și, orice s-ar spune, orice s-ar face, ea îi urmărește pe jurați pînă și în sala în care deliberează.

— Este adevărat, murmură marchiza, este foarte adevărat.

— Deci, doamnă, în numele celor mai sfinte interese, faceți apel la toată energia dumneavoastră, părăsiți temerile dumneavoastră materne, uscați-vă lacrimile și arătați tuturora o încredere desăvîrșită. Faceți asta în așa fel încît oricine v-ar vedea să-și poată spune: Nu, o mamă nu poate arăta așa cînd fiul ei este vinovat.

Doamna de Boiscoran își reveni.

— Aveți dreptate, domnule, și vă mulțumesc. Da, este datoria mea să înfrunt opinia publică și, pe cît de mult doream să găsesc gara pustie, pe atît de mult doresc acum ca ea să fie plină de lume. O să vă arăt ce poate o femeie care susține cauza fiului său.

Marchiza de Boiscoran nu era o femeiușcă oarecare.

Scoțînd un pieptene din geanta sa de călătorie, își puse la punct pieptănătura; cu cîteva gesturi rapide își refăcu toaleta; datorită unui puternic efort de voință, trăsăturile sale își reluaseră seninătatea obișnuită; își contractă gura într-un surîs ce nu lăsa să se observe efortul.

— Priviți-mă, domnule, spuse ea. Pot apărea acum?

Trenul se opri în stație. Maestrul Folgat sări sprinten și-i oferi mîna marchizei pentru a o ajuta să coboare.

— Puteți fi satisfăcută, doamnă, curajul dumneavoastră

nu va fi risipit în zadar; tot Sauveterr-ul trebuie să fie aici.

Era mai mult decît adevărat.

Din ajun pînă seara zvonul se răspîndise, — iscat de cine? nu se știa — cum că „mama asasinului“, așa i se și spunea cu multă bunăvoință, avea să sosească cu trenul de ora nouă și fiecare își propusese să se afle, din întîmplare, la gară în clipa sosirii ei.

Nu era o ocazie pe care s-o scapi, într-o localitate în care conversația se învîrtește trei zile pe săptămînă în jurul ultimei rochii arborate de soția subprefectului.

Despre impresia doamnei de Boiscoran în clipa în care avea să se trezească în fața unei asemenea mulțimi, nimeni nu-și făcuse griji.

Asta pentru că la Sauveterre curiozitatea are, cel puțin, această calitate de a nu fi ipocrită. Indiscreția este naivă și lipsită de cea mai elementară pudoare. Se instalează în fața dumitale și, fără rușine, privindu-te în ochi, se căznește să descopere secretul bucuriei sau al durerii pe care o încerci.

Este drept, trebuie s-o spunem, că spiritele erau foarte înverșunate împotriva lui Jacques de Boiscoran.

Dacă nu i s-ar fi pus în sarcină decît distrugerea castelului de la Valpinson și focurile de armă trase asupra domnului de Claudieuse, încă nu ar fi fost mare lucru.

Dar incendiul avusese consecințe dezastruoase.

Doi oameni pieriseră, alți doi erau destul de grav răniți pentru a putea fi socotiți în pericol de moarte.

Atribuind aceste nenorociri lui Jacques, oamenii erau plini de ură și se gîndeau, poate, s-o facă auzită prin huiduieli care să ajungă pînă la urechile mamei sale, marchiza de Boiscoran.

— Iat-o! Iat-o! se șoptea în mulțime cînd marchiza apăru în pragul gării oferind brațul său maestrului Folgat.

Numai că șoaptele se opriră aici, într-atît de mare a fost surpriza pricinuită de atitudinea ei.

Două curente străbătură în același timp mulțimea: — Are tupeu! gîndeau unii. Și alții: — Este sigură de nevinovăția fiului ei.

Marchiza avea, în tot cazul, destul sînge rece pentru a discerne impresia pe care o producea și cîtă dreptate avusese urmînd sfaturile maestrului Folgat. Puterea sa se dublă. Și, distingînd în mulțime cîteva persoane cunoscute, se îndreptă spre ele surîzătoare.

— Ei bine! spuse ea, știți ce mi s-a întîmplat! Este de necrezut! Iată acum libertatea unui bărbat, ca fiul meu, la bunul plac al primei bănuieli absurde care trece prin mintea unui judecător. Am aflat vestea aseară prin telegraf și am sosit în grabă împreună cu acest domn care este prietenul nostru și unul dintre cei mai distinși avocați din Paris.

Maestrul Folgat se încruntă. Ar fi dorit-o pe marchiză ceva mai rezervată. Dar nu putea să n-o susțină.

— Domnii de la Parchet, rosti el cu tonul unui profet, vor regreta poate faptul că au fost atît de grăbiți.

Din fericire, un tînăr îmbrăcat în livrea și purtînd pe cap o șapcă plină cu fireturi aurite se apropie de doamna de Boiscoran.

— Trăsura domnului de Chandoré este aici, la ordinele doamnei marchize.

— La dispoziția ta, tinere, spuse marchiza.

Îi salută pe privitorii rămași uluiți de atîta siguranță:

— Vă rog să mă iertați că vă părăsesc atît de repede, dar mă așteaptă domnul de Chandoré. Sper să vă pot face o vizită, chiar astăzi după-amiază, la braț cu fiul meu.

Casa Chandoré, ca să folosim limbajul celor din Sauveterre, se află de cealaltă parte a Pieții Noi, în vîrful străzii Rampe, o stradă care nu este mai ușor de folosit decît o scară și a cărei reconstrucție domnul Séneschal o cere mereu consiliului municipal ce nu ostenește refuzîndu-l. Este o construcție veche, masivă, strîmbă și flancată de un foarte pretențios turn ascuțit pe care radicalul doctor Seignebos îl numește o permanentă amenințare a sistemului feudal.

Este sigur că familia Chandoré afișase pe vremuri mari pretenții de noblețe și un profund dispreț pentru cei ce nu aveau nici un strămoș de pe vremea Cruciadelor.

Dar, dacă fuseseră vreodată temuți, încetaseră de mult să mai fie. Dintr-o familie mare și puternică nu mai ră-

măsese decît un bătrînel, baronul de Chandoré și o copilă, nepoata lui, logodnica lui Jacques de Boiscoran. Denise era orfană. Trăia alături de bunicul ei o viață fericită și lipsită de griji, cînd se produse un mare eveniment.

Domnul de Chandoré îl întîlnise într-o dimineață pe Jacques de Boiscoran, al cărui unchi îi fusese prieten și-l invitase la masă.

Jacques acceptase invitația, venise. Domnișoara de Chandoré îl văzuse și . . . se îndrăgostise.

Din clipa aceea și pentru întîia oară a existat în viața ei o taină pe care nu au cunoscut-o nici bunicul Chandoré și nici verișoarele Lavarande și, timp de doi ani, florile și păsările au fost singurii confidenți ai unei iubiri ce creștea în sufletul său, dulce ca un vis, poetizată de amintiri și idealizată de absență.

Căci timp de doi ani Jacques nu-și dăduse seama de nimic. Dar, în ziua în care văzu limpede, zăpăcit de atîta fericire, uluit de perspectiva ce i se înfățișa își dădu seama că destinul său este pecetluit.

O lună mai tîrziu, tatăl său, marchizul de Boiscoran călătorea la Sauveterre pentru a cere mîna domnișoarei Denise.

A! A fost o lovitură serioasă pentru bunicul Chandoré.

Gîndul de a o da pe Denise, gîndul că ea îl preferă altuia, gîndul copiilor pe care avea să-i aibă îl îngrozi. Era gata-gata să-l gonească pe marchiz.

Se stăpîni totuși și răspunse că nu putea să ia o hotărîre de unul singur și că era necesar s-o consulte pe nepoata lui. El nădăjduia că fata avea să respingă oferta.

Bietul bătrîn! După primele lui cuvinte:

— Ce fericire! . . . strigă fata. Dar mă așteptam.

Pentru a ascunde o lacrimă care-i ardea ochii, domnul de Chandoré lăsă capul în jos.

— Așadar, murmură el, această căsătorie va avea loc.

Lui Jacques i se îngăduise deci să-i facă oficial curte și, în ajunul incendiului de la Valpinson, se stabilise, după o lungă deliberare, după ce se calculase timpul necesar cumpărăturilor, se stabilise, cum spuneam, data irevocabilă a căsătoriei.

Se înţelege deci că domnişoara Denise se simţise lovită în propria ei fericire în clipa în care aflase despre arestarea lui Jacques şi despre crimele care-i erau atribuite.

Fulgerată, rămăsese fără simţire timp de zece minute în braţele verişoarelor ei şi ale bunicului, apoi îşi reveni.

— Sînt nebună! Ce rost are să mă emoţionez în asemenea măsură?! Este evident că Jacques e nevinovat!

Atunci expedie o depeşă marchizului de Boiscoran, înţelegînd foarte bine că, înainte de a acţiona, era necesar să se pună de acord cu familia lui Jacques.

III

Ajutată de maestrul Folgat, doamna de Boiscoran coborî din trăsură şi abia intrase în curte cînd uşa casei se deschise şi domnişoara Denise se aruncă în braţele sale, prea emoţionată pentru a putea spune altceva decît:

— O, scumpă mamă, ce nenorocire îngrozitoare! . . .

În umbra coridorului se distingea silueta domnului de Chandoré care se apropia.

— Să intrăm, spuse el, să nu stăm aici . . . Sînt şi aşa destul de numeroşi ochii care ne urmăresc din spatele obloanelor.

Şi le luă în casă.

Hotărît lucru, maestrul Folgat era destul de încurcat. Nimeni nu părea să-şi dea seama de existenţa lui.

Intrase odată cu ceilalţi în salon şi, în picioare, în dreptul uşii, emoţionat de emoţia celorlalţi, privea cînd la domnişoara Denise, cînd la domnul de Chandoré, cînd la domnişoarele Lavarande.

Domnişoara Denise era pe punctul de a împlini douăzeci de ani. Nu s-ar fi putut spune că era de o frumuseţe răpitoare, dar era totuşi greu s-o uiţi după ce o văzuseşi o dată. Micuţă, s-ar fi spus că este o întruchipare a graţiei şi fiecare mişcare a sa era perfectă.

Alături de ea, bunicul Chandoré uimea prin statura lui impunătoare. Cei şaptezeci şi doi de ani ai săi nu izbutiseră să-l îndoaie cîtuşi de puţin şi părea clădit în aşa fel încît să poată înfrunta toate vitregiile vieţii.

Mătușile Lavarande, lungi și subțiri ca o ramură de salcie, palide, discrete, de o rezervă și de o răceală ultra-aristocratică, aveau fizionomia aceea placidă și expresia aceea de devotament fără de margini specifică fetelor bătrîne cărora celibatul nu le acrise gîndurile. Erau îmbrăcate absolut la fel, așa cum făceau de patruzeci de ani, într-o toaletă cu culori pale, modestă ca și întreaga lor ființă.

În clipa aceea plîngeau și domnul Folgat se întreba care ar fi sacrificiul pe care nu l-ar face pentru a opri lacrimile nepoatei lor . . .

— Biata Denise! . . . murmurau ele.

Fata le auzi și, ridicîndu-se sfîșie liniștea care dura de prea multă vreme.

— Dar purtarea noastră este nedemnă! exclamă ea. Ce-ar spune Jacques dacă v-ar putea vedea de acolo, din închisoarea în care se află?! De ce atîta întristare? Îl credem vinovat?

Ochii ei sclipeau atît de tare iar glasul îi era atît de puternic, încît maestrul Folgat se simți emoționat pînă în adîncul sufletului său.

— Eu, una, pot să am, cel puțin, această mîngîiere, că nu m-am îndoit de el nici o singură clipă. Și cum aș fi putut să mă îndoiesc? În chiar seara incendiului de la Valpinson Jacques mi-a scris o scrisoare de patru pagini pe care mi-a trimis-o aici printr-unul din oamenii săi și pe care eu am primit-o la ceasurile nouă . . . I-am arătat bunicului această scrisoare, a citit-o și a exclamat dintr-o dată că aveam de o mie și de o mie de ori dreptate să spun că un om care se pregătește să comită o asemenea crimă nu poate să scrie o astfel de scrisoare.

— Am spus-o și o cred, aprobă domnul de Chandoré, și orice om de bun simț ar fi de părerea mea, dar . . .

Nepoata nu-i îngădui să vorbească mai departe.

— Înseamnă că Jacques e victima unei uneltiri îngrozitoare și datoria noastră este de a o dezvălui. Am plîns destul, trebuie să acționăm . . . Și pentru a ne da o mînă de ajutor în această acțiune de salvare, v-am chemat scumpă mamă . . .

— Iar eu am sosit la fel de sigură ca și tine, copila mea dragă, că fiul meu este nevinovat.

Domnul de Chandoré nădăjduise pesemne altceva, căci interveni:

— Dar marchizul? întrebă el.

— Soţul meu rămîne la Paris.

Bătrînelul făcu o strîmbătură plină de înţeles.

— A! Îl recunosc foarte bine! exclamă el. Nimic nu ar fi în stare să-l emoţioneze. Singurul său fiu este acuzat în chip josnic de o crimă, arestat, aruncat în închisoare... I se aduce faptul la cunoştinţă şi se aşteaptă sosirea lui... Dar, eroare! N-are fiul său decît să iasă din încurcătură, dacă poate. El, unul, va rămîne să-şi supravegheze în liniște cioburile...

— Soţul meu, domnule, protestă marchiza, crede că poate fi mai util lui Jacques rămînînd la Paris. S-ar putea să fie necesare o serie de demersuri...

— Trenul este aici, la doi paşi...

— În sfîrşit, spune doamna de Boiscoran, m-a încredinţat domnului...

Şi arătă către tînărul avocat.

— ...domnului Manuel Folgat a cărui experienţă, al cărui talent şi al cărui devotament ne sînt binecunoscute.

Prezentat, în sfîrşit, cum trebuie, domnul Folgat se înclină.

— Şi am multe speranţe, spuse el cîştigat de încrederea domnişoarei Denise. Sînt de aceeaşi părere cu domnişoara de Chandoré. Trebuie să acţionăm fără să pierdem o clipă. Or, înainte de a putea trasa o anumită linie pe care s-o urmăm, ar fi necesar să cunosc faptele...

— Din păcate, nu ştim nimic, răspunse domnul de Chandoré. Nimic, în afară de faptul că Jacques este închis la secret.

— Ei bine, ne vom informa. Îi cunoaşteţi, fără îndoială, pe magistraţii din Sauveterre?

— Destul de puţin, cu excepţia procurorului Republicii...

— Dar judecătorul de instrucţie?

Cea mai mare dintre domnişoarele de Lavarande se ridică:

— Acesta, domnul Galpin-Daveline, este un monstru de ipocrizie şi de nerecunoştinţă! Se pretindea a fi prie-

tenul lui Jacques. Şi Jacques ţinea destul de mult la el, în orice caz atît încît să ne fi făcut pe mine şi pe sora mea să-i făgăduim acestui judecătoraş mîna uneia dintre nepoatele noastre, o domnişoară Lavarande... Biata copilă! Cînd a aflat despre cele petrecute a exclamat: „O, Dumnezeule, îţi mulţumesc pentru că m-ai scutit de ruşinea de a fi soţia unui asemenea om!“

— Şi, în adevăr, spuse cealaltă dintre bătrînele domnişoare, dacă tot oraşul îl crede pe Jacques vinovat, asta se întîmplă pentru că fiecare îşi spune: prietenul său îi este judecător.

Domnul Folgat clătină capul.

— Aş avea nevoie de informaţii ceva mai precise, spuse el. Domnul de Boiscoran mi-a vorbit despre primarul oraşului, domnul Séneschal.

Domnul Chandoré sări cît colo.

— E drept, strigă el, acesta este prietenul nostru şi dacă există un om bine informat, atunci este el... Să-l căutăm, să mergem...

Desigur, domnul Séneschal era prietenul familiilor Chandoré, Lavarande şi Boiscoran.

Oricît ai fi de mare avocat nu poţi să nu te ataşezi de oamenii care, timp de douăzeci de ani, ţi-au fost confidenţi şi cărora le-ai fost sfătuitor.

Întorcîndu-se la Sauveterre în dimineaţa incendiului de la Valpinson, primarul era atît de tulburat încît soţia lui s-a speriat îngrozitor văzîndu-l.

— Dumnezeule, Auguste, ce ţi s-a întîmplat?

— S-a întîmplat ceva înspăimîntător! răspunse el cu un glas atît de tragic, încît pe doamna Séneschal o trecură frigurile.

E drept însă că pe doamna Séneschal o treceau frigurile cu multă uşurinţă.

Era o femeie de patruzeci şi opt pînă la cincizeci de ani, foarte negricioasă, scundă, durdulie şi al cărei piept punea la grea încercare talentul domnişoarelor Méchinet, surorile grefierului, care-i confecţionau corsetele.

Doamna Séneschal avea întotdeauna o lacrimă gata să curgă pentru orice nefericită şi cîteva cuvinte calde, pregătite pentru oricine trecea printr-o grea încercare.

Dînsa ascultă cu lacrimile în ochi relatarea întîmplărilor din cursul nopţii.

— Biata Denise, suspină ea, e în stare să şi moară. În locul tău, eu m-aş duce degrabă la domnul de Chandoré pentru a-i aduce la cunoştinţă, cu toate menajamentele posibile, tot ceea ce s-a petrecut . . .

— Tocmai lucrul acesta n-am să-l fac! exclamă domnul Séneschal, şi-ţi interzic categoric să te duci!

Şi asta pentru că, dacă ar fi fost după el, ar fi luat trenul şi s-ar fi dus la o sută de leghe depărtare numai să nu fie martor la durerea bunicului Chandoré şi a mătuşilor Lavarande, la disperarea Denisei care-i era deosebit de dragă şi de a cărei zestre se ocupa de mai mulţi ani.

Şi asta pentru că, de asemenea, nu mai ştia ce să creadă şi pentru că, influenţat de siguranţa domnului Galpin-Daveline, dezorientat de izbucnirea opiniei publice, ajunsese să se întrebe dacă nu cumva Jacques era vinovat de crimele ce i se puneau în cîrcă.

Dar, din fericire, avea să aibă în ziua aceea atît de multe treburi încît nu-i mai rămînea timp liber pentru cugetări.

Trebui să se ocupe de transportarea trupurilor carbonizate ale toboşarului Bolton şi ale bietului Guillebault. Trebui să le primească pe mama primului şi pe soţia celui de-al doilea şi să le asculte plînsul şi să le consoleze; trebui să făgăduiască celei dintîi o mică pensie şi să promită celeilalte că va face tot posibilul pentru a obţine o bursă la colegiul din Sauveterre sau la seminarul din Pons celui mai mare dintre fiii săi.

Trebui să dea ordinele necesare pentru transportarea, cu toate precauţiile necesare, a celor doi răniţi, jandarmul şi ţăranul.

Imediat după aceea, căută casă pentru contele şi contesa de Claudieuse şi găsi cu destul de multă greutate.

În sfîrşit, o bună parte a după-amiezii şi-o petrecu într-o violentă discuţie cu doctorul Seignebos.

În numele ştiinţei ultragiate, după cum pretindea el, în numele justiţiei şi al umanităţii, doctorul îi ceru arestarea imediată a lui Cocoleu, acest mizerabil a cărui măr-

turie inconștientă stătea la baza acuzațiilor. Și el cerea, lovind cu pumnul în masă, blestemînd, ca acest idiot epileptic să fie dus la spital și sechestrat, printr-o măsură administrativă, urmînd să fie ulterior supus unui examen al unor specialiști.

Primarul rezistase mult timp acestor pretenții care i se păreau exagerate, dar domnul Seignebos vorbise atît de tare și atît de ferm, încît sfîrșise prin a trimite doi jandarmi la Bréchy, cu ordinul de a-l aduce pe Cocoleu.

Aceștia se înapoiaseră cîteva ceasuri mai tîrziu cu mîinile goale. Idiotul dispăruse. Nimeni nu putuse să le dea vreo informație cu privire la el.

— Și lucrul acesta ți se pare firesc? întrebă doctorul Seignebos, ai cărui ochi sticleau îndărătul ochelarilor săi de aur. Eu văd aici dovada incontestabilă a complotului organizat împotriva domnului de Boiscoran.

— Dar fii pe pace, spuse iritat primarul, Cocoleu n-a dispărut cu totul, o să-l găsim noi.

Doctorul plecase fără să insiste, dar, înainte de a se întoarce acasă, se abătuse pe la club unde, în prezența unui număr de peste douăzeci de persoane, afirmă că dobîndise dovada faptului că Jacques de Boiscoran era victima părerilor sale avansate, că monarhiștii nu-i puteau ierta plecarea din rîndurile lor.

Această acțiune avea să se dovedească mai mult dăunătoare decît folositoare lui Jacques și lucrul acesta se făcu simțit puțin mai tîrziu.

În aceeași seară, în timp ce domnul Galpin-Daveline străbătea Piața Nouă, fu huiduit.

Furios, firește, judecătorul de instrucție se duse la primar, se plînse de faptul că justiția era insultată în persoana lui și ceru să fie luate cele mai severe măsuri.

Domnul Séneschal îi făgădui tot sprijinul și alergă la domnul Daubigeon, procurorul Republicii pentru a se pune de acord cu el.

Acolo află tot ceea ce se petrecuse la Boiscoran și rezultatul interogatoriului.

Se întorsese acasă foarte amărît, dezolat de situația în care se găsea Jacques și foarte neliniștit de faptul că afacerea lua o întorsătură politică.

Torturat de aceste gînduri petrecuse o noapte foarte agitată și se trezise și mai prost dispus decît în ajun; soţia abia îndrăznise să-i adreseze cîteva cuvinte.

Dar lucrurile nu se opriseră aici. La ora două urma să aibă loc înmormîntarea lui Bolton și a lui Guillebault și făgăduise căpitanului Parenteau că va asista, încins cu eșarfa lui și în fruntea unei bune părţi a membrilor consiliului municipal.

Tocmai poruncise să i se pregătească hainele de ceremonie în clipa în care servitorul îi aduse la cunoștință vizita domnului de Chandoré și a unui alt domn...

— Asta mai lipsea!

Dar, după o clipă de gîndire:

— Mai devreme sau mai tîrziu, întîlnirea tot trebuia să aibă loc... Să poftească!...

Domnul Séneschal era gata pregătit să facă faţă unei scene emoţionante și unei explozii de durere.

Cu atît mai mare fu uimirea lui cînd văzu degajarea cu care domnul de Chandoré îi prezentă pe însoţitorul său:

— Domnul Manuel Folgat, scumpul meu Séneschal, unul dintre cei mai renumiţi avocaţi din Paris, a binevoit s-o însoţească pe doamna de Boiscoran, care a sosit azi-dimineaţă.

— Nu sînt din acest oraș, domnule primar, adăugă domnul Folgat, nu-i cunosc obiceiurile, moravurile, ideile; nu știu care-i sînt interesele, prejudecăţile, nu știu nimic despre el și risc să comit o gravă greșeală, o mare prostie dacă nu sînt sfătuit de către un om cu experienţă, un om abil și sigur de el... Domnii de Boiscoran și de Chandoré mi-au vorbit despre dumneavoastră tocmai ca despre un asemenea om și m-au lăsat să sper că veţi accepta...

— Se înţelege, domnule, cu dragă inimă, răspunse domnul Séneschal înclinîndu-se, flatat de felul în care îi vorbise avocatul parizian.

Oferi scaune oaspeţilor săi. El însuși luă loc și, cu coatele sprijinite de braţele fotoliului, își mîngîia obrajii proaspăt bărbieriţi.

— Afacerea este gravă, domnilor, rosti el în cele din urmă.

— Orice acuzație criminală este gravă, spuse domnul Folgat.

— Pe legea mea, domnilor, spuse domnul de Chandoré, am impresia că vă îndoiți de nevinovăția lui Jacques! . . .

Domnul Séneschal nu răspunse: nu.

— Cum să-ți treacă prin minte, spuse el, ideile care pot să se nască în mintea unui tînăr de douăzeci și cinci de ani, exaltat de gîndul unor anumite jigniri! . . . Furia este desigur, unul dintre cei mai perfizi sfătuitori.

Bunicul Chandoré nu izbuti să asculte mai departe.

— Ce-mi tot vorbești de furie și unde vezi dumneata urmă de furie în afacerea asta de la Valpinson?! Eu, unul, nu văd decît o crimă laşă, îndelung premeditată și executată cu mult sînge rece . . .

Grav, primarul clătină din cap.

— Nu știți tot ceea ce s-a petrecut, spuse el.

— Domnule, îi spuse maestrul Folgat, am venit aici cu nădejdea de a ne informa.

— Fie, răspunse domnul Séneschal.

Cu luciditatea unui avocat care se pricepe să găsească firul celei mai încîlcite afaceri, el expuse faptele al căror martor fusese la Valpinson, precum și tot ceea ce-i povestise procurorul Republicii că se petrecuse la Boiscoran.

— Vreți să știți, conchise el, ce mi-a spus domnul Daubigeon a cărui mărturie n-o veți putea pune la îndoială? Mi-a spus textual: „Daveline nu putea să nu-l aresteze pe domnul de Boiscoran. Este vinovat? Nu știu nici eu ce să cred. Probele sînt zdrobitoare. El se jură pe toți dumnezeii că este nevinovat, dar nu vrea să declare cum și-a petrecut seara . . .“

Domnul de Chandoré, omul atît de robust, era gata să-și piardă firea, cu toate că nu lăsa să se vadă lucrul acesta.

— Ce va spune Denise, Dumnezeule! . . . murmură el. Apoi, se adresă lui Folgat: Cu toate acestea, Jacques avea, cu siguranță, anumite planuri pentru seara aceea.

— Credeți, domnule?

— Sînt sigur. Altfel ar fi venit la noi acasă, așa cum făcea în fiecare seară de o lună încoace! . . . O spune singur, dealtfel, într-o scrisoare pe care i-a trimis-o De-

nisei, scrisoarea despre care v-a vorbit și ea... Îi scrie așa: *„Blestem din adîncul inimii această treabă care mă va împiedica să-mi petrec seara alături de dumneata, dar îmi este cu neputință s-o amîn. Pe mîine ...“*

— Vedeți! ... exclamă domnul Séneschal.

— Această scrisoare, continuă bătrînelul, este scrisă și gîndită în așa fel încît este cu neputinţă să aparţină unui om care plănuieşte o crimă. Cu toate acestea dumneavoastră vă pot spune că, în clipa în care am aflat vestea, această împrejurare a unor treburi urgente m-a impresionat în chip neplăcut.

Dar tînărul avocat nu părea defel convins.

— Este limpede, rosti el, că domnul de Boiscoran nu vrea, cu nici un preţ, să se ştie unde a fost.

— A mințit, domnule, insistă domnul Séneschal, a început prin a nu recunoaşte că a străbătut drumurile prin care fusese întîlnit de martori.

— Se înțelege, din moment ce nu vrea să se știe unde a fost.

— Cînd i s-a spus că este arestat nu a vorbit.

— Pentru că speră să iasă din încurcătură fără să fie nevoit să spună unde a fost.

— Dacă ar fi adevărat ar fi destul de ciudat.

— S-au văzut și lucruri mai ciudate.

— Să te lași acuzat de crimă și de incendiere cînd te știi nevinovat ...

— Să fii nevinovat și să te lași condamnat este și mai grav. Deși, se cunosc cazuri.

Tînărul avocat se exprima atît de lapidar și atît de sigur, încît domnul Chandoré simți că prinde din nou puteri.

Domnul Séneschal era descumpănit.

— Care este părerea dumneavoastră, domnule? întrebă el.

— Că domnul de Boiscoran este nevinovat, răspunse tînărul avocat. Aceasta este părerea unui om al cărui raționament nu este tulburat de nici un fel de considerente. Abia am sosit, fără nici o idee preconcepută, nu-i cunosc nici pe domnul de Claudieuse și nici pe domnul de Boiscoran. S-a săvîrșit o crimă, mi s-au relatat îm-

prejurările și-mi dau seama imediat că tocmai motivele care au determinat arestarea m-ar face pe mine să ordon eliberarea.

— O! . . .

— Să mă explic: dacă domnul de Boiscoran este vinovat, el a dovedit, prin felul în care l-a primit pe domnul Galpin-Daveline, o formidabilă stăpînire de sine și un incomparabil talent actoricesc. Deci, dacă este vinovat, este un tip foarte . . .

— Cu toate acestea . . .

— Dați-mi voie. Dacă este vinovat, înseamnă că în cursul interogatoriului său a făcut dovada unei nemaipomenite lipse de sînge rece sau, ca să vorbim pe șleau, a făcut dovada unei imbecilități fără pereche . . . Deci, dacă **este** vinovat, **este** foarte slab . . .

— Dar . . .

— Scuzați, termin îndată. Unul și același individ poate să fie, în același timp, și atît de tare și atît de slab? Hotărîți. Mai mult decît atît: dacă domnul de Boiscoran ar fi vinovat el ar trebui trimis la spitalul Charenton și nu la ocnă, căci numai un om nebun nu ar fi aruncat apa în care-și spălase mîinile înnegrite de cărbuni și nu ar fi îngropat pușca aceea Klebb pe care instrucția o agită atît de victorios . . .

— Jacques este salvat! . . . exclamă domnul de Chandoré.

Domnul Séneschal nu era la fel de entuziasmat.

— Din păcate, spuse el, unor judecători care au brațele pline cu dovezi trebuie să le oferi altceva decît deducții, oricît de logice ar fi sau ar părea ele . . .

— Se vor găsi și altele.

— Ce vreți să faceți?

— Nu știu . . . V-am spus doar primele mele impresii, acum trebuie să studiez afacerea, să stau de vorbă cu oamenii și am să încep cu bătrînul Antoine . . .

Domnul de Chandoré se ridicase.

— Putem ajunge la Boiscoran peste un ceas, spuse el. Să cer trăsura?

— Cu cît mai repede, cu atît mai bine, răspunse tînărul avocat.

Servitorul domnului Séneschal, căruia i se dăduse această însărcinare, se prezentă peste mai puțin de un sfert de oră anunțînd că trăsura așteaptă în fața porții.

Domnii de Chandoré și Folgat luară loc.

— Și mai ales, recomandă primarul avocatului parizian, fiți prudent și circumspect... Această afacere a înfierbîntat prea mult opinia publică... S-au adus implicații politice. Mă tem de o manifestație la înmormîntarea pompierilor și mi s-a spus că doctorul Seignebos va ține un discurs la cimitir. Așadar, vă urez noroc!

Vizitiul dădu bice cailor și porniră.

— Nu înțeleg, spuse domnul de Chandoré, cum se face că Antoine nu a venit să mă vadă imediat după arestarea stăpînului său, ce i s-o fi întîmplat?

IV

Cei treisprezece kilometri care separă Sauveterre de Boiscoran fură străbătuți în mai puțin de cincizeci de minute. Cincizeci de minute în care domnii de Chandoré și Folgat nu schimbară între ei nici cincizeci de cuvinte.

Curtea castelului de la Boiscoran li se înfățișă, la sosire, pustie și liniștită. Ușile și ferestrele erau închise ermetic.

Pe scările din fața casei ședea un tînăr țăran care se ridică de îndată ce-i văzu sosind pe orășeni.

— Unde este Antoine? întrebă domnul de Chandoré.

— Este sus, domnule baron.

Bătrînul gentilom încercă să deschidă poarta, dar nu reuși.

— O! domnule, spuse tînărul, domnul Antoine s-a baricadat sus.

— Ciudată, idee, spuse domnul de Chandoré lovind cu bastonul în ușă.

În cele din urmă se auzi:

— Cine-i acolo? întrebă Antoine.

— Eu sînt, ce naiba! Baronul de Chandoré.

Barele de protecție fură zgomotos retrase și valetul se ivi. Era palid și obosit. Judecînd după barba sa, după

părul răvășit și după dezordinea în care se aflau hainele lui, era evident că omul nu dormise.

Domnul de Chandoré îl întrebă:

— Ce ți s-a întîmplat, bravul meu Antoine?

În locul oricărui răspuns, servitorul îi pofti pe baron și pe însoțitorul său înăuntru.

— S-a întîmplat, făcu el, s-a întîmplat că... mi-e frică.

Bătrînul și avocatul se priviră.

— Nenorocitul ăsta, gîndeau ei, și-a pierdut mințile.

Antoine îi înțelese.

— Nu! n-am înnebunit, spuse el, cu toate că, la drept vorbind, se petrec aici lucruri care te fac să te îndoiești de propriile tale simțuri! Și, dacă mă tem, nu o fac fără motiv.

— Te îndoiești de nevinovăția stăpînului dumitale? îl întrebă Folgat.

Era atît de cumplită privirea pe care cinstitul servitor i-a aruncat-o domnului Folgat, încît bătrînul de Chandoré se văzu nevoit să intervină:

— Scumpul meu Antoine, domnul ne este prieten, un prieten devotat, este un avocat care a venit de la Paris cu doamna de Boiscoran ca să-l apere pe Jacques. Va trebui nu numai să-i acorzi toată încrederea, dar va trebui să-i spui tot ceea ce știi, absolut totul și, mai mult decît atît...

Chipul bătrînului Antoine se lumină.

— A! Domnul este avocat?! Să fie binevenit. Am să pot spune tot ce am pe suflet. Nu, hotărît lucru, nu cred că domnul Jacques este vinovat, este imposibil să fie, este stupid să ne închipuim una ca asta... Dar ceea ce cred, lucrul de care sînt sigur, este că avem a face cu o lovitură pusă la cale pentru a-i atribui lui nenorocirile de la Valpinson...

— O lovitură pusă la cale... îl întrerupse domnul Folgat, dar cum și de către cine și în ce scop?

— A!... toate astea nu le știu. Dar nu mă înșel și ați fi de aceeași părere cu mine dacă ați fi luat parte la interogatoriul care a avut loc... Era îngrozitor, domnilor, atît de îngrozitor încît, la un moment dat, am ajuns să mă îndoiesc eu insumi de stăpînul meu și l-am sfătuit

să fugă... Nu, n-aţi auzit niciodată nimic asemănător. Totul era împotriva lui... Fiecare dintre răspunsurile lui sunau ca o mărturisire. S-a comis o crimă la Valpinson... iar el a fost văzut mergînd acolo şi încă pe căi lăturalnice. S-a dat foc: apa în care şi-a spălat mîinile era neagră de cărbuni. S-au tras focuri de armă... s-a găsit un cartuş în apropierea locului în care fusese rănit domnul de Claudieuse. Aici, aici am început să-mi dau seama că e vorba de o lovitură pusă la cale. Oare totul s-ar fi potrivit chiar atît de bine dacă lucrurile n-ar fi fost dinainte aranjate şi potrivite şi socotite? Bietul domn Daubigeon avea lacrimi în ochi iar Méchinet ălabun-la-toate era şi el uluit. Numai blestematul de Galpin-Daveline părea foarte mulţumit. Pentru că el era judecătorul care punea întrebări. El, prietenul domnului! Şi cînd te gîndeşti că toată-ziua-bună-ziua era pe aici, mînca din pîinea noastră, dormea în cearşafurile noastre şi trăgea în vînatul nostru. Cînd îl căutai era în genunchi în faţa domnului pentru a obţine mîna unei nepoate a domnişoarelor Lavarande. Pe atunci vorbea numai cu „bunul meu Jacques“ în sus, „dragul meu Boiscoran“ în jos. Ar fi trebuit să-l vedeţi ieri dimineaţă cu ce aere i-a spus domnului „Nu mai sîntem prieteni“. Bandit!... nu, sigur că nu mai sîntem prieteni şi dacă bunul Dumnezeu ar fi drept ai avea tu în pîntecele tale cele două focuri de armă pe care le-a primit domnul de Claudieuse şi poate că nu le-ai digera cine ştie ce uşor...

Neliniştea domnului de Chandoré era din ce în ce mai mare.

— De ce nu ai venit de îndată să-mi povesteşti toate astea? îl întrebă el.

Bătrînul servitor îşi îngădui să ridice din umeri.

— Parcă puteam s-o fac! răspunse el. Odată ce s-a sfîrşit interogatoriul, Galpin a pus sigilii peste tot. La uşa de afară a pus chiar trei. Mi-a spus apoi că mă socoate pe mine paznic, că voi fi plătit pentru asta, dar că mă aşteaptă ocna în cazul în care cineva s-ar atinge de aceste sigilii. După ce l-a predat pe domnul jandarmilor, Galpin a plecat lăsîndu-mă aici singur, ca un om căruia i s-a dat cu o măciucă în cap... M-aş fi dus eu la dom-

nul baron, dacă nu mi-ar fi venit o idee care m-a înghețat.

Bătrînul Chandoré lovi cu piciorul în dușumea.

— La subiect, spuse el, vorbește la subiect!

— Iată. Trebuie să știți că în cursul interogatoriului s-a vorbit foarte mult despre arma Klebb pe care domnul o avusese la el în seara incendiului. Galpin s-a tot jucat cu această armă și l-a întrebat apoi pe domnul cînd a tras cu ea ultima oară. Domnul i-a răspuns că a tras cu ea în urmă cu cinci zile... Auziți bine, am spus: cinci zile. După care Galpin a pus arma de o parte fără să-i examineze încărcătorul.

— Și? făcu domnul Folgat.

— Ei bine, domnilor, eu Antoine, curățasem lună arma domnului cu o zi înainte. Am spus clar: cu o zi înainte...

— La naiba! exclamă domnul de Chandoré, de ce n-ai spus asta mai devreme, Antoine? Dacă încărcătoarele sînt curate, asta va fi o dovadă incontestabilă că Jacques este nevinovat!...

Bătrînul servitor dădu din cap.

— Este foarte adevărat, spuse el, numai că... sînt, oare, curate încărcătoarele?

— O!

— Poate că domnul s-a înșelat cu privire la ziua în care a folosit pentru ultima dată pușca și atunci, cu încărcătoarele folosite, arma ar deveni, după declarația mea, o probă care l-ar nenoroci definitiv... Înainte de a vorbi eu trebuie să fiu sigur.

— Da, spuse domnul Folgat, ai făcut foarte bine cînd nu ai spus nimic, dragul meu, și vreau să-ți atrag atenția că nu trebuie să discuți cu nimeni despre acest fapt care poate deveni un argument decisiv în apărare...

— O! știu eu să tac, domnule; numai că trebuie să înțelegeți cît sînge rău mi-am făcut dîndu-mi seama că nu pot să mă duc și să controlez încărcătoarele... O! Dacă aș fi îndrăznit să rup sigiliile!

— Nefericitule!

— Mi-a venit în minte, dar m-am oprit la timp. Dar m-am gîndit după aceea că se putea să le vină altora în gînd această idee. Nebunii care au pus la cale acest complot împotriva domnului Jacques sînt capabili de orice,

nu? Ar fi în stare să vină noaptea și să rupă sigiliile... Am pus de gardă un om în grădină, în dreptul ferestrelor; am pus un altul în curte, iar eu, cu arma în mînă, m-am așezat chiar în fața sigiliilor. Puteau să vină, banditii, aveau cu cine să stea de vorbă! ...

Din clipa în care sosise la Sauveterre domnul Folgat se convinsese tot mai mult de nevinovăția lui Jacques de Boiscoran iar cele povestite de Antoine nu-i zădărniciseră această convingere.

Nu s-ar fi putut spune că împărtășea ideea complotului. Dar nu era prea departe de gîndul că un nebun, profitînd de o serie de împrejurări cunoscute numai de el, le folosise pentru a face să cadă acuzația pe capul lui Jacques.

Folgat avea de pus multe întrebări, dar era greu să obțină vreun răspuns din partea lui Antoine în starea de exaltare în care se găsea.

— Dragul meu Antoine, nu pot decît să te laud pentru felul în care ai procedat. Sîntem abia la început... dar pentru că n-am pus nimic în gură de ieri de cînd am plecat din Paris și pentru că tot aud sunînd de amiază...

Domnul de Chandoré se lovi cu palma pe frunte.

— A! Sînt un bătrîn uituc! Cum de nu ți-am oferit nimic!... Dar ai să mă scuzi, nu-i așa, sînt atît de tulburat... Antoine, ce ne poți oferi?

— Ouă, pastramă de oaie, șuncă...

— Ce-o să ne dai mai repede o să fie mai bun, spuse tînărul avocat.

— Domnii vor fi serviți în cel mult un sfert de oră! spuse bătrînul Antoine.

Și plecă în timp ce domnul de Chandoré îl conducea pe Folgat în salon.

Bietul bătrîn făcea mari eforturi pentru a rămîne stăpîn pe sine.

— Povestea aia cu arma înseamnă salvarea, nu-i așa?

— Poate, răspunse tînărul avocat.

Apoi tăcură; erau amîndoi atît de absorbiți de gînduri încît tresăriră în clipa în care Antoine anunță:

— Domnii sînt serviți!

Masa fusese pusă în sufragerie iar cei doi oaspeți luară loc în timp ce bătrînul servitor se instalase în spatele lor

pentru a-i servi. Domnul de Chandoré se adresă atunci lui Antoine:

— Pune încă un tacîm, Antoine, spuse el și ia masa cu noi.

— O! . . . domnule, protestă el, domnule baron . . .

— Asază-te, insistă domnul de Chandoré, ai pierde prea mult timp dacă ai lua masa după aceea și un bătrîn servitor ca dumneata face parte din familie . . .

Antoine îl ascultă roșind de emoție căci excesul de familiaritate nu era unul din păcatele baronului de Chandoré.

— Acum, spuse domnul Folgat, o dată isprăvite ouăle și șunca, să ne vedem de treburi, iar dumneata, dragul meu Antoine fii calm și gîndește-te că, dacă nu obținem un ordin de suspendare, răspunsurile dumitale vor constitui elementele apărării mele. Care erau aici obiceiurile domnului de Boiscoran?

— Aici, domnule, ca să zic așa nu prea avea obiceiuri. Veneam atît de rar și pentru atît de puțină vreme . . .

— Nu are importanță. Care era felul său de viață?

— Se trezea tîrziu, se plimba mult, vîna din cînd în cînd, desena, citea . . . domnul citește foarte mult și-i plac cărțile în măsura în care-i plac porțelanurile domnului marchiz, tatăl său . . .

— Pe cine primea în vizită?

— Pe domnul Galpin-Daveline, cel mai adesea; pe doctorul Seignebos, pe pastorul din Bréchy, pe domnii Séneschal, Daubigeon.

— Cum își petrecea serile?

— La domnul baron de Chandoré care este aici și poate să confirme.

— Nu cunoștea pe nimeni altcineva în vecini? . . .

— Nu.

— Nu știi să aibă . . . vreo prietenă? Antoine făcu un gest plin de pudoare.

— O, domnule, dumneavoastră nu știți că domnul este logodit cu domnișoara Denise de Chandoré?!

Baronul de Chandoré nu se născuse cu o zi sau două în urmă, așa cum îi plăcea să spună. Oricît ar fi fost de interesat, el se ridică.

— Trebuie să iau puțin aer, declară el.

Și ieși înțelegînd că în fața lui s-ar fi putut întîmpla ca bătrînul Antoine să nu spună adevărul.

Iată un om inteligent, gîndi domnul Folgat.

Și, după aceea, cu glas tare:

— Din moment ce tot sîntem singuri, hai să vorbim pe față. Domnul de Boiscoran nu avea nici o prietenă prin împrejurimi?

— Nu, domnule.

— N-a avut niciodată?

— Niciodată. Vi se va spune, poate, că pe vremuri se uita cu plăcere la o roșcovană înaltă, Fougerouse, fiica unui morar care locuiește pe aici pe aproape și că fata venea pe la castel mai des decît ar fi fost nevoie... Astea sînt copilării. Dealtfel, au trecut cinci ani de atunci și sînt trei de cînd fata s-a măritat.

— Ești sigur de ceea ce spui?

— Foarte sigur. Și ați fi și dumneavoastră la fel de sigur că dacă ați cunoaște obiceiurile pămîntului și limba ascuțită a oamenilor. Nu există nici un fel de precauții! Desfid pe oricine vorbește de trei ori cu o femeie fără ca lucrul acesta să nu se știe în tot ținutul. La Paris, da, acolo se poate.

Domnul Folgat ciuli urechile.

— A fost ceva la Paris? întrebă el.

Antoine ezita.

— Vedeți dumneavoastră, bîigui el, secretele stăpînului meu nu sînt și secretele mele și după jurămîntul pe care i l-am făcut...

— S-ar putea ca de sinceritatea dumitale să depindă salvarea stăpînului dumitale, îi spuse tînărul avocat, și poți să fii sigur că nu-l va supăra faptul că ai vorbit...

Timp de cîteva secunde bătrînul servitor rămase nehotărît.

— Ei bine, începu el, domnul a avut, cum se spune, o mare pasiune...

— Cînd?

— A! nu știu, asta începuse înainte ca eu să fi intrat în slujba domniei-sale. Tot ceea ce știu este că... pentru a se putea întîlni cu persoana, domnul cumpărase la Passy, în strada Vignes, în mijlocul unei imense grădini, o casă frumoasă pe care o mobilase admirabil...

— A!

— Este o taină pe care nu o cunosc nici tatăl și nici mama domnului de Boiscoran. Și dacă eu o știu, asta se datorește faptului că într-o zi, aflîndu-se acolo, domnul a căzut pe scară, s-a lovit la picior și m-a chemat pe mine să-l îngrijesc. S-ar putea să fi cumpărat casa pe numele său, dar de folosit nu o folosea pe numele său. Se dădea drept englez, drept un domn Burnett și avea o servitoare englezoaică . . .

— Iar . . . persoana . . .

— A! domnule, nu numai că nu o cunosc, dar nici măcar nu bănui cine ar putea să fie. Dar știu că-și lua măsuri de prevedere! Și, pentru că tot veni vorba, am să vă mărturisesc . . . am fost curios și am tras-o de limbă pe servitoarea englezoaică. Mi-a răspuns că nu știe nici ea mai mult decît mine; e adevărat, venea o doamnă, dar că nu izbutise niciodată să-i vadă măcar vîrful nasului. Domnul potrivea lucrurile în așa fel, încît servitoarea era întotdeauna plecată atunci cînd venea doamna. Domnul și doamna se serveau singuri. Iar dacă voiau să facă o plimbare prin grădină, o trimiteau cu treburi naiba știe pe unde, la Versailles sau la Fontainebleau, ceea ce o făcea, pe bună dreptate, să se înfurie cumplit.

Cu o mișcare mașinală, care-i era obișnuită, domnul Folgat își răsucea o meșă din barba lui neagră.

— În sfîrșit, bravul meu Antoine, crezi că această mare pasiune a stăpînului dumitale s-a stins?

— Se înțelege, domnule, din moment ce domnul Jacques s-a logodit cu domnișoara Denise.

Poată că argumentul nu era chiar atît de hotărîtor precum îl socotea Antoine, totuși, avocatul nu făcu nici o remarcă.

— Și cînd anume, după părerea dumitale, s-a sfîrșit această legătură?

— În timpul războiului, domnul și doamna au fost siliți să se despartă, căci domnul n-a rămas la Paris. Comanda o companie mobilă, a fost chiar rănit la cap ceea ce a dus la decorarea sa . . .

— Crezi că este încă stăpînul casei din strada Vignes?

— Cred că da.

— De ce?

— Pentru că domnul și cu mine am fost pentru opt zile la Paris, după evenimente, și, într-o seară, mi-a spus: „Războiul ăsta mă costă, nu glumă. Cocioaba mea a primit mai mult de douăzeci de ghiulele și au locuit în ea, rînd pe rînd, partizani, comunarzi și soldați. Zidurile au rămas goale și nici o mobilă nu este în bună stare. Arhitectul meu îmi spune că reparațiile m-ar costa vreo patruzeci de mii de franci . . .“

— Cum? Reparații? Asta înseamnă că avea de gînd să folosească locuința!

— Pe atunci, domnule, căsătoria domnului nu era încă un lucru stabilit.

— Fie, dar asta înseamnă că în perioada aceea el s-a întîlnit din nou cu misterioasa doamnă și că războiul nu a distrus legătura lor . . .

— Tot ce se poate.

— Și nu ți-a vorbit de atunci niciodată despre această doamnă?

— Niciodată.

Se opri. În vestibul se auzeau pașii domnului de Chandoré care tușea semnificativ, dorind să-și anunțe sosirea.

— Pe legea mea, domnule, spuse Folgat, mă pregăteam să plec în căutarea dumneavoastră, mi-era teamă că nu vă simțiți bine . . .

— Vă mulțumesc, răspunse bătrînul, aerul mi-a făcut foarte bine.

Se așeză. Tînărul avocat se întoarse către Antoine:

— Să revenim la domnul de Boiscoran. Cum era în ziua în care a avut loc incendiul?

— Ca în oricare altă zi, domnule.

— Ce a făcut înaintea plecării?

— A luat masa ca de obicei, cu destulă poftă. A urcat după aceea în apartamentul său unde a rămas mai mult de un ceas. În momentul în care cobora, avea în mînă o scrisoare pe care i-a dat-o lui Michel, fiul fermierului, s-o ducă la Sauveterre, domnișoarei Denise . . .

— Da. Este scrisoarea prin care Boiscoran îi aduce la cunoștință domnișoarei Denise faptul că în seara aceea era reținut din pricina unor treburi urgente . . .

— A!

— Știi cumva care ar fi putut să fie natura acestor treburi urgente?

— Cîtuși de puțin, domnule, v-o jur.

— Cu toate acestea, trebuie să fi existat un motiv foarte puternic pentru a-l lipsi de plăcerea de a-și petrece o seară alături de logodnica sa.

— E drept, trebuie să fi existat . . .

— Și, dacă a pornit-o pe căi lăturalnice în loc să o pornească pe drumul mare, înseamnă că a avut motive temeinice.

Bătrînul Antoine își smulgea literalmente părul din cap.

— A! domnule, spuneți și dumneavoastră exact ceea ce spunea și domnul Galpin-Daveline.

— Orice om de bun simț va spune, din păcate, același lucru.

— Știu, domnule, știu foarte bine. Și domnul Jacques și-a dat singur seama de asta și a încercat să inventeze un pretext. Dar nu a mințit niciodată, domnul Jacques, dînsul nu știe să mintă și el, un om atît de inteligent, nu a fost în stare să găsească decît un pretext a cărui absurditate sare în ochi. A spus că se ducea la Bréchy să-l întîlnească pe negustorul de lemne . . .

— Și de ce nu? întrebă domnul de Chandoré.

— Pentru că negustorul de la Bréchy este un hoț pe care domnul l-a dat afară în văzul și în auzul tuturor încă de acum trei ani. La Sauveterre ne vindem noi lemnele.

Domnul Folgat își scosese din buzunar o agendă în care își însemna unele din răspunsurile lui Antoine, schițîndu-și, în linii mari, apărarea.

— Și acum, spuse el, să vorbim despre Cocoleu.

— A! Mizerabilul! strigă Antoine.

— Îl cunoști?

— Cum să nu-l cunosc, tocmai eu, care mi-am petrecut toată viața aici, la Boiscoran, în slujba unchiului domnului Jacques . . .

— Atunci spune-mi, te rog, ce fel de individ este?

— Un idiot, domnule, sau, cum se spune pe la noi, un nevinovat care, pe deasupra, suferă și de tremurici și de boala copiilor . . .

— Aşadar faptul că este un imbecil este de domeniul public?

— Da, domnule. Cu toate că unii spun că n-ar fi el chiar atît de lipsit de minte, dar că ar prefera s-o facă pe prostul ca să scoată mai uşor cîte un gologan...

Domnul de Chandoré îl întrerupse.

— Asupra acestui subiect, doctorul Seignebos poate să ne furnizeze cele mai precise informaţii.

— Şi eu am intenţia să-l văd pe doctor, spuse avocatul, dar cred că, înainte de toate, ar trebui regăsit, acest idiot.

— Aţi auzit ce v-a spus domnul Séneschal, a pus jandarmii pe urmele lui.

Antoine se strîmbă.

— Cînd o să pună jandarmii mîna pe Cocoleu asta o să însemne că el a vrut să fie prins.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că nimeni nu cunoaşte ca el, în tot ţinutul, colţurile şi colţişoarele, găurile, văgăunile şi ascunzătorile şi, cu obiceiul pe care-l are de a trăi ca un sălbatic din fructe şi din rădăcini, el poate foarte bine, în acest anotimp, să nu se apropie trei luni de zile de nici o casă.

— Ei, drace! făcu domnul Folgat.

— Există un singur om, continuă bătrînul servitor, care ar fi în stare să dea de urma lui Cocoleu, este Michel, flăcăul pe care l-aţi văzut jos...

— Să vină aici... spuse domnul de Chandoré.

Michel sosi şi i se explică ce anume i se cerea.

— S-ar putea, cu toate că nu este prea uşor. N-o fi avînd Cocoleu mintea unui om, dar are cu siguranţă şmecheria unei fiare sălbatice... În sfîrşit, vom încerca, spuse el.

Nimic nu-i mai reţinea la Boiscoran pe domnii Chandoré şi Folgat.

După ce-i recomandară bătrînului Antoine să vegheze cumsecade asupra sigiliilor şi, dacă va putea, să arunce o privire asupra armei lui Jacques în momentul în care reprezentanţii justiţiei aveau să vină, să ridice corpurile delicte, se urcară în trăsură.

În clipa în care soseau la Sauveterre, în strada Rampe, bătea de cinci.

Domnișoara Denise aștepta în salon. Era palidă și ochii îi sclipeau.

— Cum? Ești singură?... exclamă domnul de Chandoré. Te-au lăsat singură!

— Nu te supăra, bunicule. Doamna de Boiscoran era foarte obosită și am izbutit s-o conving să se odihnească un ceas înainte de masă.

— Și mătușile Lavarande?

— Au plecat, bunicule. Cred că în momentul acesta se află la domnul Galpin-Daveline...

Domnul Folgat tresări.

— O!

— Dar este o acțiune nechibzuită! strigă bătrînul. Dar fata îl reduse la tăcere cu un singur cuvînt.

— Eu le-am rugat.

V

Da, acțiunea domnișoarelor Lavarande era nechibzuită. În stadiul în care se aflau lucrurile o întrevedere cu domnul Galpin-Daveline putea să-i furnizeze acestuia o armă împotriva lui Jacques.

Dar vina era numai a domnului Chandoré și a domnului avocat Folgat. Ei săvîrșiseră marea imprudență de a pleca spre Boiscoran fără să anunțe decît un singur lucru, că vor fi înapoi la ora mesei și că nimeni să nu se neliniștească.

Să nu se neliniștească!... Și asta o spuneau cui? Marchizei de Boiscoran și domnișoarei Denise, adică mamei și logodnicei lui Jacques!

Tocmai lor, care și-l închipuiau pe Jacques, nevinovatul, tratat ca ultimul dintre criminali, singur în fundul unei celule, pradă celor mai îngrozitoare gînduri. Și care ar fi putut să fie gîndurile lui într-un moment în care trecuseră mai mult de douăzeci și patru de ore de cînd nu mai avea nici o veste de la ai săi? Nu se simțea el, oare, părăsit, renegat?

— Gîndul acesta este de nesuportat! exclamă domnișoara Denise. Trebuie să ajungem la el cu orice preț.

— Cum? întrebă doamna de Boiscoran.

— Nu știu, dar trebuie să existe un mijloc. Sînt lucruri pe care singură nu aș fi îndrăznit să le fac, dar acum, alături de dumneata, scumpă mamă, sînt gata să le încerc. Să mergem la închisoare . . .

Doamna de Boiscoran se ridică într-o clipă și-și aruncă pe umeri pelerina.

— Sînt gata, spuse ea, să mergem. Este cu neputință să mi se refuze să-mi văd fiul.

— Cu neputință, o aproba domnișoara Denise. Dealtfel, eu îl cunosc bine pe Blangin, paznicul închisorii, soția lui s-a aflat mult timp în serviciul nostru.

Plină de încredere, tînăra ridică cu greu mînerul cu care ciocăni în ușa închisorii.

Veni să-i deschidă chiar Blangin; văzîndu-le, pe chipul său se așternu o mare uimire.

— Vrem să-l vedem pe domnul de Boiscoran, spuse plină de hotărîre domnișoara Denise.

— Doamnele au permis? întrebă paznicul.

— Permis? . . . Din partea cui?

— Din partea domnului Galpin-Daveline.

— Nu avem nici un permis.

— În cazul acesta mă văd nevoit, cu toată părerea de rău, să vă spun că nu-l veți putea vedea pe domnul Boiscoran. Este la secret și am ordine foarte severe . . .

Domnișoara Denise se încruntă.

— Ordinele dumitale, domnule Blangin, nu pot să privească o doamnă ca marchiza de Boiscoran.

— Ordinele mele privesc pe toată lumea, domnișoară.

— Ai fi dumneata în stare să împiedici o mamă nefericită să-și vadă fiul? . . .

— E! Nu e vorba de mine, domnișoară! Eu! Ce sînt eu? Nimic altceva decît o cheie pe care Justiția o răsucește cum vrea, cînd așa, cînd așa.

Pentru prima oară îi veni fetei în minte ideea că s-ar putea ca încercarea lor să dea greș.

— Dar pe mine, bunul meu Blangin, insistă fata, pe mine ai putea să mă refuzi? . . . Nu mă cunoști? întrebă ea cu lacrimi în ochi. Soția dumitale nu ți-a vorbit niciodată de mine?

Paznicul era emoționat.

— Știu, răspunse el, știu tot ce ați făcut pentru soția mea și pentru mine, domnișoară, dar ... așa sînt ordinele și eu nu cred că domnișoara ar voi să mă facă pe mine, un biet om sărman, să rămîn fără slujbă ...

— Dacă ai să-ți pierzi locul, domnule Blangin, uite, eu, Denise de Chandoré îți garantez că vei căpăta un altul plătit de două ori mai bine ...

— Domnișoară ...

— Te îndoiești de vorbele mele?

— Cum aș putea să fac una ca asta, domnișoară, dar nu e vorba numai de slujbă ... Dacă fac ceea ce îmi cereți voi fi pedepsit cu multă asprime ...

Auzindu-l pe paznic, doamna de Boiscoran înțelese că Denise nu va putea obține nimic.

— Nu mai insista, copila mea, îi spuse marchiza, să ne întoarcem ...

— Cum? Să ne întoarcem fără să știm ce se petrece în spatele acestor ziduri reci, fără să știm dacă Jacques trăiește ori nu?!

Era limpede că în sufletul bietului paznic se dădea o luptă cruntă. Arunca priviri speriate în jurul lui.

— Nu am voie să vorbesc, dar ... puțin îmi pasă. N-am să vă las să plecați fără să vă spun că domnul de Boiscoran este bine, sănătos ...

— A!

— Ieri, cînd a fost adus, era prăbușit ... S-a aruncat pe pat și a rămas așa timp de două ceasuri, fără să facă vreo mișcare. Cred că plîngea ... Dar n-a durat mult această stare. Puțin după aceea s-a ridicat strigînd: „Este o prostie să disper în halul ăsta ...“

— L-ai auzit dumneata?

— Nu eu. L-au auzit un alt deținut, Frumence Cheminot. Și nu mai avem de ce să ne temem. Domnul de Boiscoran este din nou calm și aș spune chiar vesel. După ce a dormit zdravăn toată noaptea, astăzi de dimineață mi-a cerut să-i aduc hîrtie, călimară și toc. Aveam ordin să-i dau și i-am dat. Și cînd m-am dus să-i servesc masa, mi-a dat o scrisoare adresată domnișoarei Denise de Chandoré ...

— Cum, întrebă domnișoara Denise, ai o scrisoare pentru mine și nu mi-o dai?

— Am avut-o, domnișoară, dar n-o mai am, am predat-o, așa cum mi s-a spus, domnului Galpin-Daveline cînd a venit aici, însoțit de grefierul Méchinet, ca să-l interogheze pe domnul de Boiscoran.

— Și ce ți-a spus?

— A deschis-o, a citit-o, a pus-o în buzunar și a spus: „Bine".

Lacrimi de furie țîșniră în ochii domnișoarei Denise.

— Ce rușine! . . . strigă ea. Să citească o scrisoare pe care mi-o adresează mie! Este o infamie!

Și fără să-i mai mulțumească lui Blangin, o porni împreună cu marchiza de Boiscoran spre casă.

— A! exclamară domnișoarele Lavarande, biată copilă, n-ai izbutit!

Denise le povesti tot ceea ce aflase.

— Ei bine, spuseră ele, o să ne ducem noi să stăm de vorbă cu acest judecătoraș care pînă mai ieri se ploconea pentru zestrea nepoatei noastre. Și o să-i vorbim despre această ispravă. Și dacă n-o să-l convingem să-l elibereze pe Jacques cel puțin o să-i mototolim victoria și o să-i mai tăiem din nas.

Cum era să se opună domnișoara Denise unei inițiative care-i dădea o satisfacție imediată și care-i slujea perfect interesele?

— Da, aveți dreptate. Repede, plecați de îndată fără să pierdeți nici o clipă . . .

Domnișoarele se înșelau în ceea ce privește dispoziția în care se afla domnul Galpin-Daveline.

Fostul pretendent al nepoțelei Lavarande nu se lăfăia pe roze.

La începutul acestei ciudate afaceri el se avîntase cu furie, gîndind că acesta e prilejul pe care-l aștepta de ani de zile și că avea să-i deschidă larg ușile unei strălucite cariere.

Dar, după cîteva ceasuri, domnul Galpin-Daveline privea lucrurile dintr-un alt unghi. Se gîndise, se potolise, începuse să se îndoiască de abilitatea sa și începuse chiar să se întrebe dacă nu cumva acționase cu nesocotință.

Dacă Jacques era vinovat, foarte bine. După o condamnare, judecătorul de instrucție avea să fie avansat, era limpede.

Da... dar dacă Jacques avea să se dovedească nevinovat?!

Odată acest gînd instalat în mintea lui, domnul Galpin-Daveline se simţi cuprins de fiori reci.

Jacques nevinovat! Asta însemna condamnarea lui, a lui Galpin-Daveline, însemna distrugerea viitorului său, năruirea tuturor speranţelor, prăbuşirea carierei sale!...

Jacques nevinovat! Însemna o veşnică dizgraţiere. Avea să fie mutat din Sauveterre, oraş în care nu mai putea rămîne după un asemenea eşec. Avea să fie trimis în cine ştie ce colţ uitat de lume, fără nici o şansă de avansare.

În zadar ar fi argumentat el că nu-şi făcuse decît datoria. I s-ar fi răspuns, dacă s-ar fi ostenit cineva să-i răspundă, că există gafe ireparabile, erori scandaloase pe care un magistrat nu se poate să le săvîrşească şi că, pentru binele Justiţiei şi în interesul întregii magistraturi care era atît de violent atacată, ar fi fost mult mai bine să lase un vinovat nepedepsit decît să bage în puşcărie un om nevinovat.

Torturat de aceste gînduri, la orele şase dimineaţa domnul Galpin-Daveline era în picioare. La orele unsprezece trimisese după grefier şi plecase cu acesta la închisoare pentru a lua un nou interogatoriu acuzatului.

Atunci i se înmînase scrisoare pe care Jacques o adresase domnişoarei Denise.

Era scurtă şi era scrisă de un om prea inteligent ca să nu-şi dea seama că nu poate conta cine ştie ce pe secretul corespondenţei sale. Nici măcar nu fusese sigilată.

Draga mea Denise — scria Jacques — *gîndul supărărilor îngrozitoare pe care ţi le pricinuiesc este cel care mă torturează în cea mai mare măsură. Trebuie oare să mă înjosesc pînă-ntr-atîta încît să-ţi jur că sînt nevinovat? Nu-i aşa că nu este necesar? Sînt victima unui atît de îngrozitor concurs de împrejurări, încît Justiţia s-a înşelat. Fii pe pace însă şi nu avea nici o grijă. Voi şti, la momentul potrivit, să risipesc această groaznică greşeală.*

Pe curînd...

JACQUES.

— Bine, spusese domnul Galpin-Daveline după ce citise scrisoarea.

Nu s-ar putea spune însă că nu-i dăduse oarecari emoții.

— Cîtă siguranță . . . gîndise el.

Își revenise însă în timp ce urca scările închisorii. Era evident că Jacques nu-și imaginase că scrisoarea avea să fie predată direct destinatarei. Se putea, deci, presupune că o scrisese mai degrabă pentru Justiție decît pentru domnișoara Denise. În favoarea acestui argument pleda și faptul că nu o sigilase.

— În sfîrșit, își spusese domnul Galpin-Daveline, o să vedem. Blangin îi deschidea în clipa aceea ușa celulei.

Îl găsi pe Jacques la fel de liniștit de parcă s-ar fi aflat în libertate, la el acasă, la Boiscoran. Era zîmbitor și chiar ironic. N-a fost chip să scoată ceva de la el. Cînd era încolțit de întrebări, tăcea cu încăpățînare sau declara că trebuie să reflecteze.

Judecătorul de instrucție se întorsese acasă mult mai neliniștit decît plecase.

Atitudinea lui Jacques îl descumpănea.

A! . . . Dacă s-ar fi putut să dea înapoi . . .

Dar nu se mai putea, pierduse orice nădejde și era silit să meargă pînă la capăt.

Pentru salvarea lui, pentru salvarea viitorul său, era nevoie ca Jacques de Boiscoran să fie vinovat, să apară în fața curții cu juri și să fie condamnat. Era neapărat necesar să se întîmple așa. Era o problemă de viață și de moarte.

Acestea erau gîndurile lui în momentul în care i se aduse la cunoștință faptul că domnișoarele Lavarande doreau să-i vorbească.

Sări în picioare și, într-o fracțiune de secundă, mintea sa examină toate eventualitățile pe care le oferea acest fapt. Ce puteau dori de la el aceste fete bătrîne?

— Să intre, spuse el în cele din urmă.

Intrară, mîndre, țepene, refuzînd fotoliile pe care li le oferise magistratul.

— Nu mă așteptam la onoarea acestei vizite, domnișoarelor . . . începu el.

Domnișoara Adelaïde, cea mai mare dintre cele două surori, îi răspunse:

— Cred, după toate cele ce s-au întîmplat...

Imediat după aceea, cu o energie nemaipomenită, se apucă să-i vorbească despre ceea ce numea ea o infamă trădare. Tocmai el să fie acela care să ia poziție împotriva lui Jacques, prietenul său, omul care se străduise să-i înlesnească o căsătorie la care nici nu putea spera!... Numai prin faptul că nutrea nădejdea unei asemenea căsătorii el făcea, într-o anumită măsură, parte din familie. Cum a putut, deci, să uite faptul că între rude, chiar dacă te urăști de moarte, ești dator să te ajuți unul pe altul de îndată ce se ivește pericolul unui atentat la ceea ce numește onoare!

Zăpăcit ca un pieton care primește în cap o ploaie de pietre domnul Galpin-Daveline își păstră însă sîngele rece pentru a încerca să discearnă tot ceea ce se putea, eventual, scoate din acest incident neașteptat. Ar fi existat vreo cale de întoarcere?...

În clipa în care domnișoara Adelaïde se opri, el începu să se justifice, vorbi cît mai frumos despre durerea care-l sfîșia, se jură că fusese depășit de evenimente și declară că Jacques îi era mai drag decît niciodată pînă atunci.

— Dacă vă este atît de drag trebuie să-l puneți în libertate.

— E! Dacă aș putea s-o fac, domnișoară...

— Îngăduiți, atunci, familiei și prietenilor să-l vadă...

— Legea se împotrivește. Dacă este nevinovat, s-o dovedească. Dacă este vinovat, s-o mărturisească. În primul caz, va fi eliberat. În cel de al doilea, i se va îngădui să primească pe oricine.

— Poate că tot ca un semn de prietenie v-ați îngăduit să citiți o scrisoare pe care Jacques o adresase logodnicei sale...

— N-am făcut decît să îndeplinesc una dintre datoriile penibilei mele profesiuni, domnișoară...

— Și datoria vă împiedică să ne dați această scrisoare acum, după ce ați citit-o?

— Da. Dar pot să v-o fac cunoscută.

Scoase scrisoarea dintr-un dosar și cea mai tînără din-

tre domnișoare, Elisabeth, o copie. Imediat după aceea, surorile plecară aproape fără să-l salute.

Domnul Galpin-Daveline era înnebunit de furie.

— A! Vrăjitoare bătrîne! strigă el, vizita voastră îmi dovedește că nu sînteți chiar atît de convinse de nevinovăția lui Jacques. De ce ar ține familia lui atît de mult să ajungă pînă la el?... Desigur, ca să-i furnizeze mijlocul prin care s-ar putea sustrage pedepsei, sinucigîndu-se... Dar voi avea grijă ca să nu se întîmple așa ceva.

Domnișoarele Lavarande se înapoiară foarte mîndre de rezultatul expediției lor, fluturînd copia scrisorii lui Jacques.

— Mătușile au făcut foarte bine, declară domnișoara Denise după lectura scrisorii. Citiți ce scrie Jacques. Este clar, este precis. Nu mai avem de ce să ne temem după o asemenea frază: „*Voi ști, la momentul potrivit, să risipesc această groaznică greșeală*“.

După ce citi copia scrisorii, domnul Folgat clătină din cap.

— Nu aveam nevoie de această scrisoare, declară el, ca să-mi precizez punctul de vedere. La baza acestei afaceri se află o taină pe care nici unul dintre noi nu o cunoaște. Numai că domnul de Boiscoran riscă foarte mult jucîndu-se în felul acesta cu un proces criminal. De ce nu s-a disculpat de îndată? Ceea ce se putea face ieri, poate fi mai greu de realizat astăzi și poate deveni imposibil mîine.

— Jacques, îi răspunse domnișoara Denise, este o ființă mult prea superioară ca să nu ne putem încrede cu totul în spusele lui.

Intrarea doamnei de Boiscoran îl împiedică pe avocat să răspundă.

După două ceasuri de odihnă, biata femeie își revenise puțin și cerea să se trimită o telegramă soțului său.

— E un fleac, spuse domnul de Chandoré, cu toate că nu folosește la nimic. Puțin îi pasă lui Boiscoran de fiul lui. A! Dacă era vorba de un porțelan rar sau de vreo farfurie care lipsea din colecția lui se schimbau lucrurile!...

Telegrama fu totuși expediată și un servitor vesti că masa era gata. Aceasta fu mai puțin tristă decît s-ar

fi putut presupune. Nimeni, cu excepţia tînărului avocat, nu credea că Jacques se află cu adevărat în primejdie.

Domnul Séneschal, de pildă, care sosi în clipa în care se servea cafeaua, împărtăşea punctul de vedere al avocatului.

Zgomotul unei trăsuri care se opri în faţa porţii îi sili pe toţi să tacă.

— Cine-o fi? întrebă domnişoara Denise ridicîndu-se.

Se auziră în coridor voci, se auziră paşi şi se distingea chiar zgomotul unei lupte; imediat după aceea se deschise uşa sufrageriei şi flăcăul fermierului de la Boiscoran, Michel, apăru în prag strigînd:

— Gata, l-am prins, l-am adus!

Îl tîra după el pe Cocoleu care se zbătea înjurînd şi care arunca în jurul lui priviri de fiară hăituită.

— Pe legea mea, flăcăule, strigă domnul Séneschal, te-ai dovedit mai isteţ decît jandarmii!

După semnul pe care-l făcu Michel cu ochiul se înţelese uşor că încrederea lui în isteţimea jandarmilor nu era chiar atît de nemărginită.

Michel avea mîna stîngă înfăşurată într-un bandaj plin cu sînge.

— Ca să-l aduc aici pe idiotul ăsta, spuse el, n-a fost deloc uşor. După ce l-am găsit, a fost nevoie să-i leg mîinile şi să-l duc pînă la tata. Acolo l-am aruncat într-o trăsură şi acum iată-l aici... Ia priviţi ce flăcău frumos!...

Era, în clipa aceea, hidos; obrazul său palid era pătat din loc în loc cu roşu, buzele i se pleoştiseră, îi curgeau bale şi arunca în jur priviri rătăcite.

— De ce n-ai vrut să vii? îl întrebă domnul Séneschal.

S-ar fi părut că idiotul nici nu auzise întrebarea.

— De ce l-ai muşcat pe Michel? insistă primarul.

Cocoleu nu răspunse.

— Ştii că domnul de Boiscoran este în închisoare din cauza celor spuse de tine?

Nici un răspuns.

— A! Nu este nevoie să vă osteniţi interogîndu-l. spuse Michel... Chiar dacă l-aţi bate pînă mîine dimineaţă, ar fi mai degrabă în stare să-şi dea sufletul decît să scoată o vorbă...

— Mi-e . . . mi-e foame! articulă Cocoleu.

Domnul Folgat nu-şi putu reţine un gest de indignare.

— Şi cînd te gîndeşti, murmură el, că o acuzaţie de o asemenea gravitate a fost bazată pe depoziţia unei asemenea făpturi!

Bunicul Chandoré părea destul de încurcat.

— Şi, la urma urmelor, întrebă el, ce-o să facem cu acest idiot?

— Eu însumi am să-l conduc la spital, răspunse domnul Séneschal; am să-i înştiinţez după aceea pe doctorul Seignebos şi pe procurorul Republicii.

Doctorul Seignebos avea, incontestabil, aiurelile lui şi toate întîmplările hazlii pe care i le atribuiau duşmanii nu erau pure născociri.

În orice caz, poseda acea calitate, ajunsă atît de rară, de a-şi privi meseria ca pe o artă şi de a o practica cu un respect care se apropia de fanatism.

Din această pricină se încăpăţînase să-l înfrunte pe domnul Galpin-Daveline, să-l contrazică şi tot din această pricină îi rugase fără jenă pe domnii magistraţi să binevoiască a părăsi încăperea în care zăcea bolnavul „său".

— Dracii ăştia, declarase el, ar fi în stare să scoată şi sufletul dintr-un om numai să li se ofere posibilitatea de a tăia capul altuia . . .

Imediat după aceea îşi luase din nou pensele, bisturiul şi buretele şi se pusese pe treabă; cu ajutorul doamnei de Claudieuse el scoase alicele de plumb care sfîrtecaseră muşchii contelui.

La orele nouă isprăvise.

— Nu pretind că am scos tot ceea ce ar fi fost de scos, declară el cu modestie, dar, chiar în cazul în care ar fi rămas cîteva grăunţe, ele nu-mi sînt la îndemînă şi aştept ca anumite simptome să-mi releve prezenţa lor.

Dealtfel, aşa cum o prevăzuse el, situaţia contelui de Claudieuse părea destul de înrăutăţită. După starea de exaltare de la început, urmase o stare de slăbiciune şi ś-ar fi părut că nu-i pasă de cele ce se petrec în jurul lui.

— Cu toate acestea, spuse doctorul Seignebos contesei, consider că este în afara oricărei primejdii. Îi atrase după aceea atenţia asupra tuturor accidentelor care ar fi putut surveni şi-i recomandă, în continuare, să nu în-

găduie nimănui să se apropie de pat şi, îndeosebi, domnului Galpin-Daveline.

— Şi, înainte de a pleca, doamnă, spuse el, aș vrea să vă rog să-mi spuneţi care este părerea dumneavoastră cu privire la evenimentele din cursul nopţii . . .

Deosebit de palidă, contesa abia se mai putea ţine pe picioare. Singurul lucru viu în toată fiinţa ei erau ochii care sclipeau în chip neobişnuit.

— Doctore, spuse ea cu voce slabă, după toate cele ce mi s-au întîmplat, cum crezi că aş avea capul limpede pentru a putea judeca? . . .

— Şi totuşi, aţi stat de vorbă cu Cocoleu . . .

— Aş fi stat de vorbă cu oricine pentru a putea afla adevărul! . . .

— Şi numele pe care l-a pronunţat nu v-a uluit!

— Credeam că aţi remarcat, domnule . . .

— Am remarcat și tocmai de aceea insist şi vreau să cunosc părerea dumneavoastră cu privire la starea mintală a lui Cocoleu.

— Nenorocitul este idiot, domnule, o ştiţi foarte bine.

— Da și tocmai de aceea am rămas surprins văzînd că insistaţi atît de mult să vorbească. Aţi presupus, pesemne, că, în ciuda imbecilităţii sale obişnuite, ar putea avea sclipiri de raţiune . . .

— Cu puţin timp înainte îmi salvase copiii din flăcări.

— Asta dovedește devotamentul lui pentru dumneavoastră.

— Îmi este, în adevăr, devotat, dar așa cum se întîmplă cu un animal cules de pe drumuri și pe care-l ţii pe lîngă casă.

— Fie . . . Dar acţiunea lui dovedește, totuși, ceva mai mult decît instinct pur și simplu.

— Tot ce se poate. Mi s-a întîmplat să surprind la Cocoleu licăriri de inteligenţă.

Doctorul îşi scosese ochelarii şi îi ștergea cu furie.

— Este supărător, spuse el, că nici una din aceste licăriri nu s-a ivit în clipa în care l-a văzut pe domnul de Boiscoran punînd focul și pregătindu-se să-l asasineze pe domnul de Claudieuse.

Doamna de Claudieuse se sprijinea cu greu de uşă.

— Tocmai emoției pe care i-a provocat-o focul, răspunse ea, îi atribui eu clipele de rațiune . . .

— Poate! . . . făcu doctorul, poate . . . Lucrul acesta, îl vor stabili specialiștii care vor fi chemați să-l examineze pe acest idiot . . .

— Cum, va fi examinat? . . .

— Și încă foarte serios, doamnă, v-o promit . . . Și, acestea fiind zise, îmi îngădui să vă spun: la revedere. Căci mă voi înapoia aici, în seara aceasta, dacă nu reușiți, între timp, să vă instalați la Sauveterre, ceea ce ar fi de dorit, pentru mine în primul rînd, dar și pentru soțul și fiicele dumneavoastră cărora nu le priește zăpăceala de pe aici . . .

Luîndu-și pălăria, doctorul Seignebos plecă, ajunse la Sauveterre și se duse direct la domnul Séneschal pentru a-i cere arestarea lui Cocoleu.

Din păcate, jandarmii dăduseră greș iar doctorul, care vedea că afacerea se încurca, începuse să dea semne de nerăbdare; sîmbătă seara însă, către ceasurile zece, domnul Séneschal intră la el exclamînd:

— A fost găsit Cocoleu!

Dintr-un salt doctorul fu în picioare, cu pălăria pe cap și cu bastonul în mînă.

— Unde se află? întrebă el.

— La spital, unde l-am instalat eu însumi într-o cameră izolată . . .

— Zbor . . .

— Cum! La ora asta?

— Nu sînt eu unul dintre medicii spitalului? Nu trebuie să fie deschis pentru mine zi și noapte?

— Și totuși, sora principală doarme . . .

Doctorul ridică din umeri cel puțin de zece ori la rînd.

— În sfîrșit . . . spuse el, o s-o las pe mîine.

VI

Spitalul din Sauveterre, spune Ghidul Joanne *este, în ciuda proporțiilor sale reduse, unul dintre cele mai ospitaliere din toată regiunea Deux-Charentes.*

Duminică dimineață, putin înainte de ora opt, portarul, care-și fuma liniștit luleaua, îl văzu apărînd pe doctorul Seignebos.

Doctorul pășea mai grăbit decît de obicei, cu pălăria trasă pe ochi și cu mîinile înfundate în buzunare.

În loc să se ducă, așa cum făcea în fiecare zi, în camera surorii farmaciste, el se duse direct la sora principală.

— După cîte se pare, începu el, a fost adus aici, aseară, un bolnav, un idiot pe care-l cheamă Cocoleu.

— Este foarte adevărat, doctore.

— Unde l-ați internat?

— Domnul primar l-a instalat el însuși în cămăruța care se află în fața spălătoriei.

— Și cum s-a comportat?

— Foarte bine, supraveghetoarea nici nu l-a auzit mișcînd.

— Mulțumesc, spuse Seignebos.

Se afla aproape de ușă în momentul în care sora îl reținu.

— Vreți să-l vizitați pe acest nenorocit, domnule doctor? întrebă ea.

— Da, de ce mă întrebați?

— Pentru că nu o să-l puteți vedea.

— N-am să . . .

— Nu, căci am primit din partea domnului procuror al Republicii ordinul de a nu îngădui nimănui să intre la el, cu excepția, evident, a surorii care îl îngrijește. Și ordinul privește pe oricine, fie el și medic. Numai în caz de urgență, se înțelege . . .

Doctorul Seignebos făcu un gest ironic.

— A! Ați primit acest ordin, spuse el zîmbind, ei bine, eu, unul, vă declar că-l consider nul și neavenit. Să mi se interzică mie să-l văd pe bolnav?! Auzi dumneata! Domnul procuror al Republicii să facă bine și să dea ordine la el, la tribunal. Aici, în spital . . . Soră! Eu mă duc la Cocoleu!

— Domnule doctor, nu veți putea intra, în fața ușii stă un jandarm . . .

— Un jandarm?!

— Care a sosit azi-dimineaţă cu cele mai severe ordine.

Cîteva clipe, doctorul rămase uluit. El izbucni apoi atît de violent, încît se cutremurau şi geamurile:

— Este un procedeu nemaiîntîlnit! strigă el, este un abuz de putere intolerabil! Şi am să cîştig, şi o să mi se dea dreptate chiar dac-o să fie nevoie să ajung pentru asta şi la Thiers . . .

Plecă fără să salute, străbătu curtea şi o porni glonţ în direcţia în care locuia procurorul Republicii.

În aceeaşi clipă, domnul Daubigeon se dădea jos din pat morocănos, dormise foarte prost şi asta pentru că-l chinuia tot timpul ceea ce începuse să fie denumită Afacerea Boiscoran.

Ajunsese aproape la acelaşi punct de vedere cu domnul Galpin-Daveline. Încerca în zadar să-şi aducă aminte de caracterul nobil al lui Jacques, de cinstea lui ireproşabilă, de faptul că era un om de onoare . . . Dovezile existau şi erau flagrante şi indiscutabile.

Ar fi vrut să se îndoiască de ele, dar experienţa îi şoptea la ureche că niciodată trecutul unui om nu poate fi făcut răspunzător pentru viitorul lui.

Nu ieşise din casă din momentul în care se înapoiase de la Boiscoran şi îşi propusese să nu iasă toată ziua cînd se auzi soneria de la intrare.

Cîteva clipe după aceea doctorul Seignebos intra ca o furtună.

— Ştiu de ce ai venit, strigă domnul Daubigeon. Ai venit din pricina ordinului pe care l-am dat cu privire la Cocoleu . . .

— Da, domnule, acest ordin reprezintă o sfidare . . .

— Mi-a fost cerut categoric de către domnul Galpin-Daveline . . .

— Şi n-ai fost în stare să i-l refuzi. Asta înseamnă că eşti singurul răspunzător pentru ordin. Eşti procuror al Republicii, adică şef al Parchetului şi, ca atare, superior domnului Galpin-Daveline . . .

Domnul Daubigeon clătina din cap.

— Aici te înşeli, doctore, spuse el. Judecătorul de instrucţie nu depinde nici de mine şi nici de tribunal. El este, într-o oarecare măsură, independent chiar şi faţă de

procurorul general, care poate să-i trimită avertismente, dar care nu poate să-i determine o anumită linie de conduită. În calitatea sa de judecător de instrucție, domnul Galpin-Daveline este investit cu puteri aproape depline... Mai mult decît oricare altul, un judecător de instrucție poate spune, asemenea poetului: „Așa vreau, așa poruncesc și voința mea este suverană".

Domnul Seignebos se simțea dezarmat.

— Așadar, domnul Galpin are dreptul de a priva un bolnav de îngrijirile medicului său...

— Dacă o face pe propria lui răspundere, da. Dar nu are intenția să facă una ca asta. Și-a propus chiar să te convoace oficial, cu toate că astăzi e duminică, în vederea unui nou interogatoriu pe care vrea să-l ia lui Cocoleu... Mă mir chiar că nu ai primit invitația lui sau că nu l-ai întîlnit la spital...

— Mă duc.

Porni în grabă și foarte bine făcu deoarece în pragul spitalului se întîlni cu domnul Galpin-Daveline care sosea în tovărășia nelipsitului său grefier, domnul Méchinet.

— Vii la timp, doctore, îi spuse judecătorul.

Drumul pînă la spital îi dăduse doctorului răgazul să gîndească și să se potolească.

— Da, știu, răspunse el cu o politețe batjocoritoare. Vă referiți la nefericitul acela căruia i-ați dat un jandarm în locul unei infirmiere. Să mergem, sînt cu totul la dispoziția dumneavoastră...

Camera în care fusese dus Cocoleu era mare, zugrăvită în alb și nu avea decît un pat, o masă și două scaune. Idiotul scosese salteaua din pat și se culcase pe jos, peste ea.

Acolo l-au găsit doctorul și judecătorul.

Văzîndu-i se ridică, dar zărindu-l și pe jandarm începu să strige și voi să se ascundă sub pat.

Domnul Galpin-Daveline porunci jandarmului să iasă.

— Nu-ți fie teamă, îi spuse el lui Cocoleu apropiindu-se de pat, nu-ți vom face nici un rău. Va trebui numai să ne răspunzi. Îți mai aduci aminte de cele ce s-au întîmplat în noaptea trecută la Valpinson?...

Cocoleu izbucni în rîs, dar nu răspunse nimic.

Şi în zadar se străduí judecătorul timp de o oră să scoată ceva de la el; schimbă întrebările, îl amenință, îi vorbi cu frumosul, invocă afecțiunea lui pentru doamna de Claudieuse, dar totul se dovedi zadarnic.

— Să mergem, spuse el, nenorocitul acesta este mult mai tîmpit decît mi-am închipuit eu.

— Credeți că era mai puțin tîmpit atunci cînd l-a acuzat pe domnul de Boiscoran? întrebă doctorul.

Judecătorul păru că nu aude și, se pregăti să-l părăsească pe Cocoleu.

— Aștept raportul dumneavoastră, doctore, spuse el adresîndu-se domnului Seignebos.

— În mai puțin de patruzeci și opt de ore voi avea onoarea să vi-l predau, răspunse doctorul. Cu toate că acest raport s-ar putea să vă supere, domnule judecător! . . .

Domnul Galpin-Daveline ar fi fost furios la culme dacă ar fi știut adevărul!

Raportul doctorului Seignebos era gata și, dacă nu-l dăduse imediat judecătorului de instrucție, nu o făcuse întîmplător; cu cît i-l dădea mai tîrziu, cu atît îi încurca mai mult socotelile judecătorului.

„Și, din moment ce-l mai am timp de două zile, își spuse el, întorcîndu-se către casă, de ce nu l-aș face cunoscut avocatului care a venit de la Paris împreună cu doamna de Boiscoran? După cîte știu eu, nimic nu mă oprește s-o fac, cu atît mai mult cu cît, în zăpăceala lui, bietul Galpin nu m-a pus să jur . . .“

Imediat după-amiază, cu raportul în buzunar, mergînd pe străzi ocolite, doctorul Seignebos se duse în strada Rampe, la domnul de Chandoré.

Mătușile Lavarande și doamna de Boiscoran erau încă la slujbă, unde socotiseră că este necesar să se ducă, și în salon nu erau decît domnișoara Denise, avocatul Folgat și bunicul Chandoré.

Acesta din urmă rămase uimit văzîndu-l pe doctor. Opiniile lor erau atît de diferite, încît numai boala îl putea face pe doctor să vină acolo.

— Dacă mă vedeți aici, spuse domnul Seignebos, din prag, asta se datorește faptului că-l socotesc pe Jacques nevinovat și o cred din adîncul sufletului.

Domnișoara Denise ar fi fost în stare să-i sară de gît, dar se mulțumi să-i ofere un fotoliu invitîndu-l să ia loc.

— Mulțumesc, răspunse doctorul, vă rămîn îndatorat. Apoi se adresă în chip deosebit domnului Folgat:

— Sînt convins, spuse el, că domnul de Boiscoran este victima curajului de care a dat dovadă afirmîndu-și poziția de republican. Pentru că trebuie s-o știți, domnule baron, viitorul dumneavoastră nepoțel este republican...

Bunicul Chandoré nu tresări.

Nici dacă i-ar fi spus cineva că Jacques fusese comunard, tot nu s-ar fi emoționat. Denise îl iubea. Asta îi era de ajuns.

— Or, continuă doctorul, eu sînt radical, maestre...

— Folgat, spuse avocatul.

— Da, domnule Folgat, sînt radical și este de datoria mea să iau apărarea unui om ale cărui convingeri politice sînt apropiate de ale mele. Și tocmai de aceea vin să vă aduc raportul meu medical, în așa fel încît să-l puteți folosi în apărarea domnului de Boiscoran și ca să-mi sugerați propunerile dumneavoastră...

— A! exclamă tînărul avocat, este un serviciu imens, domnule...

— Dar să fim bine înțeleși, spuse sever doctorul, cînd vorbesc despre sugestiile dumneavoastră, mă refer la acelea care nu ar leza cîtuși de puțin adevărul. Dacă aș avea un fiu și dacă ar trebui să-l scap de eșafod, aș face orice, dar nu mi-aș murdări buzele rostind o minciună care ar însemna un atentat la majestatea profesiunii mele...

Își scoase raportul din buzunar și, îl puse pe masă.

— Mă voi întoarce mîine să-l iau. Veți avea timp suficient pentru a-l consulta. Vreau doar să vă atrag atenția asupra părții esențiale, asupra unui punct culminant dacă pot să mă exprim în felul acesta...

Și, în timp ce vorbea, se uita la domnișoara Denise pentru a o face să înțeleagă că ar fi foarte bucuros dacă s-ar retrage.

Văzînd însă că nu se clintește continuă:

— O discuție medico-legală nu cred că ar interesa-o pe domnișoara...

— Şi încă cum, domnule, din moment ce este vorba de bărbatul a cărui soţie voi fi în curînd!

— Doamnele sînt, în general, foarte sensibile...

— Fii pe pace, doctore, pentru salvarea lui Jacques aş fi în stare să dezvolt energii de bărbat.

Doctorul o cunoştea foarte bine pe Denise şi pricepu că n-o să se mişte din loc.

— Cum vreţi! mormăi el, întorcîndu-se către Folgat. Cred că ştiţi că s-au tras asupra domnului de Claudieuse două focuri de armă. Primul, care l-a atins dintr-o parte, nu a făcut decît să-l rănească foarte puţin, razant, cum se spune. Cel de al doilea însă l-a lovit în plin...

— Ştiu, spuse avocatul.

— Diferenţa dintre rezultate dovedeşte că cele două focuri au fost trase de la distanţe diferite, cel de al doilea fiind tras mai de aproape...

— Ştiu, ştiu...

— Daţi-mi voie. Dacă repet aceste detalii o fac pentru că lucrul este foarte important. Chemat la miezul nopţii la patul rănitului, am început imediat să extrag alicele de plumb. Domnul Galpin-Daveline a sosit în timp ce operam. Credeam că o să-mi ceară să-i arăt alicele extrase, dar n-a făcut-o, atît era de înfierbîntat. Nu se gîndea decît la vinovat, la vinovatul lui... Nu era să mă apuc eu să-l învăţ alfabetul meseriei sale, nu era treaba mea.

— Şi?

— Domnul Galpin a plecat la Boiscoran, iar eu mi-am văzut mai departe de treburi. Am extras cincizeci şi şapte de alice din rănile laterale şi o sută nouă din rănile de la umăr şi de la gît. Şi, după aceea, ştiţi ce am constatat?

Se opri, pregătindu-şi finalul, şi, în clipa în care socoti că lumea era destul de atentă, spuse:

— Am constatat că alicele din cele două răni nu erau asemănătoare...

Domnii de Chandoré şi Folgat scoaseră în acelaşi timp aceeaşi exclamaţie:

— O!...

— Primele alice, continuă domnul Seignebos, sînt din cele foarte mici. Alicele care l-au rănit la umăr şi la

gît însă, dimpotrivă, sînt alice mari, din cele ce se folosesc pentru iepuri . . . Am adus, dealtfel, eşantioane.

Şi, în timp ce vorbea, scoase o bucată de hîrtie în care se aflau înfăşurate mai multe alice de plumb pe care se putea vedea sînge închegat; diferenţa de mărime era vizibilă cu ochiul liber.

Domnul Folgat era uluit.

— Să fi fost doi asasini! murmură el.

— Eu cred mai degrabă, spuse domnul Chandoré, că asasinul, aşa cum fac cei mai mulţi dintre vînători, avea alice mici, pentru păsări, pe o ţeavă şi alice mari pe ţeava cealaltă.

— În orice caz, reluă domnul Folgat, asta exclude orice idee de premeditare. Nu te duci să ucizi un om cu alice pentru păsărele . . .

Doctorul Seignebos se pregătea de plecare, dar domnul Chandoré îi ceru veşti despre domnul de Claudieuse.

— Nu o duce prea bine, deplasarea i-a făcut foarte rău. Se află la Sauveterre de ieri, locuieşte într-o casă pe care domnul Séneschal i-a închiriat-o în strada Mautrec. A delirat toată noaptea, iar astăzi de dimineaţă cred că nici nu m-a recunoscut.

— Iar contesa? . . . întrebă domnişoara Denise.

— Doamna de Claudieuse este la fel de bolnavă ca şi soţul ei, domnişoară, şi dacă m-ar fi ascultat s-ar fi pus şi dînsa la pat. Dar este o femeie de o rară energie şi care dovedeşte, în această împrejurare, un devotament nemaiîntîlnit.

În timp ce vorbise, doctorul se apropiase de uşă.

— În ceea ce-l priveşte pe Cocoleu, adăugă el, examenul stării lui mintale ar putea scoate la iveală elemente cu totul neaşteptate . . . Dar vom discuta mai tîrziu despre asta . . . Domnişoară, domnilor, vă rog să-mi permiteţi să vă salut . . .

— Ei? întrebară şi domnul de Chandoré şi domnişoara Denise de îndată ce auziră uşa închizîndu-se după doctor.

Entuziasmul domnului Folgat se răcise.

— Înainte de a mă putea pronunţa, trebuie să studiez raportul acestui medic de ispravă.

Din păcate, raportul nu conţinea decît ceea ce doctorul povestise. Tînărul avocat încercase în zadar să-l folo-

seacă. Desigur, el conţinea elemente preţioase pentru apărare, în cazul în care domnul Boiscoran ar fi apărut înaintea curţii cu juri, dar nu conţinea nici un element care să-l ajute pe avocat în faza în care se afla.

Toată casa era pradă unei crunte decepţii. Către orele cinci sosi Antoine de la Boiscoran. Părea destul de abătut.

— Am scăpat de balamuc, spuse el, pe la ora două a venit domnul Galpin-Daveline şi a rupt sigiliile. Era însoţit de grefierul lui, Méchinet şi venise cu domnul Jacques, păzit de doi jandarmi îmbrăcaţi în haine orăşeneşti. Odată deschis apartamentul, nenorocitul ăla de Galpin l-a obligat pe domnul Jacques să recunoască hainele pe care le-a purtat în seara aceea, să-şi recunoască cizmele, arma Klebb şi apa din lighean. Odată recunoaşterile isprăvite, apa a fost trecută într-un vas care a fost sigilat şi încredinţat unui jandarm; hainele şi puşca şi diverse alte obiecte au fost puse într-o ladă, lada a fost şi ea sigilată şi dusă într-o trăsură iar judecătorașul mi-a spus că sînt liber şi a plecat şi el.

— Dar care a fost atitudinea lui Jacques, întrebă domnişoara Denise.

— Domnul zîmbea dispreţuitor, domnişoară.

— I-ai vorbit? întrebă Folgat.

— Imposibil, domnule, nu mi-a dat voie Galpin.

— Şi... ai avut vreme să te uiţi la armă?

— Am aruncat o privire.

— Şi ce-ai văzut?

Fruntea bătrînului servitor se lăsă în jos.

— Am văzut... am văzut că am făcut foarte bine cînd am tăcut. Cocoaşele puştii sînt negre, dovadă că domnul a tras după ce i-am curăţat eu arma...

Bunicul Chandoré şi Folgat schimbară priviri dezolate. Încă una din speranţele lor se năruise.

— Şi acum, spuse tînărul avocat, te rog să ne spui cum îşi încărca domnul de Boiscoran arma...

— Cu cartuşe, se înţelege, domnule. Primise vreo două mii odată cu arma, unele cu gloanţe, altele cu alice de diverse mărimi. Acum, din moment ce vînătoarea este închisă, domnul nu putea să tragă decît în iepuri sau în păsări mici. Din cauza asta îşi încărca arma punînd alice mari într-o ţeavă şi alice mici în cealaltă...

Se opri îngrozit de efectul pe care-l produsese răspunsul său.

— Înspăimîntător, strigă domnișoara Denise, totul este împotriva noastră!

Domnul Folgat nu-i îngădui să-și continuie explicațiile.

— Spune-mi, te rog, îl întrebă el pe Antoine, domnul Galpin a luat cu el toate cartușele?

— Nu, domnule, sigur că nu.

— Foarte bine. Te vei duce de îndată la Boiscoran și ne vei aduce cîte trei sau patru cartușe din fiecare fel.

— Fiți pe pace, domnule, nu-mi voi pierde vremea de pomană.

Se ținu de cuvînt atît de bine, încît la orele șapte, în timp ce familia isprăvise masa și se ducea în salon, el se ivi aducînd un pachet plin cu cartușe.

Domnii de Chandoré și Folgat deschiseră cîteva și, la al șaptelea sau al optulea, găsiră alice care semănau perfect cu alicele aduse de doctor.

— Este de neînchipuit! . . . spuse bătrînul.

Se părea că și avocatul este pe punctul de a-și pierde curajul.

— Este o nebunie, spuse el, această încercare de a stabili nevinovăția domnului de Boiscoran fără a sta de vorbă cu el.

— Dar dacă am putea-o face mîine? întrebă domnișoara Denise.

— Atunci, domnișoară, răspunse el, domnul de Boiscoran ne-ar putea oferi cheia întregului mister pe care noi încercăm în zadar să-l risipim sau, în orice caz, ne-ar spune în ce sens trebuie să ne orientăm eforturile . . . Dar nu vă mai gîndiți la asta. Domnul de Boiscoran este la secret și domnul Galpin-Daveline și-a luat el toate măsurile pentru ca acest secret să nu poată fi violat . . .

— Cine știe? răspunse fata.

Și, imediat după aceea, îl trase cu ea, într-un salonaș, pe bunicul ei.

— Sînt bogată, bunicule? întrebă Denise.

— Da, răspunse bătrînul, ești bogată, copila mea.

— Care este averea mea?

— Ai din partea părinților tăi o rentă de douăzeci și

șase de mii de livre și un capital de opt sute de mii de franci.

— Asta înseamnă mult?

— Destul încît să poți fi socotită drept una dintre cele mai bogate moștenitoare din Saintonge; pentru că, în afara celor pe care ți le-am spus, te mai așteaptă și altele.

Domnișoara Denise era însă atît de preocupată de gîndurile ei, încît nici măcar nu protestă.

— Și ce se numește bunăstare aici, la Sauveterre?

— La noi, cu un venit între patru și opt mii de franci . . .

— Să zicem șase.

— Șase. Cu șase mii de franci venit o duci destul de bine.

— Și ce capital îți trebuie ca să ai un venit de șase mii de franci?

— La cinci la sută îți trebuie o sută douăzeci de mii de franci.

— Adică ceva mai mult decît a opta parte din averea mea.

— Întocmai.

— Cred că este o sumă mare și ți-ar fi destul de greu s-o procuri pînă mîine.

— Nu, pentru că am destul de multe obligațiuni ale căilor ferate la purtător și obligațiunile la purtător țin loc de monedă curentă.

Domnișoara Denise zîmbea.

— În cazul acesta, continuă ea, te rog să fii atît de bun și să-mi aduci o sută douăzeci de mii de franci în titluri la purtător.

Bătrînul tresări.

— Glumești . . .

— Nu. Am vorbit foarte serios. Te rog, bunicule drag, în numele afecțiunii pe care mi-o porți, te rog să-mi dai imediat banii pe care ți i-am cerut . . . Eziți? Dumnezeule . . . S-ar putea să-mi refuzi viața!

— Dacă vrei tu . . . am să ți-i dau.

Denise bătea din palme.

— Foarte bine, du-te, grăbește-te și îmbracă-te pentru că ai să vii cu mine.

Se întoarse apoi către mătușile Lavarande și către doamna de Boiscoran.

— Am să vă rog să mă scuzați, dar trebuie să ies...

— La ora asta? întrebă Elisabeth. Unde vrei să te duci?

— La croitoresele mele, la domnișoarele Méchinet, mi-a venit chef să-mi fac o rochie.

— Dumnezeule, exclamă Adelaïde, fetița asta își pierde mințile!

— Te asigur că nu, mătușă.

— Atunci am să vin cu tine.

— Nu, am să mă duc singură, adică singură alături de bunicul meu.

În clipa aceea se ivi și domnul de Chandoré, cu buzunarele pline de titluri, cu pălăria pe cap și cu bastonul în mînă.

— Vino, bunicule, sîntem foarte grăbiți...

VII

De îndată ce se văzu ieșit din casă, bătrînul o întrebă:

— Și acum, pentru că sîntem singuri, n-ai vrea să-mi spui și mie ce vrei să faci cu atîția bani?

— Este secretul meu.

— Și nu ai tu atîta încredere în bunicul tău încît să-i poți încredința și lui acest secret?

— Ai să afli totul în mai puțin de un ceas... O! Nu fi supărat... Am un proiect de a cărui nebunie îmi dau foarte bine seama. Dacă ți l-aș spune, te-ai întoarce din drum și poate că o dată, tîrziu, ți-ai spune: „Dac-o lăsam pe nebuna aia...“ Dar, chiar dacă nu ai izbuti să mă convingi să renunț, ai face să mi se taie elanul și te rog să mă crezi că am mare nevoie de el.

— Dar nu mi-ai spus unde mergem.

— La croitoresele mele.

— La domnișoarele Méchinet?

— Da.

Pesemne că domnul Chandoré se lămurise.

— N-o să le găsim. Azi e duminică, sînt la biserică...

— O să le găsim, pentru că iau masa la ora șapte și jumătate din pricina fratelui lor, grefierul. Să ne grăbim.

Bătrînul se grăbea, dar din strada Rampe pînă în Piața Nouă drumul e lung.

— Vezi bine, bunicule, sînt acasă, declară domnișoara Denise în momentul în care sosiră.

— Crezi?

— Se vede lumina.

Domnul de Chandoré se oprise.

— Și ce trebuie să fac eu acum?

— Ai să-mi dai titlurile și ai să aștepți plimbîndu-te pe aici, pînă mă întorc de la domnișoarele Méchinet... Ți-aș fi spus să vii cu mine, dar prezența ta ar produce teamă. Dealtfel, dacă această intervenție ar fi respinsă. venind din partea unei tinere fete, ar fi socotită fără urmări.

Bătrînul nu mai avea nici o îndoială.

— Nu vei reuși...

— O! dumnezeule!... spuse fata, nu mă descuraja!

Bătrînul îi dădu titlurile și fata le înghesui în geanta pe care o avea la ea.

— Pe curînd, bunicule, îi spuse ea.

Și, sprintenă, porni către casa croitoreselor.

Cele două surori și fratele lor își isprăveau masa de seară. Toți se ridicară în momentul în care domnișoara de Chandoré se ivi pe neașteptate.

— Dumneavoastră, domnișoară, strigă sora cea mare, dumneavoastră?!

Acest „dumneavoastră“ voia să însemne: „Cum! Logodnicul dumitale este acuzat de crimă, s-au adunat împotriva lui probe zdrobitoare, a fost întemnițat, se află la secret toată lumea spune c-o să apară înaintea curții cu juri și că o să fie condamnat iar dumneata...“

Denise continua însă să zîmbească.

— Da, eu, răspunse ea. Am absolută nevoie de două rochii pentru săptămîna viitoare și vreau să vă rog să-mi arătați cîteva eșantioane...

— Sînt la dispoziția dumneavoastră, îi răspunse sora cea mare, am să aprind imediat o lampă, e prea întuneric...

Și, în timp ce pregătea lampa:

— Nu te duci la Orphéon? îl întrebă ea pe fratele său.

— Astă seară nu.

— Dar ești așteptat.

— Am trimis vorbă. Trebuie să termin cîteva lucrări urgente pentru tribunal.

Între timp, el își strînsese lucrurile și luase o lumînare.

— Noapte bună, se adresă el surorilor sale. Și, înclinîndu-se adînc în fața domnișoarei Denise, ieși cu lumînarea în mînă.

— Dar unde pleacă fratele dumneavoastră? întrebă Denise.

— În camera lui. Este în fața camerei noastre, de cealaltă parte a scării.

Denise de Chandoré simțea că ia foc.

Avea să lase să-i scape o asemenea ocazie! Adunîndu-și ultimele rezerve de energie:

— De fapt, spuse ea, aș vrea să-i spun două vorbe fratelui dumneavoastră, scumpele mele domnișoare... Mă întorc numaidecît.

Și ieși atît de repede, încît surorile se întrebară dacă nu cumva se scrîntise din cauza loviturii primite.

Grefierul, care se afla încă pe palier, își tot căuta cheia prin buzunare.

— Trebuie să vă vorbesc, îi spuse fata.

Uluit, Méchinet dădu să se întoarcă în camera surorilor sale.

— Nu, în camera dumneavoastră, spuse Denise, trebuie să fim singuri... Deschideți, domnule, dar deschideți odată, să nu vină cineva...

Îi trebui mai mult de un minut pentru a vîrî cheia în broască.

Odată ușa deschisă, el se dădu în lături pentru a-i face loc să treacă.

— Nu, spuse Denise, treceți dumneavoastră.

O ascultă. Fata intră după el și, odată ajunsă în cameră, închise ușa și o încuie.

Méchinet, grefierul, era renumit la Sauveterre pentru îndrăzneala lui. Domnișoara de Chandoré era timiditatea în persoană. De această dată, însă, nu fata era aceea care se afla în încurcătură.

— Luați loc, domnule Méchinet, îi spuse ea și ascultați-mă!

Grefierul puse lumînarea pe masă și se așeză.

— Mă cunoaşte-ţi, nu-i aşa? începu Denise.

— Desigur, domnişoară.

— Şi sînteţi pesemne informat cu privire la faptul că ziua căsătoriei mele cu domnul de Boiscoran a fost fixată!

Ca împins de un resort, grefierul sări în sus şi se lovi pe frunte.

— Mare tîmpit mai sînt! Acum înţeleg . . .

— Da, asta este, vin să vă vorbesc despre Jacques de Boiscoran, logodnicul meu, soţul meu!

Se opri şi vreme îndelungată se uitară unul în ochii celuilalt, el întrebîndu-se ce i se va cere, ea încercînd să afle pînă unde poate merge.

— Veţi înţelege, aşadar, domnule, cît de mult sufăr în ultimele trei zile de cînd domnul de Boiscoran este închis şi acuzat de o crimă atît de josnică!

— Da, da, înţeleg! exclamă grefierul . . . Vă pot însă spune continuă el, că eu, care am asistat la toată instrucţia şi care am experienţa afacerilor criminale, îl socot pe domnul de Boiscoran nevinovat. Ştiu că nu aceasta este părerea domnului Galpin-Daveline, a domnului Daubigeon. a celorlalţi domni de la tribunal, a întregului oraş, dar mie puţin îmi pasă, asta e părerea mea. Eram acolo cînd l-au trezit pe domnul Boiscoran din somn. Ei bine, în clipa în care l-am auzit strigînd „Este simpaticul Daveline", în clipa aceea mi-am spus „Omul acesta este nevinovat".

— O! domnule, vă mulţumesc, spuse Denise, vă mulţumesc . . .

— Nu aveţi pentru ce să-mi mulţumiţi, domnişoară. pentru că timpul nu a făcut decît să-mi întărească convingerea. De trei zile încoace domnul Galpin-Daveline face o adevărată risipă de energie şi de pricepere . . .

Dar se opri net.

— Dumnezeule, exclamă el, ce-am făcut! Vă conjur, domnişoară, în numele Cerului, nu spuneţi nimănui că m-aţi auzit rostind asemenea cuvinte.

Pentru Denise sosise clipa hotărîtoare.

— Ştiţi foarte bine, domnule, că se poate conta pe toată discreţia mea. Nu regretaţi cele spuse cu atît mai mult cu cît . . . eu vreau să vă cer mai mult decît . . . o! mult mai mult!

Méchinet devenise alb ca varul.

— Ce vreţi să-mi cereţi? întrebă el.

— O! Un fleac, la drept vorbind, o nimica toată... Să-i daţi domnului de Boiscoran un bileţel cu zece rînduri şi să ne aduceţi răspunsul său...

Îndrăzneala acestei propuneri îl smulse pe grefier din uimirea în care se afla.

— Niciodată! spuse el.

— De ce?

— Ar însemna să-mi calc onoarea...

— Şi, dacă aţi lăsa să fie condamnat un om nevinovat, asta ce ar însemna?

Încurcătura lui Méchinet era vizibilă. Nu mai ştia ce să răspundă.

— Dacă aş fi prins, spuse el într-un tîrziu, ar însemna să-mi pierd locul, să-mi ruinez surorile, să-mi distrug tot viitorul...

Denise smulse toate titlurile pe care le avea în geantă şi le puse pe masă.

— Am adus aici o sută douăzeci de mii de franci, începu ea...

Grefierul se dădu înapoi.

— Bani?! Îmi oferiţi bani?!

— Nu vă simţiţi jignit, îi spuse fata pe un ton care ar fi înduplecat şi o piatră, nu am intenţia să vă jignesc pe dumneavoastră, un om căruia vin să-i cer ceva mai mult decît viaţa. Există servicii care nu se pot plăti. Dar, dacă duşmanii domnului de Boiscoran ar afla că ne-aţi ajutat, mînia lor s-ar revărsa asupra dumneavoastră...

Grefierul îşi scotea cravata ca un automat... Se sufoca. Se dădea în sinea lui o luptă teribilă.

— O sută douăzeci de mii de franci! spuse el cu un glas răguşit.

— Nu-i destul? insistă fata. Da, aveţi dreptate, e prea puţin, am să pun la dispoziţia dumneavoastră încă o dată pe atît, dublez suma...

— O rentă de şase mii de livre... şase mii de livre...

— Nu, strigă Denise, dublu şi în acelaşi timp toată recunoştinţa şi toată prietenia noastră, toată influenţa celor două familii, de Chandoré şi de Boiscoran, adică avere, consideraţie, o poziţie de invidiat...

Grefierul își revenise, însă.

— Ajunge, domnișoară, spuse el, ajunge. Luați înapoi acești bani. Cînd cineva se decide să facă ceea ce îmi cereți dumneavostră, cînd se decide să trădeze și să-și calce îndatoririle, dacă o face pentru bani, înseamnă că este unul dintre cei mai josnici oameni... Dacă o face numai din convingere și numai pentru triumful adevărului, se poate spune despre el că este puțin nebun, dar rămîne un om stimat de către oamenii de onoare... Luați de aici această avere, domnișoară, care m-a zăpăcit pentru cîteva clipe... Voi face ceea ce îmi cereți, dar nu pentru bani. Pentru nimic.

— Cum aș putea să vă mulțumesc, domnule, își reveni Denise, cum aș putea să fac să înțelegeți cît de mare...

— Să nu mai vorbim despre asta, o întrerupse grefierul cu brutalitatea celor ce vor să-și ascundă emoția.

— Nu vom mai vorbi, dar vreau să știți că nimeni nu va uita niciodată gestul dumneavoastră.

— Să sperăm că nu mi se va întîmpla nici o nenorocire, spuse grefierul, pentru că trebuie să știți că serviciul pe care mi-l cereți este mult mai greu decît vă puteți închipui.

— Dumnezeule! murmură Denise.

— N-o fi el cine știe ce inteligent, domnul Galpin-Daveline, continuă grefierul, dar își cunoaște meseria și este deosebit de precaut. Cred că, dacă ar putea, și-ar muta patul în fața celulei în care se află domnul de Boiscoran.

— Omul acesta mă urăște, domnule Méchinet...

— Nu, domnișoară, nu, dar este un ambițios, crede că întreaga lui carieră depinde de cazul acesta și tremură de teamă ca nu cumva acuzatul să-i zboare ca o păsărică... Cum să fac să-i ajungă domnului de Boiscoran biletul dumneavoastră? Dacă ar fi avertizat, ar fi ușor, dar nu este. Și este la fel de precaut ca și domnul Daveline. Se teme să nu i se întindă o cursă. Dacă i-aș face un semn, m-ar înțelege? Și nu m-ar vedea domnul Daveline care are un ochi de vultur?

— Nu rămîneți niciodată singur cu domnul Boiscoran?

— Nici măcar pentru o secundă, domnișoară. Și, dintre toate, mă tem în cea mai mare măsură de excesiva

prudență a domnului de Boiscoran. Văzînd un bilet, ar fi în stare să-l predea domnului Daveline fără să-l citească.

Se opri și, după ce chibzui cîteva clipe:

— Cel mai bun lucru ar fi să-l iau de partea mea pe paznic, pe Blangin și pe celălalt deținut, Frumence Cheminot. Scrieți, domnișoară, iată, aveți aici cerneală și hîrtie.

În locul oricărui alt răspuns, fata luă loc la masă, în clipa în care se pregătea să scrie îl întrebă:

— Nu știți dacă domnul de Boiscoran are cărți în închisoare?

— Are, domnișoară. La cererea sa, domnul Daveline s-a dus el însuși la domnul Daubigeon și i-a adus cîteva cărți de călătorie și mai multe romane de Cooper . . .

Denise îl întrerupse veselă:

— O, Jacques, exclamă ea, îți mulțumesc pentru că te-ai bizuit pe mine! . . .

Și fără țină seama de uimirea domnului Méchinet, scrise:

„Sîntem siguri de nevinovăția dumitale, Jacques, dar sîntem, totuși, disperați. Mama dumitale este aici împreună cu un avocat din Paris care ne este cu totul devotat, domnul Folgat. Ce trebuie să facem? Spune-ne care sînt instrucțiunile dumitale. Poți să răspunzi fără nici o teamă, căci ești în posesia cărții NOASTRE! DENISE.

— Citiți domnule, îi spuse ea grefierului în clipa în care isprăvi de scris.

Acesta, în loc să uzeze de invitația ce-i fusese adresată, împături biletul, îl puse într-un plic și închise plicul.

— O! Sînteți bun, murmură fata emoționată în fața acestui gest.

— Nu, răspunse grefierul, caut numai să fac și eu cît se poate de cinstit o treabă . . . necinstită. Sper, domnișoară, că veți avea mîine un răspuns.

— Am să vin să-l iau . . .

Méchinet tresări.

— În nici un caz să nu faceți una ca asta. Oamenii din Sauveterre sînt destul de șireți pentru a pricepe că, în clipa de față, nu sînteți chiar atît de preocupată de rochii și vizitele dumneavoastră ar fi suspectate. Lăsați pe mine

grija de a vă transmite răspunsul domnului de Boiscoran.

În timp ce Denise scrisese biletul, grefierul făcuse un pachet cu toate titlurile pe care fata i le oferise. I le restitui spunîndu-i:

— Vă rog să luaţi asta, domnişoară, şi să ştiţi că, dacă voi avea nevoie de bani pentru Blangin sau pentru Frumence Cheminot, vă voi spune. Iar acum ... vă rog să plecaţi. Este inutil să mai treceţi pe la surorile mele. Le voi explica eu sensul vizitei dumneavoastră.

VIII

— Ce s-o fi întîmplat cu Denise de nu se mai întoarce? murmura bătrînul Chandoré plimbîndu-se prin Piaţa Nouă şi consultîndu-şi fără încetare ceasul.

— Fie ce-o fi, îşi spuse el într-un tîrziu, eu risc ...

Şi, traversînd strada care despărţea piaţa de imobilul surorilor Méchinet, se avîntă în curte şi se pregătea să urce la etaj. În aceaşi clipă văzu că se aprinde sus o lumină, auzi glasul nepoatei sale şi-i recunoscu pasul.

— În sfîrşit!

Şi, repede ca un şcolar care aude paşii profesorului său, temîndu-se să nu fie surprins în flagrant delict de îngrijorare, bătrînul se întoarse în piată.

Puţin după aceea se ivi şi Denise care-i sări de gît:

— Bunicule, îi spuse ea sărutîndu-l cu foc, ţi-am adus înapoi toate titlurile.

— Nu ţi-am spus eu, răspunse trist bătrînul, că n-ai să faci nimic?

— Şi uite că te-ai înşelat: am reuşit.

— Bine, dar ... din moment ce-mi restitui banii ...

— Am dat peste un om cinstit, bunicule, peste un om de suflet. Nu vrea să primească nimic în schimbul imensului serviciu pe care este gata să ni-l facă ...

Discuţia dintre bunic şi nepoată se desfăşura în parcul din Piaţa Nouă şi se găsiseră numeroşi plimbăreţi care să-şi caute de drum pe lîngă ei, cu urechile la pîndă, credincioşi acelei discreţii fermecătoare care dă un aer atît de plăcut oraşului Sauveterre.

Aducîndu-şi aminte de recomandările grefierului, domnişoara Denise îşi dădu seama de situaţie.

— Se cam trage cu urechea pe aici, bunicule, vino, am să-ţi povestesc pe drum.

Şi îi povesti cu de-amănuntul toată întrevederea ei cu grefierul.

— Şi i-am făgăduit, spuse fata în încheiere, o discreţie absolută; dacă vrei să ştii părerea mea nu este nevoie să spunem nimic nici mătuşilor şi nici doamnei de Boiscoran.

Aşa şi făcură. Mătuşile Lavarande şi doamna de Boiscoran se mulţumiseră cu o explicaţie, destul de puţin veridică, pe care le-o oferi Denise. Şi cîteva ceasuri mai tîrziu, în biroul baronului, Denise, maestrul Folgat şi domnul Chandoré se sfătuiau.

Avocatul se dovedi şi mai uimit decît domnul de Chandoré căci nu ar fi crezut-o în stare pe Denise de o asemenea acţiune. Se pregătea s-o felicite, dar fata îl opri:

— Aşadar, domnule, îi spuse ea, dorinţa dumneavoastră va fi împlinită. Vom avea veşti din partea domnului de Boiscoran, vom primi instrucţiuni din partea lui...

— În cazul acesta nu ne rămîne decît să aşteptăm...

Într-adevăr, nu le rămînea nimic mai bun de făcut şi tocmai lucrul acesta o făcea pe domnişoara Denise să dispere. Abia izbuti să doarmă. Ziua următoare se dovedi un adevărat chin. Fiecare bătaie a clopotului, fiecare zgomot o făceau să tresară...

Către ceasurile cinci, văzu că nu primeşte nimic:

— Rămîne, probabil, pentru mîine. Numai de nu s-ar fi lăsat prins Méchinet... Dumnezeule!

Pentru a scăpa de chinurile aşteptării, consimţi s-o însoţească pe doamna de Boiscoran care pleca într-o vizită.

O! Dacă ar fi ştiut... După mai puţin de zece minute, un puşti din cei care-şi pierd vremea hoinărind pe străzile oraşului, se prezentă cu o scrisoare adresată domnişoarei Denise de Chandoré.

Scrisoarea fu înmînată bătrînului care, înainte de masă, se plimba prin grădină în tovărăşia domnului avocat Folgat.

— O scrisoare pentru Denise! exclamă bătrînul în clipa

în care servitorul plecă. Trebuie să fie răspunsul pe care-l aşteptăm . . .

Rupse sigiliul dar îşi dădu seama numaidecît că totul fusese zadarnic. Biletul era conceput astfel:

31 : 9, 17, 19, 23, 25, 28, 32, 101, 102, 129, 137, 504, 515 — 37: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 24, 27, 52, 54, 118, 119, 120, 200, 201, — 41: 7, 9, 17, 21, 22, 44, 45, 46 . . .

Şi erau două pagini în felul acesta.

— Poftim, maestre, spuse bătrînul, încearcă dumneata să înţelegi ceva.

Şi tînărul avocat încercă. Dar, după cinci minute de inutile eforturi:

— Tot ce înţeleg, spuse el, este că domnişoara de Chandoré şi domnul de Boiscoran aveau un cod secret . . .

Bunicul ridică mîinile spre cer.

— Vezi, domnule, fetiţele astea, vezi ce sînt în stare! Iată-ne acum la discreţia ei, pentru că numai ea poate să traducă aiureala asta.

La înapoierea Denisei, camerista, care o pîndea, îi aduse la cunoştinţă faptul că domnul de Chandoré şi domnul Folgat o aşteptau în biroul domnului baron.

Alergă fără să-şi scoată măcar pălăria.

— Iată răspunsul, îi spuse domnul de Chandoré întinzîndu-i scrisoarea lui Jacques . . .

Nu-şi putu opri un strigăt de bucurie, duse scrisoarea la buze şi murmură:

— Sîntem salvaţi, sîntem salvaţi!

Domnul de Chandoré zîmbea.

— Numai că, reluă bătrînul, se pare că aveţi serioase secrete dumneavoastră amîndoi, din moment ce aţi adoptat un cifru aşa cum fac cei mai autentici conspiratori. Maestrul Folgat şi cu mine ne-am pierdut vremea de pomană . . .

Abia în clipa aceea îşi aminti Denise de prezenţa avocatului şi roşi toată.

— În ultimul timp, spuse ea, Jacques şi cu mine am vorbit de mai multe ori, nu-mi aduc aminte cu ce prilej, despre felurite moduri prin care se poate coresponda în secret şi el m-a învăţat acest sistem. Doi corespondenţi îşi aleg de comun acord o carte oarecare şi fiecare dintre ei are cîte un exemplar al aceleiaşi ediţii. Cel care

scrie caută în exemplarul său cuvintele de care are nevoie şi le indică prin cifre. Cel care primeşte scrisoarea cifrată, regăseşte cuvintele. În acest bilet al lui Jacques, cifrele urmate de două puncte indică o pagină, iar celelalte cifre numărul de ordine al cuvintelor alese în pagina respectivă.

— Aha! făcu bătrînul, aş fi putut eu să caut mult şi bine . . .

— Metoda e foarte simplă, foarte cunoscută şi totuşi foarte sigură. Cum ar putea ghici un străin care este cartea pe care şi-au ales-o cei doi corespondenţi? Noi am ales una pe care eu o îndrăgesc în chip deosebit, *Lacul Ontario* de Cooper şi ne distram scriindu-ne scrisori foarte lungi. O! Desigur, asta cere timp . . .

— Şi domnul de Boiscoran are *Lacul Ontario* în celula sa? întrebă maestrul Folgat.

— Da, domnule, am aflat lucrul acesta de la domnul Méchinet. Prima grijă a lui Jacques, din clipa în care a fost închis, a fost aceea de a cere cîteva romane de Cooper, iar domnul Galpin-Daveline, care este atît de subtil, atît de clarvăzător şi atît de rafinat s-a grăbit să i le procure el însuşi. Jacques se bizuia pe mine, domnule . . .

— În cazul acesta du-te şi descifrează scrisoarea, îi spuse bătrînul.

După ce isprăvi şi în clipa în care apăru în birou, pe chipul ei se putea citi o imensă decepţie.

— Este îngrozitor! spuse ea.

În aceeaşi clipă, în mintea domnului de Chandoré şi a domnului Folgat se născu aceeaşi idee.

Jacques mărturisea!

— Poftim, citiţi, le spuse Denise întinzîndu-le scrisoarea transcrisă de ea.

Jasques scria următoarele:

Îţi mulţumesc, draga mea, pentru scrisoare. Îi prevăzusem sosirea în asemenea măsură încît mi-am procurat „Lacul Ontario".

Înţeleg foarte bine durerea care te încearcă văzînd că întemniţarea mea se prelungeşte şi că eu nu mă dezvinovăţesc. Dacă am tăcut, asta s-a datorat unui singur fapt: eu am nădăjduit că dovezile nevinovăţiei mele vor veni din afară. Îmi dau seama că ar fi lipsă de chibzuinţă

dacă aș continua să sper în acest sens și că va trebui să vorbesc. Voi vorbi. Dar ceea ce am eu de spus este atît de grav, încît voi păstra tăcerea atîta vreme cît nu-mi va fi îngăduit să consult un om în care să am toată încrederea. Îmi trebuie în clipa de față mult mai mult decît prudență, îmi trebuie abilitate. Pînă în acest moment, sigur pe nevinovăția mea, eram foarte liniștit. Ultimul interogatoriu mi-a deschis însă ochii și mi-a dezvăluit măsura primejdiei care mă pîndește.

Îndoielile mele vor fi îngrozitoare pînă în ziua în care voi putea vorbi unui avocat. Îi mulțumesc mamei pentru cel pe care l-a adus și sper că nu se va simți jignit dacă mă voi adresa unuia dintre colegii săi. Am nevoie de un om care să cunoască bine ținutul și moravurile care domnesc pe aici.

Îl aleg pe maestrul Mergis și vă însărcinez să-l înștiințați să fie gata pentru ziua în care, odată instrucția terminată, voi putea beneficia de ridicarea interdicției.

Pînă atunci nu este nimic de făcut, nimic în afară de un singur lucru: să se obțină, dacă este posibil, ca afacerea să-i fie retrasă lui G.D. și încredințată altuia.

Omul acesta se comportă sub orice critică. El ține ca eu să fiu vinovat, ar fi în stare să comită și o crimă numai pentru a mă putea acuza și nu există cursă pe care să nu mi-o fi întins. Trebuie să am o putere nemaipomenită pentru a mă putea stăpîni de fiecare dată cînd intră aici judecătorul acesta, care se laudă cu prietenia mea.

A! dragii mei, ispășesc destul de crunt o greșeală despre care aș putea spune că nici nu-mi dădusem seama.

Iar dumneata, singura mea prietenă, mă vei putea ierta vreodată pentru chinurile pe care ți le priciniuiesc . . .?

Aș mai avea multe de spus; dar deținutul care mi-a predat biletul vostru mi-a spus să mă grăbesc iar cuvintele îmi vin destul de greu în minte . . .

J . . .

Îndată după ce isprăviră de citit, domnii de Chandoré și Folgat întoarseră triști capetele de teamă ca nu cumva privirile lor să le întîlnească pe cele ale fetei.

Denise își dădu seama de gestul lor.

— Te-ai putea îndoi de Jacques, bunicule? întrebă ea.

— Nu, murmură bătrînul, nu . . .

— Iar dumneata, maestre Folgat, te simţi cumva jignit de faptul că Jacques vrea să consulte un alt avocat?

— Eu aş fi fost primul, domnişoară, care l-ar fi sfătuit să caute un om de aici . . .

Denise avea nevoie de foarte multă forţă pentru a-şi putea stăpîni lacrimile.

— Da, spuse ea, această scrisoare este îngrozitoare, dar cred că nici nu ar fi putut să fie altfel! Oare nu înţelegeţi că Jacques este disperat, că mintea lui este întunecată după atîtea chinuri nemeritate . . .

Se auziră cîteva ciocănituri în uşă.

— Eu sînt, se auzi glasul doamnei de Boiscoran.

Bunicul Chandoré, domnul Folgat şi domnişoara Denise se priviră unul pe altul.

— Situaţia este gravă, spuse în cele din urmă avocatul, atît de gravă încît este cu neputinţă ca mama domnului de Boiscoran să nu fie consultată . . .

Şi se ridică să-i deschidă.

— Vreau să ştiu! spuse marchiza în clipa în care intră.

Îi răspunse domnişoara Denise:

— Orice s-ar întîmpla, doamnă, trebuie să nu uitaţi că dacă un singur cuvînt din cele ce vă voi spune eu s-ar întîmpla să vă scape ar fi suficient pentru ca un om cinstit, căruia îi vom fi veşnic îndatoraţi, să fie distrus. Am izbutit să corespondez cu Jacques . . .

— Denise! . . .

— I-am scris, mamă şi am primit răspunsul lui. Iată-l.

Marchiza de Boiscoran începu să citească cu aviditate scrisoarea pe care i-o dăduse Denise. Dar pe măsură ce citea, chipul său devenea tot mai palid şi se părea că respiră din ce în ce mai greu. În cele din urmă scăpă scrisoarea din mînă şi se prăbuşi într-un fotoliu.

— Ce rost mai are să luptăm, spusea ea cu greu, din moment ce sîntem oricum pierduţi! . . .

Cu un gest splendid şi pe un ton admirabil, Denise îi replică:

— De ce nu spuneţi de îndată că Jacques este un incendiator şi un asasin! Trebuie, aşadar să rămîn singură în lupta pe care o voi duce în apărarea lui Jacques, a

omului care avusese atît de mulți prieteni pe cînd era liber . . . Fie!

Cel mai stăpîn pe el, maestrul Folgat își reveni cel dintîi.

— Vom fi în orice caz doi, domnișoară, pentru că eu sînt de neclintit și nici această scrisoare nu mă va putea influența. Aș fi de neiertat pentru că eu știu foarte bine, din experiență, tot ceea ce dumneavoastră ați intuit de pe acum. Închisoarea preventivă are rigorile ei care pot face să se năruie oameni deosebit de viguroși. Zilele se tîrîie cu greu, nopțile par fără de sfîrșit și sînt pline de gînduri negre. În celula sa, nevinovatul se simte parcă vinovat și omul cel mai stăpîn pe el simte că-și pierde mințile . . .!

Domnișoara de Chandoré nu-i îngădui să continuie.

— Iată domnule, exclamă ea, acestea sînt gîndurile care-mi treceau prin minte, dar pe care nu le puteam exprima.

Rușinîndu-se de clipele lor de slăbiciune, domnul de Chandoré și marchiza de Boiscoran nu mai știau cum să iasă din încurcătură.

— În sfîrșit, făcu marchiza, cu ce să începem?

— O spune chiar fiul dumneavoastră, doamnă, îi răspunse avocatul parizian, trebuie să așteptăm sfîrșitul instrucției.

— Nu, replică domnul de Chandoré, trebuie să obținem schimbarea unui judecător.

Domnul Folgat clătină din cap.

— Din păcate, spuse el, acesta nu este decît un vis irealizabil. Un judecător de instrucție aflat în exercițiul funcțiunii sale nu poate fi recuzat ca un simplu jurat.

— Și totuși . . .

— Legiuitorul a vrut, potrivit energicei expresii a lui d'Ayrault, ca nimic să nu stea în calea judecătorului de instrucție. Articolul 542 al Codului este formal . . .

— Și . . . ce spune acest articol?

— Domnișoară, răspunse avocatul, el spune, pe scurt, că propunerea de recuzare împotriva unui judecător de instrucție venită din partea unui acuzat aflat în instrucție constituie o cerere de amînare pentru cauză de legitimă suspiciune, cerere pe care numai curtea de casație

o poate judeca, deoarece judecătorul de instrucție, în limitele competenței sale, constituie, el însuși o jurisdicție . . . Nu știu dacă am fost destul de limpede . . .?

— O! Foarte limpede! spuse domnul de Chandoré. Dar din moment ce Jacques ne cere . . .

— Este adevărat, domnule, dar domnul de Boiscoran nu știe . . .

— Mă scuzați! Știe că judecătorul îi este un dușman de moarte . . .

— Fie. Și ce am cîștiga dacă i-am da ascultare? Credeți că cererea de recuzare l-ar împiedica pe domnul Galpin-Daveline să-și continuie ancheta? Cîtuși de puțin. Ar merge înainte pînă la sentința curții de casație. E drept, pînă atunci nu ar putea să dea nici o hotărîre definitivă, dar domnul de Boiscoran are nevoie tocmai de o asemenea hotărîre, al cărei prim efect ar fi ridicarea stării secrete și, deci, posibilitatea de a consulta un avocat.

— Este îngrozitor! exclamă domnul de Chandoré.

— Da, într-adevăr, este îngrozitor, dar aceasta e legea! Domnișoara Denise reflecta.

— V-am înțeles foarte bine, domnule, spuse ea avocatului, și observațiile dumneavoastră îi vor fi supuse chiar mîine domnului de Boiscoran.

— Și este absolut necesar, insistă avocatul, să-i explicați că toate demersurile noastre nu ar face decît să-i agraveze situația. Domnul Galpin-Daveline ne este dușman, dar noi nu-i putem opune nici un fapt concret. Ni se va răspunde întotdeauna: „Dacă domnul de Boiscoran este nevinovat, nu are decît să vorbească.“

Punctul acesta de vedere nu-i plăcea defel bunicului Chandoré.

— Dar dacă avem relații destul de înalte . . .

— Avem?

— Se înțelege. Boiscoran a fost foarte bun prieten cu domnul de Margeril.

Domnul Folgat schiță un gest plin de semnificație.

— Drace! exclamă el, dacă domnul de Margeril ar voi să ne dea o mînă de ajutor . . . Dar este un om destul de greu accesibil . . .

— Îi dăm o telegramă lui Boiscoran. Din moment ce tot a rămas la Paris pentru eventuale demersuri, iată ocazia . . . Am să-i scriu imediat.

Din clipa în care fusese pomenit numele domnului de Margeril, doamna de Boiscoran devenise palidă. Auzind ultimele cuvinte ale bătrînului, exclamă:

— Nu-i scrieţi, domnule. Ar fi inutil . . .

— Boiscoran este certat cu domnul de Margeril? întrebă domnul de Chandoré.

— Da.

— Dar este vorba despre salvarea lui Jacques! exclamă domnişoara Denise.

— Dacă va fi absolută nevoie, spuse doamna de Boiscoran, dacă aceasta se va dovedi singura soluţie, eu voi fi aceea care-l va căuta pe domnul de Margeril . . .

Interveni domnul Folgat:

— În orice caz, părerea mea este să aşteptăm sfîrşitul instrucţiei. Dar, pentru că s-ar putea ca eu să mă înşel, aş dori, înainte de a i se răspunde domnului Jacques, să fie consultat şi avocatul pe care ni l-a desemnat.

— Iată un punct de vedere înţelept, spuse domnul de Chandoré.

Şi chemînd un servitor, îi ceru să se ducă la domnul avocat Mergis şi să-l roage să vină la el după masa de seară.

Domnul Magloire Mergis, cunoscut sub numele de maestrul Magloire, trecea la Sauveterre drept unul dintre cei mai abili avocaţi din toată regiunea.

Se bucura, lucru deosebit de rar, de o reputaţie inatacabilă şi binemeritată de om integru şi cinstit.

Se ştia că nu ar fi consimţit niciodată să pledeze o cauză echivocă şi se spunea despre el că-i dă pe uşă afară pe clienţii care vin, cu banii în mînă, să-i propună să le apere cauzele necinstite.

Aşa se face că nu era deloc un om bogat şi că, la cei cincizeci şi cinci de ani ai lui, ducea o viaţă modestă, asemănătoare cu a unui debutant.

Ca şi doctorul Seignebos, maestrul Magloire era republican.

Răspunzînd invitaţiei domnului de Chandoré, cunoscutul avocat se prezentă la ceasurile nouă în strada

Rampe. Era aşteptat de domnişoara Denise şi de bunicul ei, de doamna de Boiscoran şi de maestrul Folgat.

Îi salută afectuos, dar atît de trist, încît domnişoara Denise simţi un junghi în inimă.

Impresia ei era că maestrul Magloire este aproape convins de vinovăţia lui Jacques de Boiscoran.

Şi nu se înşela, căci maestrul Magloire lăsă să se înţeleagă acest lucru, cu menajamente, e drept, dar destul de clar.

Îşi petrecuse ziua prin tribunal, aflase părerea celor mai mulţi dintre magistraţi şi această părere era departe de a fi favorabilă acuzatului.

În asemenea condiţii, să asculţi de pretenţia lui Jacques şi să introduci o cerere de recuzare împotriva domnului Galpin-Daveline ar fi fost o greşeală de neiertat . . .

— Asta înseamnă că instrucţia va dura ani de zile, exclamă domnişoara Denise, din moment ce domnul Galpin-Daveline ţine cu orice preţ să obţină din partea lui Jacques o recunoaştere a unei crime pe care nu a săvîrşit-o.

Maestrul Magloire negă din cap.

— Eu cred, dimpotrivă, spuse el, că instrucţia se va termina foarte curînd . . .

— Dar dacă Jacques continuă să tacă . . .

— Tăcerea unui om aflat în situaţia lui nu poate împiedica realizarea procedurii. Dacă refuză să dea curs invitaţiei de a se justifica, Justiţia nu este obligată să ţină seama de acest factor . . .

— Dar se poate întîmpla ca un om în prevenţie să aibă motive întemeiate . . .

— Nu există niciodată motive destul de întemeiate pentru a te lăsa acuzat pe nedrept. Şi totuşi a fost prevăzut şi acest caz. Nimeni nu este obligat să răspundă unei întrebări care-l încurcă: *Nemo tenetur prodere se ipsum.* Dar trebuie să recunoaşteţi că acest refuz de a răspunde îl autorizează pe judecător să considere ca hotărîtoare probele pe care omul refuză să le explice . . .

— După cîte înţeleg, domnule, spuse doamna de Boiscoran, situaţia fiului meu vi se pare gravă . . .

— Am spus că se află în primejdie, doamnă.

— Credeţi, ca și domnul Folgat, că fiecare zi nu face decît să-i mărească primejdia...

— Sînt sigur de asta. Şi dacă domnul de Boiscoran ar fi cu adevărat nevinovat...

— A! domnule, exclamă Denise, cum puteţi vorbi în felul acesta, tocmai dumneavoastră, care aţi fost prieten cu Jacques?

— Tocmai pentru că sînt un prieten, domnișoară, mă simt dator să vă spun adevărul. Da, am cunoscut și apreciat înaltele calităţi ale domnului de Boiscoran, l-am iubit și-l iubesc... Dar această situaţie trebuie judecată cu mintea, nu cu inima... Jacques este un om și oamenii sînt, cei ce-l vor judeca... Există indicii materiale, palpabile, concrete, cu privire la vinovăţia lui... Care sînt indiciile pe care le puteţi oferi în sprijinul ideii de nevinovăţie? Indicii morale!

— Dumnezeule... murmură Denise.

— Cred, deci, alături de stimatul meu coleg...

Și domnul Magloire îl salută pe domnul Folgat.

— ... cred cu tărie că, dacă domnul de Boiscoran este nevinovat, a adoptat un sistem deplorabil. A! dacă are vreun alibi trebuie să se grăbească să-l producă. Nu trebuie să lase ca procedura să ajungă în faţa camerei de punere sub acuzare... Odată ajuns acolo, eşti pe trei sferturi gata condamnat...

— Şi totuşi, strigă domnul de Chandoré, Jacques nu-şi va schimba sistemul, este deosebit de limpede pentru cei ce-i cunosc încăpăţînarea.

— Hotărîrea lui este luată, din păcate, și maestrul Magloire se va convinge de aceasta din lectura scrisorii pe care mi-a trimis-o.

Pînă în momentul acela nu se spusese nici o vorbă despre metodele folosite pentru corespondenţa cu cel închis.

Din moment ce i se arăta scrisoarea, trebuia să i se explice totul. Domnișoara Denise îl puse în temă.

— Este *o* imprudenţă, spuse el, *o* mare îndrăzneală... Profesiunea noastră, continuă el, privindu-l pe Folgat, are anumite legi pe care este penibil să le calci. Să corupi un grefier, să profiţi de slăbiciunea și de mila lui...

Avocatul din Paris roși imperceptibil.

— Nu aș fi sugerat niciodată o asemenea imprudență, spuse el, dar din clipa în care ea fusese comisă nu am socotit firesc să nu fac uz de ea, chiar dacă aș putea fi blamat pentru aceasta . . .

Maestrul Magloire nu-i răspunse decît după ce citi scrisoarea lui Jacques:

— Sînt la dispoziția domnului de Boiscoran, spuse el și de îndată ce mi se va îngădui, mă voi duce să-l văd. Cred, ca și domnișoara Denise, că va continua să tacă. Totuși, din moment ce-i puteți trimite o scrisoare . . . Bun, fie, după cum vedeți profit și eu de imprudența odată comisă . . . Implorați-l, în propriul său interes, în numele a tot ce are mai scump, să vorbească, să se apere, să se dezvinovățească, să explice . . .

Și, salutînd, maestrul Magloire se retrase în grabă, lăsîndu-i pe cei prezenți uimiți, atît de evident era scopul retragerii sale și anume intenția de a ascunde penibila impresie pe care i-o făcuse scrisoarea lui Jaques.

— Desigur, spuse domnul de Chandoré, o să-i scriem, dar n-o să realizăm nimic: va aștepta sfîrșitul instrucției.

— Cine știe . . . murmură domnișoara Denise. Se poate totuși încerca, adăugă ea.

Și fără să dea nici o altă explicație ieși, se duse în camera ei și scrise următorul bilet:

Trebuie să vă vorbesc. Grădina noastră are o portiță care răspunde în strada Charité și vă voi aștepta acolo. Oricît ar fi de tîrziu, veniți. Denise.

Apoi, după ce puse biletul într-un plic, o chemă pe bătrîna servitoare care o crescuse de mică și, după toate recomandările necesare, îi spuse:

— Trebuie ca domnul Méchinet, grefierul, să primească această scrisoare astă-seară. Du-te, grăbește-te!

IX

În ultimele douăzeci și patru de ore Méchinet era atît de schimbat, încît surorile lui nu-l mai recunoșteau.

De la prima lor încercare de a afla scopul vizitei domnișoarei Denise, el le răspunse:

— Asta nu vă privește! Asta nu privește pe nimeni!

Rămase aşadar singur, zăpăcit, gîndindu-se cum să se achite de făgăduiala făcută.

Nu era treabă uşoară.

El îşi dădu seama că niciodată nu ar izbuti să-i predea un bilet lui Jacques de Boiscoran fără ca ochiul de vultur al domnului Galpin-Daveline să nu-l observe.

După îndelungi ezitări, ajunse la concluzia că avea nevoie de ajutorul omului care-l servea pe Jacques, respectiv de Frumence Cheminot.

Era, dealtfel, un om destul de cumsecade, amărîtul acela a cărui singură vină era lenea şi care nu-şi încărcase conştiinţa decît cu mici infracţiuni la legea vagabondajului.

Ţinea foarte mult la Méchinet, care-l ajutase ca să-şi poată cumpăra vin sau tutun.

El nu obiectă nimic atunci cînd grefierul îi propuse să predea un bilet lui Jacques şi să-i aducă un răspuns.

Dar faptul că lucrurile se petrecuseră bine nu însemna că Méchinet era liniştit. Era cuprins de remuşcări şi se gîndea tot timpul că era la cheremul unui complice.

O indiscreţie, o întîmplare, o lipsă de atenţie şi totul putea fi descoperit. Şi atunci? Destituit, şi-ar fi pierdut toate posibilităţile. I s-ar fi retras orice încredere.

Şi totuşi, ciudată contradicţie, Méchinet nu regreta nimic din cele petrecute şi se simţea capabil s-o ia de la început.

În această stare de spirit îl găsi bătrîna servitoare a domnului de Chandoré cînd îi aduse scrisoarea stăpînei sale.

— Ce mai este?! întrebă el.

Şi, după ce citi:

— Spuneţi domnişoarei de Chandoré că sînt la ordinele sale şi că voi veni, răspunse el convins că s-a întîmplat ceva grav.

După mai puţin de un sfert de oră, plecă de acasă şi, apucînd-o pe căi ocolite pentru a fi la adăpost de curioşi, ajunse în strada Charité.

Portiţa era întredeschisă şi el intră.

Noaptea era luminoasă, deşi nu era lună; la cîţiva paşi, printre pomi, o zări pe domnişoara de Chandoré şi se apropie . . .

— Vă cer iertare, domnule, pentru îndrăzneala mea...

Toate temerile lui Méchinet se risipiră. Nu se mai gîndea decît la ciudăţenia situaţiei. Era deosebit de mîndru ştiindu-se confidentul acestei fete tinere, cea mai nobilă, cea mai frumoasă şi cea mai bogată din tot ţinutul.

— Aţi făcut foarte bine chemîndu-mă, spuse el, dacă vă pot fi cu ceva de folos.

În cîteva cuvinte domnişoara Denise îl puse în temă şi-i ceru părerea:

— Cred, ca şi domnul Folgat, răspunse grefierul, că izolarea şi supărarea încep să acţioneze din plin asupra moralului domnului de Boiscoran...

— Da, poţi să înnebuneşti...

— Cred, ca şi domnul Magloire, continuă Méchinet, că domnul de Boiscoran îşi agravează situaţia tăcînd. Am dovada. De unde, în primele zile, domnul Galpin-Daveline era foarte îngrijorat, a devenit foarte stăpîn pe situaţie. Procurorul general i-a scris pentru a-l felicita pentru energia lui.

— Şi atunci...

— Atunci, domnişoară, ar trebui ca domnul de Boiscoran să fie determinat să vorbească. Îmi dau seama că e foarte hotărît să tacă, dar dacă-i scrieţi, căci puteţi să-i scrieţi...

— O scrisoare nu ar fi de nici un folos.

— Cu toate acestea...

— De nici un folos, vă rog să mă credeţi. Cred că există un singur mijloc...

— Folosiţi-l atunci şi cît mai repede, interveni grefierul, nu pierdeţi nici o clipă...

Oricît ar fi fost noaptea aceea de luminoasă, tot nu putea grefierul să vadă paloarea de pe chipul Denisei.

— Ei bine, preciză ea, şi pe un ton foarte liniştit, trebuie să-l văd, trebuie să-i vorbesc...

Credea că grefierul o să sară în sus, c-o să ţipe. Nu se întîmplă nimic.

— Într-adevăr, spuse el calm, dar cum?

— Blangin, temnicierul, şi soţia lui nu ţin la acest post decît pentru că-i hrăneşte. De ce nu le-aş oferi, în schimbul unei întrevederi cu domnul de Boiscoran, tot ce le

trebuie pentru a se putea stabili la țară în proprietatea lor . . .

— Chiar, de ce nu? făcu grefierul. Închisoarea din Sauveterre, continuă el, nu seamănă cîtuși de puțin cu închisorile marilor orașe. Odată ce s-au închis porțile, Blangin este singurul stăpîn . . .

— Am să-l caut mîine și am să-i vorbesc, declară Denise.

— Nu, domnișoară, îi spuse repede Méchinet, să nu faceți asta. Nu veți putea dumneavoastră să-i demonstrați lui Blangin că nu riscă nimic și nici nu veți putea fi la fel de convingătoare ca mine. Eu am să-i vorbesc.

— O! domnule, strigă Denise, domnule, cum aș putea . . .

— Cît pot să ofer? o întrerupse grefierul.

— Cît credeți dumneavoastră că trebuie, oricît . . .

— Atunci, domnișoară, aici, mîine, la aceeași oră vă voi aduce răspunsul . . .

Și se îndepărtă lăsînd-o pe domnișoara Denise atît de înflăcărată încît în tot restul serii și al zilei următoare mătușile Lavarande și doamna de Boiscoran se întrebau mereu:

— Ce are mititica asta?

Se gîndea că dacă răspunsul era favorabil îl va putea vedea pe Jacques în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Și își spunea:

— Măcar de-ar fi punctual Méchinet!

Și se dovedi punctual. La ora zece precis, ca în ajun, intra pe poarta din strada Charité.

— Am reușit!

Domnișoara Denise resimți o emoție atît de violentă, încît se sprijini de un pom.

— Blangin consimte, continuă grefierul. I-am promis șaisprezece mii de franci. S-ar putea să fie mult . . .

— E destul de puțin . . .

— Îi vrea în monede de aur.

— Așa îi va avea.

— În sfîrșit, pune unele condiții care s-ar putea să vi se pară foarte grele, domnișoară . . .

— Vă rog să mi le spuneți, domnule.

— Blangin ține să nu fie descoperit, firește. Iată deci

cum vede el realizată acţiunea. Mîine seară, la ora șase, veţi trece prin faţa închisorii. Poarta va fi deschisă și în faţa porţii va sta soţia lui Blangin, pe care o cunoașteţi bine, căci a fost în serviciul dumneavoastră. Dacă nu vă salută, vă vedeţi de drum, înseamnă că s-a întîmplat ceva. Dacă vă salută, vă duceţi la ea, singură, și ea vă va conduce într-o încăpere care aparţine de locuinţa ei. Veţi rămîne acolo destul de tîrziu, pînă cînd va socoti Blangin că a sosit momentul în care vă va putea conduce în celula domnului de Boiscoran. Odată sfîrșită întrevederea, vă veţi înapoia în aceeași încăpere unde vi se va pregăti un pat în care vă veţi petrece restul nopţii... Aceasta este cea mai grea dintre condiţii. Nu veţi putea părăsi închisoarea decît în timpul zilei.

Era o condiţie grea, în adevăr.

— Nu are nici o importanţă, răspunse domnișoara Denise, primesc. Spune-i domnului Blangin că totul este în ordine.

Că domnișoara Denise acceptase toate condiţiile lui Blangin este destul de ușor de înţeles.

Că avea să obţină și asentimentul domnului de Chandoré, lucrul era mai greu de crezut.

Biata fată își dădu atît de bine seama de lucrul acesta, încît, pentru prima oară, se simţi emoţionată în prezenţa bunicului său, ezită, își pregăti frazele, își căută cuvintele.

Totul se dovedi însă zadarnic:

— Niciodată! exclamă domnul de Chandoré, niciodată. niciodată!

Niciodată, e foarte adevărat, nu luase bătrînul o poziţie atît de fermă. Niciodată sprîncenele sale nu se încruntaseră atît de tare. Niciodată nu-i răspunsese nepoatei sale: nu, fără ca, în același timp, ochii lui să nu-i spună: da.

— Cu neputinţă!... spuse el încă o dată și pe un ton care părea că nu admite nici o replică.

Calmă, domnișoara Denise lăsase furtuna să treacă.

— Și dacă, totuși, trebuie? întrebă ea, după ce bunicul se potoli.

Domnul de Chandoré ridică din umeri.

— Da, insistă ea, dacă trebuie pentru a-l determina pe Jacques să renunţe la un sistem care-l duce la pierzanie,

pentru a-l determina să vorbească înainte de terminarea instrucţiei?

— Nu este treaba ta, spuse domnul de Chandoré.

— O!

— Este treaba mamei lui, a marchizei de Boiscoran. Ceea ce Blangin riscă pentru tine, poate risca, la acelaşi preţ, şi pentru ea. Sînt cu totul de acord ca doamna de Boiscoran să-şi petreacă o noapte la închisoare, se duce să-şi vadă fiul, este datoria ei . . .

— Numai că nu va izbuti să schimbe hotărîrea lui Jacques!

— Şi tu crezi că ai mai multă influenţă decît mama lui.

— Nu este deloc acelaşi lucru, bunicuţule . . .

— Nu are nici o importanţă! . . .

„Nu are nici o importanţă“ nu mai seamănă defel cu „Niciodată“, se putea discuta. Şi a discuta înseamnă a te expune atacurilor părţii adverse.

— Nu mai insista, fată dragă, decizia mea este definitivă şi jur . . .

— Nu jura, bunicuţule! strigă fata.

— Bine, dar dacă eu nu vreau . . .

— O să vrei, bunicuţule, n-o s-o sileşti tu, pe nepoţica ta care te iubeşte atît de mult, să fie nevoită, pentru prima oară în viaţa ei, să nu te asculte . . .

— Şi asta pentru că este pentru prima oară, în adevăr, cînd nu-i fac pe plac . . .

— Bunicule, lasă-mă să-ţi explic . . .

— Ascultă-mă mai bine pe mine, să-ţi spun eu care sînt primejdiile la care te expui, care sînt nenorocirile care ţi se pot întîmpla . . . Să-ţi petreci o noapte acolo, în închisoare, ar însemna să rişti onoarea ta de fată tînără, fericirea ta . . .

— Onoarea şi viaţa lui Jacques sînt în primejdie . . .

— Sărmana de tine! De unde ştii tu că nu va fi el, cel dintîi, care să-ţi reproşeze această acţiune?

— El?

— Aşa sînt făcuţi bărbaţii, îi enervează asemenea gesturi de admirabil devotament . . .

— Fie. Mă vor durea mai puţin învinuirile nedrepte ale lui Jacques decît gîndul că nu mi-am făcut datoria.

Domnul de Chandoré începea să dispere.

— Și dacă în loc să-ți poruncesc, te-aș ruga, Denise . . . Dacă bătrînul tău bunic te-ar conjura în genunchi să renunți la acest proiect nebunesc . . .

— M-ar durea îngrozitor, bunicule, dar nu ar folosi la nimic; aș rezista rugăminților tale așa cum rezist poruncilor tale . . .

— De neclintit! strigă bătrînul, e de neclintit!

Dintr-o dată, schimbă tonul:

— Dar eu sînt stăpîn aici!

— Bunicule, îndurare . . .

— Nefericito, reluă el, și dacă Jacques este vinovat și dacă, în clipa în care vă veți întîlni, îți va mărturisi vina lui . . .

Domnișoara Denise clătină din cap.

— Nu este cu putință, spuse ea, dar dacă, totuși, aceasta ar fi situația, ar trebui să fiu pedepsită odată cu el căci simt, dacă mi-ar fi cerut-o, că i-aș fi fost complice . . .

— E nebună! suspină domnul de Chandoré lăsîndu-se să cadă în fotoliul său, e nebună!

Dar era înfrînt și a doua zi, la orele cinci, cu inima zdrobită de durere, cobora pe strada Rampe la braț cu nepoțica lui.

Domnișoara Denise alesese pentru această împrejurare cea mai simplă și cea mai sobră dintre toaletele sale iar în geanta pe care o avea sub braț se găseau nu șaisprezece ci douăzeci de mii de franci aur.

Firește, a fost nevoie să li se spună totul doamnei de Boiscoran și mătușilor Lavarande, precum și domnului Folgat; spre marea uluire a bătrînului, nimeni nu a ridicat nici o obiecție.

Pînă în strada închisorii, bătrînul și nepoata lui nu au schimbat între ei nici o vorbă.

— O văd pe doamna Blangin la poartă, bunicule, să fim atenți . . .

Se apropiară. Doamna Blangin salută.

— Gata, a sosit clipa, murmură fata. Pe mîine, bunicule, du-te repede acasă și nu fi îngrijorat.

Însoțită de nevasta temnicierului, Denise dispăru în interiorul închisorii.

X

Inima tinerei fete bătea atît de puternic, încît imediat după ce intră în casa doamnei Blangin se lăsă pe un scaun . . .

— Dumnezeule! Vă simţiţi rău, domnişoară? Am să vă dau puţin oţet . . .

— Nu este nevoie, răspunse Denise, rămîi lîngă mine, draga mea Colette, rămîi aici . . .

— Scumpă domnişoară, spuse Colette Blangin, trebuie să vi se pară atît de ciudat că vă aflaţi aici . . .

— Da, foarte ciudat, desigur. Dar unde este soţul dumitale?

— Jos, pîndeşte, domnişoară. Nu va întîrzia să se arate.

În adevăr, puţin mai tîrziu, se auziră paşi şi se ivi Blangin, palid, tulburat ca un om aflat într-o mare primejdie.

— Nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase, spuse el. Încep să cred că nimeni n-o să prindă de veste şi că n-o să-mi pierd slujba.

Domnişoara de Chandoré interpretă această frază ca o introducere în discuţie.

— Slujba dumitale nu are nici o importanţă, din moment ce ne-am înţeles că vei primi ceva mult mai bun . . .

Şi, deschizînd geanta, scoase şi puse pe masă fişicurile pe care le adusese cu ea.

— A! Este aur! spuse Blangin ai cărui ochi sclipeau.

— Da. Fiecare dintre aceste fişicuri conţine o mie de franci şi iată aici şaisprezece . . .

— Se poate vedea? întrebă el.

— Desigur, răspunse fata, verificaţi . . .

Se înşela. Blangin ţinea în adevăr să verifice! Ţinea să-şi plimbe privirile peste tot aurul acela, să-l audă sunînd, să se joace cu el.

Cu gesturi repezite el smulse hîrtiile fişicurilor şi lăsă monezile să se rostogolească pe masă şi, pe măsură ce mormanul creştea, buzele sale se albeau şi pe fruntea lui se iveau broboane de sudoare.

— Totul este al meu . . . rosti el rîzînd prosteşte.

— Da, al dumitale, îi răspunse domnişoara Denise. . . .

— Nu mi-aș fi închipuit cum arată șaisprezece mii de franci. Cît de frumos poate fi aurul! Uită-te, nevastă!

Dar nevasta lui Blangin întoarse capul.

Era la fel de hrăpăreață ca și bărbatul ei, la fel de tulburată dar, femeie fiind, știa să mascheze.

— A! scumpă domnișoară, spuse nevasta lui Blangin, niciodată nu ne-am fi gîndit, soțul meu și cu mine, să vă cerem bani pentru un serviciu dacă ar fi fost vorba numai de noi doi. Dar avem copii . . .

— Și este de datoria dumneavoastră să aveți grijă de ei, spuse domnișoara Denise.

— Știu foarte bine că șaisprezece mii de franci reprezintă o sumă mare . . . Poate că domnișoarei îi pare rău de toți acești bani . . .

— Îmi pare atît de rău, încît aș fi gata să mai aduc ceva de bunăvoie . . .

Și arătă unul din cele patru fișicuri care-i rămăseseră în geantă.

— Atunci, într-adevăr, s-o ia dracu de slujbă! exclamă Blangin, amețit de atingerea aurului. Aici vă puteți socoti la dumneavoastră acasă, domnișoară, iar eu, temnicierul, sînt la ordinele dumneavoastră. Ce doriți? Vă rog să-mi spuneți. Am nouă prizonieri, fără să-i punem la socoteală pe domnul de Boiscoran și pe Frumence Cheminot. Să le dau drumul?

— Blangin! strigă iritată soția temnicierului.

— Ce! Nu am eu dreptul să-i eliberez pe deținuți?

— Înainte de a o face pe deșteptul, fă-i domnișoarei serviciul pe care ți l-a cerut.

— Asta e drept.

— Atunci fă bine și ascunde banii ăștia, spuse prudentă femeia.

Și, scoțînd din dulap un ciorap gros de lînă îl întinse soțului său care-l umplu cu monezi de aur, își opri doar douăsprezece bucăți pe care le puse în buzunar ca o dovadă concretă a noii sale averi.

— Și acum coboară, îi spuse lui Blangin nevasta. S-ar putea să mai apară cineva și dacă nu deschizi repede poate să pară suspect.

Soț ascultător, Blangin plecă și, imediat după aceea,

nevasta lui oferi domnișoarei Denise cîte ceva de mîncare.

Se înnoptase. Sună de nouă, apoi de zece. Se auziră pașii soldaților care schimbau paza.

Un sfert de oră după aceea Blangin apăru din nou cu o lampă și cu o enormă trusă de chei.

— L-am trimis la culcare pe Cheminot, spuse el, domnișoara poate să poftească.

— Să mergem, răspunse simplu fata.

Pășind în urma lui, ea străbătu o mulțime de coridoare, apoi o sală imensă în care pașii răsunau ca într-o biserică, apoi o sumedenie de galerii înguste... În cele din urmă, arătîndu-i o ușă prin care filtra o lumină slabă, Blangin îi spuse:

— Aici!

— Să intrăm, răspunse fata.

Cu un zgomot mare de chei și de belciuge, Blangin deschise ușa celulei în care se afla Jacques de Boiscoran.

Nu zilele, ci orele erau acelea pe care le număra Jacques de Boiscoran din clipa în care fusese închis. Aceasta se petrecuse în dimineața zilei de vineri 23 iunie, iar acum era miercuri seara, în 28.

Trecuseră, deci, o sută treizeci și două de ore de cînd, potrivit cumplitei expresii a lui d'Ayrault, fusese, „deși în viață, șters din lumea celor vii și zidit într-un mormînt."

Fiecare din aceste o sută treizeci și două de ore apăsase asupra lui cu greutatea unei luni întregi.

Privindu-l cum arăta acum, palid și slăbit, cu ochii sticlind de febră, de parcă ar fi fost doi cărbuni aprinși, cu părul și cu barba într-o cumplită neorînduială, ar fi fost greu să-l recunoști pe fericitul castelan de la Boiscoran, pe răsfățatul sorții, pe omul căruia totul îi zîmbise întotdeauna, pe tînărul care de la înălțimea trecutului său, își sfida viitorul.

Dacă marile dureri nu și-ar avea pudoarea lor, domnișoara Denise s-ar fi informat asupra situației lui Jacques. I-ar fi fost foarte simplu s-o facă.

Și dacă s-ar fi informat, ar fi aflat de la Blangin, care îl spiona mereu pe Boiscoran și de la soția lui Blan-

gin, care îi pregătea de mîncare, toate fazele prin care trecuse deţinutul din clipa arestării sale.

Zdrobit, în prima clipă, el îşi revenise însă şi, în tot cursul zilelor de vineri şi de sîmbătă se arătase foarte liniştit şi plin de încredere, vorbăreţ şi vesel.

Duminica fusese o zi fatală.

Condus la Boiscoran între doi jandarmi pentru ridicarea sigiliilor, el fusese huiduit şi blestemat pe drum de o mulţime de oameni care-l recunoscuseră şi faptul acesta îl rănise cumplit.

În tot timpul zilei de luni fusese torturat de către judecătorul de instrucţie care-i luase un nou interogatoriu şi, cînd i se aduse masa, declară că nu va putea rezista şi că ar fi mai bine să-l omoare de pe acum.

Marţi primise scrisoarea domnişoarei Denise şi-i răspunsese. A fost o treabă care l-a ocupat mult timp, dar care l-a lăsat într-o stare de teribilă agitaţie, care a continuat în tot cursul nopţii.

Nădăjduia să primească miercuri un răspuns.

Acesta nu venise şi el căzuse într-o toropeală din care domnul Galpin-Daveline nu izbutise să-l scoată.

Imediat după plecarea judecătorului, se aşezase în faţa mesei, cu capul sprijinit în palme, cu privirea pierdută şi nici nu se mişcase cînd i se adusese un felinar.

Dealtfel, puţin după zece, în momentul în care auzi cheia în broască, se afla exact în aceeaşi poziţie.

Se obişnuise cu obiceiurile închisorii.

Ştia care sînt orele de masă, ştia cînd vine Frumence Cheminot să-i facă curăţenie şi mai ştia şi care este momentul în care se poate aştepta la vizita judecătorului de instrucţie.

Dar, odată cu căderea nopţii, ştia că nu-l tulbură nimeni pînă în zori.

O vizită atît de tîrzie însemna, fără nici o îndoială, că se produsese un eveniment neobişnuit — eliberarea, poate, acest oaspete la care visează toţi deţinuţii.

Se ridică în clipa în care deslusi în umbră chipul lui Blangin.

— Ce vrei? întrebă el.

Blangin îl salută. Era un temnicier politicos.

— Domnule, răspunse el, vă aduc pe cineva...

Şi se dădu în lături pentru a îngădui domnişoarei Denise să înainteze, mai bine zis să fie împinsă căci se părea că nu se mai poate mişca din loc.

— Pe cineva . . . repetă domnul de Boiscoran.

Temnicierul ridicase lampa şi nefericitul o recunoscu pe logodnica lui.

— Dumneata aici! exclamă el.

Se dădu speriat înapoi, tremurînd, temîndu-se că visează, temîndu-se că este victima unei halucinaţii.

— Denise, murmură el, Denise!

Biata fată era atît de emoţionată, încît nu fu în stare să scoată nici un cuvînt.

Răspunse temnicierul în locul ei.

— Da, spuse el, domnişoara de Chandoré.

— La ora aceasta, aici, în celula mea! . . .

— Avea ceva deosebit de important să vă comunice, m-a căutat pe mine . . .

— O! Denise, nepreţuita mea prietenă . . .

— Şi am consimţit, continuă Blangin pe un ton părintesc, să o strecor pe furiş aici . . . Este o mare îndrăzneală din partea mea şi dacă s-ar afla . . . Da'oricît ai fi de temnicier, ai şi tu o inimă ca toţi oamenii, nu? Şi dacă-i spun toate astea domnului, este pentru că s-ar putea întîmpla ca domnişoara să uite . . . Şi dacă secretul nu este bine păstrat eu pot să-mi pierd locul şi nu-s decît un om necăjit, cu nevastă şi copii . . .

— Eşti cel mai cumsecade dintre oameni! exclamă domnul de Boiscoran, departe de a bănui preţul sensibilităţii de care dădea dovadă Blangin, şi în ziua în care voi fi eliberat îţi voi dovedi, dragul meu, că n-ai dat o mînă de ajutor unor oameni ingraţi! . . .

— Sînt în slujba dumneavoastră, domnule, spuse cu modestie Blangin.

Domnişoara Denise îşi revenea încetul cu încetul.

— Lasă-ne singuri, prietene, îi spuse ea cu blîndeţe temnicierului.

De îndată ce acesta plecă, nu-i lăsă domnului de Boiscoran timpul de a rosti un singur cuvînt:

— Jacques, murmură ea, bunicul mi-a spus că venind aici, singură, în taină, noaptea, s-ar putea întîmpla ca sentimentele dumitale pentru mine să scadă . . .

— A! Doar n-ai crezut una ca asta?!

— Bunicul are mai multă experienţă decît mine, Jacques. Cu toate acestea eu nu am ezitat, iată-mă aici şi aş fi fost în stare să înfrunt primejdii mult mai mari pentru că este vorba de onoarea dumitale care este şi onoarea mea, de viaţa dumitale care este şi viaţa mea, de viitorul nostru, de fericirea noastră, de toate nădejdile noastre...

Pe chipul deţinutului se putea citi o bucurie fără de margini.

— Dumnezeule mare! exclamă el, o clipă cum este aceasta pe care o trăiesc răscumpără ani întregi de chinuri...

Dar domnişoara Denise venise hotărîtă să-şi pună în aplicare planul.

— Îţi jur pe memoria mamei mele, Jacques, că nici o clipă nu m-am îndoit de nevinovăţia dumitale...

— Dumneata, spuse nefericitul însoţindu-şi vorbele de un gest plin de semnificaţie, dar domnul de Chandoré...

— Crezi că m-aş fi aflat aici dacă el te-ar fi crezut vinovat? Atît mătuşile mele cît şi mama dumitale sînt tot atît de sigure de nevinovăţia dumitale ca şi mine...

— Dar tata? Nu mi-ai vorbit de el în scrisoarea dumitale...

— Domnul de Boiscoran a rămas la Paris pentru cazul în care ar fi necesare unele demersuri...

Jacques de Boiscoran clătina din cap.

— Mă aflu întemniţat la Sauveterre, murmură el, acuzat de o crimă îngrozitoare, iar tata stă la Paris... Este adevărat, deci, că nu m-a iubit niciodată!... Eu am fost un copil bun şi pînă la această nenorocire nu a avut a se plînge de mine... Nu, nu, tata nu mă iubeşte...

— Ascultă-mă, Jacques, îl întrerupse domnişoara Denise, ascultă, vreau să ştii de ce am riscat... Mă aflu aici în numele tuturor prietenilor noştri, în numele domnului Folgat, avocatul din Paris pe care l-a adus mama dumitale şi pe care nu-l cunoşti, mă aflu în numele maestrului Magloire în care ai atît de multă încredere. Toţi sînt de aceeaşi părere. Ai adoptat un sistem îngrozitor. Continuînd să taci, te îndrepţi de bunăvoie spre adîncurile prăpastiei. Ascultă bine ce-ţi spun: dacă aştepţi, pentru a te dezvinovăţi, ca instrucţia să ia sfîrşit eşti un om

pierdut. În ziua în care procesul va ajunge în fața camerei de punere sub acuzare vei vorbi în zadar. Va fi mult prea tîrziu. Și te vei pomeni, nevinovat, adăugînd un nume în plus listei destul de mari a erorilor judiciare . . .

Jacques de Boiscoran o ascultase pe domnișoara Denise în tăcere, cu capul plecat, de parcă ar fi vrut să-și ascundă chipul.

— Din păcate, mi-am spus și singur tot ceea ce mi-ai spus pînă acum . . .

— Și totuși ai tăcut!

— Am tăcut.

— A! Asta înseamnă că nu-ți dai seama de primejdia în care te afli, Jacques, înseamnă că nu știi . . .

O întrerupse cu un gest. Apoi, cu vocea abia auzită:

— Știu că risc eșafodul sau ocna grea . . .

Domnișoara Denise înlemnise de groază.

Biata fată! Își închipuise că va fi suficient să apară înaintea lui Jacques pentru ca încăpățînarea acestuia să ia sfîrșit. Și acum, iată . . .

— Nenorocitule! exclamă ea. Știi toate acestea și totuși continui să taci! . . .

— Trebuie să tac.

— Este cu neputință. Nu te-ai gîndit . . .

— Nu m-am gîndit . . . repetă el. Dar ce crezi că fac de o sută și treizeci de ucigătoare ceasuri de cînd mă aflu în această temniță, singur în fața unei acuzații îngrozitoare și tot atît de singur în fața celor mai cumplite consecințe?

— Asta este toată nenorocirea, Jacques. Ai fost tras pe sfoară de către propria dumitale imaginație. Dar cine nu ar fi pățit același lucru? Îmi spunea ieri domnul Folgat: nu există un om care să-și păstreze sîngele rece după patru zile de stat la secret. Durerea și singurătatea sînt cei mai proști sfătuitori. Regăsește-te, Jacques, ascultă de sfatul celor mai buni dintre prietenii tăi . . . Jacques, Denise care este a dumitale, te conjură să vorbești . . .

— Nu pot.

— De ce?

Așteptă cîteva secunde, dar văzu că nu i se răspunde:

— Cînd ești nevinovat, insistă ea cu o nuanță de amă-

răciune în glas, nu eşti oare dator să te dezvinovăţeşti sus şi tare?

Cu un gest plin de disperare, Jacques îşi cuprinse fruntea în palme şi şi-o strînse puternic.

Apoi, aplecîndu-se către domnişoara Denise atît de aproape încît fata îi simţea aburul respiraţiei, îi spuse:

— Şi atunci cînd nu poţi, cînd pur şi simplu nu poţi să te dezvinovăţeşti sus şi tare?

Fata se dădu înapoi palidă, clătinîndu-se, se sprijini de perete şi-l privi pe Jacques de Boiscoran cu nişte ochi în care se cuibărise toată spaima sufletului său.

— Dumnezeule! exclamă ea, ce spui acolo!

Nefericitul rîdea, rîdea cu rîsul acela sinistru care înseamnă ultima expresie a disperării.

— Spun, răspunse Jacques, că există împrejurări care depăşesc raţiunea, că există coincidenţe îngrozitoare care te fac să te îndoieşti de tine însuţi. Spun că totul mă acuză, că totul mă copleşeşte, că totul se năruie peste mine. Spun că dacă eu eram în locul lui Galpin-Daveline şi el în locul meu aş fi acţionat fără îndoială aşa cum a făcut el . . .

— Asta e nebunie curată! strigă domnişoara de Chandoré.

Dar Jacques de Boiscoran nu o auzi.

Tot ceea ce strînsese în el în ultimele zile ieşea acum la suprafaţă, se însufleţea şi obrajii lui prindeau din nou culoare.

— Să te dezvinovăţeşti sus şi tare! strigă el. A! Cît este de uşor să dai sfaturi . . . Dar cum? Nu, eu nu sînt vinovat, dar a fost săvîrşită o crimă şi pentru această crimă justiţia are neapărată nevoie de un vinovat. Dacă nu sînt eu acela care a tras asupra domnului de Claudieuse şi care a dat foc castelului de Valpinson atunci cine a făcut-o? Unde te aflai, mi se spune, în clipa atentatului? . . . Unde mă aflam? . . . Parcă pot să o spun! . . . A mă dezvinovăţi înseamnă a acuza! Dar dacă mă înşel! . . . Şi, admiţînd că nu mă înşel, dacă nu sînt în stare să demonstrez temeinicia acuzaţiilor mele? . . . Oare criminalul, oare incendiatorul nu şi-a luat toate măsurile pentru a scăpa de pedeapsă şi pentru a face ca aceasta să se abată asupra capului meu? . . . Şi eram pus în gardă . . . Există uri care moc-

nesc pînă și asemenea îngrozitoare răzbunări... A! Dacă aș fi știut, dacă aș fi putut să prevăd... Cum să lupt! Și eu, care în prima zi îmi spuneam: „O asemenea acuzație nu mă poate atinge, este un nor pe care-l voi risipi suflînd în el“. Nebun și prost. Norul a devenit o adevărată avalanșă gata să mă strivească... Nu sînt nici copil, nici laș și am mers întotdeauna în întîmpinarea primejdiei... Îmi dau seama de situație, e deosebit de gravă!...

Domnișoara Denise tremura.

— Și ce se va întîmpla cu noi? întrebă ea.

De data aceasta domnul de Boiscoran o auzi și se rușină de slăbiciunea lui.

— Toate aceste considerații nu au nici o importanță, reluă fata, căci deasupra celor mai abile calcule, deasupra celor mai mîrșave combinații se află adevărul, invincibil, de neclintit!... Trebuie să spui adevărul, Jacques, fără prejudecăți, fără opreliști, fără ocolișuri...

— Nu se mai poate! murmură deținutul.

— Este oare atît de îngrozitor?

— Este incredibil!

Domnișoara Denise îl privea cu spaimă. Nu-i mai recunoștea nici chipul, nici privirea, nici timbrul vocii.

Se apropie de el luîndu-i mîna în mîinile ei mici și albe.

— Dar mie, spuse ea, mie, prietena dumitale, mie poți să mi-l spui acest adevăr!...

Tresări și se retrase.

— Mai puțin decît oricărei alte persoane!... Spiritul dumitale este mult prea pur pentru intrigi atît de mîrșave și de rușinoase... Nu vreau ca rochia de nuntă să-ți fie pătată de noroiul în care am fost aruncat eu!

Se lăsase înșelată?... Nu, dar avusese curajul de a-l lăsa să creadă că izbutise.

— Fie, continuă ea, dar acest adevăr va trebui să-l spui, mai devreme sau mai tîrziu...

— Da, maestrului Magloire...

— Ei bine, Jacques, ceea ce îi vei spune scrie-i aici, uite, ți-am adus hîrtie și toc, îi voi preda scrisoarea.

— Există lucruri care nu se pot încredința hîrtiei, Denise!...

Se simțea învinsă, înțelegea că nimic nu va putea frînge voința de neînduplecat a lui Jacques, și totuși încercă:

— Dar dacă te-aș ruga, Jacques, reluă ea, dacă te-aș implora în numele trecutului și al viitorului nostru, în numele acestei iubiri unice și veșnice pe care mi-ai jurat-o . . .

— Vrei, așadar, ca ceasurile pe care le petrec aici, în închisoare, să fie de o mie de ori mai grele pentru mine! . . . Vrei să-mi răpești și ultimele picături de energie și de curaj! . . . Nu mai ai nici un pic de încredere în mine! . . . Nu te mai poți bizui pe mine cîteva zile . . .

Se opri. Se auzeau bătăi în ușă.

— Timpul trece repede, strigă Blangin și aș vrea să fiu jos cînd se schimbă paza . . . E foarte periculos pentru mine . . . Sînt tată de familie . . .

— Du-te, Denise, îi spuse Jacques, du-te . . . Mă îngrozește gîndul că ai putea fi surprinsă aici.

Pentru a ști cît de puțin risca să fie surprinsă, domnișoara de Chandoré plătise bine. Cu toate acestea nu rezistă . . .

Îi întinse lui Jacques fruntea, acesta o atinse cu buzele sale și, sprijinindu-se de ziduri, mai mult moartă decît vie, ajunse în cămăruța temnicierului.

I se pregătise un pat în care se aruncă îmbrăcată și în care rămase neclintită.

Era lumină, erau aproape ceasurile opt în momentul în care-l auzi pe temnicier:

— Scumpă domnișoară, îi spunea el, a sosit clipa în care puteți pleca . . . Poate că se vor mira unii văzîndu-vă singură pe străzi, dar își vor spune că veniți de la slujba de șapte . . .

Fără să spună o vorbă, domnișoara Denise se ridică și-i spuse lui Blangin, care abia aștepta s-o vadă plecată:

— Poftim, ține asta ca să-ți aduci aminte de mine dacă s-ar întîmpla să mai am nevoie de dumneata . . .

Îi dădu încă unul din fișicurile de o mie de franci care se aflau în geanta ei. Și, trăgîndu-și voalul pe ochi, plecă.

Baronul de Chandoré, petrecuse în viața lui o noapte îngrozitoare atunci cînd, la căpătîiul fiului său, îi număra acestuia bătăile inimii. Seara, medicii îi spuseseră:

— Dacă trece cu bine această noapte s-ar putea să scape.

În zori însă își dăduse sufletul.

Ei bine, nu s-ar putea spune că în noaptea aceea bătrînul suferise mult mai mult decît în noaptea pe care domnișoara de Chandoré o petrecuse în afara casei.

Știa bine că Blangin și cu soția lui, în ciuda faptului că erau hrăpăreți, se dovediseră întotdeauna oameni cumsecade; știa că Jacques de Boiscoran este un om de onoare...

Dar ce importanță aveau toate acestea! ... Bătrînul său valet îl auzi plimbîndu-se în tot cursul nopții de-a lungul și de-a latul încăperii și la orele șapte dimineața se afla în fața porții privind în lungul străzii.

Către orele șapte și jumătate domnul Folgat i se alătură, dar abia dacă-i răspunse la salut și cu siguranță că nu auzea nimic din tot ce-i spunea avocatul.

— Iat-o! ... exclamă bătrînul.

Și nu se înșela. Domnișoara Denise dăduse colțul străzii Rampe. Pășea grăbită, așa cum pășește un om care se știe la capătul puterilor și care și-a păstrat exact atîta energie cîtă îi mai trebuie pentru a ajunge la țintă...

Bunicul Chandoré îi ieși în întîmpinare cu o bucurie de nedescris și o strînse în brațele sale repetînd într-una:

— O! Denise, fetița mea dragă, dacă ai ști cît am suferit... Ai întîrziat... Dar am și uitat totul, vino, vino repede...

Aproape că o purtă în brațe pînă în salon și o sili să se așeze într-un jilț.

Îngenunchie alături de ea rîzînd mereu de fericire. Dar, de îndată ce-i luă mîinile într-ale lui:

— Îți ard mîinile! Ai febră!

O privea. Fata tocmai își ridicase voalul.

— Ești palidă și ai ochii roșii și umflați...

— Am plîns, bunicule, îi răspune fata încet.

— Ai plîns! ... De ce?

— Din păcate... n-am reușit!

Domnul de Chandoré zvîcni de parcă ar fi fost împrins de un arc.

— Pentru numele lui Dumnezeu, exclamă el, nu s-a mai auzit una ca asta de cînd e lumea lume!... Cum? Te-ai dus tu, Denise de Chandoré în închisoare, l-ai rugat?...

— Iar el a rămas de neînduplecat, da, bunicule. Nu va vorbi înainte de sfîrșitul instrucției . . .

— Înseamnă că ne-am înșelat, înseamnă că omul acesta nu are nici minte și nici suflet . . .

Domnișoara Denise se ridicase cu greu.

— Nu-l acuza, bunicule, spuse ea, nu-l acuza. Dacă ai ști cît este de nefericit . . .

— Mă rog, ce zice, care sînt motivele lui? . . .

— Spune că adevărul este atît de greu de crezut încît ar fi pierdut dacă ar vorbi acum, cînd nu poate beneficia de sprijinul unui apărător. Spune că situația în care se găsește este rezultatul unei îngrozitoare răzbunări. Crede că-l cunoaște pe vinovat și pentru a se putea apăra va fi nevoit să-l acuze . . .

Domnul Folgat, care nu scosese o vorbă pînă în clipa aceea se apropie.

— Sînteți sigură, domnișoară, întrebă el, că domnul de Boiscoran s-a exprimat în acești termeni?

— Foarte sigură, și chiar dacă aș trăi mii de ani tot n-aș putea uita privirea și timbrul vocii lui . . .

— Dar ție, draga mea, interveni agitat domnul de Chandoré, ție ți-a spus pesemne ceva mai multe . . .

— Nimic.

— Nu l-ai întrebat ce înțelege prin acest adevăr care este atît de greu de crezut?

— O! Ba da . . .

— Și?

— A spus că mie în chip deosebit nu-mi poate spune nimic, a spus că eu sînt ultimul om din lume căruia i-ar putea încredința această taină . . .

— Individul ăsta merită să fie ars la foc mic! tună domnul de Chandoré.

După ce se liniști, continuă:

— Și toate astea nu ți se par cîtuși de puțin ciudate?

— Mi se par îngrozitoare . . .

— Înțeleg . . . . Dar ce părere ai despre purtarea lui Jacques?

— Cred, scumpul meu bunic, spuse fata, că dacă procedează în felul acesta înseamnă că nu poate cu nici un chip să procedeze altfel. Jacques este mult prea inteligent și mult prea curajos . . . Fiind singurul care cunoaște

adevărul, este singurul care poate judeca situaţia. Iar eu sînt cea dintîi care trebuie să-i respect atitudinea...

Dar el, bătrînul, el nu se simţea cîtuşi de puţin obligat să respecte această atitudine şi se pregătea să-i spună nepoatei sale tot ce gîndeşte, dar nu avu răgazul necesar, căci fata se ridicase cu greu din jilţul în care stătea.

— Sînt zdrobită, bunicule, îngăduie-mi, te rog, să mă duc în camera mea...

Şi părăsi într-adevăr salonul. Domnul de Chandoré o conduse pînă la uşă şi o urmări cu privirea cum urca scara.

XI

Din faimoasa noapte a incendiului de la Valpinson, locuitorii din Sauveterre nu se mai plictiseau defel.

Sauveterre avea de aci înainte, pe tapet, palpitant, de un interes mereu proaspăt, nesecat, fecund în discuţii şi în presupuneri, un singur subiect de conversaţie: afacerea Boiscoran.

— Care mai este situaţia? se întrebau cetăţenii cînd se întîlneau.

Şi atunci, cînd domnul Galpin-Daveline se ducea de la tribunal la închisoare, şi pe cînd urca strada Naţională cu mersul său solemn şi ţeapăn, douăzeci de cumetre înghesuite îndărătul perdelelor căutau să surprindă pe chipul său secretele instrucţiei.

Ele nu surprindeau decît amprenta celor mai chinuitoare griji şi o paloare din zi în zi mai vizibilă.

În aşa fel încît îşi spuneau:

— O să vedeţi, că bietul domn Galpin vă sfîrşi prin a da în gălbinare.

Oricît de ciudată ar fi putut să pară această apreciere, ea corespundea întocmai senzaţiilor ambiţiosului magistrat.

Această afacere Boiscoran devenise pentru el ca una din acele răni vii căreia nimic nu-i poate potoli neîncetata mîncărime.

— Mi-a pierit pînă şi somnul, îi spunea el procurorului Republicii.

Minunatul domn Daubigeon care și-ar fi dat toată osteneala pentru a putea potoli ardoarea zelului său, nu-l plîngea cine știe ce.

— A cui e vina?! răspundea el. Doar vrem să ne ajungem și grijile merg mînă în mînă cu averea care crește:

Crescentum sequitur cura pecuniam
Majorumque fames . . .

— Nu-mi fac decît datoria! strigă judecătorul de instrucție, și dacă ar fi s-o iau de la început aș proceda la fel.

Totuși, fiecare zi dezvăluia într-o lumină mai crudă situația dificilă în care se găsea.

Opinia publică, oricît de ostilă îi era domnului de Boiscoran, era departe de a-i fi favorabilă lui Galpin-Daveline.

În general, se credea în vinovăția lui Jacques și se cerea să i se aplice toate rigorile legii, dar, pe de altă parte, lumea se mira că domnul Galpin-Daveline acceptase această misiune atît de delicată de judecător de instrucție.

Acest fapt, de a acționa împotriva unui vechi prieten, de a căuta dovezile crimelor sale, de a-l trimite în fața curții cu juri, cu alte cuvinte la ocnă sau la eșafod, era ca un fel de trădare care revolta conștiințele.

Numai din felul în care oamenii răspundeau la salut sau chiar îl evitau, magistratul putea să-și dea seama de sentimentele pe care le stîrnea.

Furia lui împotriva lui Jacques se dubla și totodată i se întețeau frămîntările.

Primise, este adevărat, felicitările procurorului general, dar poți fi vreodată sigur de rezultatul unei instrucții atîta timp cît vinovatul nu a mărturisit?

Fără discuție, dovezile care se ridicau împotriva lui Jacques erau prea copleșitoare pentru ca decizia camerei de punere sub acuzare să fi fost îndoielnică.

Dar, deasupra camerei de punere sub acuzare existau juraţii.

— De fapt, dragul meu, obiecta procurorul Republicii, nu ai nici măcar un singur martor ocular.

— Îl am pe Cocoleu, răspunse domnul Daveline.

— Așadar doctorii au ajuns la concluzia că nu este idiot?

— Nu. Domnul Seignebos este singurul care susține acest punct de vedere.

— Dar Cocoleu consimte, cel puțin, să-și repete mărturia?

— Nu.

— În cazul acesta este ca și cînd nu ai avea nici un martor!

Ei da, domnul Daveline știa lucrul acesta foarte bine, de aici toate frămîntările lui.

Cu cît îl studia mai mult pe deținutul său, cu atît îi găsea o atitudine mai enigmatică și mai amenințătoare care nu prevestea nimic bun.

— Să aibă un alibi? se întreba el. Dacă păstrează pentru ultimul moment vreunul din acele mijloace neprevăzute care răstoarnă tot eșafodajul instrucției și-l acoperă de ridicol pe judecător?

Cînd îi veneau asemenea idei, oricît de neverosimile erau, i se îmbrobonea fruntea de sudoare și-l trata pe bietul său grefier Méchinet ca pe un negru.

Și asta nu era tot. Oricît de retras trăia de la începutul acestei afaceri îi soseau tot felul de ecouri din strada Rampe.

El știa că domnișoara Denise era înconjurată de oameni inteligenți și devotați, bunicul Chandoré, domnul Sénéschal, doctorul Seignebos, maestrul Magloire și, în sfîrșit, acel avocat adus de marchiza de Boiscoran de la Paris, maestrul Folgat.

— Numai dumnezeu știe ce vor încerca, gîndea el, pentru a sustrage vinovatul de sub acțiunea Justiției.

Așa încît s-ar putea spune că nici o instrucție n-a fost condusă cu atîta ardoare pasionată, cu un zel atît de meticulos.

Fiecare dintre punctele cîștigate în cursul instrucției fură pentru domnul Galpin-Daveline subiectul unor laborioase anchete. În mai puțin de cincisprezece zile se perindară prin cabinetul său șaizeci și șapte de martori. Anchetă un sfert din populația din Bréchy și ar fi citat tot orașul, dacă ar fi avut curajul s-o facă.

Eforturi zadarnice... După săptămîni de furibunde investigații instrucția bătea pasul pe loc, misterul rămînea la fel de nepătruns.

Deținutul nu înlăturase nici măcar una singură din acuzațiile care apăsau asupra lui, dar nici judecătorul nu reușise să găsească vreo nouă dovadă care să se adauge dovezilor adunate în primele zile.

Dar toate au un sfîrșit.

Într-o după-amiază caldă de iulie, cumetrelor din strada Națională li se păru că domnul Daveline era și mai necăjit ca de obicei. Și nu se înșelau.

După o lungă întrevedere cu procurorul Republicii și cu președintele tribunalului, judecătorul de instrucție se decisese.

Ajuns la închisoare, el intră în celula lui Jacques de Boiscoran, mascîndu-și emoția printr-o și mai mare răceală:

— Penibila mea misiune se apropie de sfîrșit, domnule, începu el. Instrucția cu care am fost însărcinat va fi închisă. Începînd de mîine, probele procedurii, precum și alte piese în sprijinul ei, vor fi transmise domnului procuror general pentru a fi înaintate camerei de punere sub acuzație.

Jacques nu clipea.

— Bine! făcu el simplu.

— Nu aveți nimic de adăugat, domnule? insistă judecătorul.

— Nimic, în afară de faptul că sînt nevinovat.

Domnul Daveline reuși cu greu să-și rețină un gest de nerăbdare.

— În cazul acesta dovediți-o, spuse el. În cazul acesta distrugeți probele care vă acuză, care vă copleșesc, care vă fac să apăreți în ochii mei, în ochii Justiției, în ochii lumii întregi ca un om vinovat. În cazul acesta vorbiți, explicați purtarea dumneavoastră . . .

Jacques tăcea cu încăpățînare.

— Hotărîrea dumneavoastră este luată, spuse încă o dată judecătorul, nu vreți să vorbiți!

— Sînt nevinovat!

Domnul Galpin-Daveline înțelese că nu mai avea nici un rost să insiste.

— Începînd din acest moment, domnule, spuse el, nu vă mai aflați în detențiune preventivă. Puteți primi în vorbitorul închisorii vizitele familiei dumneavoastră. Apă-

rătorul pe care-l veți dori va fi admis în celulă pentru a putea discuta cu dumneavoastră . . .

— În sfîrșit! . . . strigă Jacques cu o explozie de bucurie. Îmi este permis, întrebă el, să-i scriu domnului de Chandoré?

— Da, răspunse judecătorul și dacă doriți s-o faceți chiar acum, grefierul meu își va lua sarcina de-a face să-i parvină scrisoarea dumneavoastră chiar în această seară.

Jacques de Boiscoran profită de ocazie în aceeași clipă și termină repede, deoarece biletul pe care-l scrise și pe care i-l dădu lui Méchinet nu conținea decît aceste două rînduri:

Îl aștept pe domnul Magloire mîine dimineață la ora nouă.

J.

Din ziua în care prietenii lui Jacques de Boiscoran înțeleseseră că un demers greșit ar fi putut avea cele mai grave consecințe se abținuseră, cu multă grijă, de la orice acțiune.

Dealtfel, la ce ar fi ajutat demersurile?

Singură, cererea doctorului Seignebos fusese, în parte, ascultată, și parchetul desemnase pentru a se stabili starea mintală a lui Cocoleu, un doctor din Paris, un alienist celebru.

Era într-o sîmbătă cînd domnul Seignebos veni triumfător să anunțe această veste fericită în strada Rampe. Dar în marțea următoare el se întoarse vînăt de furie, povestindu-și eșecul.

— Sînt și la Paris imbecili așa cum sînt și-n alte părți! strigă el cu o voce care făcu să vibreze geamurile din salonul familiei Chandoré sau, mai bine zis, în vremurile astea de egoism feroce și de servilism cras, oameni independenți sînt la fel de rari și la Paris ca și în provincie. Așteptam un savant inaccesibil tuturor meschinăriilor: mi-au trimis un farsor care ar fi fost dezolat să fie dezagreabil domnilor de la Parchet . . . A! Surpriza este cruntă! . . .

Ca de obicei, își hărțuia ochelarii de aur.

— Am fost informat, continuă el, de sosirea confratelui din capitală și ni-am dus la gară în persoană să-l aștept. Trenul sosește și eu îmi văd imediat omul în mulțime. Un cap frumos, cu tîmple argintii, ochi pătrunzători, o gură lacomă și șireată... El este, mi-am zis... Hm! Arăta cam flușturatic cu o mulțime de decorații la butonieră, cu favoriții tunși ca merișorii din grădina mea și în locul credincioșilor ochelari un monoclu obraznic... dar nimeni nu este perfect. Mă apropii, mă prezint, ne dăm mîna îl invit să prînzim împreună, acceptă și iată-ne îndată după aceea la masă, el lăudînd pe bună dreptate vinul meu de Bordeaux, eu expunîndu-i metodic afacerea. Prînzul odată isprăvit, vrea să-l vadă pe Cocoleu; ne ducem la spital și aici, imediat, după o singură privire: „Băiatul acesta. strigă el, este pur și simplu cel mai desăvîrșit tip de idiot pe care l-am văzut în viața mea!...“ Un pic descumpănit, încerc să-i explic din nou afacerea; refuză să mă asculte. Îl implor să-l vadă din nou pe Cocoleu: mă trimite la plimbare. Jignit, îl întreb cum își explică în cazul acesta mărturia atît de categorică a acestui idiot în noaptea crimei. Îmi răspunde fredonînd că pur și simplu nu și-o explică. Vreau să discut, mă plantează acolo, ca el să se ducă la tribunal... Și cu cine credeți că a luat masa în aceeași seară? La hotel, cu confratele nostru din capitala districtului și acolo au redactat de comun acord, un raport care-l expedia pe Cocoleu în cea mai perfectă imbecilitate din cîte se pot visa...

Se plimba cu pași mari prin salon și, fără să asculte nimic, continuă:

— Dar domnul Galpin se înșeală trîmbițîndu-și victoria!... Nu s-a spus încă totul!... Nu te descotorosești chiar atît de ușor de doctorul Seignebos. Am spus odată că Cocoleu este un pungaș mîrșav, un mizerabil simulator, un martor fals și o voi dovedi... Boiscoran poate să conteze pe mine...

Odată cu aceste cuvinte se întrerupse și se așează în fața domnului Folgat.

— Și dacă spun că Boiscoran poate conta pe mine, adăugă el, înseamnă că am motivele mele. Am niște foarte ciudate bănuieli, domnule avocat, foarte ciudate...

Domnul Folgat, domnișoara Denise și marchiza de Boiscoran îi cereau să se explice, dar el declară că nu sosise încă momentul și că, dealtfel, nu era încă destul de sigur . . .

Reuși să scape, jurînd că este foarte grăbit, deoarece își părăsise bolnavii de două zile și era așteptat de către contesa de Claudieuse, al cărei soț se simțea din ce în ce mai rău.

— Ce bănuieli poate să aibă acest original bătrîn? . . . continua să întrebe bunicul Chandoré la o oră după plecarea doctorului.

Domnul Folgat ar fi putut răspunde că aceste bănuieli, precum se pare, erau aceleași cu ale sale, dar mai precise și întemeiate pe indicii serioase.

Dar la ce bun să spui așa ceva, atîta timp cît toate investigațiile erau interzise, atîta timp cît un singur cuvînt rostit cu imprudență putea să stîrnească bănuieli?

Veștile din partea lui Jacques de Boiscoran deveniseră tot mai rare. Interogatoriile nu aveau loc decît la intervale destul de lungi. Treceau uneori chiar patru sau cinci zile fără ca Méchinet să aducă vreo scrisoare.

— Este agonia cea mai de nesuportat, nu înceta să repete doamna de Boiscoran.

Dar ora deznodămîntului avea să sune.

Într-o după-amiază, domnișoara Denise se găsea singură în salon cînd i se păru că recunoaște în vestibul vocea grefierului.

Ieși în grabă. Nu se înșelase.

— A! Instrucția s-a terminat! strigă ea, înțelegînd că nimic altceva în afara acestui mare eveniment nu ar fi putut să-l determine pe Méchinet să se arate în plină zi în strada Rampe.

— Într-adevăr, domnișoară, răspunse grefierul și vă aduc acest bilet din partea domnului de Boiscoran și din dispoziția domnului Daveline . . .

Fata luă biletul, îl citi dintr-o singură privire și, uitînd totul, înnebunită de fericire, alergă la bunicul ei și la domnul Folgat, strigînd în același timp unui servitor să se ducă în grabă să-l caute pe maestrul Magloire.

Primul avocat din Sauveterre sosi în mai puțin de o oră și i se dădu biletul prin care era solicitat.

— I-am, promis domnului de Boiscoran asistența mea, spuse el pe un ton încurcat, și mă voi ține de cuvînt... Voi fi mîine alături de el și voi veni să vă povestesc rezultatul întrevederii noastre.

Nu s-a mai putut scoate nimic de la el; era clar că nu credea în nevinovăția clientului său.

— Jacques trebuie să fie nebun, spuse domnul de Chandoré, dacă-și încredințează apărarea unui om care se îndoiește în asemenea măsură de el!

— Maestrul Magloire este un om cinstit, bunul meu bunic, spuse domnișoara Denise și decît să-l compromită pe Jacques ar prefera să se retragă.

Cît despre asta, da, maestrul Magloire era un om cinstit și încă destul de accesibil sentimentelor calde pentru ca ideea de a-l vedea pe prizonier, un om pe care-l iubise și pe care-l mai iubea încă, acuzat de o crimă odioasă și acuzat pe drept, credea el, să-i fie de nesuportat.

Nu dormise toată noaptea și fiecare a putut să vadă chipul său îngrijorat, cînd străbătea orașul a doua zi de dimineață pentru a se duce la închisoare.

Blangin, temnicierul, îl pîndea.

— Veniți repede, domnule, îi strigă el, deținutul este înnebunit de nerăbdare...

Celebrul avocat urcă încet scara îngustă. Străbătu o galerie lungă. Blangin îi deschise o ușă... Se afla în celula lui Jacques de Boiscoran.

— În sfîrșit, iată-te! strigă nefericitul tînăr aruncîndu-se de gîtul domnului Magloire. În sfîrșit, văd chipul unui prieten și strîng o mînă sinceră!... Am suferit îngrozitor! Atît de îngrozitor încît mă mir că mintea mea a rezistat! Dar iată-te aici, ești alături de mine, sînt salvat!...

Dacă avocatul tăcea aceasta se datora faptului că era înspăimîntat de ravagiile pe care le făcuse durerea pe chipul atît de nobil și de inteligent al lui Jacques. Se îngrozea de trăsăturile sale răvășite, de strălucirea delirantă a ochilor, de rîsul convulsiv care-i străbătea printre buze.

— Nefericit! murmură el.

Jacques se înșela și nu se putea să nu se înșele asupra sensului acestei exclamații. Se dădu înapoi alb ca varul.

— Mă socoţi vinovat?

— Cred, sărmanul meu prieten, că totul te acuză, răspunse avocatul . . .

O expresie de nespusă disperare contractă figura lui Jacques.

— Într-adevăr, îl întrerupse el, cu un hohot de rîs formidabil, trebuie că probele sînt zdrobitoare din moment ce au putut convinge pînă şi pe prietenii mei cei mai apropiaţi . . . Altfel, de ce aş mai fi tăcut în prima zi . . . Onoare? . . . Înşelăciune! . . . Şi cu toate că sînt victima unei răzbunări de necrezut, aş mai fi tăcut încă, dacă nu ar fi fost în joc decît viaţa mea. Dar este vorba de onoarea mea, de onoarea alor mei, de viaţa Denisei . . . Voi vorbi. Dumitale, Magloire, îţi voi spune adevărul, mă pot dezvinovăţi printr-un singur cuvînt . . .

Prinse încheietura maestrului Magloire şi o strînse gata să i-o sfărîme.

— Pe scurt, spuse el cu o voce surdă, îţi voi explica totul: am fost amantul contesei de Claudieuse.

XII

Mai puţin tulburat, Jacques de Boiscoran îşi dădu seama cîtă dreptate avusese, cît de bine fusese inspirat atunci cînd îl alesese pentru a i se destăinui, pe celebrul avocat din Sauveterre.

Un străin, domnul Folgat, de pildă, l-ar fi ascultat fără să clipească şi n-ar fi văzut în această destăinuire decît faptul în sine şi nu şi-ar fi exprimat decît propria lui părere.

Prin domnul Magloire, dimpotrivă, Jacques putea cunoaşte părerea întregului ţinut.

Şi domnul Magloire, auzindu-l declarînd că fusese amantul contesei de Claudieuse, schiţă un gest reprobator şi strigă:

— Este imposibil!

Jacques nu fu prea mirat. El fusese primul care ştiuse că în clipa în care avea să mărturisească adevărul, nu avea să fie crezut. Şi această convingere l-a determinat în bună măsură să nu mărturisească.

— Este de necrezut, știu, spuse el, și totuși este adevărat.

— Dovezile! . . . întrerupse domnul Magloire.

— Nu am dovezi.

Expresia tristă și binevoitoare care se citea pe chipul avocatului din Sauveterre începea să se schimbe din ce în ce mai mult. Se citea mirarea și indignarea în privirea de neînduplecat ațintită asupra prizonierului.

— Sînt lucruri, spuse el, pe care dacă nu le poți dovedi este mai bine să nu le spui. Reflectează . . .

— Situația în care mă aflu îmi cere să spun totul . . .

— De ce ai așteptat atîta?

— Speram că voi fi scutit de această oribilă alternativă . . .

— De către cine?

— De către doamna de Claudieuse.

Maestrul Magloire se încrunta din ce în ce mai mult.

— Nu pot fi suspectat de părtinire, spuse el, contele de Claudieuse este poate singurul dușman pe care-l am aici, dar este un dușman îndîrjit, neînduplecat. Pentru a mă împiedica să ajung în Cameră și pentru a-mi răpi voturile a recurs la acte prea puțin demne de un om de onoare. Nu țin deloc la el. Dar dreptatea mă obligă să declar sus și tare că o socotesc pe contesa de Claudieuse drept cel mai înalt, cel mai pur și cel mai nobil exemplu de femeie, de soție, de mamă de familie . . .

Un zîmbet amar se ivi pe buzele lui Jacques.

— Și totuși am fost amantul ei, spuse el.

— Cînd? Cum? Doamna de Claudieuse locuia la Valpinson, dumneata locuiai la Paris . . .

— Este adevărat, dar în fiecare an doamna de Claudieuse venea pentru toată luna septembrie la Paris, iar eu veneam de mai multe ori pe an la Boiscoran.

— Este curios că dintr-o astfel de legătură nu a transpirat nimic!

— Asta pentru că am știut să ne luăm toate măsurile de prevedere.

— Și nimeni nu și-a dat seama de nimic?

— Nimeni . . .

Pînă în cele din urmă pe Jacques începu să-l irite atitudinea domnului Magloire.

— De ce toate aceste întrebări? Nu mă crezi? Fie. Lasă-mă, cel puțin, să încerc să te conving. Vrei să mă asculți?

Maestrul Magloire își trase un scaun, dar nu se așează pe el în chip obișnuit ci, întorcîndu-l, se sprijini cu brațele de spătar.

— Te ascult, îi spuse el

Lividă, cu o clipă în urmă, figura lui Jacques de Boiscoran deveni purpurie. Mînia îi înflăcăra ochii.

Să fie tratat în felul acesta, tocmai el!

Niciodată aerele de superioritate ale domnului Galpin-Daveline nu-l jigniseră în asemenea măsură în care-l jignea această condescendență rece, disprețuitoare a domnului Magloire.

Ideea de a-i spune să plece îi trecu prin minte... Dar după aceea? Era condamnat să golească pînă la fund sacul umilinței... pentru că trebuia să se salveze, înainte de orice, să fie scos din prăpastie...

— Ești aspru, Magloire, spuse el pe un ton din care străbătea un resentiment cu greu reținut, și mă faci să simt fără milă toată oroarea situației mele. O! Nu te scuza!... La ce bun? Lasă-mă mai bine să vorbesc...

Făcu la întîmplare cîțiva pași prin celulă, trecîndu-și mîna peste frunte, ca și cum ar fi vrut să-și adune amintirile.

Apoi, cu un glas ceva mai liniștit:

— Era, începu el, în primele zile ale lunii august 1866, la Boiscoran, unde veneam să petrec cîteva săptămîni alături de unchiul meu, cînd, pentru prima dată, am zărit-o pe contesa de Claudieuse.

Contele de Claudieuse și unchiul meu erau pe atunci în cele mai proaste relații, tot în legătură cu nenorocita aceea de gîrlă, care străbate proprietățile noastre, și un prieten comun, domnul de Besson, își pusese în cap să-i împace și-i convinsese să se întîlnească la el, la cină.

Unchiul meu mă luase cu el. Contesa îl însoțea pe soțul ei.

Eu împlinisem douăzeci de ani, ea avea douăzeci și șase.

Văzînd-o, am rămas mut de admirație. Mi se părea că nu mai întîlnisem niciodată o femeie atît de perfectă, atît de frumoasă, și că niciodată nu mai contemplasem o

figură atît de fermecătoare, ochi atît de frumoși, un zîmbet atît de dulce.

Ea nu păru să mă fi remarcat, eu nu i-am vorbit și totuși, am simțit că această femeie avea să joace un rol în viața mea și încă unul fatal...

Atît de puternică a fost această impresie, încît plecînd din casa în care luasem cina nu m-am putut stăpîni să nu-i spun cîte ceva unchiului meu... El începu să rîdă și-mi răspunse că nu eram decît un găgăuță și că dacă vreodată existența mea avea să fie tulburată de vreo femeie, aceasta nu avea în nici un caz să fie contesa de Claudieuse.

În aparență, avea de o mie de ori dreptate. Cu greu s-ar fi putut imagina un eveniment care să mă aducă din nou în apropierea contesei de Claudieuse. Tentativa de împăcare făcută de domnul de Besson eșuase complet, doamna de Claudieuse trăia la Valpinson iar eu plecam a treia zi la Paris...

Am plecat totuși preocupat și amintirea cinei de la domnul de Besson era încă vie în mintea mea cînd, o lună după aceea, la Paris, aflîndu-mă la o serată la domnul de Chalusse, fratele mamei mele, mi se păru c-o recunosc pe doamna de Claudieuse...

Era chiar ea. Am salutat-o și văzînd, după felul în care mi-a răspuns la salut, că mă recunoscuse, m-am apropiat tremurînd și mi-am permis să iau loc alături de ea...

Mi-a spus că este la Paris pentru o lună, ca în fiecare an, la tatăl ei, marchizul de Tassar de Bruc. Nu venise la această serată cu prea mare plăcere și nu se distra deloc, detestînd societatea. Nu dansa și am rămas să discut cu ea pînă în clipa în care a plecat...

Eram îndrăgostit pînă peste cap cînd ne-am despărțit și totuși nu am căutat s-o revăd... Din nou întîmplarea a fost aceea care a făcut să ne reîntîlnim.

Într-o zi, avînd niște treburi la Melun și sosind în gară în clipa în care trenul era gata de plecare nu am avut timp decît să mă arunc în vagonul care se afla cel mai aproape de intrare...

În acest vagon se găsea doamna de Claudieuse.

Mi-a spus, și asta e tot ce-am reținut din ceea ce mi-a spus, că se ducea la Fontainebleau la una din prietenele sale, cu care își petrece în fiecare săptămînă marțea și sîmbăta. De obicei, lua trenul de ora nouă.

Era într-o marți și în cele trei zile care au urmat s-a dus în mine lupta cea mai stranie cu putință. Eram îndrăgostit cu pasiune de contesă și totuși îmi era frică de ea...

Dar steaua mea cea rea cîștigă și în sîmbăta următoare, la ora nouă, soseam la Gara Lyon.

Doamna de Claudieuse, mi-a mărturisit-o, mă aștepta. Zărindu-mă îmi făcu semn și, în clipa în care s-au deschis ușile, m-am dus să iau loc în același compartiment cu ea...

De cîteva clipe maestrul Magloire se agita pe scaunul său și dădea semne de nerăbdare.

— Este de necrezut! exclamă el.

— Nici nu-ți cer să mă crezi, prietene, îi spuse Jacques, îți cer numai să mă asculți. Călătoria aceasta la Fontainebleau a fost hotărîtoare pentru soarta noastră.

Au urmat multe alte călătorii.

Doamna de Claudieuse își petrecea ore întregi la prietena ei iar eu mă plimbam prin pădure. Dar seara ne întîlneam din nou în gară. Ne urcam într-un cupeu pe care-l păstram încă din gara Lyon și ne întorceam împreună la Paris, o conduceam în trăsură pînă în strada Ferme-des-Mathurins unde locuia marchizul de Tassar de Bruc, tatăl ei...

În sfîrșit, într-o seară, ea ieși de la prietena sa din Fontainebleau la ora obișnuită... dar nu se întoarse la tatăl ei decît a doua zi...

— Jacques! întrerupse domnul Magloire revoltat ca și cum ar fi auzit o blasfemie, Jacques!...

Domnul de Boiscoran nu clintea.

— O! știu, spuse el, îmi dau seama cum trebuie să ți se pară purtarea mea, Magloire. Crezi că nu există nici o scuză pentru bărbatul care trădează încrederea femeii care i-a cedat! Înainte de a mă judeca, așteaptă. Atunci, continuă el, din ce în ce mai ferm, mă credeam bărbatul cel mai fericit și mi se umplea inima de vanitate gîndind

că era a mea această femeie atît de frumoasă și al cărei renume pur plana desupra tuturor calomniilor.

Îmi legam singur în jurul gîtului unul din acele laţuri fatale pe care numai moartea le poate tăia și, fără minte cum eram, mă felicitam pentru asta.

Poate că pe atunci m-a iubit cu adevărat.

Nu calcula nimic și tulburată de singura, de unica pasiune a vieții sale, își deschidea inima în fața mea pînă în cele mai adînci dintre straturi... Pe atunci nu se gîndea încă să se ferească de mine și să mă oblige să-i satisfac toate dorinţele și mi-a destăinuit secretul căsătoriei sale, acea căsătorie care, altădată, uluise întregul ţinut.

Dîndu-și demisia, marchizul de Bruc, tatăl său, n-a întîrziat să se sature de lipsa de ocupaţie și să se simtă iritat de subţirimea averii sale. Se lansase în speculații îndrăznețe, pierduse tot ceea ce avea și îi era compromisă pînă și onoarea.

Disperat, devorat de regrete și temeri, se gîndea la sinucidere cînd, pe neașteptate, pică la el unul din vechii săi colegi de promoție, contele de Claudieuse.

Într-un moment de expansiune, domnul de Tassar de Bruc îi mărturisi totul și celălalt îi jură să-l smulgă din acest abis de rușine.

Totul era bine și frumos. Era nevoie de o sumă mare și sînt rari prietenii din copilărie în stare de asemenea ruinătoare devotamente.

Din nenorocire, contele de Claudieuse, nu știu să rămînă eroul care se anunţase la început.

Văzînd pe domnișoara Geneviève de Tassar de Bruc și cuprins de una din acele pasiuni pe care nimic nu le poate opri, uitînd că ea nu avea decît douăzeci de ani și că el mergea pe cincizeci, îi dădu de înţeles prietenului său că este mai departe dispus să-i facă serviciul promis dar... că dorea în schimb mîna domnișoarei Geneviève.

În aceeași seară gentilomul ruinat intra în camera fiicei sale și, cu lacrimile în ochi, îi expunea toată grozăvia situaţiei. Fata nu ezită cîtuși de puţin.

„— Înainte de orice, îi spuse ea tatălui său, trebuie să salvăm onoarea pe care moartea dumitale nu ar putea-o răscumpăra. Domnul de Claudieuse este și nebun și crud

dacă uită că are cu treizeci de ani mai mult decît mine. Din acest moment îl dispreţuiesc şi-l urăsc. Spune-i că sînt gata să devin soţia lui".

În timp ce tatăl, zdrobit de durere, spunea că niciodată nu ar fi acceptat contele un asemenea consimţămînt:

„O! Fii pe pace, îi răspunse fata, — cel puţin aşa mi-a spus mie, — voi şti să mă execut de bunăvoie şi prietenul dumitale nu se va simţi tras pe sfoară. Dar îmi cunosc valoarea şi oricît ar fi de mare serviciul pe care ţi-l face, nu uita că nu-i datorezi nimic . . ."

În mai puţin de cincisprezece zile după aceea domnişoara Geneviève îl lăsase pe contele de Claudieuse să spere că va putea fi iubit şi, o lună mai tîrziu, devenea soţia lui.

La rîndul său contele îşi depăşise făgăduielile şi dăduse dovadă de foarte mult tact pentru ca nimeni să nu bănuiască ruina domnului Tassar de Bruc. Îi dăduse două-sute de mii de franci pentru a-şi pune la punct afacerile şi recunoscuse că tînăra lui soţie îi adusese o zestre de cincizeci de mii de livre rentă. Cheltuise mai mult de jumătate din averea lui . . .

Maestrul Magloire nu se mai gîndea să protesteze. Stătea ţeapăn pe scaunul său, cu pupilele dilatate de stupoare, asemenea unui om care se întreabă dacă este treaz sau dacă este jucăria unui vis.

— Uimitor, murmură el, nemaiauzit! . . .

Jacques se înflăcăra încetul cu încetul:

— Iată, continuă el, ce mi-a povestit doamna de Claudieuse în primele ore de încîntare. Şi toate astea mi le povestea liniştită, rece, ca un lucru foarte natural.

„Desigur, spunea ea, domnul de Claudieuse nu a regretat niciodată tîrgul pe care l-a încheiat. Dacă el a fost generos, la rîndul meu m-am dovedit loială. Tatăl meu îi datorează viaţa, dar eu i-am dăruit ani întregi de fericire care nu i se cuveneau lui. Dacă n-a dobîndit dragostea, a dobîndit în schimb o dumnezeiască comedie şi aparenţele celei mai delicioase realităţi."

Nu-mi mai puteam stăvili uimirea.

„— Numai că, adăugă ea rîzînd, am prevăzut în acest tîrg o restricţie, desigur numai în mintea mea. Îmi rezervam dreptul de a mă bucura de fericire atunci cînd

aceasta avea să-mi fie la îndemînă. Și această fericire ești dumneata, Jacques. Și să nu crezi că sînt chinuită de remușcări. Atîta timp cît soțul meu se va socoti fericit eu mă voi afla în limitele înțelegerii . . .“

Așa vorbea ea pe atunci, Magloire, și un om ceva mai experimentat ar fi fost înspăimîntat . . . Dar eu eram un copil și o iubeam din tot sufletul, o admiram și o credeam pe cuvînt . . .

O scrisoare a contelui de Claudieuse ne trezi din visul nostru frumos.

Imprudentă pentru prima și pentru ultima oară în viață, contesa rămăsese la Paris cu trei săptămîni mai mult decît fusese convenit și soțul său, neliniștit, spunea că vine s-o caute.

„Trebuie să mă întorc la Valpinson, mi-a spus contesa, căci nu renunț la reputația mea pentru nimic în lume. Aș sacrifica fără nici o ezitare totul, viața mea, viața dumitale, viața copilei mele, totul, pentru reputația mea de femeie cinstită.“

Era în ziua aceea, — a! datele au rămas întipărite adînc în mintea mea, — era 12 octombrie.

„— N-aș putea, mi-a spus, să las să treacă o lună fără să te văd. De astăzi într-o lună, adică în 12 noiembrie, la ora trei precis să fii în pădurea Rochepommier, la încrucișarea Hommes-Rouges . . . Voi fi acolo . . .“

Și a plecat lăsîndu-mă pradă unei visări care mă împiedica să sufăr din cauza despărțirii.

Gîndul că eram iubit de o asemenea femeie mă umplea de orgoliu. Ambiția îmi rodea sufletul. Aș fi vrut să muncesc, să mă disting, să fac ceva ieșit din comun . . . Ziua întîlnirii se apropia, am plecat la Boiscoran și, la data respectivă, dar puțin după ora trei, mă aflam la locul indicat.

Întîrzierea, pe care o regretam din suflet, se datora faptului că eu nu cunoșteam prea bine pădurea și că încrucișarea aceea pe care o alesese contesa era în fundul unei văgăuni.

Vremea era deosebit de aspră. Ninsese mult în ajun, potecile erau acoperite de zăpadă și sufla un vînt foarte rece.

Am zărit-o pe contesa de Claudieuse de la distanță, se

plimba nerăbdătoare pe o bucăţică de loc destul de strîmtă, dar ferită oarecum de vînturi din pricina unor stînci enorme.

Purta o rochie lungă de mătase, o haină de blană şi o tocă de velur asemănătoare rochiei.

Din trei salturi am fost lîngă ea.

Nu şi-a scos mîna din manşon şi, fără să-mi lase timp pentru a-mi cere scuze:

„— Cînd ai sosit la Boiscoran? mă întrebă sec.

„— Ieri seară.

„— Ce copilărie! . . . strigă ea lovind din picior. Ieri seară . . . Şi ce-ai pretextat?

„— Nu trebuie să pretextez nimic atunci cînd vin să-mi vizitez unchiul.

„— Şi n-a fost surprins văzîndu-te că-i pici aşa, pe neaşteptate şi pe un asemenea timp?

„— Ba da, puţin, am răspuns eu ca prostul, incapabil să-i ascund adevărul".

Nemulţumirea ei creştea.

„— Şi aici, reluă ea, cum ai ajuns aici? Cunoşti locul acesta?

„— Nu. Am cerut explicaţii.

„— Cui?

„— Unuia dintre servitorii unchiului meu, dar erau atît de neclare informaţiile lui încît eram să mă rătăcesc . . ."

Mă privea cu un zîmbet atît de ironic, încît am tăcut.

„— Şi toate astea ţi se par foarte simple! Crezi că la Boiscoran tuturora li se va părea firesc să soseşti ca o furtună şi să ceri lămuriri despre încrucişarea Hommes-Rouges, nu? Cine ştie dacă n-ai fost urmărit! Cine ştie dacă în spatele acestor arbori nu se află doi ochi care să ne spioneze! . . ."

Cum se tot uita în jurul ei nu m-a putut opri să nu-i spun:

„— De ce te temi? Nu sînt aici? . . ."

Parcă-i văd şi acum privirea pe care mi-a aruncat-o.

„— Nu mă tem decît de un singur lucru pe lumea asta, auzi, de unul singur . . . şi anume de a fi nu compromisă, ci doar bănuită. Îmi place să fac ceea ce fac, îmi convine să am un amant. Dar nu vreau ca lucrul acesta să se ştie.

Între reputaţie şi viaţă nu aş alege în nici un caz viaţa. Şi dacă ar trebui să fiu surprinsă, aş vrea ca lucrul acesta să-l facă soţul meu şi nu un străin. Nu am nici un pic de afecţiune pentru domnul de Claudieuse şi nu-i voi ierta niciodată căsătoria noastră, dar a salvat onoarea tatălui meu iar eu sînt datoare s-o salvez pe a lui. Este de-altfel soţul meu, este tatăl copilei mele, îi port numele şi cer să-i fie respectat. Nu, Jacques, nu-l iubesc pe domnul de Claudieuse, pe tine te ador . . . Dar să-ţi aduci aminte că între tine şi el nu aş ezita nici o secundă şi că, pentru a-i înlătura pînă şi umbra unei bănuieli aş fi în stare, chiar dacă mi s-ar sfîşia sufletul, să-ţi sacrific şi viaţa şi onoarea . . .“

Am vrut să-i răspund.

„— Destul, se auzi glasul ei. Fiecare clipă petrecută aici este o imprudenţă în plus. Cum ai să pretextezi acest voiaj la Boiscoran? . . .

„— Nu ştiu, am răspuns eu . . .

„— Trebuie să-i ceri unchiului nişte bani cu împrumut ca să-ţi plăteşti o datorie. Poate c-o să se supere, dar o să aibă o explicaţie a unei vizite în mijlocul lui noiembrie. Şi acum, adio . . .“

Zăpăcit, uluit:

„— Cum! fără să ne întîlnim, doar aşa, de departe . . .“

„— Ar fi o nebunie . . . Dar aşteaptă . . . Rămîi la Boiscoran pînă duminică. Unchiul dumitale nu lipseşte niciodată de la slujba cea mare, însoţeşte-l. Dar fii atent, stăpîneşte-te, controlează-ţi privirile. Ajunge o singură imprudenţă şi . . . te voi dispreţui. Şi acum trebuie să ne despărţim. Vei găsi la Paris o scrisoare din partea mea . . .“

Dacă am intrat în toate aceste detalii am făcut-o, Magloire, numai pentru că tu trebuie să ştii ce fel de femeie este contesa de Claudieuse ca să-i poţi înţelege purtarea.

Am ascultat-o pînă în cele mai mici amănunte.

I-am cerut unchiului meu şase mii de franci şi el mi i-a dat zîmbind, era un om nemaipomenit de generos, dar spunîndu-mi:

„— Mi-am închipuit eu că n-ai venit la Boiscoran numai de dragul de a alerga prin pădure.“

Încă o dată admiraţia mea pentru doamna de Clau-

dieuse creştea. Prevăzuse fiecare reacţie a unchiului meu, iar mie nici nu-mi trecuse prin minte!

— Are geniul prudenţei, gîndeam pe atunci.

Da, îl avea, într-adevăr, dar şi pe acela al calculului, lucru de care aveam să-mi dau seama în curînd.

Sosind la Paris am găsit o scrisoare din partea ei, dar care nu era decît o lungă parafrază a recomandărilor pe care mi le făcuse în pădure. Această scrisoare a fost urmată de altele, pe care îmi cerea să le păstrez ca un semn al dragostei ce-i port şi toate aceste scrisori aveau într-un colţ un număr de ordine.

Şi, prima dată cînd ne-am întîlnit:

„— Pentru ce aceste numere? am întrebat-o.

„— Iubite domnule Jacques, îmi răspunse ea, o femeie trebuie să ştie întotdeauna cîte scrisori a scris amantului ei... Trebuie să fi primit nouă pînă acum...“

Aceasta se petrecea în luna mai 1867, la Rochefort unde plecase pentru a participa la lansarea unei fregate şi unde, la cererea ei, ne-am întîlnit beneficiind de cîteva ceasuri.

Rîdeam ca un prost gîndindu-mă la ideea acestei contabilităţi epistolare, dar am uitat de ea curînd. Aveam cu totul alte preocupări.

Timpul trecea şi se apropia luna septembrie, luna ei de libertate. M-a întrebat dacă vom fi nevoiţi să ne plimbăm din nou la Fontainebleau, un loc atît de periculos în ciuda măsurilor noastre de prevedere... De ce nu ne-am procura o căsuţă izolată, într-un cartier liniştit...

Fiecare dorinţă a ei reprezenta pentru mine un ordin. Generozitatea unchiului meu nu cunoştea margini. Am cumpărat o casă...

În sfîrşit, printre toate aceste explicaţii ale lui Jacques de Boiscoran se întrezărea un element care ar fi putut deveni o dovadă.

Domnul Magloire tresări cu putere:

— A! Ai cumpărat o casă?

— Da, o casă foarte frumoasă cu o grădină, în strada Vignes, la Passy...

— Şi îţi aparţine şi astăzi?

— Da.

— Înseamnă că ai și actele de proprietate.

Jacques făcu un gest de dezolare.

— Și aici, spuse el, soarta se arată a fi împotriva mea. Este o întreagă poveste și cu această casă . . .

Chipul avocatului din Sauveterre se întunecă la loc.

— A! Este o poveste . . . da, da . . .

— Abia devenisem major, reluă Jacques, atunci cînd am cumpărat casa. Mă temeam de dificultăți, mă temeam să nu afle tata ceva, în sfîrșit, am vrut și eu să fiu la înălțimea prudenței de care dădea dovadă doamna de Claudieuse. Am rugat deci pe unul dintre prietenii mei, un gentleman englez, sir Francis Burnett, să cumpere casa pe numele lui. A fost imediat de acord. Și, odată înregistrate actele, el mi le-a remis împreună cu o scrisoare din care rezultau drepturile mele . . .

— Ei bine, atunci . . .

— Un moment! Nu am luat aceste acte în casa tatălui meu, unde locuiam. Le-am ascuns în sertarul unei mobile din casa mea de la Passy. Cînd a izbucnit războiul nu m-am gîndit să le iau. Părăsisem Parisul, cum știi, deoarece comandam o companie mobilă. În timpul celor două asedii casa mi-a fost ocupată rînd pe rînd de către ostașii gărzii naționale, de către soldații Comunei și de către cei ai trupelor regulate. Cînd m-am întors, am găsit pereții găuriți de obuze, toate mobilele îmi dispăruseră și, odată cu ele, și actele . . .

— Iar acest sir Francis Burnett?

— A părăsit Franța în momentul invaziei și nu știu ce s-a mai întîmplat cu el. Doi prieteni din Anglia cărora le-am scris mi-au răspuns: unul crede că a plecat în Australia, iar celălalt îl crede mort.

— Și nu ai întreprins nimic pentru a-ți asigura proprietatea unui imobil care-ți aparține de drept?

— Pînă acum nu.

— Asta înseamă că, potrivit celor ce spui, există în clipa de față la Paris o casă fără proprietar, uitată de toată lumea, chiar și de către perceptor . . .

— Un moment! Impozitele au fost întotdeauna plătite și în fața întregului cartier eu sînt proprietarul. Pentru vecini, pentru furnizori, pentru lucrători și pentru antre-

prenorii pe care i-am folosit eu sînt sir Francis Burnett. Dacă te duci să întrebi în strada Vignes despre Jacques de Boiscoran ţi se va răspunde că nu există acolo. Dacă întrebi de sir Francis Burnett ţi se va spune „A, da, desigur“ şi ţi se va zugrăvi portretul meu.

— Şi spui că doamna de Claudieuse a intrat în casa aceasta din Passy?

— Mai mult de cincizeci de ori în trei ani.

— Aşa stînd lucrurile înseamnă că este cunoscută.

— Nu.

— Şi totuşi . . .

— Parisul nu este Sauveterre, Magloire, şi oamenii nu se preocupă numai de ceea ce face, spune şi gîndeşte vecinul. Strada Vignes e destul de pustie şi contesa îşi lua toate măsurile de prevedere de fiecare dată cînd venea . . .

— Fie. Admit asta în ceea ce priveşte exteriorul. Dar interiorul? Aveai pe cineva care se îngrijea de casă şi care servea . . .

— Aveam o servitoare englezoaică . . .

— Foarte bine. Trebuie s-o cunoască pe doamna de Claudieuse.

— Nu a zărit-o nici măcar o singură dată.

— O!

— Cînd venea contesa o trimiteam în diverse locuri. Am expediat-o o dată pînă la Orléans pentru douăzeci şi patru de ore ca să rămînem singuri. Ne serveam fără ajutorul ei . . .

Era evident că maestrul Magloire se chinuia îngrozitor.

— Dar valetul? Bătrînul Antoine se bucura de toată încrederea dumitale, nu i-ai spus niciodată nimic?

— Niciodată. A venit o singură dată în strada Vignes şi atunci l-am chemat pentru că-mi rupsesem un picior căzînd pe o scară.

— Înseamnă că îţi este imposibil să dovedeşti că doamna de Claudieuse a fost în strada Vignes. Nu ai nici o dovadă, nici un martor al prezenţei sale acolo.

— Am avut unele dovezi. Adusese unele obiecte, dar au dispărut toate în timpul războiului . . .

— A! da, războiul, mereu războiul . . .

— Ți-am spus, Magloire, că doamna de Claudieuse avea geniul prudenței. Este ușor să te ascunzi cînd poți să arunci cu banii. Și nu ți se pare ciudat să mă tragi la răspundere pentru vina de a nu putea dovedi prezența doamnei de Claudieuse în casa din strada Vignes? Dar nu este oare de datoria unui bărbat să vegheze pentru ca nici o umbră de bănuială să nu întineze reputația femeii care i s-a încredințat? Mi-am făcut numai datoria și orice s-ar întîmpla nu-mi pare rău. Nu puteam să prevăd tot ceea ce avea să se întîmple... Nu puteam să prevăd că avea să vină o zi fatală în care eu, Jacques de Boiscoran aveam s-o denunț pe contesa de Claudieuse și în care aveam să fiu nevoit să caut dovezi și martori...

Celebrul avocat din Sauveterre întoarse capul. Și, în locul oricărui alt răspuns, spuse:

— Continuă, Jacques, continuă...

— Doamna de Claudieuse a intrat pentru prima oară în casa pe care am cumpărat-o și pe care am mobilat-o anume pentru ea, în ziua de 2 septembrie 1867; timp de cinci săptămîni, atît cît a rămas la Paris în anul acela a venit aproape în fiecare zi pentru cîteva ceasuri.

Aceste cinci săptămîni trecură ca un vis și totuși trebuie să spun că ziua despărțirii nu se dovedi la fel de dureroasă.

Nu, nu-mi dobîndisem luciditatea, dar am considerat întotdeauna că este umilitor să te ascunzi. Începusem să mă satur de aceste necontenite precauțiuni și mă grăbeam să mă descotorosesc de identitatea de împrumut a lui sir Francis Burnett și s-o reiau pe a mea.

Jurasem, doamna de Claudieuse și cu mine, să nu lăsăm să treacă o lună fără să ne vedem. O nenorocire de familie ne veni în ajutor.

Fratele mai mare al tatălui meu, acest unchi indulgent care-mi dăduse banii pentru a putea cumpăra casa din Passy muri, lăsîndu-mi toată averea lui.

Proprietar al domeniului de la Boiscoran, puteam în viitor să vin oricînd acolo fără ca nimeni să se mire de prezența mea.

XIII

Era evident că Jacques de Boiscoran se grăbea, că nu mai avea răbdare, că voia să ajungă mai repede la noaptea incendiului de la Valpinson și că voia să știe, din gura celebrului avocat, ce putea să spere și ce nu.

— Dar mă întreb la ce folosesc toate aceste detalii, Magloire, mă întreb dacă vei dobîndi încredere în mine auzindu-mă povestindu-ți, în amănunt, toate întrevederile mele cu doamna de Claudieuse . . . Dobîndisem o asemenea precizie în mișcările noastre, încît ne întîlneam destul de des fără nici o primejdie. Fie că-mi spunea, fie că-mi scria: în ziua cutare, la ora cutare, în locul cutare și oricît de departe ar fi fost locul acela, oricît de nepotrivită ar fi fost ora, ne duceam.

Ajunsesem să cunosc împrejurimile mai bine decît braconierii și nimic nu ne ajuta mai mult decît această perfectă cunoaștere a locurilor.

Pe de altă parte, contesa nu lăsa nici ea să treacă trei luni fără să inventeze un motiv urgent pentru a pleca la Rochelle sau la Angoulême iar eu mă duceam după ea.

Nimic nu-i putea sta în cale. Nici măcar sarcina, căci cea de a doua dintre fiicele sale s-a născut în 1867, nu i-a întrerupt aceste călătorii.

E drept că și viața mea era mai mult pe drumuri și că, în orice moment, puteam să dispar pentru săptămîni întregi.

Iată explicația pentru vagabondajul pe care-l ironiza tata și pe care mi l-ai reproșat, pe vremuri, chiar și dumneata, Magloire . . .

— Este adevărat, răspunse avocatul, îmi aduc aminte . . .

— Aș minți, continuă Jacques, dacă aș spune că această viață îmi displăcea. Nu. Misterul și primejdia făceau dragostea noastră și mai frumoasă. Obstacolele mă îndîrjeau.

Rîdeam de naivitatea oamenilor trași pe sfoară care se înclinau în fața ei ca în fața unei sfinte și mă felicitam pentru norocul de a fi singurul care o cunoaște pe adevărata contesă de Claudieuse, pe aceea care se răzbuna atît de aprig în casa noastră din strada Vignes.

Dar asemenea gînduri nu țin multă vreme.

Nu mi-a trebuit mult ca să-mi dau seama că-mi luasem un stăpîn și încă pe cel mai aspru și mai exigent care se întîlnise vreodoată. Încetasem să-mi aparțin. Devenisem obiectul ei și eu nu trebuia să trăiesc, să gîndesc, să respir, să acționez decît pentru ea. Puțin îi păsa de gusturile sau de dezgusturile mele. Voia și lucrul acesta îi era suficient. Îmi scria „Vino“ și trebuia să alerg. Îmi spunea „Pleacă“ și trebuia să mă îndepărtez cît mai repede.

La început acceptasem cu bucurie despotismul iubirii sale, dar încetul cu încetul a început să mă obosească această permanentă abdicare de la propriile mele dorințe. Îmi displăcea faptul că nu mai puteam dispune de mine, că nu mai puteam face nici un proiect pentru ziua următoare. Începusem să simt frînghia pe care mi-o trecusem de gît.

Mi-a venit ideea să fug.

Unul dintre prietenii mei se pregătea, de aproape doi ani să facă o călătorie în jurul lumii și mi-a venit în minte să plec și eu cu el.

Ce mă putea opri? Eram, datorită poziției și averii mele, absolut independent. De ce să nu fi plecat?

De ce... Pentru că nu-mi venise încă mintea la cap. Pentru că, deși blestemam tirania doamnei de Claudieuse, tresăream de fiecare dată cînd îi auzeam numele. Pentru că, deși mă gîndeam să fug, era de ajuns să se uite o singură dată la mine ca eu să-i simt privirea pînă în adîncul ființei mele. Pentru că eram legat de ea prin mii de fire, firele obișnuinței și ale complicității.

Și totuși, această idee m-a făcut să-i vorbesc pentru prima oară de o despărțire.

M-a privit cu un aer ciudat și, după cîteva clipe, m-a întrebat:

„— E serios? Este un preludiu...?“

N-am îndrăznit să merg mai departe, am încercat să zîmbesc:

„— N-a fost decît o glumă, am răspuns.

„— În cazul acesta e mai bine să nu mai vorbim. Dacă o să ajungi într-o zi acolo ai să vezi atunci ce-am să fac“.

N-am mai insistat, dar privirea ei mi-a rămas întipărită în minte și m-a făcut să pricep că eram mai legat decît

îmi imaginam. Şi tocmai de aceea ideea de a rupe devenise o obsesie.

— Foarte bine, spuse avocatul, trebuia să rupi!

Jacques de Boiscoran clătină din cap.

— E uşor să dai sfaturi, răspunse el. Am încercat, dar n-am putut. De zece ori m-am aflat în preajma doamnei de Claudieuse hotărît să-i spun: „Nu ne vom mai întîlni“ şi de zece ori, în ultimul moment, mi-a lipsit curajul.

Mă enerva, ajunsesem s-o urăsc, dar puteam oare să uit cît de mult o iubisem şi cît de mult riscase pentru mine?

Şi apoi, de ce n-aş spune-o? mă temeam de ea.

Acest caracter pe care-l admirasem atît de mult mă îngrozea şi gîndindu-mă la tot ceea ce o ştiam în stare mă treceau fiori.

Aceasta era starea mea sufletească în ziua în care mama îmi vorbi despre o căsătorie la care se gîndea de mult pentru mine.

Putea să fie pretextul pe care eu nu ştiusem să-l găsesc. Am cerut timp de gîndire. Şi, cum am întîlnit-o pe doamna de Claudieuse, luîndu-mi inima-n dinţi i-am spus:

„— Să-ţi spun ce s-a întîmplat... mama şi-a pus în cap să mă însoare.“

Deveni palidă ca o moartă şi, privindu-mă pînă în adîncul ochilor de parcă ar fi vrut să citească în străfundul sufletului meu, îmi spuse:

„— Dar dumneata, dumneata ce vrei să faci?“

„— Pentru moment, am răspuns rîzînd, eu nu vreau nimic. Dar mai devreme sau mai tîrziu tot acolo voi ajunge. Un bărbat are nevoie de un cămin şi de...“

„— Dar eu, eu ce sînt pentru dumneata?“

„— Pe dumneata, Geneviève, te iubesc din adîncul sufletului meu, dar pe noi ne desparte o prăpastie, eşti măritată“.

„— Cu alte cuvinte, îmi răspunse ea, pe mine m-ai iubit aşa, ca să ai cum să-ţi petreci timpul... Am fost o distracţie de tinereţe, am fost poezia vîrstei de douăzeci de ani, am fost romanul de dragoste pe care fiecare bărbat vrea să-l trăiască... Acum, însă, ai crescut, ai ne-

voie de un cămin şi pe mine vrei să mă părăseşti... Fie. Dar ce se va întîmpla cu mine după ce te vei căsători?“

„— Îl ai pe soţul dumitale... copiii...“

Mă întrerupse.

„— Asta e, să mă întorc la Valpinson, acolo unde totul e plin de amintiri, acolo unde fiecare colţ îmi aduce aminte de dumneata, acolo, alături de soţul pe care l-am trădat, alături de copiii din care unul este al dumitale... Nu, Jacques, asta nu se poate...“

Eram, pesemne, într-un moment în care nu-mi lipsea curajul.

„— Şi totuşi, i-am răspuns, se poate întîmpla să mă căsătoresc. Ce vei face?“

„— O, nu cine ştie ce, se auzi răspunsul ei. Îi voi preda contelui de Claudieuse toate scrisorile dumitale...“

De treizeci de ani de cînd pleda, maestrul Magloire auzise multe mărturisiri destul de ciudate. Niciodată însă nu se simţise tulburat în asemenea măsură.

— Poţi să înnebuneşti! exclamă el.

Jacques însă, continua să vorbească.

— Trebuia să iau în serios această ameninţare? Nu m-am îndoit nici o clipă de asta. Şi totuşi, voind să par cît mai calm, am răspuns:

„— Nu vei face una ca asta!“

„— Îţi jur pe tot ce am mai scump şi mai sfînt pe lume că o voi face!“

Au trecut de atunci multe luni de zile, Magloire, s-au întîmplat o mulţime de lucruri, dar mie mi se pare că a fost ieri.

Parc-o văd pe contesă, albă ca varul, parcă-i aud vocea şi sînt în stare să-ţi reproduc tot ceea ce mi-a spus textual:

„— Te miră hotărîrea mea, nu-i aşa, Jacques? Înţeleg. Femeile care-şi calcă onoarea nu pot niciodată să-i simtă alături pe amanţii lor. Trădate, ele trebuie să tacă. Sacrificate, ele trebuie să-şi înghită lacrimile, căci plînsul înseamnă mărturisire. Dealtfel, părăsirea era prevăzută, nu? Şi tocmai de aceea se spune cu destul cinism printre bărbaţi că o femeie măritată este o amantă deosebit de comodă, nu ai de ce să te temi de gelozia ei şi că poţi s-o

părăsești oricînd îți vine pofta, așa cum ai luat-o. Sîntem destul de lași noi, bărbații. Dac-am fi puțin mai curajoși ne-am uita de zece ori înainte de a lua femeia altuia! ... Dar vezi tu, Jacques ceea ce altele nu îndrăznesc, voi îndrăzni eu ... Da, da, o legătură ca a noastră, trecută prin ani de complicitate nu se poate desface cu una-cu două ...

Îmi aparții, ești al meu și te voi păstra luptîndu-mă cu toate armele care-mi sînt la îndemînă! ... Ți-am spus că țin la reputația mea mai mult decît la viață, dar nu ți-am spus că aș ține la viață! ... Căsătorește-te ... În ajunul căsătoriei tale soțul meu va ști tot ... Nu voi supraviețui momentului în care onoarea mea va fi pierdută, dar voi ști că m-am răzbunat! ... Și dacă vei reuși să scapi de ura contelui de Claudieuse, numele dumitale va rămîne legat de o poveste atît de tragică, încît viața îți va fi pentru totdeauna zdrobită ...“

Asta mi-a spus, Magloire, și într-un fel pe care nu pot să ți-l descriu.

Era absurd tot ceea ce spunea, era lipsit de sens, dar pasiunea nu este ea oare absurdă și lipsită de sens?

Eram înșrozit. Și, deoarece tăceam:

„— Ei?“ mă întrebă ea cu răceală.

Înainte de orice, trebuia să cîștig timp.

„— Nu reușesc să-mi explic această furie ... Căsătoria de care am vorbit nu a existat niciodată decît în imaginația mamei mele ...“

„— Este adevărat?“

„— Foarte adevărat.“

„— Atunci te cred, se auzi răspunsul ei însoțit de un suspin de ușurare. Dar nu poți să spui că nu știi ce te așteaptă. Și acum să alungăm gîndurile negre ...“

Ea putea să le alunge, eu nu.

Am părăsit-o cu mînia în suflet.

Așadar, mă biruise. Aveam o funie în jurul gîtului și rănile ei deveneau din zi în zi mai dureroase. Și la cea mai mică încercare de a mă elibera mă puteam aștepta la unul din acele scandaluri care pot să strivească pe veci un om.

Îți dau cuvîntul meu, Magloire, am vrut de cîteva ori să las să se creadă că mă căsătoresc numai pentru a o determina să acționeze. Nu mă tem de primejdie, dar nu pot

să stau și s-o aștept cu brațele încrucișate. Îmi place să-i ies în cale.

Ideea că doamna de Claudieuse se servea de conte pentru a mă păstra mi se părea odioasă. Mi se părea ridicol să-și transforme bărbatul în păzitorul amantului său.

Mama m-a întrebat ce hotărîre luasem în privința căsătoriei și i-am spus că nu vreau să mă însor, că mă socot prea tînăr pentru a putea primi responsabilitățile unei familii.

Era adevărat, chiar dacă nu era răspunsul meu ar fi trebuit să fie același.

Acesta era stadiul în care mă aflam în momentul în care a izbucnit războiul.

Am alergat la Boiscoran. Se organizau gărzi mobile și m-au numit în fruntea lor și am luptat în armată. În starea de spirit în care mă aflam războiul nu mi se părea defel îngrozitor. Orice emoție mi se părea potrivită pentru a mă ajuta să uit. Și dacă am fost viteaz, să știi că meritul nu este numai al meu . . .

Totuși, săptămînile treceau, treceau lunile și eu nu mai auzeam vorbindu-se de contesa de Claudieuse; se născu în mine un gînd tainic, o surdă nădejde . . . Poate că m-a uitat, poate că timpul a lucrat pentru mine, poate că s-a resemnat.

Odată cu încheierea păcii m-am întors la Boiscoran și luni de zile contesa nu mi-a dat nici un semn de viață.

Începusem să mă liniștesc, să-mi revin și într-o bună zi domnul de Chandoré m-a invitat la el la masă. M-am dus. Am întîlnit-o pe domnișoara Denise.

O cunoșteam de mult și poate că amintirea ei contribuise la desprinderea mea de doamna de Claudieuse.

La început, mă temusem să mă apropii de Denise, de teamă să nu atrag asupra ei răzbunarea contesei. De data asta însă n-am mai putut s-o părăsesc. Și în ziua în care mi s-a părut că citesc în ochii ei frumoși dragostea pentru mine m-am și hotărît și mi-am spus că voi înfrunta orice primejdie.

Dar cum aș putea să te fac să-mi înțelegi frămîntările, Magloire, cînd, întorcîndu-mă la Boiscoran, întrebam:

— Nu a venit nici o scrisoare?

Nu, nu venea nici o scrisoare. Şi totuşi era cu neputinţă, ca doamna de Claudieuse să nu fi fost informată despre căsătoria mea. Tata se dusese să ceară mîna Denisei; îmi fusese acordată şi fusesem admis oficial în casa lor, nu mai rămînea decît să precizăm ziua nunţii noastre...

Calmul care domnea mă înnebunea.

Frînt de oboseală, Jacques de Boiscoran se opri, îşi puse amîndouă mîinile pe piept pentru a opri bătăile inimii.

Se apropia de deznodămînt.

Aştepta, în zadar, din partea avocatului un cuvînt, un semn de încurajare. Maestrul Magloire tăcea şi pe chipul său nu se putea citi nimic.

— Da, reluă Jacques, cu multă greutate, acest calm mi se părea prevestitor de furtună. Să fiu iubit de Denise mi se părea prea frumos pentru a fi adevărat. Aşteptam o catastrofă, aşteptam ceva îngrozitor. Şi eram atît de sigur că avea să se întîmple ceva, încît mă hotărîsem să-i mărturisesc totul domnului de Chandoré. Îl cunoşti Magloire. Este cea mai desăvîrşită expresie a onoarei. Puteam să-i încredinţez taina mea tot atît de liniştit cum, pe vremuri, încredinţam vîntului numele lui Geneviève.

Dar vai, am ezitat prea mult, am întîrziat...

Un cuvînt spus atunci m-ar fi salvat şi nu m-aş mai fi aflat astăzi aici, acuzat de o crimă îngrozitoare, nevinovat şi silit să te văd îndoindu-te de adevărul vorbelor mele.

Dar soarta nu era de partea mea.

Într-o bună zi m-am hotărît: mîine.

Şi a doua zi, în adevăr, am plecat de la Boiscoran mult mai devreme decît de obicei şi am plecat pe jos pentru că voiam să dau o serie de dispoziţii unor lucrători care munceau în vii.

Am trecut prin cîmpie şi m-am întors apoi pe drumul mare. Atunci mi-a ieşit în cale bătrînul preot din Bréchy care-mi este prieten.

„— Trebuie, îmi spuse el, să mă conduci o bucată de drum. Şi din moment ce te duci la Sauveterre n-ai să pierzi vremea căci ai s-o iei prin pădurea Rochepommier.“

Ce poate hotărî soarta unui om!

L-am însoţit pe bătrînul preot şi nu m-am despărţit de

el decît în locul acela căruia i se spune „Colțul mareșalilor“

Cum m-am văzut singur am început să merg repede și cînd să ies din pădure o zăresc la douăzeci de pași înaintea mea pe doamna de Claudieuse . . .

Oricît am fost de emoționat mi-am văzut de drum hotărît să mă mulțumesc să o salut fără să-i vorbesc.

Așa am făcut, dar în clipa în care o depășisem, m-am auzit strigat. M-am oprit, mai bine zis m-am simțit oprit locului de către glasul acela care pe vremuri mă stăpînise despotic.

Se apropie. Era mult mai emoționată decît mine, privirea ei tremura, buzele îi tremurau.

„— Așadar, îmi spuse ea, nu este o iluzie, de această dată te vei căsători cu domnișoara de Chandoré.“

Vremea menajamentelor trecuse.

„— Da,“ am răspuns.

„— Așadar, este adevărat, totul s-a sfîrșit. Ar fi zadarnic să caut să-ți aduc aminte de jurămintele de dragoste pe care mi le-ai făcut uite, acolo, în desișul acela . . . Copacii au rămas aceiași, peisajul nu s-a schimbat, eu am rămas aceeași . . . numai inima ta s-a schimbat . . .“

Am tăcut.

„— O iubești?“ insistă ea.

Tăceam cu încăpățînare.

„— Te înțeleg, te înțeleg foarte bine. Dar ea, Denise? . . . Te iubește atît de mult încît nici nu se sfiește s-o spună. Își oprește prietenele pe stradă pentru a le mărturisi cît se simte de fericită . . . O, da, este fericită, în adevăr . . . Dragostea de care eu mă rușinam este astăzi mîndria ei . . . Eu mă feream în timp ce ea se laudă . . .“

Și atunci am văzut pentru prima oară lacrimi în ochii ei.

„— Să nu mai însemn nimic pentru tine, nimic! A! Prea le-am socotit eu pe toate! . . . Îți aduci aminte că imediat după moartea unchiului dumitale ai vrut să fugim? Am refuzat . . . Țineam la renumele meu, eram însetată de considerație. Credeam că poți să-i furi vieții totul, că poți să ți-o împarți în două: o jumătate pentru tine, o jumătate pentru ipocrizia care se numește datorie. Biată nebună . . . Și totuși, te-am ghicit de mult. Te cunoș-

team foarte bine. Inima dumitale era o carte deschisă în care citeam totul. Aș fi putut atunci să te opresc alături de mine. Ar fi fost suficient să devin umilă, supusă, calină . . . Am vrut să mă impun . . .“

Tăcu pentru cîteva clipe, se liniști și continuă:

„— Ești fericit, Jacques?“

„— Nu poate fi întreagă fericirea mea atîta timp cît te știu nefericită . . . Dar nu este durere pe care timpul să n-o vindece . . . vei uita . . .“

„— Niciodată! se auzi răspunsul ei. Cum aș putea să te uit din moment ce-ți regăsesc privirile în ochii celei mai mici dintre fiicele mele? . . . Domnul de Claudieuse o iubește foarte mult. Îți dai seama cît de mult sufăr cînd îl văd cum o ține pe genunchi și cum o mîngîie și cum o sărută . . . Înțelegi cît de greu îmi vine să nu i-o smulg și să nu-i strig: Nu-ți dai seama că nu este copilul tău? . . . A! Este îngrozitoare crima, dar și pedeapsa îi este pe măsură . . .“

Se zăreau oameni apropiindu-se.

„— Liniștește-te!“

Oamenii au trecut și ne-au salutat politicos. Puțin după aceea:

„— Și pe cînd nunta?“

Am tresărit.

„— Nu a fost fixată încă ziua. Era necesar să-ți vorbesc în prealabil. Pe vremuri m-ai amenințat . . .“

„— Și ți-a fost teamă?“

„— Nu. Credeam că te cunosc destul de bine pentru a-mi putea da seama că nu aveai să mă pedepsești pentru vina de a te fi iubit. Dar au trecut atîtea luni de atunci, a trecut atît de mult timp de cînd mă amenințai . . .“

„— Da, a trecut foarte mult timp. Bietul meu tată este un incorigibil. S-a avîntat din nou în fel de fel de speculații și soțul meu a trebuit să cheltuiască din nou o mulțime de bani ca să-l scape. Are un suflet nobil domnul de Claudieuse și este destul de supărător faptul că eu sînt singura față de care nu a dat dovadă de generozitate . . . Dar nu mai am dreptul să-l lovesc așa cum am gîndit . . . Poți să te căsătorești cu Denise, nu trebuie să-ți mai fie teamă de mine . . .“

Nu mă așteptam la una ca asta, Magloire.

Nebun de bucurie i-am luat mîinile și le-am dus la buzele mele.

„— Ești cea mai scumpă prietenă“ am exclamat atunci.

„— Nu, strigă ea, asta niciodată... Va trebui însă să ne mai întîlnim o dată. Ai scrisorile mele, nu-i așa?“

„— Le am pe toate.“

„— Ei bine, trebuie să mi le dai înapoi... Dar unde și cum? Îmi vine foarte greu să plec acum de acasă, tocmai acum cînd fata cea mică, fiica ta, Jacques, este destul de greu bolnavă... Și totuși trebuie să rezolvăm... Ești liber joi?... Da... În cazul acesta să fii joi seara, la ora nouă, la Valpinson... Mă vei găsi de partea cealaltă a pivnițelor, la marginea pădurii, în preajma vechilor turnuri ale castelului părăsit pe care soțul meu l-a reparat“

„— Nu este o imprudență?“

„— M-am lăsat vreodată la voia întîmplării și crezi că aș face-o tocmai acum!... Ai încredere în mine... Trebuie să ne despărțim, Jacques. Pe joi și să nu întîrzii.“

Eram liber? Zdrobisem lanțul, devenisem din nou stăpîn pe mine?

Am crezut-o și, în bucuria mea, îi iertam doamnei de Claudieuse totul. Mă acuzam pe mine, îmi spuneam că fusesem nedrept. O admiram. Aș fi vrut să mă las la picioarele ei și să-i sărut rochia.

Nu mai avea nici un rost să vorbesc cu domnul de Chandoré. Mă puteam întoarce la Boiscoran. Dar eram la jumătatea drumului și l-am făcut pînă la capăt. Cînd am sosit la Sauveterre chipul meu era atît de radios încît Denise mi-a spus:

„— Ne așteaptă, pesemne, o mare fericire, Jacques“...

Da, da, o mare fericire. Și eram pentru întîia oară liniștit aflîndu-mă în preajma ei. Îmi era îngăduit s-o iubesc fără să-mi fie teamă.

Dar această siguranță nu a ținut prea mult.

Gîndindu-mă mai bine mi-am dat seama de ciudățenia întîlnirii pe care mi-o fixase doamna de Claudieuse.

— N-o fi o capcană? mă întrebam zi de zi.

Toată ziua de joi am fost pradă celor mai negre gînduri. Dacă aș fi știut cum s-o înștiințez, i-aș fi trimis vorbă că nu mă duc la întîlnire. Dar nu aveam cum s-o previn și o cunoșteam destul de bine pentru a-mi da seama că dacă

nu m-aș fi ținut de cuvînt totul ar fi trebuit luat de la început.

Am luat masa de seară la ora obișnuită, m-am urcat în camera mea, i-am scris Denisei să nu mă aștepte în seara aceea deorece eram reținut de niște treburi extrem de importante.

Am predat această scrisoare lui Michel, fiul fermierului meu cerîndu-i s-o ducă neîntîrziat domnișoarei de Chandoré.

Odată încheiate aceste treburi, am luat scrisorile contesei de Claudieuse, le-am împachetat și le-am pus în buzunar. Mi-am luat arma și am ieșit.

Trebuie că era ora opt, căci era încă lumină bună.

Dacă domnul Magloire credea sau nu ceva din cele ce i se povesteau nu se poate ști, dar este sigur că tot ceea ce auzea îl interesa în cel mai înalt grad. Își trăsese scaunul mai aproape și din cînd în cînd îi scăpa cîte o exclamație surdă.

— În orice altă împrejurare, reluă Jacques, aș fi apucat-o pe unul din cele două drumuri obișnuite pentru a mă duce la Valpinson. Dar eram speriat și am luat-o prin mlaștină. Apele erau umflate, știam lucrul acesta, dar contam pe faptul că nici o potecă nu-mi era necunoscută. Îmi spuneam că pe acolo nu avea să mă vadă nimeni . . .

Mă înșelam. În clipa în care voiam să traversez barajul de la Seille m-am pomenit față în față cu Ribot, fiul fermierului.

Păru atît de surprins să mă vadă pe acolo, încît m-am simțit obligat să-i explic prezența mea și i-am spus că mă duceam la Bréchy și că aveam de gînd, pe drum, să vînez ceva păsări de apă.

„— Dacă-i așa, îmi răspunse el rînjind, nu umblăm după același vînat.“

Se îndepărtă, dar această întîlnire mă tulbură în bună măsură.

Sunase de mult de nouă cînd soseam în împrejurimile castelului de la Valpinson.

Noaptea era foarte limpede. Mă vedeam nevoit să fiu din ce în ce mai atent.

Locul ales de contesă pentru întîlnire era cam la două sute de metri de casă și destul de aproape de pădure.

Am ajuns acolo venind din pădure.

La adăpostul copacilor exploram terenul și într-un tîrziu am descoperit-o pe contesa de Claudieuse în preajma unui turn vechi. Era îmbrăcată într-o rochie deschisă care se vedea de departe.

Văzînd că nu este nimic suspect în jur, m-am apropiat.

„— Iată aproape un ceas de cînd te aștept“, îmi spuse ea.

I-am explicat cît de greu a fost drumul și am întrebat-o imediat:

„— Unde este soțul dumitale?“

„— Suferă de reumatism, s-a culcat“.

„— Nu se va mira văzînd că lipsești?“

„— Nu. Știe că trebuie s-o veghez pe cea mai mică dintre fete. Am ieșit prin ușa spălătoriei... Unde sînt scrisorile mele?“

„— Iată-le“ și i le-am întins.

Le luă și am auzit-o spunînd:

„— Trebuie să fie optzeci și patru“.

Și fără să-i pese de jignirea pe care mi-o aducea se apucă să le numere.

„— Sînt toate“, îmi spuse după ce isprăvi.

Scoase un pachet din sîn:

„— Iată aici scrisorile tale“, spuse ea.

Dar nu mi le dădu.

„— O să le dăm foc“, spuse ea.

Am tresărit surprins.

„— Cum îți trece prin minte? La ora aceasta... Flăcările ar putea fi văzute...“

„— Cine ar putea să le vadă? De cine te temi?... Dealtfel, vom intra în pădure... Hai, dă-mi chibrituri.“

Mi-am răscolit buzunarele în zadar.

„— Nu am“.

„— Cum se poate, un fumător atît de pasionat care nu putea renunța la tutun nici în preajma mea...“

„— Mi-am uitat chibriturile la domnul de Chandoré“.

„— Am să mă duc eu să caut chibrituri...“

Era o nouă imprudență. Și, înțelegînd că trebuia să-i satisfac și acest capriciu:

„— Nu este nevoie, un moment...“

Există un mijloc, cunoscut de către toți vînătorii, pentru a înlocui chibriturile. L-am folosit. Am scos un cartuș din pușcă, l-am golit de plumbi și am pus în locul lor o bucată de hîrtie. Am pus apoi țeava la pămînt pentru ca zgomotul să nu se audă și am tras . . .

Hîrtia s-a aprins, s-au aprins și scrisorile . . .

Cîteva minute mai tîrziu nu mai rămîneau decît niște hîrtii înnegrite de foc pe care le rupeam cu mîinile mele și le împrăștiam . . .

Dreaptă ca o statuie, doamna de Claudieuse mă privea.

„— Iată deci tot ce-a rămas din cei cinci ani de viață care a fost a noastră, din dragostea noastră, din jurămînte . . . Cenușă!“

Am răspuns printr-o exclamație echivocă. Voiam să plec cît mai repede. M-a înțeles foarte bine:

„— Te îngrozesc, desigur . . .“

„— Am săvîrșit o mare imprudență . . .“

„— Ce importanță poate să aibă . . . Te așteaptă fericirea, te așteaptă o viață nouă, amețitoare, este firesc să-ți fie teamă . . . Pentru mine viața s-a sfîrșit, eu nu mai am nimic de așteptat, ai ucis în mine orice nădejde și de aceea eu nu mă tem de nimic . . .“

Simțeam că furia crește în mine.

„— Îți pare rău că ai fost generoasă, Geneviève?“

„— Poate, răspunse ea cu un glas care mă făcu să înghețe. Am fost slabă și lașă . . . Ai rîs de mine, așa cred . . . Trebuie să fie deplorabil spectacolul acesta al unei femei părăsite care plînge“.

Apoi, brusc:

„— Mărturisește că nu m-ai iubit niciodată!“.

„— Știi bine că nu este așa . . .“

„— Și totuși mă părăsești pentru alta . . . pentru această Denise . . .!“

„— Ești măritată, nu poți să fii soția mea.“

„— Atunci . . . dacă aș fi fost liberă . . . dacă aș fi . . . văduvă . . .“

„— Ai fi fost soția mea, știi foarte bine lucrul acesta!“

Ridică brațele spre cer și strigă mult prea puternic:

„— Soția lui! . . . Dacă aș fi văduvă, aș fi soția lui . . . O! Dumnezeule! . . . Din fericire această idee nenorocită nu mi-a venit mai devreme . . .“

Auzind aceste cuvinte, avocatul din Sauveterre se ridică de pe scaunul său și-l privi pe Jacques de Boiscoran de parcă ar fi vrut să citească în adîncul sufletului său:

— Și după aceea? întrebă el.

— După aceea, răspunse Jacques, am făcut tot ce am putut pentru a o liniști pe doamna de Claudieuse, pentru a o aduce la sentimente mai bune... Eram atît de tulburat, încît nu mai știam bine nici ce gîndesc... O uram de moarte, dar o plîngeam, în același timp... Sînt bărbat și nu există bărbat pe care să nu-l emoționeze atîta suferință pricinuită de ființa lui... N-aș putea să-ți spun tot ce-am vorbit atunci... Mă gîndeam la Denise și la fericirea noastră... Eu nu sînt un erou de roman... Am fost laș, m-am umilit, am implorat-o, am mințit-o... I-am jurat că familia mea este aceea care dorește această căsătorie...

M-a ascultat mai rece decît un bloc de gheață.

„— Mie îmi spui toate poveștile astea... Denise a dumitale! Dacă aș fi o femeie ca toate celelalte aș tăcea acum și peste un an de zile te-aș vedea din nou la picioarele mele...“

Am vrut să vorbesc, dar m-a întrerupt cu brutalitate:

„— O! Ajunge!... Am să văd... Nu-ți promit nimic... Adio!“

Și plecă lăsîndu-mă acolo uluit, întrebîndu-mă dacă nu se duce cumva să-i mărturisească totul contelui de Claudieuse.

În aceeași clipă, cu un gest mașinal, am scos din țeavă cartușul folosit și l-am înlocuit cu un altul...

Apoi, cum liniștea era deplină, m-am îndepărtat repede.

— Cît era ceasul? întrebă maestrul Magloire.

— N-aș putea să-ți spun. Există momente în care pierzi cu totul noțiunea timpului. Ca să mă întorc, am luat-o prin pădurea Rochepommier...

— N-ai văzut nimic?

— Nu.

— N-ai auzit nimic?

— Nu.

— Și totuși, potrivit celor spuse de dumneata, nu se putea să fii departe de Valpinson în momentul în care a izbucnit incendiul.

Este adevărat și dacă aș fi fost în cîmpie, aș fi văzut cu siguranță flăcările, dar eram în pădure și arborii îmi ascundeau orizontul . . .

— Și tot acești arbori te-au împiedicat să auzi cele două focuri care s-au tras asupra domnului de Claudieuse!

— S-ar putea, dar nu e neapărată nevoie de această explicație. Mergeam împotriva vîntului care devenise destul de puternic și este fapt dovedit că în asemenea condiții nu auzi detunătura unei arme de vînătoare nici la cincizeci de metri.

Și, fără să-și dea seama că întrebările lui erau mai ascuțite decît acelea ale judecătorului de instrucție, el. avocatul, spuse:

— Așadar, crezi că povestea dumitale răspunde tuturor întrebărilor!

— Cred că povestea mea, care este expresia purului adevăr, explică probele adunate împotriva mea de către domnul Galpin-Daveline . . . Povestea mea explică de ce mă ascundeam mergînd spre Valpinson, cum se face că am fost întîlnit atît la ducere cît și la întoarcere și explică și de ce prima mea reacție a fost aceea de a nega totul . . . Povestea mea explică și prezența în preajma ruinelor a unuia dintre tuburile cartușelor mele și de ce apa în care mi-am spălat mîinile era neagră de cenușă . . .

Dar se părea că nimic nu putea zdruncina convingerile avocatului din Sauveterre.

— Și a doua zi, cînd au venit să te aresteze, care a fost prima ta impresie?

— M-am gîndit imediat la Valpinson.

— Și cînd ai aflat despre crima ce se săvîrșise?

— Mi-am spus că doamna de Claudieuse a vrut pesemne să ajungă văduvă.

Tot sîngele din trupul domnului Magloire se adunase pe chipul său.

— Nenorocitule! exclamă el, îndrăznești s-o acuzi pe contesa de Claudieuse de o asemenea mîrșăvie!

— Dar pe cine să acuz? S-a săvîrșit o crimă și în asemenea condiții încît numai unul din noi doi o putea săvîrși. Eu mă știu nevinovat, înseamnă că ea este aceea care . . .

— Şi de ce nu ai spus toate astea din prima zi?

Jacques ridică din umeri.

— De cîte ori şi în cîte chipuri va fi nevoie să-ţi explic ce m-a îndemnat să procedez aşa? Dacă am tăcut în prima zi am făcut-o pentru că nu cunoşteam împrejurările crimei, am făcut-o pentru că nu puteam să suport ideea de a acuza o femeie care fusese amanta mea şi pe care numai pasiunea o împinsese la crimă; am făcut-o, în sfîrşit, pentru că nu-mi dădeam seama de măsura primejdiei... Mai tîrziu însă, am păstrat tăcerea, speram că justiţia avea să descopere singură adevărul sau poate speram că doamna de Claudieuse n-o să suporte gîndul de a mă şti acuzat pe mine, nevinovat... Mai tîrziu, în sfîrşit, cînd mi-am dat seama, mi-a fost teamă de adevăr...

— Minţi, Jacques, şi am să-ţi spun eu de ce ai tăcut!... Îţi era greu să găseşti o poveste care să se potrivească tuturor împrejurărilor unei instrucţii ca aceasta... Dar eşti un om plin de resurse, ai căutat şi pînă în cele din urmă ai găsit!... Nu-i lipseşte nimic poveştii tale, nimic în afară de verosimilitate. Dacă ai să-mi spui că doamna de Claudieuse şi-a fabricat pur şi simplu acest renume de care se bucură, dacă ai să-mi spui că a fost vreme de cinci ani amanta ta, — poate c-am să te cred... Dar dacă ai să vrei să-mi spui că ea, cu mîna ei, a dat foc castelului şi că a pus mîna pe armă pentru a trage asupra soţului ei, asta n-am să izbutesc să cred niciodată...

— Cu toate acestea nu este decît adevărul.

— Nu, pentru că mărturia domnului de Claudieuse este precisă, el şi-a văzut asasinul, era un bărbat acela care a tras asupra lui.

— Şi cine îţi garantează că domnul de Claudieuse nu ştie absolut totul şi că vrea să-şi salveze soţia şi să mă nenorocească pe mine... Se poate ca asta să fie răzbunarea lui...

Obiecţia păru să-l descumpănească pe avocat, dar îşi reveni destul de repede.

— Taci din gură... sau... dovedeşte!

— Toate scrisorile au fost arse.

— Dacă ai fost vreme de cinci ani amantul unei femei nu se poate să nu ai o dovadă.

— Vezi bine că nu am nici una.

— Nu te încăpățîna, spuse maestrul Magloire. Nu înțelegi că pentru a scăpa de pedeapsa unei crime săvîrșești o crimă de o mie de ori mai mare . . .

Jacques își frîngea mîinile.

— Poți să înnebunești! exclamă el.

— Dacă admitem că eu, care-ți sînt prieten, te-aș crede, continuă avocatul, la ce ți-ar sluji asta? Crezi că altcineva o să creadă? Uite, am să-ți spun tot ceea ce gîndesc: chiar dacă aș fi sigur că tot ceea ce mi-ai spus este adevărat, fără probe nu aș accepta niciodată să pledez de pe această poziție. Ar însemna pieirea!

— Și totuși aceasta este cauza care va trebui pledată, pentru că este singura adevărată.

— În cazul acesta spuse maestrul Magloire, îți vei căuta un alt apărător . . .

Se ridicase și se îndrepta spre ușă.

— Dumnezeule mare! strigă Jacques, mă părăsește!

— Nu, răspunse avocatul, dar nu se mai poate discuta cu tine în starea de exaltare în care te afli . . . Ai să te gîndești . . . am să mă întorc și mîine . . .

Îndată după plecarea lui, Jacques de Boiscoran se prăbuși pe unul din scaunele aflate în celula lui.

— S-a isprăvit, spuse el, sînt pierdut! . . .

XIV

În timpul acesta în strada Rampe îngrijorarea era înspăimîntătoare.

Mătușile Lavarande și marchiza de Boiscoran, domnul de Chandoré și maestrul Folgat se adunaseră în salon, încă de la ora opt, pentru a aștepta rezultatul întrevederii.

Domnișoara Denise coborî ceva mai tîrziu, iar bunicul său nu putu să nu remarce că problema toaletei o preocupase totuși.

— Nu-l vom revedea pe Jacques? întrebă ea cu un surîs în care străluceau încrederea și bucuria.

Asta pentru că ea era într-adevăr ferm convinsă că ar fi de ajuns un singur cuvînt al lui Jacques către avocatul său pentru ca acesta să stingă urmărirea și că el

avea să se iveaşcă triumfător la braţul maestrului Magloire.

Ceilalţi nu-i împărtăşeau speranţele.

Mătuşile Lavarande, mai galbene chiar decît bătrînele lor dantele, stăteau nemişcate într-un colţ, doamna de Boiscoran îşi înghiţea lacrimile iar maestrul Folgat făcea tot posibilul ca să pară absorbit în contemplarea unei culegeri de gravuri.

Mai puţin stăpîn pe sine bunicul, Chandoré umbla încoace şi încolo prin salon repetînd din zece în zece minute:

— Este de necrezut cît poate să pară de lung timpul atunci cînd stai şi aştepţi.

La ora zece nu venise nici o ştire.

— Să-şi fi uitat maestrul Magloire făgăduiala?... întrebă domnişoara Denise pe care îngrijorarea începea să pună stăpînire.

— Nu, nu şi-a uitat-o, spuse un nou venit.

Era admirabilul domn Séneschal care, cu un ceas mai devreme, se întîlnise cu maestrul Magloire în strada Naţională, şi care venea să ceară informaţii, mai puţin pentru el, precizăm, cît pentru doamna Séneschal care, de douăzeci şi patru de ore încoace, era bolnavă de supărare.

Bătură unsprezece ceasuri. Marchiza de Boiscoran se ridică.

— Nu voi fi în stare, spuse ea, să suport această distrugătoare nesiguranţă nici un minut mai mult, mă duc la închisoare.

— Iar eu te voi însoţi, scumpă mamă, declară domnişoara Denise.

Dar un astfel de demers nu era cîtuşi de puţin chibzuit; domnul Chandoré îl combătu, susţinut de către domnul Séneschal şi de către maestrul Folgat.

— Am putea, cel puţin, să trimitem pe cineva, propuseră timid mătuşile Lavarande.

— Este o idee, încuviinţă domnul de Chandoré.

Sună şi bătrînul Antoine care, cu o zi înainte, aflînd despre sfîrşitul instrucţiei, venise să stea la Sauveterre, alergă la chemarea clopoţelului.

I se explică ce anume se aştepta din partea lui.

— Mă voi întoarce în mai puțin de o jumătate de oră, spuse el.

Și, într-adevăr, străbătu strada Rampe, strada Națională și strada Château în pas alergător.

Văzîndu-l, domnul Blangin, temnicerul, îngălbeni. Din seara în care primise din partea domnișoarei Denise șaptesprezece mii de franci aur el nu mai dormise . . .

El, prietenul de altădată al jandarmilor, se simțea cuprins de fiori de fiecare dată cînd îl zărea pe brigadier intrînd în închisoare.

Să nu se creadă că ar fi avut remușcări, nu, pur și simplu îi era frică să nu fie cumva descoperit.

De îndată ce Antoine îi spuse scopul misiunii sale el se liniști însă și, cu tonul cel mai neoficial, îi spuse:

— Maestrul Magloire este aici de la ora nouă precis. L-am condus imediat în celula domnului de Boiscoran și, de atunci vorbesc, vorbesc într-una . . .

— Ești sigur?

— Se înțelege. Nu trebuie eu să știu tot ce se petrece în închisoarea mea? . . . M-am dus să trag cu urechea . . . Dar nu se aude nimic din coridor . . . Au închis ferestruica iar ușa este destul de groasă . . .

— Este ciudat, murmură bătrînul servitor.

— Ba este chiar semn rău, declară temnicerul cu aerul unui atotștiutor. Am observat eu că învinuiții care au atît de multe să le povestească apărătorilor, încasează întotdeauna maximum de pedeapsă.

Pe bună dreptate, Antoine nu raportă stăpînilor săi lugubra prevestire a lui Blangin, dar ceea ce le spuse despre durata întrevederii fu suficient pentru a face să le sporească neliniștea.

Doctorul Seignebos sosi pe neașteptate.

Era, ca întotdeauna, foarte mînios, nu salută pe nimeni, conform obiceiului său.

— Tîmpit oraș, acest Sauveterre, exclamă el, oraș de cancanuri și de bîrfe, oraș de indiscreți și de palavragii . . . Îți vine să te ascunzi, să dezertezi, să fugi. De la mine și pînă aici m-au oprit douăzeci de curioși sub pretextul că sînt doctorul vostru și ca să mă întrebe unde a ajuns afacerea Boiscoran . . . Pentru că orașul vuiește . . . Orașul știe că Magloire este la închisoare și se întrec între ei

care să afle cel dintîi ce-au putut să-și spună Jacques și avocatul.

Își pusese pe masă pălăria lui cu boruri largi și, plimbîndu-și de-a lungul salonului privirea puțin neliniștită:

— Și aici nu se știe încă nimic?

— Nimic, răspunseră în același timp domnii Séneschal și Folgat.

— Această întîrziere ne înspăimîntă, adăugă domnișoara Denise.

— Și de ce, mă rog? întrebă doctorul scoțîndu-și ochelarii și ștergîndu-i cu îndîrjire. Dumneavoastră credeți, deci, scumpă domnișoară, că o afacere ca aceea a lui Jacques de Boiscoran poate fi gata în cinci minute! Dacă v-au lăsat să credeți una ca asta au greșit. Eu, care detest menajamentele, vă voi spune tot ceea ce gîndesc... La baza acestor evenimente de la Valpinson se află, și pun mîna-n foc pentru asta, o intrigă tenebroasă care nu va fi ușor de descurcat... Cu siguranță, îl vom scoate pe Jacques din cauză, dar mă tem că nu va fi prea ușor...

— Maestrul Magloire Mergis! anunță bătrînul Antoine.

Celebrul avocat din Sauveterre intră.

Era atît de abătut și trăsăturile sale păstrau atît de profund urmele emoțiilor prin care trecuse încît tuturor le veni același gînd fatal, căruia domnișoara Denise îi dădu glas:

— Jacques este pierdut!

Maestrul Magloire nu răspunse nu.

— Consider destul de periculoasă situația lui.

— Jacques, murmură marchiza de Boiscoran, fiul meu!...

— Am spus periculoasă, reluă avocatul, însă ar fi trebuit să spun stranie, inimaginabilă și de natură să zădărnicească toate previziunile...

— Vorbiți, domnule, spuse marchiza de Boiscoran.

Avocatul se afla într-o mare încurcătură și era vizibil chinul său din felul în care-și plimba ochii cînd la mătușile Lavarande, cînd la domnișoara Denise.

Dar nimeni nu băga de seamă. Văzînd cum stau lucrurile:

— Înainte de orice, declară el, trebuie să rămîn singur cu domnii...

Docile, mătușile Lavarande se ridicară și plecară însoțite de mama și de logodnica lui Jacques.

Și, de îndată ce ușa se închise în urma doamnelor:

— Îți mulțumesc, maestre Magloire, spuse bunicul Chandoré, îți mulțumesc pentru că-mi dai răgazul de a o putea pregăti pe biata copilă pentru o asemenea lovitură... căci eu am înțeles foarte bine că Jacques este vinovat...

— Oprește-te, îi tăie elanul avocatul, eu nu am spus cîtuși de puțin una ca asta... Domnul de Boiscoran, protestează în continuare și spune că este nevinovat; numai că pentru a se justifica folosește un fapt atît de puțin verosimil, atît de greu de admis...

— În sfîrșit, ce spune?... îl întrerupse domnul Sénéschal.

— Pretinde că doamna de Claudieuse a fost amanta lui.

Doctorul Seignebos țîșni și, zmulgîndu-și ochelarii cu un gest de triumf:

— Eram sigur!... strigă el, am ghicit!...

Se înțelege, maestrul Folgat nu ar fi putut avea în cazul de față un vot deliberativ.

El venea din Paris cu ideile din Paris și oricîte ar fi auzit vorbindu-se, numele doamnei de Claudieuse nu-i zicea nimic.

Dar judecînd după efectul pe care acest nume îl produse asupra celorlalți își putu da seama de gravitatea declarației lui Jacques de Boiscoran.

Departe de a împărtăși impresia doctorului Seignebos, bunicul Chandoré și domnul Séneschal păreau la fel de revoltați ca și maestrul Magloire.

— Este de necrezut! spuse unul.

— Cu neputință! rosti celălalt.

Maestrul Magloire clătina din cap.

— Iată, spuse el, asta i-am răspuns și eu lui Jacques.

Dar doctorul nu făcea parte din oamenii pe care-i miră sau pe care-i sperie gîndul că sînt de altă părere decît ceilalți.

— Nu m-ați înțeles, exclamă el, nu m-ați auzit!... Dovada cea mai bună a faptului că nu este nimic imposibil în ceea ce spune Jacques este tocmai bănuiala mea...

Şi era limpede, dumnezeule. Pentru ce un băiat ca Jacques, fericit ca nimeni altul, bogat, bine făcut, îndrăgostit şi iubit de o fată fermecătoare, pentru ce s-ar duce să se distreze incendiind case şi omorînd oameni! . . . O să-mi spuneţi că domnul de Claudieuse îi era antipatic! . . . La naiba! Dacă toţi cei care nu-l înghit pe doctorul Seignebos s-ar apuca să tragă în el aş fi mai ciuruit decît o strecurătoare! . . . Dintre dumneavoastră toţi, maestrul Folgat aici de faţă a fost singurul care n-a avut orbul găinilor . . .

Cu modestie, tînărul avocat încercă să protesteze:

— Domnule . . .

Dar celălalt îi tăie vorba:

— Da, domnule, continuă el, aţi văzut limpede şi dovada este că imediat aţi început să căutaţi sufletul, inspiraţia, cauza, gîndul, mobilul, pe scurt, femeia acestui mister. Dovada este că i-aţi întrebat pe toţi, pe Antoine, pe domnul de Chandoré, pe domnul Séneschal, pe mine însumi, dacă nu cumva Jacques de Boiscoran are sau a avut vreo pasiune pe aici, prin acest ţinut. Toţi v-au spus că nu, pentru că toţi erau la o mare distanţă de adevăr. Eu am fost singurul care, fără să vă răspund ceva precis, v-am lăsat să înţelegeţi că împărtăşesc acelaşi gînd cu dumneavoastră şi am făcut-o în prezenţa domnului de Chandoré.

— Este foarte adevărat! afirmară în acelaşi timp domnii de Chandoré şi maestrul Folgat.

Doctorul continuă să gesticuleze, să-şi scoată şi să-şi pună la loc ochelarii.

— Şi asta pentru că am învăţat să nu cred în aparenţe, pentru că din primele clipe am avut unele bănuieli. Studiind atitudinea doamnei de Claudieuse în noaptea incendiului mi s-a părut c-o văd încurcată, echivocă, nefirească, suspectă . . . M-am mirat de uşurinţa cu care a acceptat fanteziile domnului Galpin şi de seninătatea cu care a asistat la interogatoriul lui Cocoleu . . . Pentru că, la urma urmelor, ea este aceea care l-a făcut pe acest idiot să vorbească. Îndărătul acestor ochelari, domnilor, se ascund nişte ochi foarte buni. Ei bine, jur pe tot ce am mai scump pe lume, jur pe credinţa mea de republican că în momentul în care Cocoleu a rostit numele

domnului de Boiscoran contesa de Claudieuse nu a părut defel surprinsă...

Niciodată în viața lor, în nici o împrejurare, indiferent de subiect, primarul din Sauveterre și doctorul Seignebos nu izbutiseră să se pună de acord.

Iar problema care se afla în dezbatere nu era de natură să-i pună nici acum de comun acord.

— Eram prezent la interogatoriul lui Cocoleu, declară domnul Séneschal, iar eu am putut constata, dimpotrivă, stupoarea contesei.

Doctorul ridică din umeri.

— Desigur, spuse el, a spus: A!... dar asta nu-i nici o dovadă. Aș putea și eu foarte bine să fac așa: A!... dacă mi-ar spune cineva că domnul primar n-are dreptate, și cu toate acestea n-aș fi mirat.

— Doctore!... făcu domnul de Chandoré pe un ton împăciuitor, doctore...

Dar, domnul Seignebos se și întorsese către maestrul Magloire pe care dorea nespus demult să-l convingă.

— Da, fața contesei de Claudieuse exprima stupoare, însă ochii ei trădau furia cea mai atroce, ura și bucuria răzbunării... Și asta nu-i încă totul!... Să-mi spună domnul primar, dacă e atît de bun, unde era doamna de Claudieuse atunci cînd soțul ei a fost trezit de incendiu... era cumva la el?... Nu. Ea o veghea pe cea mai tînără dintre fiice... Bolnavă de pojar... Hm! Ce părere aveți despre acest pojar care cere o veghe de noapte?... Și cînd cele două focuri de armă au fost trase, unde se găsea contesa? Tot lîngă fiica sa și de cealaltă parte a casei, mai precis de partea opusă celei în care a izbucnit incendiul.

Primarul din Sauveterre nu era nici el mai puțin încăpățînat decît doctorul.

— Aș vrea să-ți atrag atenția, doctore, obiectă el, că domnul de Claudieuse a declarat el însuși că atunci cînd a fugit spre foc, a găsit ușa casei încuiată pe dinăuntru, așa cum o închisese cu mîna lui cu numai cîteva ore mai înainte.

Luîndu-și un aer cît se poate de ironic, doctorul Seignebos se înclină.

— Castelul de la Valpinson nu are decît o singură ușă? întrebă el.

— Din cîte știu eu, declară domnul de Chandoré, are cel puțin trei.

— Și trebuie să mai spun, adăugă maestrul Magloire, că după afirmațiile domnului de Boiscoran, contesa de Claudieuse, pentru a-l întîlni în seara aceea, ar fi ieșit pe ușa spălătoriei . . .

— Ce spuneam eu! sări doctorul Seignebos, ștergîndu-și ochelarii, mai, mai să-i spargă. Și copiii?! Domnul primar socoate firesc, nu-i așa, ca doamna de Claudieuse, această mamă incomparabilă, după părerea dînsului, să-și uite copiii în mijlocul incendiului?

— Dar cum! . . . această nefericită femeie este atrasă afară de zgomotul a două împușcături, își vede casa în flăcări, se împiedică de trupul neînsuflețit al soțului ei și dumneata îi reproșezi că nu și-a păstrat întreaga capacitate de a raționa! . . .

— Este o apreciere, dar nu-mi aparține. Înclin să cred, mai degrabă, că întîrziind afară, contesa n-a mai reușit să intre în casă din cauza flăcărilor . . . Cred, de asemenea, că Cocoleu a ajuns acolo tocmai la țanc și că e într-adevăr o fericire că providența i-a luminat mintea sa lipsită de judecată cu această idee sublimă, de a salva copiii cu prețul vieții sale! . . .

De data aceasta domnul Séneschal nu replică nimic.

— Întărite de toate aceste circumstanțe, reluă doctorul, bănuielile mele au ajuns de o asemenea natură încît am decis să le verific, dacă era cu putință. Chiar de a doua zi am interogat-o pe doamna de Claudieuse și nu fără perfidie, trebuie s-o recunosc. Răspunsurile și calmul ei fură departe de a-mi schimba impresia. Cînd, privind-o drept în ochi, am întrebat-o ce părere are despre starea mintală a lui Cocoleu, ea fu pe punctul de a leșina și, cu o voce de-abia auzită, îmi mărturisi că ar fi surprins la el cîteva sclipiri de inteligență. Cînd am vrut să știu dacă Cocoleu îi este devotat, ea mi-a declarat cu o tulburare nespus de mare că devotamentul lui este acela al unui animal recunoscător pentru îngrijirile care i se dau. Ce părere aveți despre toate acestea domnilor? . . . Eu credeam că Cocoleu era nodul afacerii, că

el știe adevărul și că-l voi salva pe Jacques dacă aș putea să demonstrez că imbecilitatea lui Cocoleu este în bună parte simulată și că mutismul lui este un vicleșug datorat spaimei... Și le-aș fi demonstrat-o dacă mi s-ar fi pus la dispoziție alți experți decît acest dobitoc din capitala ținutului și acest farsor din Paris...

Se opri pentru cîteva secunde, fără să lase nimănui timp să replice.

— Și acum, reluă el, să ne întoarcem de unde am pornit și să conchidem. De ce, după părerea dumneavoastră, este imposibil și de necrezut ca doamna de Claudieuse să-si fi trădat îndatoririle? Pentru că se bucură de un răsunător renume de virtute și de cumințenie? Da, se pare că reputația onoarei lui Jacques de Boiscoran era indiscutabilă. După dumneavoastră este absurd s-o bănuiești pe doamna de Claudieuse c-ar fi avut un amant. Dar vi se pare normal ca Jacques să fi devenit un ticălos abject de azi pe mîine!

— O! Dar nu este același lucru, făcu domnul Sénéschal.

— Este adevărat! strigă doctorul, și de data aceasta aveți dreptate domnule primar. Comisă de domnul de Boiscoran, crima de la Valpinson ar fi una dintre acele crime absurde care revoltă bunul simț... Comisă de către contesă, nu este decît deznodămîntul fatal al unei situații create de către domnul de Claudieuse în ziua în care s-a căsătorit cu o femeie cu treizeci de ani mai tînără decît el.

Nu trebuia să te încrezi prea mult în furiile doctorului Seignebos. În momentele în care părea că și-a ieșit din fire el nu spunea niciodată decît exact ceea ce voia să spună, posedînd acea însușire admirabilă de a arunca foc și flăcări și de a rămîne pe dinăuntru ca un sloi de gheață.

Dar de data aceasta el își dezvăluia toate gîndurile

Spusese atîtea și înfățișase situația sub un aspect destul de nou pentru a da de gîndit ascultătorilor săi.

— M-ați fi convins, doctore, îi spuse maestrul Folgat, dacă n-aș fi fost dinainte convins.

— E cert, făcu domnul de Chandoré, că după ce l-ai ascultat pe doctor lucrul nu mai pare imposibil.

— Totul este cu putință! . . . murmură filozofic domnul Séneschal.

Doar celebrul avocat din Sauveterre era de neclintit.

— Ei bine! eu. unul, rosti el, admit mai degrabă o oră de amețeală decît ani de o monstruoasă ipocrizie. Jacques poate să fi comis crima și să nu fie decît un nebun. Dacă doamna de Claudieuse ar fi vinovată, ți-ar veni să-ți iei lumea în cap și să nu mai crezi în nimic. Am văzut-o, domnilor, împreună cu soțul și cu copiii ei . . . Nu se pot preface privirile de o delicată tandrețe cu care-i învăluia . . .

— El n-o să renunțe! . . . întrerupse doctorul Seignebos.

Și-l bătu pe umăr pe prietenul său, căci maestrul Magloire îi era de mai mulți ani prieten și se tutuiau.

— A! . . . te recunosc bine, continuă el, avocat unic, care, judecîndu-i pe ceilalți după tine refuzi să crezi în existența răului . . . O! Nu protesta, pentru că noi te iubim și te admirăm mai ales pentru asta și sîntem mîndri să te știm în rîndurile republicanilor . . . Dar trebuie să mărturisești sincer, că nu ești omul potrivit pentru a descurca o asemenea intrigă . . . La douăzeci și opt de ani te-ai căsătorit cu o tînără pe care o adorai, ai avut nenorocul s-o pierzi și, de atunci, întru totul fidel amintirii ei, ai trăit atît de departe de pasiuni, încît nici nu mai știi dacă ele există . . . Ești un om fericit! . . . a cărui inimă are douăzeci de ani și care, cu părul alb, crede încă în zîmbetul și în privirea femeilor.

Era mult adevăr în toate astea, dar există adevăruri pe care nu-ți place să le auzi întotdeauna rostite.

— Naivitatea mea nu are nici o legătură cu afacerea asta, spuse maestrul Magloire. Pretind și susțin că este imposibil ca după ce ai fost vreme de cinci ani amantul unei femei să nu poți s-o dovedești . . .

— Ei bine! . . . te înșeli maestre, făcu medicul.

— Cînd femeile încep să fie prudente și vor să se ascundă, spuse domnul de Chandoré, nu o fac niciodată pe jumătate.

— Este evident, dealtfel, adăugă maestrul Folgat, că niciodată doamna de Claudieuse n-ar fi fost împinsă la o crimă atît de îndrăzneață, dacă n-ar fi fost sigură că,

odată scrisorile arse, nici o dovadă nu ar rămîne împotriva ei . . .

— Iată adevărul! strigă domnul Seignebos.

Maestrul Magloire nu-şi ascundea nerăbdarea.

— Din nefericire, domnilor, reluă el pe un ton sec, nu de dumneavoastră depinde achitarea sau condamnarea domnului de Boiscoran. Nu sînt aici nici pentru a vă convinge şi nici pentru a fi convins. Am venit pentru a discuta cu prietenii domnului de Boiscoran drumul ce trebuie urmat şi pentru a pune bazele apărării.

Se sprijini de cămin. Toţi luară loc în faţa lui.

— Deocamdată, începu el, vreau să admit declaraţiile domnului de Boiscoran. Este nevinovat. A fost amantul doamnei de Claudieuse, dar nu are probe. Acestea admise, ce hotărîm? Trebuie să-l sfătuiesc să-l cheme pe judecătorul de instrucţie şi să-i povestească totul?

La început nimeni nu răspunse.

Şi numai după o lungă tăcere, doctorul Seignebos spuse:

— Ar fi destul de grav . . .

— Foarte grav, într-adevăr, insistă celebrul avocat din Sauveterre. Judecînd după impresiile noastre este uşor să ne imaginăm care va fi impresia domnului Galpin-Daveline. Înainte de orice el va cere dovezi, declaraţia unui martor, un indiciu oarecare . . . Şi de îndată ce Jacques îi va spune că nu poate decît să-şi dea cuvîntul de onoare, domnul Daveline îi va spune că minte. . .

— Se va decide, poate, la un supliment de anchetă, spuse domnul Séneschal. O va convoca, probabil, pe doamna de Claudieuse . . .

Maestrul Magloire încuviinţă printr-un gest.

— O va convoca, desigur, declară el. Ei şi? . . . Va mărturisi? Nu ar fi decît o nebunie să credem una ca asta. Dacă este vinovată este o femeie prea energică pentru a lăsa să i se smulgă adevărul. Ea va nega, deci totul, superb, magnific şi într-un asemenea mod încît nu va mai rămîne nici umbră de îndoială.

— E mai mult ca sigur, mormăi doctorul, bietul Galpin nu-i poate ţine piept.

— Ce ar rezulta, deci, din acest demers? continuă maestrul Magloire. Cauza domnului de Boiscoran ar de-

veni de o mie de ori mai grea, căci crimei i s-ar adăuga mîrșăvia celei mai odioase, celei mai lașe calomnii...

Maestrul Folgat era atent în mai mare măsură decît ceilalți.

— Neavînd probe, zise el, părerea mea este că domnul de Boiscoran nu trebuie să ceară un supliment de anchetă.

Avocatul din Sauveterre se înclină.

— Sînt foarte bucuros, făcu el, că această părere vine din partea onorabilului meu confrate. Deci, nu trebuie să ne mai gîndim să evităm procesul domnului de Boiscoran... Va ajunge în fața curții cu juri.

Cu o mișcare disperată domnul de Chandoré ridică brațele spre cer.

— Dar Denise va muri de durere și de rușine!... exclamă el.

Maestrul Magloire continuă:

— Iată-ne, deci la curtea cu juri, la Sauveterre, în fața unor magistrați competenți, în fața unor juraţi din regiune. incapabili de șmecherii, sînt sigur, dar în mod fatal accesibili opiniei care, demult, l-a și condamnat pe domnul de Boiscoran... Ședința este deschisă, președintele îl interoghează pe acuzat... Va spune el ceea ce mi-a spus mie, că fiind amantul doamnei de Claudieuse s-a dus la Valpinson pentru a-i duce scrisorile și pentru a le lua pe ale lui și că toate au fost arse?... Fie, o va spune... Și, imediat se va auzi un murmur de indignare, un val de blesteme și de dispreț... Nu contează!... Înarmat cu puterile sale discreționare, președintele suspendă ședința și cere să fie convocată contesa de Claudieuse. Pentru că o presupunem vinovată, credem în teribila ei energie, nu-i așa?... Ea a prevăzut ce se va întîmpla și și-a repetat rolul... Citată, vine, palidă, îmbrăcată în negru și un murmur de respectuoasă simpatie îi salută apariția... Îi vedeți atitudinea, nu-i așa?... Președintele îi explică despre ce este vorba și ea nu înțelege, ea nu poate înțelege o calomnie atît de îngrozitoare... Dar și după ce o înțelege!... Vedeți, domnilor, superba privire cu ajutorul căreia îl strivește pe Jacques și vedeți de la ce înălțime vorbește: „Nereușind să-l asasineze pe soț, omul acesta încearcă să-i dezonoreze soția...

Vă încredințez onoarea mea de mamă și de soție, domnilor, nu voi răspunde infamiilor acestui abject calomniator . . .“

— Asta ar însemna ocna! strigă domnul de Chandoré, ar însemna eșafodul!

— Ar însemna maximum, în orice caz, răspunse avocatul din Sauveterre. Dar dezbaterile ar continua, procurorul ar pronunța un rechizitoriu înfricoșător și, în sfîrșit, ar veni rîndul apărătorului să ia cuvîntul . . . Domnilor, v-a iritat încăpățînarea mea . . . Nu cred, o mărturisesc, în destăinuirile domnului de Boiscoran . . . dar tînărul meu confrate, el, crede . . . Ei bine! să-mi răspundă sincer: ar îndrăzni să pledeze cum vrea acuzatul și să încerce să demonstreze că doamna de Claudieuse era amanta lui Jacques?

Maestrul Folgat încruntă din sprîncene.

— Nu știu, murmură el.

— Ei, bine! eu știu că nu ai îndrăzni, strigă maestrul Magloire, și ai avea dreptate, căci asta ar însemna să-ți pierzi reputația, fără nici o șansă de a-l salva pe Jacques . . . Da, fără nici o șansă. Pentru că, în sfîrșit, să presupunem un rezultat nesperat, să presupunem că reușești să demonstrezi adevărul spuselor lui Jacques, că a fost amantul contesei . . . Ce s-ar întîmpla? . . . Va fi arestată doamna de Claudieuse . . . va fi eliberat domnul de Boiscoran pentru asta? Desigur că nu. Va fi reținut și i se va spune: „Da, această femeie a încercat să-și omoare soțul, dar ea a fost amanta dumneavoastră, îi sînteți, deci, complice . . .“ Domnilor, asta e situația!

Degajînd problema de orice fel de comentarii inutile, de aprecieri fără rost și de orice frazeologie sentimentală, maestrul Magloire o punea, în sfîrșit, așa cum trebuia să fie pusă pentru a fi soluționată și în toată înspăimîntătoarea ei simplitate.

Dezorientat, bunicul de Chandoré se ridică și, cu o voce răgușită, spuse:

— Deci, totul s-a sfîrșit! Nevinovat sau vinovat, Jacques de Boiscoran trebuie să fie condamnat.

Maestrul Magloire nu răspunse.

— Și asta este, mai spuse bătrînul, ceea ce dumneavoastră numiți justiție!

— Din nefericire! . . . făcu domnul Séneschal, ar fi o copilărie s-o negăm, curtea cu juri este o loterie.

Domnul de Chandoré îl întrerupse cu un gest teribil, de furie.

— Cu alte cuvinte, reluă el, onoarea și viața lui Jacques depind la această oră de un capriciu al sorții, de o întîmplare, de cum va fi vremea în ziua ședinței sau de buna dispoziție a unui jurat! . . . Și dacă n-ar fi vorba decît de Jacques ar mai merge, dar viața copilei mele, domnilor, viața Denisei este în pericol . . . A-l lovi pe Jacques, înseamnă s-o lovești pe ea! . . .

Maestrul Folgat își ascundea cu greu o lacrimă; domnul Séneschal și doctorul Seignebos se simțeau și ei înfiorați, atît de înduioșătoare era durerea acestui bătrîn.

El luă mîinile avocatului din Sauveterre și, strîngîndu-le cu deosebită putere îi spuse:

— Dar o să-l salvezi, nu-i așa, Magloire, nevinovat sau vinovat, ce contează din moment ce Denise îl iubește! Ai salvat atîția alții . . . este binecunoscut că judecătorii nu pot rezista autorității cuvintelor dumitale. Vei găsi accente irezistibile pentru a salva un nefericit care a fost prietenul dumitale . . .

Dacă celebrul avocat ar fi fost el însuși vinovat, nu s-ar fi simțit mai abătut.

— Ce-ai de zis, prietene Magloire? întrebă doctorul Seignebos, nu ești tu omul a cărui admirabilă elocvență reprezintă onoarea regiunii noastre? . . . Sus fruntea, ce dracu! Niciodată nu ți-a fost încredințată o cauză mai nobilă.

Dar avocatul clătina din cap.

— Nu cred în această cauză, murmură el, și nu știu să pledez decît atunci cînd conștiința este aceea care-mi furnizează argumentele. . . — A spus-o adineaori Seignebos, nu sînt omul potrivit pentru o asemenea cauză. Toată experiența mea nu ar sluji la nimic. Ar fi mult mai bine ca afacerea să fie încredințată tînărului meu confrate . . .

Pentru prima oară în viață, maestrul Folgat se afla în fața unui proces care îngăduie unui om să-și arate întreaga valoare și care-i deschide porțile viitorului.

Pentru prima oară întîlnea o cauză în care toate elementele se combină pentru a stîrni interes: măreția crimei,

situația victimei, caracterul acuzatului, misterul, diversitatea de păreri, dificultățile apărării, incertitudinea rezultatului... una dintre acele cauze pentru care un avocat se pasionează, pe care o îmbrățișează cu toată energia lui, în care se aruncă, unde împărtășește temerile și nădejdile clientului său.

Ar fi dat cu dragă inimă onorariul pe cinci ani ca să fie însărcinat cu această afacere.

Dar, înainte de orice, era un om cinstit.

— Vă gîndiți, deci să-l abandonați pe domnul de Boiscoran, maestre Magloire?

— L-ați sluji mai bine decît mine, răspunse celebrul avocat.

— Poate că acesta era și gîndul intim al maestrului Folgat!

— Nu v-ați gîndit la efectul pe care-l va produce acest lucru, scumpe maestre, zise el.

— O!

— Ce va crede publicul dacă s-ar afla dintr-o dată că dați înapoi? Trebuie, se va spune, că afacerea domnului de Boiscoran este tare încurcată, din moment ce maestrul Magloire renunță să mai pledeze. Și va fi o probă în plus, adăugată celorlalte, care-l copleșesc pe acest nefericit.

Doctorul nu lăsă prietenului său timpul să replice.

— Îi este interzis lui Magloire să se retragă, declară el, dar are dreptul de a-și alege un confrate drept ajutor. Trebuie să rămînă avocatul și sfătuitorul lui Jacques de Boiscoran, dar maestrul Folgat poate să-i dea concursul inteligenței sale, ajutorul tinereții și al activității sale, și chiar poate să-l ajute pledînd.

O roșeață trecătoare coloră obrajii tînărului avocat.

— Sînt cu totul la ordinele maestrului Magloire, spuse el.

Celebrul avocat din Sauveterre se gîndea. După cîteva clipe, se întoarse către tînărul său confrate:

— Ai vreo idee, îl întrebă el, vreun plan? Ce-ai face?

Spre uimirea tuturora, se ivi, într-un anume sens, un nou Folgat.

Păru să fi crescut, chipul i se ilumină, ochii îi străluciră, avea o voce plină, una din acele voci al căror timbru metalic vibrează în pieptul ascultătorilor.

— Înainte de orice, începu el, l-aș vedea pe domnul de Boiscoran. El singur va fi acela care-mi va dicta ultimele hotărîri. Dar planul meu este deja schițat. Eu am încredere, domnilor, v-am mai spus-o. Bărbatul iubit de domnișoara Denise nu poate fi un scelerat . . . Deci, ce voi încerca? Să dovedesc adevărul spuselor domnului de Boiscoran. Este posibil? Sper că da. Domnul de Boiscoran afirmă că nu există nici martori nici probe în ceea ce privește relațiile sale cu doamna de Claudieuse. Sînt convins că se înșeală. El spune că ea ar fi fost de o prudență și de o abilitate extraordinară. Nu contează. Neîncrederea trezește neîncredere și cu cît iei mai multe precauții cu atît ești mai bine observat. Vrei să te ascunzi și ești descoperit. Nu vezi pe nimeni și ești văzut.

Ca avocat al apărării, voi începe chiar de mîine un contrainterogatoriu. Banii nu ne lipsesc, marchizul de Boiscoran are relații înalte, vom fi bine ajutați. Voi trimite, înainte de douăzeci și patru de ore niște oameni experimentați. Cunosc strada Vignes, este complet pustie dar, așa cum se întîmplă peste tot, se mai găsesc cîteva priviri. De ce aceste priviri nu ar fi remarcat-o pe misterioasa vizitatoare a domnului de Boiscoran? Iată ceea ce agenții mei se vor duce să întrebe din poartă în poartă. Și pentru această treabă, inutil să le dăm vreun nume. Nu pe doamna de Claudieuse vor avea sarcina s-o caute, ci o necunoscută îmbrăcată așa și așa. Și dacă vor găsi pe cineva care s-o fi văzut și capabil s-o recunoască, acest cineva va fi primul nostru martor. Mă voi informa în același timp despre prietenul domnului Boiscoran, despre acel englez al cărui nume îl purta, și voi intra în legătură cu poliția din Londra. Dacă englezul a murit, o voi afla. Și ar fi o nenorocire. Dacă nu este decît la celălalt capăt al lumii, cablul transatlantic îmi va îngădui să-l interoghez și să primesc răspunsurile lui în mai puțin de o săptămînă.

Voi trimite detectivi, abili, pe urmele acestei servitoare englezoaice, care îngrijea casa de pe strada Vignes. Domnul de Boiscoran declară că niciodată ea n-a zărit-o măcar pe doamna de Claudieuse. Eroare. Este imposibil ca o servitoare să nu fi avut dorința și să nu fi găsit

mijlocul de a privi chipul unei femei care vine în casa stăpînului său. Odată găsită, ea va vorbi.

Și asta nu este totul: veneau străini în această casă de pe strada Vignes. Îi voi interoga unul cîte unul. Îi voi pune întrebări grădinarului și voi chestiona ajutoarele sale, le voi pune întrebări tuturora: sacagiului, tapițerului, furnizorilor . . . Cine ne poate spune dacă vreunul dintre ei nu este în posesia acestui adevăr pe care-l căutăm acum?

În sfîrșit, cînd o femeie a petrecut atîtea zile într-o casă, este cu neputință să nu fi lăsat urme ale trecerii sale. De atunci, o să-mi obiectați, a survenit războiul . . . Nu contează! Voi interoga rămășițele, voi scormoni ruinele, voi examina fiecare pom din grădină, voi căuta pe geamuri, care au rămas întregi, un nume zgîriat cu vîrful unui diamant, voi sili oglinzile rămase întregi să-mi redea imaginea aceleia pe care au reflectat-o atît de des.

— A! . . . iată ceva bine spus! strigă doctorul Seignebos entuziasmat.

Ceilalți tremurau de emoție.

Înțelegeau că lupta avea, în sfîrșit, să înceapă.

Dar, surd la impresiile auditorilor săi, maestrul Folgat continuă:

— Aici, la Sauveterre, sarcina va fi mai grea, dar, în caz de succes, rezultatele vor fi hotărîtoare. Aici voi aduce pe unul dintre acei polițiști cu fler subtil, care au știut să facă o artă din meseria lor, un Lecoq sau un Tabaret, a cărui vanitate o voi zgîndări. Acestuia trebuie să i se spună totul, și să i se dea chiar nume.

Dar nu are nici o importanță.

Dorința sa de a reuși, recompensa, în sfîrșit . . . obișnuința profesională ne vor garanta tăcerea lui. Va veni în taină, deghizat așa cum va crede el că e mai bine pentru succesul investigațiilor sale și va reîncepe în beneficiul apărării ancheta făcută de domnul Galpin-Daveline în favoarea acuzării. Va decoperi el ceva? Avem dreptul s-o sperăm.

Cunosc polițiști, care, cu indicii mult mai puțin pozitive, au știut să ajungă pînă la niște adevăruri mult mai de necrezut. Literalmente, bunicul de Chandoré, admira-

bilul domn Séneschal, doctorul Seignebos și maestrul Magloire el însuși, sorbeau cuvintele tînărului avocat.

— Asta e tot, domnilor? continuă el. Nu. Ajutat de către marea sa experiență, domnul doctor Seignebos a presimțit din prima zi, care va fi personajul principal al acestei tenebroase intrigi.

— Cocoleu!

— Da, doctore, Cocoleu. Actor, confident sau martor, Cocoleu deține cu certitudine cheia enigmei. Această cheie trebuie să încercăm să i-o smulgem cu orice preț. De curînd, o expertiză medico-legală i-a dat un certificat de idioțenie. Nu contează. Vom protesta. Nu avem de ce să mai păstrăm menajamentele de altă dată. Vom pretinde că imbecilitatea acestui mizerabil este într-adins exagerată. Vom susține că mutismul lui îndărătnic este o înșelătorie murdară. Ce? A fost destul de inteligent pentru a depune mărturie contra noastră și nu i-a mai rămas minte ca să explice sau ca să-și repete mărturia? Este inadmisibil. Vom susține că acum tace așa cum a vorbit în seara incendiului: din ordin. Dacă tăcerea lui servește mai puțin acuzarea, ea va găsi un mijloc de a-l face să vorbească. Cerem ca acest mijloc să fie căutat. Vom cere să fie chemată persoana care a știut o dată să-i dezlege limba și să i se ordone să reînceapă experiența. Vrem o nouă expertiză și nu se decide asupra stării mintale a unui individ căruia îi place s-o facă pe tîmpitul nici în fugă și nici în patruzeci și opt de ore. Și vrem, mai ales, ca noii experți să ne prezinte nouă, celor care sîntem acuzați pe nedrept de către Cocoleu, garanții din care să reiasă că omul știe ce spune și că este independent.

Doctorul Seignebos trepida de bucurie. Își regăsea ideile sub o formă energică și precisă.

— Da, strigă el, iată drumul ce trebuie urmat. Să mi se dea mînă liberă și înainte de cincisprezece zile Cocoleu va fi demascat.

Mai puțin expansiv, mai puțin zgomotos, celebrul avocat din Sauveterre strîngea mîna maestrului Folgat.

— Vezi, îi spunea el, dumitale trebuie să ți se încredințeze afacerea Jacques de Boiscoran.

Tînărul avocat nu încercă să protesteze.

Cînd luase cuvîntul, știa ce avea de făcut.

— Tot ceea ce este omenește posibil, spuse el, se va face. Odată ce am acceptat însărcinarea mă voi devota cu trup și suflet. Dar țin să fie bine înțeles, în public, să fie precizat că maestrul Magloire nu se retrage, că eu nu sînt decît ajutorul lui.

— S-a făcut, zise bătrînul avocat.

— Atunci cînd îl vom vedea pe domnul de Boiscoran?

— Mîine dimineață.

— Pentru că îmi este imposibil să întreprind ceva fără să-l fi consultat.

— Da, dar dumneavoastră nu puteți ajunge la el decît cu o autorizație din partea domnului Galpin-Daveline și nu cred că o vom putea obține astăzi.

— Neplăcut . . .

— Nu, pentru că știm ce avem de făcut toată ziua de azi. Trebuie să examinăm piesele de procedură pe care ni le-a pus la dispoziție judecătorul de instrucție.

Doctorul Seignebos fierbea de nerăbdare.

— O! . . . cîtă vorbărie! întrerupse el. La treabă avocaților, la treabă! Haideți, plecăm?

Ieșiră. Cu un gest, domnul de Chandoré îl opri în prag.

— Pînă acum, domnilor, zise el, nu ne-am gîndit decît la Jacques. Dar Denise? . . .

Ceilalți îl priveau cu un aer surprins.

— Ce-am să-i răspund, continuă el, cînd mă va întreba despre rezultatul întrevederii dintre Jacques și maestrul Magloire și de ce nu am vrut să vorbim în prezența ei?

Doctorul Seignebos o declarase, el nu era partizanul menajamentelor.

— Îi veți spune adevărul, grăi el.

— Cum? Să-i spun că Jacques a fost amantul doamnei de Claudieuse?

— Mai devreme sau mai tîrziu tot o va afla. Domnișoara de Chandoré este o fată energică.

— Da, dar domnișoara Denise este cea mai nevinovată dintre tinerele fete, îl întrerupse cu aprindere maestrul Folgat și ea îl iubește pe domnul de Boiscoran. De ce tulburăm puritatea gîndurilor sale, de ce să-i tulburăm

liniștea? Nu-i destul de nenorocită? Domnul de Boiscoran nu mai este la secret, își va vedea logodnica și el va fi acela care va hotărî dacă trebuie sau nu să-i spună adevărul. Este singurul în drept s-o facă. Totuși, eu nu l-aș sfătui. După cum o cunosc pe domnișoara de Chandoré îi va fi imposibil să tacă dacă întîmplarea o va aduce în prezența doamnei de Claudieuse.

— Domnul de Chandoré nu trebuie să spună nimic, decise maestrul Magloire. Și așa este prea mult c-o să-i mărturisim totul doamnei de Boiscoran. Pentru că, nu uitați, domnilor, cea mai mică indiscreție ar face să eșueze în mod sigur proiectul și așa îndoielnic al maestrului Folgat . . .

Toți ieșiră. Domnul de Chandoré se văzu singur.

— Da, au dreptate, murmură el, dar ce să-i spun?

Căuta în cap vreo explicație plauzibilă cînd o cameristă veni să-l anunțe că domnișoara Denise vrea să-l vadă.

— Te urmez! răspunse el.

Într-adevăr, el o urmă cu un pas apăsat, încercînd să șteargă de pe chipul său urmele marilor emoții prin care tocmai trecuse.

Mătușile Lavarande le conduseseră pe Denise și pe doamna de Boiscoran în salonul de la primul etaj.

Acolo se ducea domnul de Chandoré să le întîlnească și acolo le găsi. Doamna de Boiscoran era prăbușită pe un fotoliu, palidă și cu totul lipsită de energie, iar domnișoara Denise, dimpotrivă, mergînd de ici-colo, cu un pas nervos, cu obrajii îmbujorați, cu ochii scăpărînd.

— Ei bine! . . . nu mai este nici o speranță, nu-i așa?

— Dimpotrivă, sînt mai multe speranțe decît au fost vreodată, răspunse bătrînul.

— Atunci de ce a cerut maestrul Magloire să ieșim?

— Pentru că, spuse el, Magloire avea să ne anunțe o veste supărătoare. Este imposibil să sperăm că se poate da o ordonanță de încetare a urmăririi. Jacques va fi judecat.

Dintr-o dată doamna de Boiscoran se ridică.

— Jacques în fața curții cu juri! strigă ea, fiul meu! Un Boiscoran! . . .

Și căzu fulgerată.

Nici un muşchi nu tresări pe chipul domnişoarei Denise.

— Mă aşteptam la mai rău, făcu ea cu un accent straniu. Se poate evita curtea cu juri . . .

Ieşi trîntind uşa cu o asemenea violenţă, încît mătuşile Lavarande plecară după ea.

Din acest moment, domnul de Chandoré nu se mai simţea obligat să tacă.

Nemilos, începu să spună povestea lui Jacques şi a contesei de Claudieuse. Doborîtă, zdrobită, doamna de Boiscoran nu avea nici măcar forţa de a-i cere iertare.

Şi, după ce bătrînul termină, cu expresia celei mai îngrozitoare spaime:

— Adulterul! . . . murmură ea. O, dumnezeule! . . . Iată deci pedeapsa.

XV

Cu o seară înainte, la masă, temnicerul din Sauveterre îi spusese soţiei sale:

— Îmi ajunge, m-am săturat pînă peste cap de viaţa de aici. Vreau să plec.

— Nu eşti decît un prost, îi răspunse soţia. Atîta timp cît domnul de Boiscoran va fi deţinut, nu vom avea decît de profitat. Habar nu ai cît sînt de bogaţi aceşti Chandoré. Trebuie să rămînem . . .

Blangin, aşezat la umbră, în faţa închisorii, pradă celor mai sumbre presimţiri, îşi fuma pipa cînd maestrul Magloire şi maestrul Folgat veniră la închisoare înarmaţi cu un permis de liberă trecere din partea domnului Galpin-Daveline.

De cum intrară, el se ridică. Gîndindu-se că domnişoara Denise îi pusese la curent, se temea de ei. De aceea îşi ridică politicos boneta de lînă şi-şi scoase pipa din gură.

— A! Domnii vin pentru domnul de Boiscoran, făcu el cu un surîs slugarnic. Îi voi conduce. Numai să-mi iau cheile celulei.

Maestrul Magloire îl reţinu.

— Înainte de orice, întrebă el, cum o duce domnul de Boiscoran?

— Așa și așa, răspunse temnicerul.

— Ce are?

— Eh! Ce au toți acuzații cînd văd că afacerea lor ia o întorsătură urîtă.

Apărătorii schimbară o privire tristă.

Era clar că Blangin credea în vinovăția lui Jacques și asta era de prost augur.

Oamenii care păzesc închisorile au de obicei un fler excelent și deseori avocații îi consultă, aproape la fel cum un autor cere avizul oamenilor din teatrul în care își reprezintă piesa.

— Ți-a spus ceva? întrebă maestrul Folgat.

— Mie, personal, aproape nimic, răspunse temnicerul. Dar există o experiență, nu-i așa, continuă el, cînd un acuzat își primește avocatul, urc întotdeauna la el să-i fac o vizită și să-i ofer ceva, asta numai așa, ca să-i redau curajul... De aceea ieri, după ce maestrul Magloire a plecat, am urcat treptele patru cîte patru...

— Și l-ai găsit pe domnul de Boiscoran bolnav?

— L-am găsit într-o stare de ți se făcea milă, domnilor. Era întins pe pat, cu fața în jos, cu capul vîrît în pernă, nemișcat ca un buștean. Eram în celula sa de un minut și încă nu-și dăduse seama. Îmi scuturam cheile, tropăiam, tușeam, nimic. Mă cuprinde neliniștea, mă apropiu și-l bat pe umăr: „— Hei! Domnule!“ Cristoase!... A sărit în sus și, așezîndu-se: „— Ce vrei?“ a zis el... Bineînțeles încerc să-l consolez, să-i explic că trebuie să se calmeze, că este în adevăr neplăcut să treci prin fața curții cu juri, dar că nu se moare din asta și se poate chiar ieși curat ca neaua dacă ai un avocat bun. Același efect l-ar fi avut asupra lui dacă i-aș fi cîntat vreun cîntec. Cu cît îi vorbeam mai mult, cu atît ochii îi scăpărau și, fără să mă lase măcar să termin, începu să strige: „— Ieși, ieși!...“

Se întrerupse și se întoarse să tragă un fum din pipă. Era stinsă. O vîrî în buzunarul vestei și continuă:

— Aș fi putut să-i răspund că am dreptul să intru în celule cînd vreau și să stau cît vreau. Dar deținuții sînt ca niște copii, nu trebuie să-i contrazici. Am ieșit, deci, numai că am avut grijă să deschid ferestruica și am rămas de pază. A! Domnilor, de douăzeci de ani de cînd lucrez

în închisori, am văzut multe necazuri... dar niciodată nu am văzut unul atît de cumplit ca al acestui tînăr. De cum i-am întors spatele, începu să umble necontenit prin celulă. Era mai alb decît cămașa de pe el și-i curgeau de-a lungul obrajilor lacrimi atît de mari încît le puteam vedea.

Fiecare dintre aceste detalii trezeau o remușcare în inima maestrului Magloire.

Părerea sa dinainte cu o zi nu se schimbase prea mult, dar avusese timp să se gîndească și-și reproșa amarnic asprimea.

— Mă uitam la el de cel puțin un ceas, continuă temnicerul, cînd iată că deodată, domnul de Boiscoran sare la ușă și începe s-o clatine și să bată în ea cu piciorul și să strige din toate puterile. Îl las să aștepte puțin, ca să nu mă știe atît de aproape și, în sfîrșit, deschid prefăcîndu-mă că am urcat scările în fugă. De cum am apărut: „— Am dreptul, nu-i așa, să primesc vizite?“ — îmi spuse el — „— Da, domnule, la vorbitor...“ — „— Și nu a venit nimeni să ceară să vorbească cu mine?“ — „— Nimeni!“ — „— Ești sigur?“ — „— Foarte sigur!“. Era ca și cum i-aș fi dat o lovitură mortală. Își ținea capul între mîini, așa, și spunea: „Nimeni!... Și am o mamă, o logodnică, prieteni!... Ce mai, s-a terminat! Nu mai exist, sînt abandonat, renegat, osîndit!“. Și toate acestea le spunea cu o voce care ar fi putut să stoarcă lacrimi și pietrelor acestei închisori iar eu, emoționat, i-am propus să scrie o scrisoare pe care s-o trimit domnului de Chandoré. Dar imediat l-a cuprins furia: „— Nu. niciodată. strigă el, niciodată, lasă-mă, nu-mi mai rămîne decît să mor“.

Maestrul Folgat nu rostise nici un cuvînt, dar paloarea îi trăda emoția.

— Trebuie să înțelegeți, domnilor, spunea Blangin, că nu eram defel liniștit. Celula pe care o ocupă domnul de Boiscoran nu este una norocoasă. Am avut parte de cînd sînt la Sauveterre de o sinucidere și de o tentativă de sinucidere. Imediat după ce am ieșit, l-am chemat pe Frumence Cheminot, un deținut care mă ajută în slujbă și ne-am înțeles să stăm de pază pe rînd, pentru a nu-l pierde din ochi pe acuzat nici un minut. Dar precauția s-a dovedit inutilă. Seara, cînd i-am dus cina, domnul

de Boiscoran era cît se poate de calm și mi-a spus chiar c-o să încerce să mănînce pentru că vrea să-și păstreze forțele. Sărman nefericit! Dacă nu are decît forța pe care i-a dat-o cina de ieri, n-o să ajungă departe. De-abia înghițise patru îmbucături și l-a prins o sufocare de-am crezut, Cheminot și cu mine, că ne scapă printre degete. În sfîrșit, către ora nouă, își revenise aproape complet și a stat toată noaptea sprijinit de fereastră.

Maestrul Magloire era la capătul puterilor.

— Să urcăm, îi spuse el tînărului său confrate.

Urcară. Dar, intrînd pe coridorul celulelor, îl văzură pe Cheminot, care, de departe, le făcea semne să meargă încet.

— Ce se întîmplă? întrebară ei.

— Cred că doarme, răspunse deținutul. Sărmanul om! Visează probabil că este liber în frumosul său castel.

În vîrful picioarelor, maestrul Folgat se apropie de ferestruică.

Dar Jacques era treaz. Auzise pași și voci și tocmai se dăduse jos din pat.

Blangin deschise ușa.

— Îți aduc întăriri, prietene, îi spuse maestrul Magloire prizonierului, maestrul Folgat, confratele meu venit de la Paris cu mama dumitale . . .

Rece, fără un cuvînt, domnul de Boiscoran se înclină.

— Văd că ești supărat pe mine, reluă celebrul avocat din Sauveterre, am fost violent ieri, mult prea violent . . .

Jacques clătină din cap și reluă pe un ton înghețat:

— Am fost supărat, spuse el, dar m-am gîndit și acum vreau să-ți mulțumesc pentru sinceritatea dumitale. Cel puțin știu pe ce lume mă aflu. Dacă ajung la curtea cu juri, deși nevinovat, voi fi condamnat ca asasin și incendiator . . . Sînt de părere că nu este cazul să ajungem în fața curții cu juri.

— Nefericitule! . . . Nu-s pierdute încă toate speranțele!

— Ba da. Din moment ce dumneata, care ești prietenul meu, nu m-ai crezut, cine mă va crede atunci?

— Eu! răspunse maestrul Folgat. Eu, care fără să vă cunosc, am crezut în nevinovăția dumneavoastră și o afirm și acum, după ce v-am cunoscut.

Mai prompt decît însăși gîndul, Jacques de Boiscoran luă mîna tînărului avocat și, strîngînd-o cu putere:

— Numai pentru acest cuvînt pe care l-ați rostit, vă mulțumesc! Fiți binecuvîntat, domnule, pentru încrederea pe care o aveți în mine!

Era pentru prima oară de cînd fusese arestat, că nefericitul tresărea de speranță și de bucurie.

Dar, din păcate, nu era decît o tresărire.

Privirea lui se stinse aproape imediat, fruntea i se încruntă.

— Din păcate, reluă el, nimeni nu poate face nimic pentru mine de aici înainte. Maestrul Magloire, trebuie să vă fi spus, domnule, lamentabila mea poveste și explicațiile mele; nu am dovezi ... sau cel puțin, pentru a le furniza, ar trebui să mă cobor la asemenea detalii încît justiția nu ar putea să le admită, sau, dacă le va admite prin imposibil, voi rămîne pe veci înjosit în ochii mei. Este vorba de acele confidențe de care nu-ți este îngăduit să profiți, despre acele secrete care nu se spun niciodată, despre acele văluri pe care nici cu prețul vieții nu le ridici... Este mai bine să fii condamnat nevinovat decît să fii achitat infam și degradat. Domnilor, renunț să mă apăr.

Ce gînd disperat îl făcuse să judece astfel?

Apărătorii lui erau nerăbdători să-l afle.

— Nu aveți dreptul de a vă abandona în felul acesta. domnule, spuse maestrul Folgat.

— De ce?

— Pentru că nu sînteți singurul în cauză, domnule. Pentru că aveți părinți, prieteni ...

Buzele lui Jacques de Boiscoran se crispară într-un amar surîs ironic.

— Le datorez eu oare ceva? întrebă el, lor, celor ce nu au avut curajul să aștepte ca judecata să fie terminată pentru a mă renega? Lor, al căror verdict necruțător s-a făcut simțit înaintea celui al curții cu juri? Din partea unui necunoscut, din partea dumneavoastră, domnule Folgat, primesc prima dovadă de simpatie.

— A! Nu-i adevărat, spuse maestrul Magloire, și o știi foarte bine!

Jacques nu păru să-l audă.

— Prieteni! . . . continuă el, este adevărat, da, am avut în zilele bune . . . Domnul Galpin-Daveline și domnul Daubigeon erau prietenii mei. Unul a devenit judecătorul meu, cel mai crud și cel mai implacabil dintre judecători, iar celălalt, care este procuror al Republicii, nici nu a încercat măcar să-mi vină într-ajutor. Maestrul Magloire a fost și el prietenul meu si de o sută de ori mi-a spus că pot să contez pe el cum contează și el pe mine. Şi tocmai de aceea el este acela pe care l-am ales dintre toți ca să mă ajute cu sfaturile și cu experiența lui . . . și cînd am încercat să-i demonstrez nevinovăţia mea, mi-a răspuns că mint.

Din nou, celebrul avocat din Sauveterre încercă să protesteze, dar în zadar.

— Părinţi! . . . continuă Jacques cu un accent în care vibra toată furia lui, am, aveţi dreptate, am un tată și o mamă . . . Unde sînt ei, în timp ce fiul lor, victima unei fatalități nemaiauzite. se zbate în plasa celei mai perfide intrigi? Tatăl meu rămîne liniștit la Paris, cu treburile și cu plăcerile lui obișnuite. Mama mea a alergat la Sauveterre, acum este aici, dar degeaba i s-a spus că-mi este permis să-i primesc vizita. Am așteptat-o ieri, dar nefericitul acuzat de o crimă nu mai este fiul ei! De pomană am chemat-o din fundul prăpastiei, degeaba am așteptat-o numărînd secundele după bătăile inimii mele! Nu a venit! Nimeni nu a venit! Dealtfel, am rămas singur pe lume și vedeți bine că am dreptul să dispun de mine!

Maestrului Folgat nici nu-i trecu prin minte să discute. La ce bun! Parcă deznădejdea ar putea să judece! Spuse doar:

— O uitați pe domnișoara de Chandoré, domnule.

Un val de sînge împurpură obrajii lui Jacques și, cu un lung tremur în glas:

— Denise! . . .

— Da, Denise, continuă tînărul avocat. Uitați curajul ei, devotamentul și tot ceea ce a încercat pentru dumneavoastră. Veți spune că vă abandonează și că vă neagă, cea care, de dragul dumneavoastră, uitînd ce înseamnă timiditatea și pudoarea s-a închis pentru o noapte aici! Își risca onoarea ei de fată tînără, pentru că putea fi

descoperită sau trădată și o știa. Nu contează! Nu a ezitat . . .

— A, sînteți crud, domnule! întrerupse Jacques, strîngînd brațul avocatului, gata să-l rupă. Nu înțelegeți, continuă el, că amintirea ei mă ucide și că nenorocirea mea este cu atît mai îngrozitoare cu cît știu ce fericire pierd! Nu vedeți că o iubesc pe Denise cum nu a mai fost iubită nici o altă femeie! A! Dacă n-ar fi vorba decît despre mine! Eu, cel puțin, am de ispășit o greșeală. Dar ea? De ce, Dumnezeule! m-am aflat oare în drumul ei?

Rămase gînditor o clipă.

— Și cu toate acestea, adăugă el, la fel ca și mama, nici ea nu a venit ieri! De ce? A! Pentru că, fără îndoială, i s-a spus totul. I s-a spus de ce mă aflam la Valpinson în seara crimei.

— Te înșeli, Jacques, spuse maestrul Magloire, domnișoara de Chandoré nu știe nimic.

— Adevărat?

— Maestrul Magloire nu a vorbit nimic în fața dînsei, adăugă maestrul Folgat și l-am pus pe domnul de Chandoré să jure că va păstra secretul. Am susținut că numai dumneavoastră aveți dreptul să-i spuneți adevărul domnișoarei Denise.

— Atunci, cum își explică faptul că nu m-am disculpat?

— Nu și-l explică.

— Dumnezeule, mă crede oare vinovat?

— Chiar dacă dumneavoastră i-ați spune că sînteți vinovat și tot ar refuza să vă creadă . . .

— Și cu toate acestea nu a venit ieri . . .

— Nu putea, domnule. Dacă i s-a ascuns adevărul domnișoarei Denise, a trebuit însă ca mamei dumneavoastră să i se spună totul. Doamna de Boiscoran a fost ca trăsnită de această ultimă lovitură. A zăcut mai mult de o oră fără cunoștință în brațele domnișoarei Denise. Cînd și-a revenit, primul cuvînt a fost pentru dumneavoastră, dar era prea tîrziu pentru a putea veni la închisoare . . .

Invocînd numele domnișoarei Denise, maestrul Folgat găsise mijlocul cel mai sigur și poate singurul de a zdrobi voința lui Jacques.

— Cum aș putea vreodată să mă achit față de dumneavoastră, domnule? întrebă el.

— Jurîndu-mi să renunțați la planul funest pe care l-ați conceput, răspunse tînărul avocat. Vinovat, v-aș spune: fie! Și aș fi primul care v-aș procura o armă. Sinuciderea ar fi o izbăvire. Nevinovat, nu aveți dreptul să vă omorîți, căci sinuciderea ar fi o mărturisire.

— Ce-i de făcut?

— Să vă apărați, să luptați!

— Fără speranțe?

— Da, chiar și fără speranțe. S-a întîmplat vreodată ca în fața dușmanului să fiți tentat să vă zburați creierii? Nu. Știați cu toate acestea că prusacii erau mai numeroși și că probabil, vor învinge! Nu contează! Ei bine! sînteți în fața inamicului și chiar dacă ați avea certitudinea că veți fi învins, adică condamnat, vă voi spune: „Trebuie să luptați!“. Condamnat fiind, și înainte cu o zi de a urca pe eșafod, vă voi spune tot timpul: „Trebuie să trăiți pînă atunci, căci de azi pînă mîine poate interveni un eveniment care să-l dezvăluie pe vinovat!“ Și chiar dacă acest eveniment nu ar interveni, vă voi repeta totuși: „Trebuie să așteptați călăul pentru a protesta de la înălțimea eșafodului împotriva erorii judiciare a cărei victimă sînteți și pentru a vă striga pentru ultima oară nevinovăția...“

Puțin cîte puțin, ascultîndu-l pe maestrul Folgat, Jacques își reveni.

— Pe onoarea mea, domnule, grăi el, vă jur că voi avea curajul de a merge pînă la capăt...

— Bine! încuviință maestrul Magloire, bine, foarte bine!

— Dar ce vom încerca să facem? întrebă Jacques.

— Înainte de orice, răspunse maestrul Folgat, pretind să reîncep, în favoarea dumneavoastră, ancheta atît de incompletă a domnului Galpin-Daveline. Chiar astă-seară mama dumneavoastră și cu mine vom pleca la Paris. Vin să vă cer toate informațiile necesare și, de asemenea, mijloacele de a cerceta casa dumneavoastră de pe strada Vignes și de a-l căuta pe prietenul al cărui nume l-ați folosit și de a o căuta pe servitoarea care vă slujea...

Un scîrțîit de zăvoare îl sili să tacă.

Ferestruica din ușa celulei se deschise și de grilaj se lipi fața rotundă a lui Blangin.

— Domnule, spuse el, doamna de Boiscoran este la vorbitor și vă roagă să coborîți de îndată ce veți fi terminat cu domnii . . .

Jacques îngălbeni.

— Mama mea! . . . murmură el. — Nu te îndepărta, îi spuse temnicerului, cred că am terminat.

Prea era mare agitația lui pentru a putea să și-o stăpînească.

— Trebuie să ne oprim aici pentru astăzi, domnilor, spuse el maestrului Magloire și maestrului Folgat, nu mai pot să mă gîndesc la nimic . . .

Dar maestrul Folgat, așa cum tocmai anunțase, era decis să plece la Paris în aceeași seară.

— Succesul depinde de rapiditatea mișcărilor noastre, spuse el. Permiteți-mi să insist pentru a obține imediat cele cîteva informații de care am nevoie.

Trist, Jacques clătină din cap.

— Este o încercare inutilă, domnule, începu el . . .

— Fă totuși ceea ce te roagă confratele meu, îl întrerupse maestrul Magloire.

Fără să mai reziste și, cine știe, îndrumat, poate, de o speranță secretă pe care nu voia să și-o mărturisească, Jacques de Boiscoran îl puse la curent pe tînărul avocat cu toate amănuntele relațiilor sale cu doamna de Claudieuse.

Îi spuse la ce oră venea ea în strada Vignes, pe ce drum și cum era îmbrăcată de obicei.

Cheile casei erau la Boiscoran într-un sertar pe care Jacques îl indică. Trebuiau să-i fie cerute lui Antoine.

Spuse apoi cum s-ar putea ajunge să se știe ce s-a întîmplat cu prietenul său, englezul al cărui nume îl împrumutase. Sir Francis Burnett avea un frate la Londra. Jacques nu-i știa adresa precisă, dar auzise că făcea afaceri considerabile cu India și că fusese pe vremuri casierul principal al celebrei bănci Gilmour și Benson.

Cît despre servitoarea englezoaică care ținuse trei ani casa, în strada Vignes, Jacques o luase cu ochii închiși, numai pe baza recomandației unui birou de plasare din strada Faubourg-Saint-Honore și nu s-a preocupat nicio-

dată de ea, decît pentru a-i da leafa sau, din cînd în cînd, cîteva gratificații. Ceea ce poate să spună, și o știe numai din întîmplare, este că pe această fată o chema Suky Wood, că se născuse la Folkestone, unde părinții ei aveau un han pentru marinari și că, înainte de-a veni în Franța, locuise la Liverpool, unde fusese cameristă la hotelul „Adolphi".

Maestrul Folgat își notă toate aceste informații cu multă grijă.

— Iată că avem mai mult decît ne trebuie, exclamă el, pentru a deschide campania. Nu ne mai rămîne decît să vă întreb numele și adresa furnizorilor dumneavoastră din strada Vignes.

— Veți găsi lista într-un mic portofel care se află în același sertar cu cheile. Tot acolo sînt și titlurile și hîrtiile referitoare la casă. În sfîrșit, ați face poate bine, dacă l-ați lua cu dumneavoastră și pe Antoine care este un om devotat.

— Bineînțeles că-l voi lua, dacă-mi permiteți, spuse tînărul avocat. Călătoria mea, nu va dura mai mult de trei sau patru zile și la întoarcere, în funcție de împrejurări, ne vom alcătui planul de apărare... Pînă atunci, dragul meu client, mult curaj!

După care, chemîndu-l pe Blangin să le deschidă ușa și strîngîndu-i mîna lui Jacques de Boiscoran, maestrul Folgat și maestrul Magloire plecară.

— Ei bine!... coborîm acum? întrebă temnicerul.

Dar Jacques nu-i răspunse.

— Domnule, doamna marchiză vă așteaptă, insistă temnicerul. Auzindu-i glasul, Jacques tresări.

— Sînt al dumintale, să mergem! Și în timp ce cobora scara nu era preocupat decît de înfățișarea lui și căuta să se înarmeze cu sînge rece și cu mult curaj.

La capătul scării îi arătă o ușă.

— Iată vorbitorul, zise Blangin... Cînd doamna marchiză va dori să iasă, chemați-mă.

În prag, Jacques se opri.

În plină lumină, pe o bancă, mai mult prăbușită decît așezată, se afla marchiza de Boiscoran.

Văzînd-o, Jacques abia putu să-și rețină un strigăt de spaimă și de durere.

— O! Dumnezeule! . . . murmură el.

Recunoscîndu-l încercă să se ridice, dar forţele o părăsiră şi recăzu pe bancă strigînd:

— Jacques, băiatul meu!

— Ai să mă ierţi, bîigui el, ai să-mi ierţi oribilele dureri pe care ţi le pricinuiesc?

Îl privi o clipă cu o expresie aiurită, apoi, brusc, luîndu-i capul în mîini îl îmbrăţişă cu putere:

— Dacă te iert! . . . strigă ea. Vai! Dar ce aş avea eu să-ţi iert? . . . Chiar vinovat, te voi iubi veşnic, dar tu eşti nevinovat.

Jacques respiră ceva mai uşurat. Din vocea mamei sale înţelesese că era sigură de el.

— Şi tata? întrebă el.

O roşeaţă trecătoare coloră obrajii livizi ai marchizei.

— Am să-l văd mîine, răspunse ea, căci plec astă-seară cu maestrul Folgat.

— Ce? Slăbită cum eşti?

— Trebuie.

— Tata nu-şi poate părăsi colecţiile pentru cîteva zile? Cum de nu se află aici? Mă crede oare vinovat?

— Tocmai pentru că este convins de nevinovăţia ta a rămas la Paris. Nu te crede în primejdie. El pretinde că justiţia nu poate fi înşelată.

— Sper! . . . făcu Jacques cu un surîs forţat. — Şi Denise? întrebă el, de ce nu a venit cu tine?

— Pentru că nu am vrut. Ea nu ştie nimic. Ne-am înţeles cu toţii că nu se va pronunţa în faţa ei numele doamnei de Claudieuse, iar eu am vrut să-ţi vorbesc despre această detestabilă femeie. Jacques, bietul meu copil, vezi unde te-a condus o pasiune păcătoasă? Ai iubit-o?

— Am crezut c-o iubesc.

— Şi ea?

— O! Ea! Numai Dumnezeu poate cunoaşte tainele acestui suflet zbuciumat.

— Deci nu ne putem aştepta la nimic bun din partea ei, nici la milă, nici la remuşcări . . .

— La nimic. Am părăsit-o, s-a răzbunat. Mă prevenise . . .

Doamna de Boiscoran suspină.

— Și totuși cred că tremură, își închipuie că ne-ai povestit totul.

Dar timpul trecea și Blangin nu întîrzie să apară, anunțînd-o pe doamna de Boiscoran că trebuie să se retragă.

În cele din urmă marchiza plecă, după ce-și îmbrățișă pentru ultima oară fiul.

Și în aceeași seară, așa cum fusese hotărît, ea lua împreună cu maestrul Folgat și cu bătrînul Antoine expresul de Paris.

XVI

Toată lumea, în frunte cu Jacques și cu domnul de Chandoré, îl calomnia pe marchizul de Boiscoran.

El se încăpățînase să rămînă la Paris, este adevărat, dar nu o făcuse din indiferență, era mort de îngrijorare.

Dăduse dispoziții foarte severe să nu fie deranjat de nimeni, nici de către cei mai buni prieteni și nici de către negustorii de curiozități. Nu mai ieșea din casă, praful se așternuse într-un strat gros peste colecțiile sale și nimic nu l-a putut smulge din această stare; nimic, în afara unei scrisori din Sauveterre. În ajun, maestrul Folgat îi scrisese:

Nesiguranța noastră va lua sfîrșit mîine. Odată cu încetarea instrucției, Jacques îl va putea primi pe maestrul Magloire apărătorul pe care și l-a ales. Imediat după aceea vă voi trimite vești.

Aceste vești marchizul de Boiscoran continua să le aștepte.

Întrebase de mai multe ori dacă nu i-a sosit vreo scrisoare, cînd se ivi valetul:

— A sosit doamna marchiză, domnule. Este însoțită de Antoine valetul domnului Jacques . . .

Marchiza intră obosită după o noapte de drum.

— S-a întîmplat ceva extraordinar? o întrebă marchizul.

— Da.

— Veste bună sau rea?

— Rea.

— Dumnezeule! Să fi mărturisit Jacques?

— Ce să mărturisească, din moment ce este nevinovat!

— S-a dezvinovăţit?

— Pentru mine, pentru maestrul Folgat, pentru doctorul Seignebos, în fine, pentru toți cei ce-l iubim, da. Dar pentru public, pentru dușmanii săi, pentru justiție, nu... El poate să explice totul, dar îi lipsesc dovezile.

— Cu alte cuvinte, spuse marchizul, ar trebui să fie crezut pe cuvînt.

— Nu-l crezi?

— Nu e vorba de mine, e vorba de judecători...

— Pentru acești judecători vom găsi noi dovezile. Maestrul Folgat a venit cu același tren, îl vei vedea chiar astăzi și el speră să descopere multe...

— Să descopere ce?

Doamna de Boiscoran era destul de tulburată.

— Jacques, începu ea, a fost amantul doamnei de Claudieuse.

— A! A!... E vorba de un adulter...

Marchiza nu-i răspunse.

— Cînd doamna de Claudieuse a aflat despre căsătoria lui Jacques și despre intenția lui de a o părăsi a vrut să se răzbune...

— Și ca să se răzbune a încercat să-și omoare bărbatul...

— Voia să fie liberă.

Cu o înjurătură grosolană, marchizul se ridică din fotoliu.

— Asta e tot ce-a găsit Jacques! Pentru povestea asta a tăcut el în tot timpul instrucției...

— Nu mă lași să vorbesc... Fiul nostru este victima unor nemaipomenite coincidențe...

— Se înțelege! Coincidențele nemaipomenite sînt veșnicul refren al tuturor celor condamnați. Crezi că este vreunul care să mărturisească? Nici unul! Întreabă-i, toți îți vor dovedi că sînt victimele unei fatalități, ale unor intrigi tenebroase, victimele unei erori judiciare. Ca și cînd ar putea să existe erori judiciare în zilele noastre...

— Vei vorbi cu maestrul Folgat, îți va explica el... îți va spune ce are de gînd să facă.

— Și dacă nu reușește?

— Nu ar fi totul pierdut, dar l-am vedea pe Jacques în fața curții cu juri....

— Jacques în fața curții cu juri! Și-mi spui asta cu răceală, ca și cînd ar fi vorba de un lucru firesc... Și ce se va întîmpla la curtea cu juri? Va fi condamnat! Un Boiscoran va ajunge la ocnă! Nu, nu este adevărat!... Nu spun că un Boiscoran nu poate comite o crimă, nu! Dar un Boiscoran, de îndată ce este în mințile sale, își face singur dreptate! Sîngele spală totul!... Dar el, Jacques, preferă să fie judecat, vrea să fie șiret, vrea să pledeze... Și o să fie fericit dacă o să-și salveze căpățîna... Și o să spună c-a avut noroc dacă scapă cu niște ani, acolo, de ocnă... Și acest laș se vrea un Boiscoran! Să fim serioși, doamnă, Jacques nu este fiul meu!

— Domnule!

— Știu foarte bine ce spun. Eu nu am uitat nimic, chiar dacă dumneata ai uitat... Să ne aducem puțin aminte... Spune-mi cînd s-a născut Jacques și în ce an a refuzat domnul de Margeril să se bată în duel cu mine...

Marchiza era indignată la culme.

— Și-mi spui toate astea după treizeci de ani și în ce împrejurări! Dumnezeule!

— Da, după treizeci de ani!... Sînt lucruri care nu se uită niciodată... Și fără această împrejurare nu ți-aș fi spus niciodată nimic. În momentul acela am avut de ales între două soluții: să fiu ridicol sau odios... Am preferat să tac și să las lucrurile nelămurite... Dar se terminase cu fericirea și nu mai voiam decît liniște. Am tăcut tot timpul. Dar astăzi, cînd o mulțime de fapte vin să-mi dea dreptate, repet: Jacques nu este fiul meu!

Îndurerată, marchiza își frîngea mîinile.

— Ce umilință! Este îngrozitor ceea ce faci! Niciodată nu mi-aș fi închipuit că te vei îndoi de faptul că ești tatăl lui Jacques...

Marchizul de Boiscoran clătina din cap.

— Și totuși așa stau lucrurile. Am suferit enorm. Îl iubeam pe Jacques. Da, da, în ciuda tuturor acestor gînduri eu îl iubeam. Avea toate însușirile care fac bucuria unei familii. Era generos și mîndru, era nobil, mi-a plăcut întotdeauna să mă laud cu el. De cîte ori nu l-am îmbrățișat cu toată dragostea... Dar vai, îndoiala creștea în mine... Mă uitam la chipul lui și căutam să deslușesc trăsăturile celuilalt...

Marchizul se prăbuși într-un fotoliu. Încet-încet, se liniștea.

— Dar dacă este totuși fiul meu? murmură el. Și dacă este nevinovat? A! Aceste îndoieli sînt sfîșietoare! Și eu care m-am încăpățînat să nu mă mișc de aici... Eu care n-am făcut nimic pentru el. Aș fi putut să fac totul, la început. Aș fi putut să obțin ca ancheta să fie încredințată altuia decît acestui Galpin-Daveline care i-a devenit dușman de moarte!

Scoțînd din sîn o scrisoare pe care Jacques i-o trimisese cu o seară înaintea plecării, marchiza o întinse soțului său:

— Vrei să citești ceea ce îți scrie fiul nostru?

Cu mîna tremurîndă, marchizul luă scrisoarea și citi:

Așadar, tată, mă părăsești în clipa în care toată lumea mă părăsește? Niciodată nu am avut mai multă nevoie de afecțiune ca acum. Primejdia prin care trec este imensă. Totul este împotriva mea. Nu s-a mai văzut niciodată un asemenea concurs de împrejurări. S-ar putea întîmpla să-mi fie cu neputință să-mi dovedesc nevinovăția. Dar cum este cu putință ca dumneata să-l crezi pe fiul dumitale în stare de o asemenea crimă? Nu se poate să crezi una ca asta! Hotărîrea mea este luată, voi lupta pînă la capăt... Îmi voi apăra pînă la ultima suflare nu viața, ci onoarea... A! Dacă ai ști... Dar sînt lucruri care nu se pot scrie și care nu se pot spune decît unui tată... Vino, te conjur, vreau să te văd, vreau să-ți strîng mîna... Nu refuza această ultimă consolare unui fiu nefericit...

Marchizul se ridicase.

— O! Da, nefericit, da...

Apoi înclinîndu-se în fața soției sale:

— Te-am întrerupt. Acum te rog eu să-mi spui totul...

Dragostea de mamă se dovedi mai puternică decît supărarea soției.

Fără să ezite nici un moment și ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut, doamna de Boiscoran repetă tot ceea ce Jacques îi spusese domnului Magloire.

Imediat după aceea se putea citi hotărîrea pe chipul marchizului de Boiscoran.

— Voi face tot ce voi putea pentru a înlătura urmele

pasivității mele. Mă voi duce la Sauveterre. Trebuie ca Jacques să fie salvat. Domnul de Margeril este puternic, du-te, vorbește-i, eu îți cer să te duci . . .

Lacrimi grele se prelingeau pe chipul marchizei.

— Este cu neputință . . . Totul se poate face, totul, dar asta nu! Jacques și cu mine sîntem nevinovați și avem încredere. Maestrul Folgat ne va salva.

XVII

Maestrul Folgat își începuse treaba.

Încrederea în cauza pentru care lupta, convingerea că Jacques este nevinovat, incertitudinea rezultatului, dorința de a cîștiga interesul, afecțiunea, pasiunea toate acestea îl îmboldeau pe tînărul avocat.

De îndată ce sosiră, în gară, o încredință pe marchiza de Boiscoran lui Antoine, iar el se aruncă într-o trăsură și se duse acasă. Trimisese o telegramă din ajun și servitorul său îl așteptase. Se schimbă la iuțeală. Se urcă din nou în trăsură și porni în căutarea omului care, după părerea lui, era cel mai potrivit pentru lămurirea acestei încurcate întrigi.

Era vorba despre un anume Goudar, care îndeplinea în cadrul poliției o funcție nu tocmai precisă, dar destul de bine plătită. Era unul dintre agenții aceia pe care poliția îi păstrează în rezervă pentru cine știe ce afacere dubioasă unde este nevoie și de mult fler și de un tact deosebit, pe lîngă sîngele rece fără de care această meserie este de neînchipuit.

Goudar, căsătorit și tată de familie, locuia foarte departe, pe drumul către Versailles, aproape de fortificații. Ocupa, împreună cu familia lui, o căsuță, al cărei proprietar era, cu grădină, în care cultiva plante și fructe și în care creștea animale.

Cînd domnul Folgat coborî din trăsură în fața casei, el văzu o tînără de douăzeci și cinci sau douăzeci și șase de ani care se juca cu o fetiță de trei sau patru ani.

— Aș putea vorbi cu domnul Goudar, doamnă?

— Soțul meu, domnule, îi răspunse tînăra se află în

grădină și o să dați de el dacă porniți pe această alee care ocolește casa.

Puțin mai tîrziu avocatul îl zări pe Goudar, care trebăluia ca orice gospodar.

— Ia te uită! exclamă el. Domnul Folgat aici! Bună ziua, maestre!

Folgat rămase surprins, nu se aștepta să fie recunoscut cu atîta ușurință. El, era sigur de asta, nu l-ar fi recunoscut chiar atît de ușor pe polițist. Trecuseră trei ani de cînd se întîlniseră ultima oară.

— Ei bine, ce părere aveți de grădina mea?

Se porni s-o laude cu lux de amănunte. Maestrul Folgat nu era încîntat de această pierdere de vreme, dar atunci cînd vrei să-i ceri unui om un serviciu, trebuie să-l flatezi, e lege. Într-un tîrziu, Goudar i se adresă:

— Și acum, maestre, deoarece presupun că nu ați venit pentru grădina mea, vă rog să-mi spuneți ce vînt vă aduce . . .

Fără să aștepte o altă invitație, maestrul Folgat îi spuse tot ceea ce știa despre Jacques și despre doamna de Claudieuse.

Goudar îl ascultă fără să clipească. În cele din urmă, întrebă:

— Și?

— Înainte de orice, spuse maestrul Folgat, aș vrea să cunosc părerea dumitale. Primești explicațiile domnului de Boiscoran?

— De ce nu? Am mai auzit eu și altele . . .

— Crezi, așadar, că, în ciuda probelor care-l copleșesc, trebuie socotit nevinovat!

— Un moment! N-am spus așa ceva. Trebuie să studiezi o afacere înainte să-ți formezi o părere.

Zîmbi și-l privi pe avocat.

— Acesta a fost numai un preambul, nu? Ce așteptați, de fapt, de la mine?

— Ajutorul dumitale pentru ca adevărul să iasă la lumină!

— Dacă vă înțeleg eu bine, răspunse polițistul, ați voi să se treacă la un fel de contra instrucție în beneficiul apărării . . .

— Întocmai.

— Și împotriva acuzării.

— Foarte adevărat.

— Nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră.

Tînărul avocat se aștepta la o oarecare împotrivire și se pregătise în vederea unui contra-atac.

— Nu se poate ca acesta să fie ultimul dumitale cuvînt!

— Dar eu nu-mi aparțin, am o sumă de treburi cotidiene . . .

— Ai putea cere, și nu cred că ți s-ar refuza, un concediu de o lună . . .

— Este adevărat. Dar cei de la Prefectură s-ar întreba ce-i cu acest concediu și aș fi, probabil, supravegheat. Și dacă s-ar descoperi că o fac pe polițistul în slujba unor persoane particulare mi s-ar freca ridichea zdravăn de tot și aș putea chiar să-mi pierd slujba . . .

— Familia domnului de Boiscoran este bogată și ar ști să fie recunoscătoare omului care l-ar salva . . .

— Și dacă nu reușesc? Și dacă descopăr dovezi care atestă vinovăția lui?

Obiecția era atît de întemeiată, încît maestrul Folgat nici nu încercă s-o ia în discuție.

— Aș putea, spuse el, să-ți pun la dispoziție o anumită sumă încă de la început și care ți-ar rămîne dumitale indiferent de rezultat. Să spunem . . . cincisprezece mii de franci . . .

Goudar nu răspunse, dar ochii lui sclipeau.

— Este foarte interesantă această afacere a domnului de Boiscoran și omul care ar dovedi nevinovăția lui s-ar bucura de o mare reputație . . .

— Dar credeți că și-ar cîștiga și prieteni pe la Parchet?

— Sincer vorbind, răspunse Folgat, nu cred.

— Eu, domnule, continuă polițistul, mărturisesc un lucru: nu lucrez nici pentru glorie și nici de amorul artei. O! știu că există colegi de-ai mei care nu împărtășesc acest punct de vedere, care lucrează din pasiune; îl cunosc pe Tabaret, îl știu pe Lecoq . . . Dar eu am o cu totul altă fire. Nu mi-a plăcut niciodată această meserie și dacă o fac mai departe este pur și simplu pentru că am nevoie de bani. Dealtfel, nevasta mea tremură zilnic,

se teme să nu-i fiu adus acasă într-o bună zi mort, cu un cuțit înfipt între umeri.

Continuînd să-l asculte, maestrul Folgat scoase din buzunar un portofel burdușit cu bani.

— Cu cincisprezece mii de franci se poate întreprinde ceva... spuse el.

— Este adevărat. Uite aici, alături, este de vînzare un teren care mi s-ar potrivi ca o mănușă... Comerțul cu flori e o treabă foarte bună și nevastă-mea ar fi încîntată... Se pot cîștiga bani buni și cu fructele...

Avocatului îi era clar că-l cîștigase.

— Unde mai pui, scumpe domnule Goudar, reluă maestrul Folgat, că în caz de succes acești bani nu vor fi considerați decît ca un aconto. S-ar putea ca suma să fie dublată. Domnul de Boiscoran este un om extrem de generos și ar fi o mare bucurie pentru el să răsplătească pe acela care l-ar salva...

Deschise portofelul și scoase cincisprezece mii de franci.

— În afară de dumneata, nu aș încredința nimănui un avans atît de considerabil, spuse el. Oricare altul, odată ce ar pune mîna pe bani, nu și-ar mai vedea decît de treburile lui. Dar eu te cunosc pe dumneata și dacă-mi dai, în schimbul acestor bani, cuvîntul dumitale de onoare, voi fi cît se poate de liniștit.

Goudar era extrem de emoționat. Ezitînd, privea banii, dar nu se decidea. La un moment dat exclamă:

— Așteptați-mă aici două minute.

Se ridică si fugi spre casă.

„Se duce să-și consulte nevasta", gîndi maestrul Folgat. Puțin mai tîrziu, Goudar și soția lui se iviră în capul aleii discutînd cu aprindere. Discuția nu dură însă mult.

— Ne-am înțeles, spuse Goudar întorcîndu-se, sînt omul dumneavoastră.

Bucuros, avocatul îi strînse mîna.

— Îți mulțumesc, spuse el, în aceste condiții sînt aproape sigur de succes... Dar timpul ne mînă din urmă. Cînd ne apucăm de treabă?

— De îndată. Îmi schimb hainele și sînt la dispoziția dumneavoastră. Va trebui să-mi dați cheile casei din strada Vignes.

— Le am în buzunar.

— Ne vom duce imediat acolo, căci trebuie să fac o recunoaștere a terenului.

Puțin mai tîrziu cei doi bărbați se urcau în trăsura care aștepta și maestrul Folgat porunci:

— În strada Vignes, la numărul 23.

Era o stradă destul de ciudată, nu ducea nicăieri, era foarte puțin frecventată și foarte puțin cunoscută.

— A! exclamă Goudar, locul e destul de bine ales pentru întîlniri misterioase. Chiar prea bine ales, căci nu cred să putem descoperi ceva urme.

Trăsura se opri în fața unei mici intrări băgate într-un zid vechi ale cărui numeroase reparații trădau ravagiile celor două asedii.

— Aici este numărul 23, zise birjarul, dar nu văz nici o casă . . .

N-o puteau vedea din stradă, dar intrînd, maestrul Folgat și Goudar o văzură, ridicîndu-se în mijlocul unei imense grădini simple și cochete, cu peronul dublu, cu obloanele sale proaspăt vopsite.

— Dumnezeule, ce bine s-ar simți un grădinar aici!

Maestrul Folgat ghici în accentul său o asemenea dorință.

— Dacă-l vom salva pe domnul de Boiscoran, zise el, sînt sigur că nu-și va păstra această locuință . . .

— S-o vizităm! zise agentul cu un ton care lăsa să se vadă o imensă dorință de a reuși.

Din nefericire Jacques de Boiscoran spusese adevărul. Mobile, covoare, tapete, toate erau noi și Goudar împreună cu maestrul Folgat explorară degeaba cele patru camere de la parter și cele patru camere de la etaj, subsolul, unde se afla bucătăria și în cele din urmă podurile.

— Nu vom găsi nici un indiciu în această casă, declară polițistul. Pentru liniștea cugetului meu, voi veni să stau o după-amiază, dar astăzi avem ceva mai bun de făcut. Să stăm de vorbă cu oamenii din vecinătate . . .

Nu sînt prea mulți locuitori pe strada Vignes.

Un șef de birou și un crescător de vite, un lăcătuș și un proprietar de trăsuri, cinci sau șase proprietari de imobile și inevitabilul birtaș și totodată negustor de vinuri, aceștia erau toți cei ce locuiau acolo.

— Turneul nostru se va termina repede, zise polițistul după ce ordonă vizitiului să-i aștepte în capătul străzii.

Nici șeful de birou și nici funcționarii lui nu știau nimic.

Crescătorul de vite auzise spunîndu-se că un englez ar fi stăpînul casei de la numărul 23, dar nu-l văzuse niciodată și nici nu știa cum îl cheamă.

Lăcătușul, el, știa că pe acest englez îl chema Francis Burnett. Făcuse cîteva lucrări pentru el și fusese foarte bine plătit și avusese deci ocazia să-l vadă, dar trecuse atît de mult de atunci încît n-ar mai fi fost capabil să-l recunoască.

— Nu avem noroc, zise maestrul Folgat după această a treia vizită.

Mult mai bună se dovedi memoria proprietarului de trăsuri. Îl cunoștea foarte bine, afirmă el, pe englezul de la numărul 23, îl condusese de două sau de trei ori și semnalmentele pe care le dădu se potriveau perfect cu cele ale lui Jacques de Boiscoran. Își mai aducea aminte că într-o seară, pe o vreme îngrozitoare, sir Burnett venise el însuși să-i ceară o trăsură. Era pentru o doamnă care se urcase singură și care ceruse să fie condusă în piața Madelaine. Dar era o noapte fără lună, doamna purta un văl gros iar el nu izbutise să-i distingă trăsăturile. Tot ce putea să spună este că i se păruse mai degrabă înaltă decît scundă.

— Întotdeauna este așa, zise Goudar părăsindu-l pe proprietarul de trăsuri. Dar cel mai bine informat trebuie să fie birtașul. Dacă aș fi fost singur aș fi luat masa la el.

— Voi mînca cu plăcere împreună cu dumneata, declară maestrul Folgat.

Birtașul nu știa mare lucru; dar ajutorul lui, care locuia în cartier de cinci sau de șase ani, îl cunoștea din vedere pe sir Burnett și, mai ales, o cunoscuse pe servitoarea lui englezoaică, pe Suky Wood.

Și, servindu-i, le oferea o mulțime de amănunte.

Suky, povesti el, era o namilă de mai mult de cinci picioare, roșcată și care avea grația unui cuirasat îmbrăcat în femeie. El discutase adesea și destul de mult cu

ea, cînd venea să mănînce o porție din „felul zilei“, la cină, sau să cumpere o bere, băutură care-i plăcea mult.

Ea se declara foarte mulțumită de serviciul ei, spunînd că era plătită foarte bine și că nu avea mai nimic de făcut, pentru că era singură în toată casa trei sferturi din an . . .

Prin ea, ajutorul birtașului aflase că domnul Burnett trebuie că mai avea un domiciliu și că nu venea în strada Vignes decît pentru a se întîlni cu o doamnă.

Această doamnă o intriga mult pe Suky. Niciodată, pretindea ea, niciodată nu izbutise să-i vadă nici vîrful nasului, atît de bine știa să-și ia măsurile de apărare. Dar își pusese în gînd să nu se lase pînă nu o va vedea.

— Și gîndește-te că mai devreme sau mai tîrziu tot a reușit, șopti Goudar la urechea maestrului Folgat.

În sfîrșit, datorită acestui ajutor au mai aflat că Suky era foarte bună prietenă cu servitoarea unui bătrîn rentier care locuia la numărul 27.

— Trebuie să mergem acolo, decise Goudar.

Întîmplarea făcu ca stăpînul acestei fete să fi fost plecat, iar fata singură în casă.

Puțin speriată la început de vizita și de întrebările celor doi necunoscuți, ea nu întîrzie să se liniștească la lingușirile polițistului și, cum era o guralivă, confirmă pe deplin și amănunțit toate afirmațiile ajutorului de birtaș.

Suky, care avea mare încredere în ea, nu se jenase să-i spună că domnul Burnett nu era englez și că nu-l chema Burnett și că dacă venise să se ascundă în strada Vignes sub un nume fals o făcuse numai pentru a-și putea primi amanta, care era o doamnă din înalta societate, teribil de frumoasă.

În sfîrșit, în timpul războiului, cînd ea părăsise Parisul. Suky anunțase că se duce în Anglia la familia ei.

— E cam puțin ce-am adunat, spuse Goudar ieșind din casa bătrînului rentier, și jurații nu ar fi mulțumiți. Dar este suficient pentru a confirma, cel puțin în parte, povestirea lui Jacques de Boiscoran. Știm că primea o femeie care avea tot interesul să se ascundă. Era, după

cum afirmă el, doamna de Claudieuse? Asta ne-o va spune Suky, căci este sigur c-a văzut-o. Trebuie deci să dăm de ea. Şi acum să ne suim în trăsură şi să mergem la Prefectura de poliţie. Mă veţi aştepta la cafeneaua palatului de justiţie. Nu voi întîrzia mai mult de un sfert de oră.

Dar lipsi mai mult de o oră şi jumătate şi maestrul Folgat începuse să devină neliniştit cînd, în sfîrşit, reapăru cu un aer foarte satisfăcut.

— Băiete, un ţap de bere, comandă el.

Apoi se aşează în faţa avocatului.

— Am stat mult, zise el, dar nu mi-am pierdut timpul. În primul rînd, am obţinut un concediu de o lună. După aceea, am pus mîna chiar pe tipul care visam să-l trimit în căutarea lui sir Burnett şi a lui Suky. Este un băiat bun, pe nume Barouse, deştept şi care vorbeşte engleza de parcă s-ar fi născut la Londra. El cere să-i fie plătite cheltuielile de călătorie, cere douăzeci şi cinci de franci pe zi plus o mie cinci sute de franci gratificaţie dacă reuşeşte. Am întîlnire cu el la ora şase ca să-i dau un răspuns definitiv. Dacă aceste condiţii vă convin, chiar în seara aceasta, respectînd instrucţiunile mele, va fi în drum spre Londra.

În locul oricărui răspuns, maestrul Folgat scoase un bilet de o mie de franci spunînd:

— Pentru primele cheltuieli.

Goudar îşi isprăvise berea.

— Acestea fiind zise, maestre, reluă el, vă părăsesc... Mă duc să dau tîrcoale prin strada Ferme-les-Mathurins, să dau tîrcoale în jurul casei domnului de Tassar de Bruc, tatăl doamnei de Claudieuse. Poate dau de vreo urmă. Mîine, îmi voi petrece ziua studiind cu lupa casa din strada Vignes şi interogîndu-i pe furnizorii a căror listă mi-aţi dat-o. Poimîine voi fi terminat, probabil, toate acestea. Deci, peste patru sau cinci zile mă veţi vedea sosind la Sauveterre. Căci trebuie să-l salvez pe domnul de Boiscoran, adaugă el, vreau să-l salvez şi trebuie s-o fac! Are o casă mult prea frumoasă... Ei, la revedere şi ne întîlnim la Sauveterre.

Băteau ceasurile patru.

Pe urmele lui Goudar, maestrul Folgat părăsi cafeneaua și coborî cheiul pentru a ajunge în strada Universității. Era nerăbdător să-i vadă pe domnul și pe doamna de Boiscoran.

— Doamna marchiză se odihnește, îi răspunse valetul căruia i se adresase, dar domnul marchiz se află în cabinetul domniei-sale.

Într-adevăr, acolo îl găsi tînărul avocat, răvășit încă de pe urma îngrozitoarei scene de dimineață.

Cînd îl văzu intrînd pe maestrul Folgat îl întrebă cu o voce răgușită:

— Ei bine?

Cu lux de amănunte, tînărul avocat repetă cele ce-i fuseseră spuse de către marchiză, dar îi aduse la cunoștință și tot ceea ce marchiza nu-i spusese pentru că nu știa și anume proiectele disperate ale lui Jacques.

În fața acestei destăinuiri, domnul de Boiscoran avu un gest de disperare.

— Nefericitul! strigă el. Și eu care-l acuzam! Se gîndea la sinucidere!

— Și am avut mult de furcă, maestrul Magloire și cu mine, adăugă maestrul Folgat, ca să-l îndepărtăm de la hotărîrea lui, mult de furcă pentru a-l face să înțeleagă că niciodată, orice s-ar întîmpla, un om nevinovat nu are dreptul să recurgă la sinucidere.

O lacrimă se rostogolea pe obrajii bătrînului gentilom.

— A! cît am fost de nedrept! murmură el... Sărmanul meu copil! Dar îl voi vedea, sînt hotărît s-o însoțesc pe doamna de Boiscoran la Sauveterre... Cînd plecați?

— Nimic nu mă mai reține la Paris, tot ce aveam de făcut e făcut. Și aș putea pleca chiar în această seară... Dar sînt foarte obosit. Mă gîndesc să iau trenul de mîine dimineață, cel care pleacă la ora zece și patruzeci și cinci de minute.

— Vom face călătoria împreună. Ne-am înțeles, nu-i așa? Mîine la ora zece la gara Orléans. Vom fi la Sauveterre la miezul nopții.

XVIII

Cînd marchizul de Boiscoran se duse să-și viziteze fiul, în ziua sosirii sale în Sauveterre, domnișoara Denise de Chandoré îi ceruse să-l însoțească.

Refuzată, tînăra fată nu insistase.

— Văd bine că mi se ascunde ceva, spusese ea simplu, dar nu contează.

Neliniștea bunicului Chandoré și a mătușilor Lavarande era fără margini.

— Desigur, Denise pune ea ceva la cale, spuneau mătușile adresîndu-se domnului de Chandoré. Se gîndește, socotește, e pe cale să ia o hotărîre.

Aceasta era și părerea bătrînului gentilom.

— La ce te gîndești tu, scumpa mea? o întreba el.

— La nimic, bunicule, răspundea ea.

— Ești mult mai tristă decît de obicei, de ce?

— Din păcate, nu știu nici eu! Parcă știi vreodată de ce se întîmplă să ai uneori sufletul plin de soare, iar alteori să-l simți învăluit în cețuri?

Dar, a doua zi, ceru să fie însoțită la croitoresele sale și, cum dădu acolo peste Mechinet, grefierul, rămase să stea de vorbă cu el o bună jumătate de ceas. Apoi, seara, doctorul Seignebos sosi, fata îl pîndi la plecare și amîndoi sporovăiră multă vreme în fața porții.

În cele din urmă ceru să i se îngăduie să-i facă o vizită lui Jacques.

Nu i se putea refuza această tristă satisfacție. Se hotărî ca cea mai în vîrstă dintre mătușile Lavarande, domnișoara Adélaïde, să fie aceea care s-o însoțească.

Către ceasurile două, bătu la ușa închisorii și ceru să vorbească cu Jacques.

— Poltiți la mine, căci vorbitorul este atît de umed încît este mai bine să stați cît mai puțin acolo.

Domnișoara Denise îl ascultă, dar, mai mult decît atît, lăsînd-o pe mătușa Lavarande în încăperea de jos, o luă pe doamna Blangin și o duse în altă încăpere avînd, pretindea ea, să-i spună ceva.

Cînd se înapoiară, Blangin tocmai sosea vestindu-le că domnul de Boiscoran aștepta.

— Vino! spuse tînăra fată luînd-o și pe mătușă cu ea.

Dar nu făcu nici zece pași în coridorul acela strîmt și îngust care ducea către vorbitor și se opri.

— Scumpa mea mătușă, trebuie să ne faci un imens serviciu... Ceea ce am eu să-i spun lui Jacques este atît de important încît ar fi foarte periculos dacă ne-ar auzi cineva... Știu că uneori discuțiile cu deținuții sînt supravegheate. Te rog să rămîi aici, în acest coridor, și dacă vine cineva să ne înștiințezi.

— Crezi tu, scumpa mea copilă, că este convenabil...

Tînăra fată o întrerupse.

— Și cînd am petrecut eu o noapte întreagă aici, crezi oare că a fost convenabil? Din păcate, în situația noastră orice încercare care ne poate fi utilă este convenabilă.

Și cum mătușa Lavarande nu-i răspunse nimic, sigură pe fidelitatea ei, fata înaintă către vorbitor.

— Denise! exclamă Jacques în clipa în care o văzu apărînd în prag. Denise!...

Era în picioare, nefericitul, în mijlocul acestei imense săli, mai alb decît varul de pe ziduri, dar calm în aparență și aproape că surîdea.

Înaintînd către ea îi luă mîinile:

— A! Ești bună, mă bucur că ai venit, ești prea bună! Și totuși te așteptam. De azi-dimineață, nu fac decît să pîndesc și să tresar la fiecare scîrțîitură a ușii de la intrare. Dar nu știu dacă mă vei putea ierta vreodată pentru vina de a te fi silit să pătrunzi, pentru a mă putea vedea, într-un loc atît de înspăimîntător și care nu are nici măcar sinistra poezie a oribilului...

Îl privea cu atîta intensitate încît vorbele îi încremeniră pe buze.

— De ce mă minți, Jacques? făcu ea cu tristețe.

— Eu? Te mint eu?

— Da. De ce afectezi această seninătate care este atît de departe de tot ceea ce se petrece în sufletul dumitale și această veselie care-ți produce atîta suferință? Nu mai ai încredere în mine? Crezi că sînt atît de copilă încît trebuie să mi se ascundă adevărul sau atît de slabă încît să nu pot duce singură partea mea din suferințele pe care le induri? Încetează să mai zîmbești, Jacques, pentru că nu mai ai nici o nădejde!

— Te înșeli, Denise, ți-o jur.

— Nu, Jacques. Mi se ascunde ceva, mi-am dat bine seama de asta, și n-am să te întreb să-mi spui despre ce este vorba. Ceea ce știu îmi este de ajuns: vei ajunge în fața curții cu juri.

— Nu, camera de punere sub acuzare nu și-a dat încă verdictul.

— Dar și-l va da și el nu-ți va fi favorabil.

Aceasta era și părerea lui Jacques și ea îl umplea de spaimă. Fremătă. Și totuși, se încăpățînă să-și joace rolul mai departe.

— Eh! rosti el, dacă am să ajung în fața curții cu juri voi fi achitat.

— Ești atît de sigur?

— Am nouăzeci și nouă la sută șanse.

— Așadar, există una de care te temi!

Îl prinse pe Jacques de mîini și-l strînse cu o forță de care el n-ar fi crezut-o în stare.

— Această singură posibilitate, nu ai dreptul s-o lași să lucreze împotriva dumitale.

Jacques tresări. Să fie cu putință? Înțelegea oare el bine? Venea oare Denise să-i sugereze să recurgă la actul acela suprem al disperării, act pe care avocații săi îl sfătuiseră să nu-l ia în considerare . . .?

— Ce vrei să spui? întrebă el cu voce profund tulburată.

— Spun că trebuie să fugi.

— Să fug!

— Nimic mai ușor. M-am gîndit, m-am consultat, totul a fost prevăzut. Temnicerii sînt de partea noastră. Am stat de vorbă cu soția lui Blangin. Într-o seară, odată cu căderea nopții, porțile închisorii se vor deschide. Un cal te va aștepta în afara orașului, iar alții vor fi pregătiți din loc în loc. Peste patruzeci de ceasuri vei ajunge la La Rochelle. Acolo, unul din acele vase pilot care pot înfrunta cele mai vijelioase mări te va lua la bordul său și te va duce în Anglia . . .

Jacques clătina din cap.

— Este cu neputință, murmură el. Sînt nevinovat. Nu pot să părăsesc tot ceea ce îmi este scump, pe dumneata, Denise, mai ales pe dumneata.

Obrajii fetei se îmbujorară.

— Nu m-ai înțeles, Jacques, m-am exprimat greșit, nu vei pleca singur.

Cu o mișcare disperată, Jacques ridică mîinile către ceruri:

— Dumnezeule! exclamă el, îmi datorai această compensație!

— Crezi că sînt atît de lașă pentru a-mi putea părăsi prietenul pe care toți îl trădează! Nu, nu! Bunicul și mătușile Lavarande mă vor însoți și ne vom regăsi în Anglia. Îți vei schimba numele și vom trece dincolo, în America, și vom găsi, departe de orașe și de oameni un colț liniștit în care ne vom stabili. Nu va fi pămîntul Franței, este adevărat. Dar patria, Jacques, este țara în care te simți liber, în care ești iubit, în care trăiești fericit!

Zdruncinat pînă în adîncul sufletului său, Jacques de Boiscoran părăsea încetul cu încetul masca nepăsării.

Exista oare pe acest pămînt un bărbat care să fi primit o mai uimitoare dovadă de dragoste și de devotament?

Și din partea cărei femei? Din partea unei fete tinere care întrunea toate acele calități din care una singură ar putea face mîndria altor fete tinere, grația, noblețea, bogăția, frumusețea și care întruchipa tot ceea ce se putea imagina mai îngeresc și mai pur.

Și această dovadă îi venea tocmai în clipa în care el vedea năruindu-se totul în jurul lui, în clipa în care ajunsese în culmea disperării, în clipa în care sufletul său tremura sub greutatea loviturilor primite.

Rămase nemișcat cîteva clipe, stupefiat.

Apoi, dintr-o dată, o strînse în brațele lui și-i acoperi părul cu sărutări:

— Fii binecuvîntată, dragostea mea! Fii binecuvîntată! Nu mă voi mai plînge. Orice mi s-ar întîmpla, mi-am primit partea mea de fericire!

Denise crezu că Jaques consimte.

Palpitînd de emoție se smulse din îmbrățișarea lui și îl privi în ochi:

— Să fixăm ziua.

— Ce zi?

— Aceea a evadării.

— Este un vis prea frumos, spuse el, acesta pe care l-am visat și el nu se poate împlini . . .

Fata își dădu seama atunci că se bucurase puţin prea repede.

— Ce spui?

— Nu pot, nu trebuie, nu vreau să fug!

— Mă refuzi, Jacques!

Jacques nu-i răspunse nimic.

— Mă refuzi în clipa în care îţi jur că voi veni după dumneata și că vom împărţi laolaltă exilul? Te îndoiești de cuvîntul meu? Crezi poate că bunicul și mătușile Lavarande ar putea să mă oprească aici în ciuda voinței mele?

Auzind această implorare, Jacques simțea cum energia și voința lui încep să se clatine.

— Te conjur, Denise, o întrerupse el, nu insista, nu mă face să-mi pierd curajul.

— Te-ai resemnat, așadar, să ajungi în fața curții cu juri? îl întrebă ea.

— Da.

— Și dacă ești condamnat?

— S-ar putea să fiu, o știu bine.

— Tot ceea ce spui nu are nici un sens!

Disperată, nu contenea să-și frîngă mîinile, iar vorbele îi ieșeau înflăcărate din gură.

Se ridicase și se pregătea să plece, dar Jacques o reținu.

— Nu vreau să fug, îi spuse el, dar oamenii care au consimţit să-mi înlesnească evadarea nu ar consimți oare să-mi dea posibilitatea ca, într-o seară, să pot petrece cîteva ceasuri în afara închisorii?

— Cred că da, răspunse fata, și mă voi ocupa de asta dacă vrei.

— Da. S-ar putea să fie o ultimă încercare . . .

Odată cu aceste cuvinte se despărţiră făgăduindu-și să se întîlnească în zilele următoare.

Domnișoara Denise se alătură mătușii Lavarande, care era foarte obosită și se grăbiră să se înapoieze în strada Rampe.

XIX

Sunaseră ceasurile unsprezece în clipa în care temnicierul Blangin intră grăbit în celula lui Jacques de Boiscoran.

— Domnule, tatăl dumneavoastră se află jos.

Deținutul zvîcni.

Cu o seară înainte un bilet primit din partea domnului de Chandoré îl înștiințase că marchizul de Boiscoran sosise și, de atunci, el își petrecuse timpul pregătindu-se pentru această primă întrevedere cu tatăl său.

Cum avea să se desfășoare?... Nu-și putea da seama.

În orice caz, se hotărîse să rămînă rezervat. Și urmîndu-l pe Blangin de-a lungul scărilor și de-a lungul acelor interminabile coridoare singura lui grijă era aceea de a-și alcătui un chip cît mai nepăsător și fraze cît mai respectuoase.

Dar, înainte să fi putut rosti un singur cuvînt, se afla în brațele tatălui său care-l strîngea puternic la pieptul lui, murmurînd:

— Jacques, bietul meu fiu, nefericitul meu copil!

Niciodată nu fusese marchizul de Boiscoran atît de zdruncinat.

— Trebuie că ai suferit enorm!

— Am crezut că voi înnebuni, îi răspunse simplu Jacques. Dar dumneata, tată, cum se face că nu ai dat nici un semn de viață? Cum se face că vii să mă vezi cu atîta întîrziere?

Marchizul de Boiscoran se așteptase la această întrebare. Dar putea el oare să-i răspundă? Putea el oare să-i încredințeze lui Jacques taina din pricina căreia nu-l vizitase pînă atunci?

— Am socotit, spuse el, că-ți pot fi de folos în mult mai mare măsură la Paris decît aici.

Dar stînjeneala lui era prea evidentă pentru ca Jacques să n-o remarce.

— Te îndoiești oare de fiul tău? îl întrebă el cu tristețe.

— Niciodată! strigă marchizul, niciodată nu m-am îndoit de tine, nici măcar pentru o singură clipă. Întreab-o pe mama ta, îți va confirma faptul că certitudinea nevi-

novăţiei tale este aceea care m-a făcut să nu plec odată cu ea. Cînd am aflat care este acuzaţia care ţi se aduce am spus: este absurd!

Jacques clătina din cap:

— Într-adevăr, acuzaţia este absurdă, rosti el, şi totuşi m-a adus aici.

Două lacrimi grele se prelingeau pe chipul marchizului de Boiscoran.

— Eşti supărat pe mine, murmură el, Jacques fiul meu!

Nu există bărbat care, văzîndu-l pe tatăl său plîngînd, să nu simtă cum i se frînge inima.

Toate hotărîrile pe care Jacques le luase înaintea acestei întrevederi se năruiră. Strîngînd în mîinile sale mîinile bătrînului marchiz îi spuse:

— Nu, nu sînt supărat pe tine, tată, nu. Şi cu toate acestea nu găsesc cuvintele care să poată exprima cîtă durere şi cîtă tristeţe a iscat în sufletul meu faptul că nu te-am văzut aici mai devreme. Mă socoteam părăsit, renegat.

Pentru întîia oară de cînd fusese arestat, nefericitul se afla în faţa unui suflet căruia putea să-i împărtăşească toate amărăciunile lui. În faţa mamei sale şi în faţa domnişoarei Denise, onoarea îi cerea să-şi ascundă disperarea. Lipsa de încredere a maestrului Magloire împiedicase orice încercare de apropiere; maestrul Folgat, cu toate că era foarte simpatic, nu era pentru el decît un necunoscut . . .

Acum însă, în faţa acestui prieten, cel mai scump şi cel mai preţios din cîţi poate avea un bărbat, în faţa tatălui său ce l-ar fi putut împiedica să se destăinuiască?

— Nu cred că există pe lume, continuă el, un al doilea exemplu de ghinion ca acesta al meu! Să fii nevinovat şi să nu poţi să-ţi dovedeşti nevinovăţia! Să-l cunoşti pe vinovat şi să nu îndrăzneşti să-i rosteşti numele! . . . N-am înţeles bine din prima zi toată grozăvia acestei situaţii. Rămăsesem o clipă uluit, mi-am dat seama de gravitatea probelor care se ridicau împotriva mea, dar m-am liniştit curînd gîndindu-mă că justiţia va şti să descopere singură adevărul. Justiţia! Prietenul meu Galpin-Daveline era acela care o reprezenta şi el căuta mult să descopere

adevărul, dar el avea nevoie de un adevăr care să-i dovedească un singur lucru: vinovăția învinuitului. Și ce n-a făcut pentru a o dovedi! Citește documentele instrucției, tată, și vei vedea că sînt victima unui infernal concurs de împrejurări. Nu există nimic care să nu mă acuze. Niciodată nu s-a manifestat cu atîta tărie acea putere misterioasă, oarbă și absurdă, care-și bate joc de noi și pe care o numim fatalitate.

Îngrijorat de violența cu care-i vorbea fiul său, domnul de Boiscoran nu putea să rostească o vorbă.

Jacques continuă:

— La început a fost onoarea, iar după aceea prudența a fost aceea care m-a făcut să nu rostesc niciodată numele doamnei de Claudieuse. În ziua în care l-am rostit. maestrul Magloire, prietenul meu, mi-a spus că mințeam. Am crezut că totul este pierdut. Mi-am dat seama atunci că nu se va putea să nu ajung în fața curții cu juri și asta înseamnă ocna sau eșafodul. Am vrut să mă sinucid. Eram hotărît să mă scap de o povară care întrecea cu mult puterile mele. Dar prietenii mei au fost aceia care m-au făcut să înțeleg că nu-mi aparțineam și că atîta timp cît continuă să existe în mine o licărire de energie și de inteligență nu aveam dreptul să-mi curm viața.

— Nefericitule! spuse domnul de Boiscoran, nu, nu ai dreptul!

— Ieri, continuă Jacques, a venit să mă viziteze Denise. Știi ce mi-a propus? Să fug; și nu singur, ci împreună cu ea. Tată, crede-mă, tentația a fost foarte mare . . . Liber, cu Denise alături de mine, puțin îmi păsa de părerea celorlalți! Și ea insista, este o prietenă neprețuită, și se afla aici, în locul pe care-l ocupi acum și s-a așezat în genunchi în fața mea. Și totuși eu am rămas aici. Mă îndoiesc de salvarea mea, dar rămîn!

Se prăbuși pe banca din vorbitor și-și ascunse fața în mîini pentru ca lacrimile să nu-i poată fi văzute.

Dintr-o dată, fu cuprins de un acces de furie.

— Dar ce-am făcut eu oare pentru a fi pedepsit în felul acesta?!

Pe fruntea marchizului de Boiscoran se ivise o umbră.

— Ai luat femeia altuia, fiul meu.

Jacques ridică din umeri.

— O iubeam pe doamna de Claudieuse, răspunse el, și ea mă iubea.

— Jacques, îl întrerupse domnul de Boiscoran, doamna de Claudieuse pretinde că una dintre fiicele sale, cea mai tînără, este fiica ta . . .

— Tot ce se poate . . .

Marchizul de Boiscoran se înfioră.

— Tot ce se poate! strigă el, și spui asta cu atîta liniște! Nu te-ai gîndit, așadar, niciodată la durerea pe care ar încerca-o contele de Claudieuse dacă ar afla adevărul! Sau dacă l-ar bănui numai! Nu ți-ai dat niciodată seama că există dureri înspăimîntătoare, mai puternice chiar decît greșeala a cărei victimă ești . . .

Se opri. Dacă ar mai fi spus cîteva cuvinte s-ar fi putut întîmpla să-și trădeze taina. Se stăpîni cu un ultim efort.

— Dar n-am venit aici numai pentru a sta de vorbă. Am venit în primul rînd pentru a-ți spune că, orice s-ar întîmpla, tatăl tău nu te va părăsi și dacă va fi nevoie să ajungi în fața curții cu juri să știi că voi fi alături de tine.

Oricît de răvășită ar fi fost mintea lui Jacques el se simți puternic impresionat de tot ceea ce auzise.

— A! eu sînt acela, tată, care trebuie să-ți ceară iertare pentru că eu m-am îndoit de inima ta.

Domnul de Boiscoran își revenea încetul cu încetul.

— Da, te iubesc, fiul meu, și totuși nu vreau să crezi că sînt mai erou decît sînt în realitate. Vreau să cred că nu vom ajunge în fața curții cu juri.

— A intervenit ceva nou?

— Fără să fi reușit pe deplin, investigațiile maestrului Folgat au dat la iveală o serie de indicii care ne îndreptățesc să nădăjduim.

Jacques făcu un gest de descurajare.

— Indicii, murmură el.

— Așteaptă! . . . sînt slabe, de acord, și așa cum se află acum ar fi o prostie să le aduci în fața juraților, dar, ele pot deveni hotărîtoare de la o zi la alta. Dar valoarea lor este atît de mare încît au schimbat punctul de vedere al maestrului Magloire.

— Dumnezeule! S-ar putea să fiu salvat!

— Vreau să las maestrului Folgat, continuă marchizul de Boiscoran, bucuria de a-ți aduce la cunoștință rezulta-

tele cercetărilor sale. El îţi va putea explica totul mult mai bine decît mine. Şi nu va trebui să aştepţi mult pentru că aseară, sau mai degrabă azi-dimineaţă, cînd ne-am despărţit, maestrul Magloire şi cu domnul Folgat şi-au dat întîlnire aici înainte de ora două.

Cîteva clipe mai tîrziu, în adevăr, se auzi un pas grăbit şi apăru Frumence Cheminot.

Era deţinutul care devenise ajutorul lui Blangin şi pe care Méchinet îl folosise pentru a înlesni corespondenţa dintre Jacques şi domnişoara Denise.

— Ce este, Cheminot? îl întrebă Jacques.

— Domnule, răspunse vagabondul, domnul Blangin vă aduce la cunoştinţă că domnii avocaţi au urcat în camera dumneavoastră.

Marchizul de Boiscoran îşi îmbrăţişă fiul încă o dată.

— Nu-i lăsa să aştepte, îi spuse el, du-te, şi curaj . . .

XX

Marchizul de Boiscoran spusese adevărul.

Zdruncinat în urma celor pe care i le spusese domnişoara Denise, maestrul Magloire fusese definitiv învins de către explicaţiile maestrului Folgat şi în clipa în care sosi la închisoare era ferm convins de nevinovăţia lui Jacques.

— Mă îndoiesc, îi spuse el domnului Folgat în timp ce-l aşteptau pe Jacques în celula lui, mă îndoiesc de faptul că-mi va putea ierta neîncrederea.

În clipa în care rostea aceste cuvinte se ivi Jacques, aflat încă sub emoţia întîlnirii cu tatăl său.

Maestrul Magloire se ridică şi îi ieşi în întîmpinare:

— N-am ştiut niciodată să-mi ascund gîndurile, Jacques, spuse el. Crezîndu-te vinovat şi convins de faptul că o acuzai pe nedrept pe contesa de Claudieuse, ţi-am spus ceea ce gîndesc deschis, cu brutalitate chiar. Am greşit, şi încredinţat de sinceritatea ta îţi spun acum, cu aceeaşi francheţe: Jacques, nu aveam dreptul să cred mai mult în reputaţia unei femei decît în cuvîntul unui prieten. Vrei să-mi dai mîna?

Jacques strînse cu o imensă bucurie mîna care i se întindea.

— Din moment ce crezi în nevinovăția mea, înseamnă că pot să creadă și alții și că ceasul salvării mele este destul de aproape.

Privind însă chipurile celor doi avocați, el înțelese că se bucura prea devreme. Trăsăturile sale se înăspriră, dar glasul său rămase la fel de hotărît:

— Așadar, văd că lupta are să fie lungă și că sfîrșitul ei este încă nesigur... Nu contează! Fiți siguri că eu nu voi da înapoi...

Maestrul Folgat întinsese pe masă o serie de hîrtii scoase din mapă, copii pe care i le furnizase Méchinet și însemnări din scurta sa călătorie.

— Înainte de orice, scumpul meu client, începu el. trebuie să te pun la curent cu cercetările mele.

Și-i relată pînă în cele mai mici amănunte expediția la care luase parte în tovărășia lui Goudar.

— Să rezumăm situația, spuse el. Sîntem în măsură, încă de astăzi, să dovedim trei lucruri: 1. că locuința din strada Vignes îți aparține și că domnul Francis Burnett care este cunoscut acolo nu este altul decît dumneata; 2. că primeai în această casă vizita unei doamne care, judecînd după precauțiile pe care le lua, dorea în foarte mare măsură să se ascundă; 3. că vizitele acestei doamne nu aveau loc decît într-o anumită epocă în fiecare an, epocă corespunzînd perfect cu aceea a călătoriilor pe care le făcea la Paris contesa de Claudieuse.

Celebrul avocat din Sauveterre aproba:

— Da, toate acestea sînt definitiv cîștigate pentru proces.

— Pentru noi înșine, continuă tînărul său confrate, există certitudinea faptului că servitoarea falsului sir Francis Burnett, Suky Wood, a pîndit-o pe misterioasa vizitatoare, că a văzut-o și că ar putea s-o recunoască.

— Perfect. Asta rezultă din depoziția prietenei acestei fete.

— Dacă o găsim pe Suky Wood, contesa de Claudieuse este demascată.

— Dacă o găsim!... rosti maestrul Magloire. Și cu asta, pătrundem, din păcate, în domeniul ipotezelor.

— Al ipotezelor, fie, îl întrerupse maestrul Folgat, dar al ipotezelor întemeiate pe fapte concrete. De ce oare nu

am putea s-o găsim pe această Suky al cărei loc de naștere îl cunoaștem, a cărei familie o cunoaștem și care n-are nici un motiv să se ascundă. Goudar a dat el peste multe altele și Goudar este alături de noi. Şi vă rog să fiţi pe pace, el nu-și va pierde timpul de pomană. Am strecurat în sufletul lui o nădejde care îl va face să săvîrșească minuni, nădejdea că va putea primi, drept răsplată pentru salvarea domnului de Boiscoran, casa din strada Vignes. Prea este mare miza pentru ca el să nu cîștige această partidă și este vorba de un om care a cîștigat atîtea altele. Cine știe ce a mai găsit de cînd m-am despărțit de el. Cine știe ce va descoperi el aici! Ceea ce a realizat într-o singură zi este o nimica toată . . .

— Este enorm! exclamă Jacques încîntat de rezultatele dobîndite.

Mai bătrîn decît maestrul Folgat și decît Jacques, fruntașul avocaţilor din Sauveterre era ceva mai reţinut în entuziasmul său.

— Da, este enorm, repetă el, și dacă am avea timp mult înaintea noastră aș spune și eu, alături de dumneavoastră: vom cîștiga. Dar timpul este acela care stă în calea investigaţiilor lui Goudar; sesiunea curţii cu juri se apropie și mi se pare dificilă posibilitatea unei amînări . . .

— Dar eu nu vreau nici o amînare, spuse Jacques.

— Şi totuși . . .

— Cu nici un preţ, Magloire, niciodată! Cum, să îndur încă trei luni tot ceea ce am îndurat pînă acum . . . N-aș fi în stare, puterile mele sînt pe sfîrșite . . . Îmi ajung neliniștile de acum. Trebuie să sfîrșim.

Maestrul Folgat îl opri printr-un gest.

— Nu vă risipiţi energia de pomană, spuse el, este imposibil să obţinem o amînare. Ce am putea invoca pentru a cere o amînare? O instrucţie insuficientă? Ancheta a fost ireproșabilă. Ar trebui să introducem un element nou în toată afacerea, adică să rostim numele doamnei de Claudieuse . . .

Pe chipul lui Jacques se citi o imensă uimire.

— Nu-i veți rosti numele? întrebă el.

— Depinde.

— Nu vă înțeleg . . .

— Și totuși e simplu. Dacă, înaintea dezbaterilor, Goudar va reuși să adune împotriva ei suficiente elemente pentru o acuzație, atunci da, îi voi rosti numele și atunci, obligatoriu, afacerea ar fi scoasă de pe rol și s-ar începe o nouă instrucție în cursul căreia nu ați interveni, probabil, decît în calitate de martor. Dacă, dimpotrivă, înaintea zilei procesului, nu deținem împotriva ei alte dovezi decît acelea pe care le posedăm astăzi, atunci nu, nu-i voi rosti numele căci ar însemna, și aceasta este și părerea maestrului Magloire, să distrugem iremediabil totul...

— Da, asta este și părerea mea, aprobă bătrînul avocat.

Stupoarea lui Jacques era fără margini.

— Și totuși, spuse el, pentru apărarea mea, dacă ajung în fața curții cu juri, va trebui să vorbesc despre legătura mea cu doamna de Claudieuse...

— Nu.

— Dar în felul acesta s-ar explica totul...

— Numai în cazul în care acest punct de vedere va fi acceptat.

— Vreți, așadar, să mă apăr și nădăjduiți să mă salvați fără să spun adevărul?

Domnul Folgat clătina din cap.

— În fața curții cu juri, spuse el, adevărul este lucrul cel mai puțin însemnat.

— O!...

— Ar admite oare jurații puncte de vedere pe care nu le-a admis prietenul dumitale, maestrul Magloire? Să nu mai vorbim despre asta și să ne ocupăm numai de găsirea unei explicații plauzibile care să spulbere dovezile ce s-au adunat împotriva dumneavoastră. Credeți că vom fi primii care vom acționa în felul acesta? Cîtuși de puțin.

— Și totuși, adevărul...

— Adevărul, scumpul meu client, este perimat prin faptul că este prea verosimil. Întreabă-l pe maestrul Magloire. Acuzația nu se preocupă decît de un singur lucru: de verosimilitate; aceasta trebuie să fie, deci, singura noastră preocupare. Adevărul! Cine oare îl cunoaște cu adevărat! Afacerea dumneavoastră, domnule de Boiscoran, face parte din rîndul acelora al căror secret nu-l deține nici acuzatorul, nici apărătorul, nici acuzatul.

Urmă o lungă tăcere și era atît de adîncă încît putea fi auzit pasul monoton al soldatului care se plimba pe sub ferestrele închisorii.

Maestrul Folgat spusese tot ceea ce socotise că putea să spună. Crezu că, spunînd mai multe, și-ar fi asumat o responsabilitate mult prea mare.

Erau în joc onoarea și viața lui Jacques. Aceasta însemna că numai Jacques trebuia să hotărască asupra sistemului de apărare.

A-i influența hotărîrea ar fi însemnat, în cazul unui insucces, posibil dacă nu probabil, ca el să se expună unei atitudini care putea să însemne: dacă aș fi hotărît eu aș fi fost liber!

— Sfatul pe care vi-l dau, scumpul meu client, este, după părerea mea, cel mai bun și este în același timp sfatul pe care l-aș da și fratelui meu. Nu pot să spun, din păcate, că este infailibil. Așadar, dumneavoastră veți fi acela care veți lua o hotărîre. Și oricare ar fi această hotărîre eu, unul, rămîn la ordinele dumneavoastră.

Jacques nu răspunse imediat.

Cu fața în palme el stătea neclintit, cufundat în gînduri.

Ce hotărîre să ia?

Să urmeze îndemnul primului său gînd, să smulgă toate vălurile, să strige sus și tare adevărul? Era o îndrăzneală, dar ce triumf dacă ar fi putut să izbutească în felul acesta!

Să adopte sistemul avocaților săi, să manevreze, să uzeze de viclenii, să mintă? Era, poate, mai sigur, dar se putea oare numi aceasta o victorie?

— Părerea dumitale, Magloire? întrebă el.

Celebrul avocat din Sauveterre se încruntă:

— Tot ceea ce ți-a spus tînărul meu confrate, răspunse el, am avut și eu onoarea să-i spun mamei dumitale. Singura greșeală a maestrului Folgat este aceea de a fi încercat să te menajeze. După părerea mea, un medic nu trebuie să se preocupe de ceea ce gîndește pacientul său despre leacurile pe care i le prescrie. S-ar putea foarte bine întîmpla ca sfaturile noastre să nu insemne salvarea, dar dacă nu ții seama de ele ești pierdut cu siguranță.

Jacques ezita. Trecură cîteva minute.

Aceste leacuri, cum le numea maestrul Magloire, i se păreau inadmisibile cu atît mai mult cu cît ele nu se potriveau felului său de a fi.

— O asemenea achitare, murmură el, nici nu pare a fi o achitare! Oare voi fi cu adevărat disculpat în ochii tuturora? S-ar putea întîmpla ca vagi bănuieli să continuie să existe de-a lungul întregii mele vieți. Nu voi putea ieși din sala tribunalului cu fruntea sus și voi avea tot timpul senzația că am izbutit să fug folosind o ușă dosnică...

— Chiar dacă ar fi așa, cred că este de preferat această soluție celeilalte, adică ocnei! spuse cu brutalitate maestrul Magloire.

Auzind cuvîntul ocnă, Jacques țîșni de parcă mîna lui ar fi intrat în contact cu o baterie încărcată cu electricitate.

Se ridică, făcu cîțiva pași prin celulă și se așeză cu fața către apărătorii săi.

— Domnilor, îmi încredințez soarta în mîinile dumneavoastră. Vă rog să-mi spuneți ce am de făcut, vă voi da ascultare.

Jacques avea cel puțin calitățile defectelor sale: odată o hotărîre luată, renunța să se mai gîndească la o alta pe care ar fi putut eventual s-o ia.

Calm, cu sînge rece, se așeză pe scaun și, cu un zîmbet trist, spuse:

— Să vedem care este planul de bătaie.

În ultimele zile planul acesta fusese singura și marea preocupare a maestrului Folgat. Toată inteligența lui, tot simțul său practic le pusese în slujba acestei cauze care devenise și cauza lui, într-o bună măsură, datorită pasiunii pe care o punea.

Cunoștea foarte bine tactica acuzării, tot atît de bine ca și domnul Galpin-Daveline, știa mai bine decît acesta din urmă care erau părțile ei solide și care îi erau slăbiciunile.

— Așadar, începu el, vom proceda ca și cum doamna de Claudieuse nici nu ar exista. Nu o mai cunoaștem. Nu mai poate fi vorba despre întîlnirea de la Valpinson și nici despre scrisorile arse!

— Ne-am înțeles.

— Așa stînd lucrurile, sarcina noastră este aceea de a căuta în primul rînd nu felul în care ne-am folosit tim-

pul, ci explicaţia plecării noastre de acasă în seara crimei. A! dacă am putea găsi ceva plauzibil, ceva verosimil, aș fi gata să răspund de succes, dar să nu ne ascundem după degete, eu cred că acesta este nodul întregii afaceri și că asupra acestui punct vor avea loc cele mai înverșunate dezbateri . . .

Jacques nu părea să fie convins că așa stau lucrurile.

— Să fie cu putinţă! rosti el.

— Din păcate sînt foarte sigur de asta. Și dacă spun din păcate o fac pentru că există împotriva noastră o probă teribilă, hotărîtoare, cu siguranţă, și asupra căreia domnul Galpin-Daveline nu a insistat prea mult, — e prea subtil, — dar care, în mîinile ministerului public poate deveni o armă îngrozitoare . . .

— Mărturisesc, începu Jacques, că nu-mi dau prea bine seama . . .

— Aţi uitat, așadar, scrisoarea pe care aţi scris-o domnișoarei Denise în ziua crimei? îl întrerupse maestrul Magloire.

Jacques se uita pe rînd la cei doi apărători ai săi.

— Cum, spuse el, această scrisoare . . .

— Ne copleșește, scumpul meu client, rosti maestrul Folgat. Nu vă mai aduceţi aminte de ea? Îi spuneaţi lo-godnicei dumneavoastră că veţi fi silit să vă lipsiţi de fericirea de a petrece o seară în tovărășia ei din pricina unei afaceri de cea mai mare importanţă și care nu poate fi cu nici un chip amînată. Așadar, după o matură chibzuinţă, eraţi hotărît să vă folosiţi seara într-un anume scop. Care? Asasinarea domnului de Claudieuse, pretinde acuzarea. Ce vom răspunde?

— Bine, dar domnișoara Denise nu a făcut cunoscută această scrisoare . . .

— Nu, dar acuzarea știe de existenţa ei. Domnul de Chandoré și domnul Séneschal, crezînd că-ţi fac un serviciu, au vorbit de nenumărate ori despre această scrisoare. Iar domnul Galpin-Daveline o cunoaște atît de bine și ţi-a vorbit despre ea în mai multe rînduri în așa fel încît ai mărturisit tot ceea ce își dorea el.

Tînărul avocat răsfoia hîrtiile aflate pe masă.

Curînd găsi ceea ce căuta.

— Iată, reuă el, iată ceea ce citesc în cel de-al treilea interogatoriu care vi s-a luat:

ÎNTREBARE. — Urma să o luați în curînd în căsătorie pe domnișoara de Chandoré?

RĂSPUNS. — Da.

Î. — Vă petreceați de multă vreme serile în tovărășia dînsei?

R. — Toate serile.

Î. — Cu excepția serii în care a avut loc crima.

R. — Din păcate.

Î. — Pesemne că logodnica dumneavoastră a fost mirată de această absență . . .

R. — Nu, căci îi scrisesem . . .

— Auzi, Jacques? întrebă maestrul Magloire. Și bagă bine de seamă că domnul Daveline se ferește să insiste. Nu vrea să te facă atent. A obținut o mărturisire și asta îi ajunge.

Dar maestrul Folgat căutase și găsise o altă copie.

— Iată ce scrie în procesul-verbal al celui de-al șaselea interogatoriu:

Î. — Așadar, în seara crimei, cînd ați plecat de acasă v-ați luat arma fără un scop anume?

R. — Voi explica lucrul acesta după ce-mi voi fi consultat apărătorii.

Î. — Nu este nevoie de nici o consultare pentru a spune adevărul.

R. — Nimic nu mă va face să revin asupra hotărîrii mele.

Î. — Așadar, ca și ieri, nu vreți să spuneți unde v-ați petrecut timpul între orele opt și miezul nopții.

R. — Voi răspunde la această întrebare în același timp cu cealaltă.

I. — Trebuia să existe o pricină foarte serioasă pentru plimbarea dumneavoastră deoarece știați că erați așteptat de către domnișoara de Chandoré!

R. — Îi scrisesem să nu mă aștepte.

— A! Galpin-Daveline este un mare șmecher! mormăi maestrul Magloire.

— În sfîrșit, reluă maestrul Folgat, iată un fragment din penultimul interogatoriu:

Î. — Cînd aveaţi ceva de trimis la Sauveterre cine vă ſăcea, de obicei, acest serviciu?

R. — Michel, fiul arendaşului meu.

Î. — Aşadar, el este acela care, în seara crimei, a dus domnişoarei de Chandoré scrisoarea în care îi transmiteaţi că veţi lipsi de la întîlnirea obişnuită?

R. — Da.

I. — Aţi pretextat că sînteţi reţinut datorită unor treburi urgente?

R. — Este pretextul cel mai obişnuit.

I. — Dar dumneavoastră ştiaţi foarte bine că nu este un pretext. Unde trebuia să vă duceţi? Unde aţi fost?

R. — Nu voi spune nimic decît după ce mă voi fi consultat cu apărătorul meu.

I. — Luaţi aminte! Sistemul acesta este foarte primejdios.

R. — Ştiu şi accept această primejdie.

Jacques era uluit.

Şi aşa se întîmplă cu orice acuzat căruia i se citeşte procesul-verbal al interogatoriilor sale. Nu este nici unul care să nu exclame:

— Cum, eu am spus asta?

Da, a spus-o şi nu mai poate s-o nege, este scris şi el a semnat.

Cum a putut să spună una ca asta?

Oricît ar fi un om de puternic el nu poate să-şi păstreze la acelaşi nivel, luni de zile, toată energia şi tot sistemul său de gîndire. Are şi el ceasurile lui de prăbuşire, ceasurile lui de nădejde, momentele lui de revoltă şi momentele în care se lasă în voia soartei . . .

Şi impasibilul judecător de instrucţie ştie să profite de tot.

Vinovat sau nevinovat nu există deţinut aflat în preveţie care să poată lupta.

Oricît de prodigioasă ar fi memoria sa cum ar putea el să-şi aducă aminte de un nevinovat răspuns pe care l-a dat cu săptămîni în urmă! Judecătorul, el, l-a consemnat şi, dacă va fi nevoie, îl va relua de douăzeci de ori sub douăzeci de forme noi.

— Este îngrozitor! exclamă Jacques.

Şi convins acum de adevărul temerilor maestrului Folgat, întrebă:

— Cum putem ieşi de aici?

— V-am spus-o, răspunse maestrul Folgat, trebuie să găsim o explicaţie plauzibilă.

— Nu mă văd în stare să vă ofer nici una.

Tînărul avocat se gîndi cîteva clipe şi spuse:

— Dumneavoastră, domnule, eraţi închis, dar eu eram liber. Iată o lună de zile de cînd caut să construiesc un sistem de apărare, de cînd mă ocup de acest punct care este baza întregului meu sistem . . .

— A!

— Unde trebuia să fie celebrată căsătoria dumneavoastră?

— La mine, la Boiscoran.

— Unde trebuia să aibă loc ceremonia religioasă?

— La biserica din Bréchy.

— Aţi vorbit despre asta cu preotul?

— În mai multe rînduri. Şi într-o zi el mi-a şi spus glumind: „În sfîrşit te voi avea în parohia mea"!

Domnul Folgat tresări de bucurie şi lui Jacques nu-i scăpă această tresărire.

— Aşadar, spuse el, preotul din Bréchy era prietenul dumneavoastră.

— Destul de apropiat, da. Mă invita cîteodată la el la masă şi nu se întîmpla să trec pe lîngă locuinţa lui fără să intru să-i strîng mîna . . .

Bucuria tînărului avocat era din ce în ce mai evidentă.

— Hotărît lucru, exclamă el, explicaţia mea nu este neverosimilă. Ascultaţi şi vă rog să mă credeţi că sînt foarte sigur de informaţiile mele. În seara crimei, între orele nouă şi unsprezece, nu era nimeni la biserica din Bréchy. Preotul lua masa la castelul Bresson, iar slujnica lui se dusese să-i iasă în întîmpinare cu un felinar . . .

— Am înţeles! murmură maestrul Magloire.

— De ce, scumpul meu client, continuă maestrul Folgat, de ce nu te-ai fi dus la preotul din Bréchy? În primul rînd, trebuia să te înţelegi cu el cu privire la detaliile ceremoniei şi apoi, deoarece îţi este prieten, şi este un om cu experienţă, este un pastor, ai vrut, nu-i aşa, în clipa căsătoriei, să te sfătuieşti cu el şi te pregăteai să

devii enoriașul său cu toate că această treabă nu-ți era chiar atît de plăcută.

— Bun, asta-i bun . . . aprobă celebrul avocat din Sauveterre, foarte bun!

— Așadar, continuă tînărul avocat, dumneata, scumpul meu client, te-ai lipsit de fericirea de a-ți petrece seara în tovărășia logodnicei dumitale numai și numai pentru a-l întîlni pe preotul din Bréchy. Să vedem acum în ce măsură corespunde aceasta cu probele de care dispune acuzarea. Ești întrebat, în primul rînd, de ce ai plecat pe drumul care trece prin mlaștini. De ce? . . . Ai făcut-o pentru că drumul acesta este, fără îndoială, cel mai scurt și pentru că îți era teamă ca nu cumva să-l găsești pe preot dormind. Nimic mai firesc deoarece se știe bine că omul acesta are obiceiul de a se vîrî în pat la ora nouă. Și totuși, te-ai grăbit de pomană deoarece, în clipa în care ai bătut la ușa bisericii, nu a venit nimeni să-ți deschidă . . .

Maestrul Magloire îl întrerupse pe tînărul său confrate printr-un gest.

— Pînă aici, spuse el, totul e foarte bine . . . Iată însă că acum se ivește un lucru neverosimil. Niciodată, nimeni, nu se va hotărî să treacă prin pădurea de la Rochepommier pentru a se întoarce de la Bréchy la Boiscoran. Dacă ai cunoaște locurile . . .

— Le cunosc deoarece le-am cercetat cu multă grijă. Și dovada este că, prevăzînd obiecția dumneavoastră, i-am și găsit răspunsul. În timp ce domnul de Boiscoran bătea la ușa bisericii, o țărăncuță, pe care o cunoștea, trecea pe acolo și-i spuse că-l întîlnise pe preot pe drum, în apropierea locului cunoscut sub numele de Răscrucea Mareșalilor. Locul unde se află biserica, izolată la intrarea în orășel, face foarte posibilă această întîlnire. În ceea ce îl privește pe preot, iată ce am aflat: exact în ceasul în care domnul de Boiscoran putea să se afle la Bréchy, un preot trecea foarte aproape de Răscrucea Mareșalilor și preotul acesta, căruia i-am vorbit, slujește într-o parohie vecină și lua și el masa la domnul de Bresson, dar fusese chemat pentru a se afla la căpătîiul unei femei care-și dădea sufletul . . . Asta înseamnă că țărăncuța de oare am vorbit nu mințea, se înșela numai . . .

— Uimitor! spuse maestrul Magloire.

— Și ce a făcut domnul de Boiscoran, continuă maestrul Folgat, în clipa cînd a primit această informație? A pornit-o pe drumul care trebuia să-l ducă acolo unde fusese întîlnit preotul și a mers pe acest drum pînă în pădurea de la Rochepommier... Dîndu-și seama, în sfîrșit, că țărăncuța îl indusese în eroare, poate din greșeală, poate nu, el s-a hotărît să se înapoieze la Boiscoran prin pădure... Dar era foarte supărat pentru că-și irosise în felul acesta o seară pe care ar fi putut s-o petreacă în tovărășia logodnicei sale și tocmai din cauza aceasta bombănea și înjura așa cum a declarat martorul Gaudry...

Celebrul avocat din Sauveterre clătina din cap.

— Ingenios, spuse el, recunosc și mărturisesc sincer că n-aș fi găsit niciodată o soluție atît de bună. Numai că... scumpul meu confrate, povestirea dumitale păcătuiește tocmai datorită marii sale simplități. Acuzarea îți va răspunde: „Dacă acesta este adevărul cum se face că domnul de Boiscoran nu l-a declarat imediat și de ce a socotit că avea nevoie, pentru a-l declara, de o prealabilă consultare cu apărătorii săi“?

Maestrul Folgat reflecta.

— Știu foarte bine lucrul acesta, răspunse el, aici este punctul slab al armurii mele... Și e foarte slab căci este evident că dacă domnul de Boiscoran ar fi oferit această explicație în ziua arestării sale, el ar fi fost eliberat... Dar cum să găsim ceva mai bun? Cum am putea găsi altceva? Aceasta este expresia primului meu gînd și îl formulez pentru întîia oară. Ajutat de către dumneavoastră, maestre Magloire, de către Méchinet din partea căruia am primit informații de mare preț, ajutat de către toți prietenii noștri eu nădăjduiesc că voi putea adăuga povestirii mele o oarecare trăsătură misterioasă care să explice puțin această ezitare a domnului de Boiscoran... Mă gîndisem la un moment dat să invoc un argument de natură politică, mă gîndisem să pretind că date fiind opiniile sale, domnul de Boiscoran nu dorea ca relațiile sale cu preotul din Bréchy să fie cunoscute...

— O! efectul unor asemenea argumente ar fi detestabil! îl întrerupse maestrul Magloire. Nu sîntem religioși

noi, cei din Sauveterre, dar sîntem oameni pioși, extrem de pioși . . .

— Va trebui, deci, să renunț la această idee . . .

De unde pînă atunci Jacques păstrase tăcerea și rămăsese neclintit, el se ridică dintr-o dată.

— Nu este oare înspăimîntător să ne aflăm aici în situația de a fi siliți să fabricăm o minciună! . . . Și sînt nevinovat! Ce s-ar fi întîmplat dacă aș fi fost într-adevăr un asasin?

Jacques avea de o mie de ori dreptate: era ceva monstruos în această nevoie de a ascunde adevărul.

Cu toate acestea, apărătorii săi nu ținură seama de exclamația lui, atît erau de absorbiți în studiul sistemului lor de apărare.

— Să vedem celelalte puncte ale acuzării, spuse maestrul Magloire.

— Dacă versiunea mea este admisă, răspunse maestrul Folgat, restul va merge de la sine. Dar va fi ea admisă?. . . În ziua în care au venit să-l aresteze, căutînd un pretext pentru plecarea sa din ajun, domnul de Boiscoran a răspuns că se ducea la Bréchy să-l întîlnească pe negustorul său de lemne . . . Nenorocită imprudență! . . . Aceasta este primejdia! Pentru că celelalte ce sînt, la urma urmelor? . . . Apa în care domnul de Boiscoran și-a spălat mîinile întorcîndu-se și în care au fost găsite urme de hîrtie arsă . . . Nu ne rămîne decît să alterăm puțin adevărul pentru a oferi o explicație. Nu avem decît să spunem ce a făcut în adevăr domnul de Boiscoran atribuind însă acțiunii sale o altă cauză. Domnul de Boiscoran este un fumător înrăit, nu-i așa! Pentru plimbarea sa la Bréchy își luase cu el țigări, dar nu-și luase chibrituri . . . Și nu este o afirmație în vînt. Oferim probe, producem martori. Dacă nu aveam la noi chibrituri, asta se datora faptului că le uitasem în ajun la domnul de Chandoré în cutia pe care o aveam de obicei asupra noastră, cutie pe care toată lumea o cunoaște și care a rămas de atunci pe căminul din salonașul domnișoarei Denise, unde se află și astăzi . . . Așadar, nu aveam chibrituri și eram departe de Boiscoran în momentul în care ne-am dat seama de aceasta . . . Trebuia oare să nu mai fumăm sau să facem cale întoarsă? . . . Nu! Aveam cu noi arma și cunoșteam

procedeul pe care îl folosesc vînătorii în asemenea împrejurări... Am scos încărcătura de alice dintr-unul din cartușele noastre și dînd foc pulberei am dat foc unei bucăți de hîrtie... Este o operație pe care nu poți s-o duci la bun sfîrșit fără să te murdărești și fără să-ți înnegrești mîinile. Cum am fost însă siliți s-o facem de mai multe ori aveam mîinile foarte murdare și foarte negre și unghiile noastre erau pline cu rămășițe de hîrtie arsă...

— A! de data aceasta bravo, exclamă celebrul avocat din Sauveterre.

Tînărul său confrate se însufleția. Continua să-l folosească pe „noi“ așa cum se obișnuiește în barou:

— Dealtfel, apa aceasta, reluă el, această apă pe care vreți s-o folosiți împotriva noastră este cea mai frumoasă mărturie morală a nevinovăției noastre... Dacă am fi fost incendiatori, am fi aruncat-o cu graba pe care o folosește orice răufăcător care caută să șteargă de pe hainele sale petele de sînge care-l acuză...

— Foarte bine! aprobă maestrul Magloire.

— Și toate celelalte dovezi ale dumneavoastră, continuă maestrul Folgat, ca și cum s-ar fi aflat în plină ședință și ca și cum s-ar fi adresat ministerului public, toate celelalte dovezi sînt de aceeași valoare... De ce invocați dumneavoastră scrisoarea adresată de noi domnișoarei Denise? Pentru că, după părerea dumneavoastră, ea stabilește premeditarea noastră... A! aici mă opresc... Sîntem noi oare atît de proști și de lipsiți de cel mai elementar bun simț?... Nu acesta este renumele nostru... Cum! Dacă am fi premeditat o crimă nu ne-am fi gîndit că s-ar fi putut întîmpla să fim descoperiți și nu ne-am fi fabricat un alibi? Cum! Am fi plecat de la noi de acasă cu intenția de a ucide un om și ne-am fi încărcat arma cu alice bune pentru vînat iepuri?... Adevărul este că ne faceți mult prea ușoară apărarea deoarece acuzațiile dumneavoastră nu rezistă...

Jacques aproba totul prin gesturi.

— Iată, îl întrerupse el pe avocat, iată tocmai lucrul pe care i l-am spus de nenumărate ori lui Daveline și în fața acestui argument el nu a știut ce să-mi răspundă... Asupra acestui punct trebuie să insistăm...

Maestrul Folgat își consulta notițele.

— Ajung acum, reluă el, la o împrejurare capitală și din care voi face, dacă ea ne este favorabilă, un hotărîtor incident în cursul ședinței... Valetul dumitale, scumpul meu client, bătrînul Antoine, mi-a declarat că în ajunul crimei spălase și curățase temeinic arma dumitale Klebb...

— Dumnezeule! exclamă Jacques.

— Bun. Văd că vă dați seama de însemnătatea acestui fapt. Din momentul acela în care arma a fost curățată și pînă în momentul în care ați dat foc unui cartuș pentru a putea aprinde scrisorile doamnei de Claudieuse, ați mai tras cu această armă? Dacă da, atunci să nu mai vorbim despre asta. Dacă nu, este limpede că una din țevile armei a rămas curată și atunci sîntem salvați...

Timp de aproape un minut Jacques rămase tăcut, gîndindu-se.

— Mi se pare, răspunse el în cele din urmă, sînt aproape sigur că în dimineața crimei am tras într-un iepure...

Maestrul Magloire părea descurajat.

— Nenorocire! spuse el.

— O! un moment, reluă Jacques. Lucrul de care sînt sigur este că am ucis iepurele cu un singur foc. Așadar nu am murdărit decît una din țevile armei mele. Dacă m-am slujit și la Valpinson de aceeași țeavă pentru a da foc cartușului, sînt salvat. Și nu uitați că se poate foarte bine întîmpla ca lucrurile să se fi produs în felul acesta. Cînd ai o armă cu două țevi apeși întotdeauna în primul rînd pe trăgaciul din dreapta...

Maestrul Magloire era încruntat.

— Nu are nici o importanță, spuse el, nu putem produce un argument atît de nesigur deoarece, în cazul în care greșim, el s-ar întoarce împotriva noastră. Dar la ședință, cînd ți se va arăta arma, uită-te la ea în așa fel încît să poți să-mi spui care este situația.

Acestea erau, așadar, schițele planului general de apărare. Nu mai rămînea decît ca detaliile să fie perfecționate și cu aceasta se îndeletniceau cei doi avocați în momentul în care Blangin, temnicierul, veni să le spună că ușile închisorii aveau să se închidă.

— Încă cinci minute, Blangin! strigă Jacques.

Şi, apropiindu-se cît mai mult de cei doi apărători ai săi, le spuse în şoaptă:

— Mi-a venit o idee, domnilor, şi vreau să v-o spun... Nu se poate ca doamna de Claudieuse să nu fie tulburată la culme în ultimul timp, de cînd am fost arestat. Oricît ar fi ea de sigură că nu a lăsat în urma ei nici un indiciu care ar putea s-o trădeze, sînt sigur că tremură la gîndul că m-aş putea apăra spunînd adevărul... Va nega, ştiu bine, şi este destul de sigură de prestigiul său pentru a şti că acuzaţiile mele nu vor putea dăuna reputaţiei sale... Nu contează! Este cu neputinţă ca ideea scandalului să nu o înspăimînte... Cine ştie dacă, pentru a evita acest scandal, nu ne-ar oferi un mijloc de salvare. De ce nu ar încerca unul dintre dumneavoastră să stea de vorbă cu ea...

Maestrul Folgat era omul hotărîrilor rapide.

— Voi încerca eu, spuse el, dacă-mi daţi o scrisoare de recomandare.

În locul oricărui răspuns, Jacques luă o pană şi scrise:

Am mărturisit totul apărătorului meu, maestrul Folgat. Salvează-mă şi îţi jur că voi păstra pe veci secretul. Ai putea să mă laşi să pier, Geneviève, dumneata care ştii atît de bine că sînt nevinovat?

Jacques.

— Ajunge? îl întrebă el pe avocat întinzîndu-i hîrtia.

— Da, şi vă făgăduiesc că o voi vedea pe doamna de Claudieuse în cel mult două zile.

Blangin era neliniştit şi apărătorii trebuiră să plece. Odată ajunşi în stradă, ei străbăteau Piaţa Nouă cînd, la cîţiva paşi de ei, zăriră un cîntăreţ ambulant care păşea urmat de cîţiva plimbăreţi...

Era un fel de menestrel, îmbrăcat cu o haină care semăna mai mult cu o vestă. Zgîriind corzile unei vechi viori omul cînta folosind cel mai pur accent din regiunea aceea.

Cu un gest cît se poate de firesc, maestrul Folgat începu să caute cîţiva bănuţi prin buzunarul său în clipa în care cîntăreţul, apropiindu-se de ei, şi întinzîndu-i pălăria pentru a putea culege ofranda, îi spuse:

— Văd că nu mă recunoașteți, scumpe maestre.

Avocatul tresări.

— Dumneata aici! exclamă el.

— Eu însumi, la Sauveterre, începînd de astăzi dimineață. Vă pîndeam căci trebuie să vă vorbesc. Astă-seară, la orele nouă, vă rog să-mi deschideți poarta cea mică din fundul grădinii domnului de Chandoré . . .

Și reluîndu-și cîntecul se îndepărtă.

Celebrul avocat din Sauveterre era uimit de această întîlnire neprevăzută și de ciudățenia personajului. Cîntărețul ambulant se îndepărtă.

— Îl cunoașteți pe acest individ? îl întrebă el pe tînărul său confrate.

— Acest individ, răspunse maestrul Folgat, nu este altul decît agentul despre care v-am vorbit și ale cărui servicii le-am cumpărat.

— Goudar!

— Da, Goudar.

— Și nu l-ai recunoscut!

Tînărul avocat zîmbea.

— Înainte ca el să-mi fi vorbit, nu. Acel Goudar pe care-l cunoșteam eu era un bărbat înalt, slab, cu fața rasă și cu părul tuns scurt. Acest cîntăreț ambulant este un om mărunt, cu barbă și cu părul lung atîrnîndu-i peste umeri. Cum aș fi putut să-l recunosc pe omul meu sub această înfățișare de vagabond care cîntă în cel mai pur dialect?

Maestrul Magloire zîmbea și el.

— Ce sînt oare comicii de profesie în comparație cu acești oameni? spuse el. Iată, spune că a sosit astăzi dimineață și s-ar părea că s-a născut pe aceste meleaguri. Nu au trecut nici douăsprezece ore de cînd a sosit la Sauveterre și a și aflat despre existența porții care se află în fundul grădinii domnului de Chandoré.

— O! Cred că acum îmi dau seama de unde știe. Atunci cînd i-am povestit lui Goudar totul, în cele mai mici amănunte, trebuie să-i fi vorbit și despre această poartă în legătură cu Méchinet.

Tot vorbind ei ajunseră la capătul străzii Naționale. Se opriră.

— Încă un cuvînt înainte de a ne despărți, reluă maestrul Magloire. Ești hotărît s-o întîlnești pe doamna de Claudieuse?

— Am făgăduit.

— Și ce o să-i spui?

— Nu știu. Depinde de felul în care mă va primi.

— Așa cum o cunosc eu, în momentul în care va zări biletul lui Jacques îți va cere să pleci.

— Cine știe! În orice caz, nu-mi voi face mustrări de conștiință că nu am dat curs unei tentative pe care eu o socot, în adîncul sufletului meu, ca fiind necesară.

— Orice s-ar întîmpla, fii prudent, nu te lăsa tîrît... Gîndește-te că un scandal ne-ar obliga să ne schimbăm sistemul de apărare și este singurul care are oarecari șanse.

— O! fiți fără nici o grijă.

Și apoi, după o ultimă strîngere de mînă, cei doi avocați se despărțiră. Maestrul Magloire se îndreptă spre locuința lui, iar maestrul Folgat o porni către strada Rampe.

XXI

După incendiul de la Valpinson contele și contesa de Claudieuse se stabiliseră provizoriu în strada Mautrec.

Maestrul Folgat se prezentă la locuința familiei de Claudieuse însoțit de doctorul Seignebos.

Casa avea două etaje.

Un vestibul larg străbătea catul de jos al locuinței, iar în fundul acestuia se zărea o scară de piatră mărginită de o balustradă din fier forjat.

Odată ajuns în acest vestibul, domnul Seignebos deschise o ușă în dreapta.

— Intrați aici, îi spuse el domnului Folgat, și așteptați... Urc în camera contelui, care se află la primul etaj și v-o trimit pe contesă...

Tînărul avocat îl ascultă și se pomeni într-un mare salon puternic luminat de către trei ferestre care răspundeau în grădină.

Se gîndea tot timpul la riscul acestei întrevederi și poate că, dacă ar fi putut s-o facă, ar fi bătut în retra-

gere; și avea nevoie de o puternică stăpînire de sine pentru a-și putea domina tulburarea . . .

În sfîrșit, se auzi un pas ușor în vestibul și puțin după aceea, se ivi contesa de Claudieuse.

Era într-adevăr așa cum i-o zugrăvise Jacques, calmă, gravă, senină ca și cum sufletul său s-ar fi aflat mult deasupra pasiunilor omenești.

Departe de a-i fi putut altera frumusețea, întîmplările neobișnuite pe care le trăise în ultima lună păreau să fi așezat pe fruntea sa o aureolă divină. Totuși, slăbise puțin. Cearcănele din jurul ochilor și părul său aflat în neorînduială, trădau oboseala și nopțile lungi petrecute la căpătîiul soțului său.

— Sînteți apărătorul domnului de Boiscoran, domnule? întrebă ea.

— Da, doamnă, răspunse tînărul avocat.

— Și doriți să-mi vorbiți, după cîte mi-a spus doctorul . . .

— Da, doamnă.

Cu gestul unei regine îi indică un scaun, așezîndu-se și ea.

— Vă ascult, domnule, rosti ea . . .

Maestrul Folgat începu, nu fără emoție:

— În primul rînd, doamnă, trebuie să vă expun situația clientului meu.

— Este inutil, domnule, o cunosc . . .

— Știți, așadar, doamnă, că a fost trimis în fața curții cu juri și că poate fi condamnat!

Ea clătină din cap cu un gest plin de durere.

— Știu, domnule, că soțul meu, contele de Claudieuse, a fost victima celui mai josnic atentat, că viața sa este în primejdie și că, dacă dumnezeu nu săvîrșește o minune, nu voi mai avea în curînd un soț, iar copiii mei nu vor mai avea tată . . .

— Dar domnul de Boiscoran este nevinovat, doamnă!

O adîncă uimire se întipări pe chipul doamnei de Claudieuse.

— Atunci cine este asasinul? întrebă ea.

A! cu cîtă greutate izbuti tînărul avocat să oprească pe buzele sale cuvîntul „dumneavoastră“ care țîșnea din adîncul conștiinței sale.

El se gîndi însă la succesul misiunii pe care o avea.

— Pentru un acuzat, doamnă, pentru un nefericit care se află în ajunul judecății, avocatul este un sfătuitor căruia nu i se poate ascunde nimic... Voi adăuga faptul că apărătorul este tot atît de discret ca și un preot și că el știe să uite tainele care-i sînt încredințate.

— Nu înțeleg, domnule.

— Clientul meu, doamnă, avea la îndemînă o cale foarte simplă pentru a se putea disculpa... Calea adevărului. A preferat însă să riște onoarea lui decît să compromită onoarea unei alte persoane...

Contesa schiță un gest de nerăbdare.

— Clipele mele sînt numărate, domnule, îl întrerupse ea. V-aș ruga să vorbiți cît mai limpede.

Maestrul Folgat înaintase cum putuse mai bine.

— Am fost însărcinat de către domnul de Boiscoran să vă predau o scrisoare...

Mirarea doamnei de Claudieuse păru să se transforme în stupoare.

— Mie? Pe ce temei?

Fără să spună o vorbă tînărul avocat scoase din portofelul său scrisoarea lui Jacques și o oferi contesei:

— Iat-o, spuse el.

Contesa o luă cu o mînă care nu tremura și o deschise încet... Dar, imediat după ce o citi se ridică în picioare, roșie la chip și din ochii ei țîșneau scîntei:

— Dumneavoastră știți ce cuprinde această scrisoare, domnule? exclamă ea.

— Da.

— Știți dumneavoastră că domnul de Boiscoran îndrăznește să-mi scrie folosind numele meu de fată, Geneviève, așa cum face soțul meu, așa cum face tatăl meu?

Clipa hotărîtoare sosise, maestrul Folgat își păstrase tot sîngele rece.

— Domnul de Boiscoran susține, doamnă, că pe vremuri, în strada Vignes, așa vă spunea... pe vremea în care și dumneavoastră îi spuneați lui, Jacques...

Contesa părea uluită.

— Dar este o infamie, domnule, o infamie tot ceea ce spuneți aici! Cum, domnul de Boiscoran a putut să vă

spună că eu, contesa de Claudieuse, am fost... amanta lui?!

— Da, doamnă, mi-a spus-o și el afirmă, că, numai cu cîteva clipe înaintea incendiului, se afla alături de dumneavoastră și că dacă mîinile lui erau înnegrite aceasta se datora faptului că tocmai dăduse foc scrisorilor dumneavoastră și scrisorilor lui...

Auzind aceste cuvinte contesa, răspunse cu o voce hotărîtă:

— Și ați putut să credeți toate acestea? A! prima crimă a domnului de Boiscoran este o nimica toată, comparată cu aceasta!... Nu-i ajunge faptul că a dat foc casei noastre și că ne-a ruinat, vrea acum să ne și dezonoreze... Nu-i ajunge faptul că a luat viața soțului meu, are nevoie și de onoarea soției sale!...

Vorbea atît de tare încît din vestibul nu se putea să nu fie auzită.

— Mai încet, doamnă, vă rog, spuse maestrul Folgat, mai încet!

Îl fulgeră cu o privire în care se citea un dispreț suveran și ridică și mai mult tonul:

— Da, continuă ea, îmi dau seama că vă este teamă că am putea fi auziți... Dar eu nu am de ce să mă tem! Aș vrea ca lumea întreagă să ne poată auzi și să ne poată judeca. Îmi spuneți să vorbesc mai încet. De ce să vorbesc mai încet? Credeți dumneavoastră, că dacă domnul de Claudieuse nu s-ar afla între viață și moarte, această scrisoare nu ar fi fost de pe acum în mîinile sale? A! Ar ști el să facă dreptate! Dar eu, sînt o biată femeie! Niciodată nu am înțeles mai bine că pierzîndu-l pe soțul meu voi rămîne singură pe această lume, fără protector, fără prieten...

— Dar domnul de Boiscoran jură, doamnă, să păstreze cel mai desăvîrșit secret.

— Ce fel de secret? Secretul insultelor dumneavoastră? Al înspăimîntătoarei intrigi pe care vrea s-o țească?

Maestrul Folgat păli auzind insulta.

— Luați aminte doamnă, spuse el pe un ton iritat, deținem probe flagrante, de necontestat...

Printr-un gest hotărît doamna de Claudieuse îl întrerupse, splendidă în durerea, în disprețul și în furia ei.

— Ei bine! Produceţi aceste probe. Haideţi, acţionaţi. Vorbiţi! Vom afla de îndată dacă această murdară calomnie a unui criminal poate să atingă reputaţia de care se bucură o femeie cinstită! Vom vedea dacă din noroiul acesta în care vă bălăciţi, voi putea fi atinsă de un singur strop!

Aruncînd la picioarele tînărului avocat scrisoarea lui Jacques, ea se îndreptă spre uşă.

— Doamnă, spuse încă o dată maestrul Folgat, doamnă!

Contesa nu-l învrednici nici măcar cu o ultimă privire şi dispăru lăsîndu-l singur în mijlocul salonului uluit în asemenea măsură încît nu mai era în stare nici măcar să gîndească.

Din fericire se întorcea doctorul Seignebos.

— Pe legea mea, începu el, nu mi-aş fi închipuit niciodată că doamna de Claudieuse îşi poate păstra firea în asemenea măsură. Abia te-a părăsit şi a venit să mă întrebe ca de obicei ce părere am despre soţul ei şi ce trebuie să facă . . . I-am răspuns . . .

Dar sfîrşitul frazei se pierdu pe buzele lui; realiza, în sfîrşit, starea în care se afla maestrul Folgat.

— Asta e bună! Ce s-a întîmplat? întrebă el.

Tînărul avocat îl privea cu aerul unui om cu totul pierdut.

— S-a întîmplat, răspunse el, că stau aici şi mă întreb dacă sînt treaz sau dacă nu cumva visez. S-a întîmplat că dacă această femeie este în adevăr vinovată, îndrăzneala ei depăşeşte tot ceea ce se poate imagina . . .

— Ce vrei să spui cu acest dacă? Te îndoieşti oare de vinovăţia ei?

— Nu mai ştiu nici eu ce să spun, răspunse avocatul. uită-te la mine, mi-am pierdut capul, nu mai ştiu ce să cred . . .

— O!

— Aşa stau lucrurile! Şi totuşi, doctore, nu mai sînt un naiv şi de cinci ani de zile de cînd pledez în materie criminală, de cînd scormonesc în toate straturile societăţii am descoperit cele mai ciudate situaţii, am întîlnit figuri de neimaginat şi am ascultat cele mai înspăimîntătoare mărturisiri . . .

Doctorul, la rîndul său, era uluit în asemenea măsură încît uitase să-și șteargă ochelarii . . .

— Dar ce ți-a spus doamna de Claudieuse?

— Chiar dacă ți-aș reproduce toată discuția, răspunse maestrul Folgat, nu vei fi mai lămurit decît mine. Ar fi trebuit să te afli aici, s-o vezi și s-o auzi vorbind! . . . Ce femeie! Nici o tresărire pe chipul ei, privirea i-a rămas tot timpul la fel de limpede, nici o notă falsă în vocea sa . . . Și cum mă sfida! . . . Dar te rog, doctore, te rog să mergem . . .

Plecară și se aflau pe la mijlocul aleei care străbătea grădina în clipa în care zăriră înaintînd spre ei pe cea mai mare dintre fiicele contesei de Claudieuse care se întorcea de la plimbare însoțită de guvernanta ei.

Domnul Seignebos se opri și, strîngînd brațul tînărului avocat, se aplecă spre urechea lui:

— Atențiune! spuse el. Știm foarte bine că adevărul se află întotdeauna pe buzele copiilor, nu-i așa?

— Și ce vreți să faceți? șopti maestrul Folgat.

— Să lămuresc un anumit lucru . . . liniștește-te și lasă-mă pe mine.

Fata se apropia de ei.

Era o copilă grațioasă între opt și nouă ani, blondă, cu ochii mari și albaștri, puțin prea mare pentru vîrsta ei și care părea să fie destul de inteligentă pentru vîrsta ei, dar cîtuși de puțin timidă . . .

— Bună ziua micuța mea Marthe, îi spuse doctorul cu vocea lui care putea să fie și foarte dulce atunci cînd voia el.

— Bună ziua domnilor, răspunse fata făcînd și o frumoasă reverență.

Aplecîndu-se către ea, domnul Seignebos o sărută pe obraji și, continuînd s-o privească, îi spuse:

— Mi se pare că ești tristă, Marthe.

— Da, pentru că tata și sora mea sînt bolnavi, domnule, răspunse fata cu un suspin.

— Dar nu numai pentru asta . . . Îți pare rău că nu te mai afli la Valpinson . . .

— O! desigur . . .

— Și cu toate acestea e foarte frumos aici și ai la dispoziția ta pentru joacă o minunată grădină.

Fata scutură din cap și, cu vocea ceva mai joasă, continuă:

— Este adevărat, e frumos, numai că . . . îmi este teamă.

— De ce, mititico?

Fata arătă statuile din grădină și, înfioratâ:

— Seara, răspunse ea, mi se pare că le văd mișcîndu-se și mi se pare că zăresc oameni care se ascund îndărătul copacilor așa cum a făcut și omul acela care a vrut să-l omoare pe tata.

— Trebuie să alungi aceste gînduri rele, domnișoară, o întrerupse maestrul Folgat.

Dar domnul Seignebos interveni din nou.

— Cum așa, Marthe, cum se poate să fii atît de fricoasă? Eu te credeam, dimpotrivă, foarte curajoasă . . . Tatăl tău mi-a povestit că în noaptea incendiului de la Valpinson nu erai cîtuși de puțin speriată . . .

— Tata v-a spus adevărul.

— Și totuși, cînd te-au trezit flăcările cred că situația era îngrozitoare.

— O! dar nu flăcările m-au trezit din somn, doctore.

— Cu toate acestea în momentul în care a izbucnit focul . . .

— În momentul acela eram tot atît de trează cum sînt și acum, deoarece mă trezise zgomotul ușii pe care mama o închisese puțin prea tare în clipa în care se înapoiase . . .

— Cred că te înșeli, Marthe, reluă doctorul, mama ta nu se înapoiase în momentul incendiului . . .

— Vă cer iertare, domnule . . .

— Nu, te înșeli . . .

Fata îl privi cu chipul grav pe care-l au copiii atunci cînd își dau seama că cineva se îndoiește de adevărul spuselor lor.

— Sînt sigură de tot ceea ce vă spun, accentuă fata. și îmi aduc foarte bine aminte cum s-au întîmplat lucrurile . . . Mă culcasem la ora obișnuită și pentru că eram foarte obosită după atîta joacă, adormisem imediat . . . În timp ce eu dormeam, mama a plecat, dar m-a trezit din somn întorcîndu-se . . . Imediat după ce s-a întors, s-a dus la patul surorii mele și a privit-o mult timp cu atîta tristețe încît mi-a venit să plîng . . . După aceea s-a așezat lîngă fereastră și eu, din patul meu, vedeam lacrimi pre-

lingîndu-se pe obrajii ei și în momentul acela s-a auzit de afară zgomotul unei împușcături.

Domnii Folgat și Seignebos schimbară între ei o privire care le trăda îngrijorarea.

— Așadar, micuța mea, insistă doctorul, tu ești sigură că mama ta era alături de tine în clipa în care s-a tras primul foc de armă?

— Foarte sigură, domnule doctor, în clipa în care l-a auzit, mama s-a ridicat în picioare trăgînd cu urechea... Imediat după aceea s-a auzit cel de-al doilea foc și atunci mama a ridicat mîinile în sus, a exclamat „Dumnezeule!“ și a ieșit în goana mare.

Niciodată nu se ivise pe chipul doctorului Seignebos un zîmbet atît de fals ca acela pe care se străduia să-l afișeze.

— Marthe, spuse el, tu ai visat toate astea.

Guvernanta care nu scosese pînă atunci nici un cuvînt interveni de această dată.

— Domnișoara nu a visat, spuse ea. Eu însămi auzisem împușcăturile și deschisesem ușa camerei mele pentru a vedea ce se întîmplă și în momentul acela am zărit-o pe doamna străbătînd palierul și îndreptîndu-se în grabă spre ieșire.

— O! făcu doctorul voind să pară cît mai indiferent. Toate astea nu au de fapt nici o importanță.

Fetița însă ținea morțiș să-și continuie povestirea.

— Îndată după plecarea mamei am fost cuprinsă de neliniște și m-am ridicat în patul meu ciulind urechile... Am auzit o mulțime de zgomote, trosnete, pîrîituri și țipete care veneau din depărtare... M-a cuprins teama, am sărit din pat și m-am dus să deschid ușa... Am fost nevoită să dau înapoi din pricina fumului și a scînteilor... Și totuși nu mi-am pierdut capul. Am trezit-o din somn pe sora mea, am luat-o în brațe și mă pregăteam să mă îndrept către scară în momentul în care sosi alergînd ca un nebun Cocoleu care ne luă pe amîndouă și ne scoase din casă...

— Marthe! se auzi un glas din casă, Marthe!

Copila își întrerupse povestirea.

— Mă cheamă mama. La revedere, domnilor.

Marthe dispăruse de mult, dar doctorul Seignebos și maestrul Folgat rămăseseră pe loc privindu-se descumpăniți.

— Nu mai avem nici o treabă aici, doctore, rosti în cele din urmă tînărul avocat.

— Într-adevăr, să ne întoarcem acasă și ar trebui chiar să ne grăbim pentru că sînt așteptat. Vei lua masa la mine.

Plecară atît de îngînduraţi încît uitară să răspundă saluturilor ce li se adresau pe stradă, lucru remarcat de absolut toţi trecătorii.

Ajuns acasă, doctorul porunci să se pună două tacîmuri.

— Și o sticlă de vin din cel bun . . . porunci el servitorului. Acum, începu doctorul, spune-mi, te rog, ce părere ai despre toată această întîmplare.

Maestrul Folgat era descurajat.

— Nu mai știu ce să cred, murmură el.

— Putem admite că doamna de Claudieuse a inspirat toată această mărturisire a fiicei sale?

— Nu.

— Sau guvernantei?

— Cu atît mai puţin. O femeie ca aceasta nu se încredinţează nimănui. Ea luptă, cîștigă, pierde, dar rămîne singură.

— Asta înseamnă că atît fata cît și guvernanta au spus adevărul.

— Sînt ferm încredinţat.

— Este și părerea mea. În cazul acesta trebuie să admitem că doamna de Claudieuse nu este cîtuși de puţin implicată în tentativa de asasinat.

— Din păcate trebuie s-o admitem.

Maestrul Folgat nu remarcase încă că pe chipul doctorului Seignebos înflorea un zîmbet victorios. Își scosese ochelarii și îi ștergea cu furie.

— Dacă este nevinovată contesa, reluă el, înseamnă că Jacques este vinovat! Înseamnă că Jacques ne-a tras pe sfoară.

Maestrul Folgat clătina din cap cerînd parcă îndurare.

— Dă-mi pace, doctore, nu te năpusti asupra mea, lasă-mă să-mi revin, lasă-mă să-mi adun gîndurile. Sînt uluit. Nu, domnul de Boiscoran nu ne-a minţit și sînt

convins că doamna de Claudieuse a fost amanta lui. Nu, nu ne-a tras pe sfoară și sînt convins că în seara crimei el s-a întîlnit cu iubita lui. Nu ne-a spus oare Marthe că mama ei lipsise din cameră? Unde ar fi putut să se afle dacă nu la această întîlnire? Numai că...

Ezita.

— O! dă-i drumu, nu te opri, spuse doctorul. Nu trebuie să-ți fie teamă de mine.

— Ei bine, s-ar putea ca după ce doamna de Claudieuse să-l fi părăsit pe domnul de Boiscoran, s-ar putea foarte bine întîmpla ca tocmai atunci să-și fi vîrît coada ceea ce se numește întîmplarea. Domnul de Boiscoran ne-a spus că scrisorile se aprinseseră atît de tare încît fusese și el cuprins de teamă. De unde știm noi că vîntul nu a purtat o scînteie care să fi dat foc grămezilor de nuiele și de lemne! Și de aici ne putem ușor imagina tot ceea ce s-a întîmplat... În clipa în care se pregătește să plece, domnul de Boiscoran zărește acest început de incendiu; aleargă și încearcă să-l stingă; eforturile lui sînt însă inutile, flăcările înaintează, devin din ce în ce mai mari și lumina lor strălucește tot mai puternic... Se ivește atunci domnul de Claudieuse... Domnul de Boiscoran se crede surprins, crede că dragostea lui pentru contesă este dezvăluită, crede că proiectul lui de căsătorie se năruie, că viața lui se distruge, că fericirea se pierde... Mintea-i se întunecă, trage asupra contelui și fuge speriat... Așa se poate explica și faptul că loviturile au fost destul de imprecise și tot așa se poate explica și faptul că s-a tras cu alice de vînătoare...

— Nefericitule! îl întrerupse doctorul.

— Cum? Ce-am spus?

— Să nu mai spui niciodată toate astea. Este atît de verosimilă această ipoteză încît nimeni nu ar mai putea să creadă altceva dacă ai formula-o în gura mare. Nimeni nu ar mai voi să caute adevărul!

— Adevărul! Credeți, așadar, că nu am dreptate?

— Sînt ferm convins de asta. Un singur lucru nu puteam eu să admit, reluă doctorul Seignebos, și anume faptul că doamna de Claudieuse ar fi fost aceea care ar fi încercat să-și ucidă soțul. Și am avut dreptate. Nu ea

este aceea care a comis această crimă, ea n-a făcut decît s-o inspire.

— O!

— Crezi că ar fi pentru prima oară cînd ne-am afla în faţa unei asemenea situaţii? Iată care este ipoteza mea: înainte de a-l întîlni pe Jacques, doamna de Claudieuse își luase toate măsurile de prevedere și pusese totul la punct... Asasinul se afla la postul său. Dacă ar fi reușit să-l convingă pe Jacques să nu o părăsească, complicele ei s-ar fi întors liniștit acasă. Neizbutind să-l convingă să renunțe la căsătoria cu domnișoara Denise, hotărîtă să devină liberă pentru a-l putea recîștiga pe Jacques, contesa dă semnalul convenit, incendiul este declanșat și se trage asupra contelui.

Tînărul avocat nu părea cîtuși de puţin convins.

— În cazul acesta înseamnă că ne aflăm într-o situație de premeditare și cum se poate explica faptul că arma era încărcată cu alice de vînătoare?

— Se poate explica atunci cînd știm că respectivul complice nu este în toate minţile...

— Cu toate că maestrul Folgat bănuia încotro se îndreaptă doctorul, el nu-și putu stăpîni tresărirea.

— Cocoleu! Din nou Cocoleu.

Doctorul Seignebos își atinse fruntea cu vîrful degetului.

— Cînd a intrat aici o idee, răspunse el, să știi că s-a înșurubat bine... Da, doamna de Claudieuse are un complice și acest complice nu este altul decît Cocoleu.

— Dacă dumneata ai dreptate, înseamnă că nu vom scoate niciodată la lumină această afacere, pentru că niciodată nu-l vom putea sili pe Cocoleu să vorbească...

— Să nu bagi mîna în foc. Mi s-a propus ceva...

Fu întrerupt de intrarea neașteptată a servitorului său.

— Domnule, a venit un jandarm care a adus cu el un individ ce trebuie internat de urgenţă la spital.

— Să vină aici, răspunse doctorul. Fii atent, maestre Folgat, este tocmai lucrul despre care îţi vorbeam.

Se auzeau pași grei urcînd scara; se ivi imediat după aceea un jandarm care avea într-o mînă o vioară. Cu mîna cealaltă ajuta un nenorocit să se ţină pe picioare.

— Goudar! era gata-gata să strige maestrul Folgat.

Într-adevăr, era Goudar, dar în ce stare! Hainele îi erau rupte și pline de noroi, era palid, privirea îi era rătăcită și din gura sa ieșeau spume.

— Iată cum stau lucrurile, spuse jandarmul. Tipul ăsta cînta la vioară în curtea cazărmii. Noi stăteam la ferestre și-l ascultam. L-am văzut dintr-o dată căzînd, zvîrcolindu-se, urlînd și făcînd spume la gură . . .

— Lasă-ne singuri cu el, porunci medicul.

Jandarmul ieși și închise ușa în urma lui.

— Ce meserie! exclamă Goudar dezgustat . . . Uitaţi-vă puţin la mine! În ce hal am ajuns! Dacă m-ar vedea nevastă-mea . . .

Își scoase o batistă din buzunar și scuipă în ea o bucăţică de săpun pe care pînă atunci o ţinuse în gură.

— Principalul este că ţi-ai jucat atît de bine rolul, spuse doctorul, încît i-ai tras pe sfoară pe jandarmi.

— Da, e adevărat . . .

— Și datorită acestui fapt vei putea fi internat în spital. Vei locui alături de Cocoleu, iar eu te voi consulta în fiecare dimineaţă. Restul rămîne pe seama dumitale.

— Fiţi pe pace, răspunse Goudar, am planul meu.

Apoi, întorcîndu-se către maestrul Folgat:

— Iată-mă prizonier, dar să știţi că mi-am luat toate măsurile. Agentul pe care l-am trimis în Anglia vă va transmite dumneavoastră toate informaţiile lui . . . Vreau să vă rog să-mi faceţi un serviciu. I-am comunicat soţiei mele să nu-mi scrie decît pe adresa dumneavoastră. Vă rog să-mi transmiteţi scrisorile ei prin mijlocirea domnului doctor . . . Și acum sînt gata să devin prietenul lui Cocoleu și sînt mai hotărît ca niciodată să cîștig locuinţa din strada Vignes.

Doctorul Seignebos semnase între timp certificatul de internare. Îl chemă pe jandarm și după ce îi făcu toate recomandările necesare pentru a se purta cît mai blînd cu bolnavul, îl rugă să-l însoţească la spital.

Rămase singur cu maestrul Folgat.

— Și acum, scumpe maestre, spuse el, să vedem ce facem. Trebuie să relatăm și altora ceea ce am aflat de la Marthe? Trebuie să vorbim despre tentativa lui Goudar? Nu, căci Galpin-Daveline veghează și ar fi suficient să-i

trezim bănuielile pentru ca totul să fie pierdut. Mulțumește-te, așadar, să-i povestești lui Jacques întrevederea pe care ai avut-o cu doamna de Claudieuse și în rest, tăcere!

XXII

Așa cum fac toți oamenii modești, doctorul Seignebos avea și el această slăbiciune de a crede că și ceilalți văd la fel de limpede ca și el.

Desigur, domnul Galpin-Daveline veghea. Dar nu o făcea chiar atît de strașnic cum ar fi trebuit s-o facă un ambițios ca el.

Fusese înștiințat cel dintîi despre hotărîrea camerei de punere sub acuzare și din clipa aceea se simțise liniștit, frămîntările sale încetaseră.

Nici o umbră de remușcare. Nici o părere de rău.

În seara aceea se culcă liniștit, adormind pe laurii primului său succes.

Și a doua zi, văzîndu-l cum trece strada, mai țeapăn și mai mîndru decît fusese vreodată, cu privirea înghețată, cetățenii pricepură imediat că se întîmplase ceva.

„Trebuie că merg tare prost socotelile domnului de Boiscoran, își spuneau oamenii, din moment ce Galpin-Daveline e atît de mîndru".

Judecătorul se îndrepta către procurorul Republicii.

Pretextul pentru această vizită erau cîteva semnături pe care, într-o altă împrejurare, le-ar fi dobîndit prin mijlocirea grefierului său.

Adevărul este că el nu uitase atitudinea domnului Daubigeon și că ținea neapărat să-și ofere plăcerea unei revanșe.

Îl găsi pe bătrînul colecționar cufundat în cărțile lui vechi și atît de dragi și, mai mult decît în alte împrejurări, foarte prost dispus.

Ce contează! Îi dădu hîrtiile la semnat.

— Ei bine, scumpul meu procuror, ai aflat hotărîrea? Cine a avut dreptate?

Domnul Daubigeon ridică din umeri.

— Da, da, bombăni el, nu mai sînt decît un imbecil bătrîn, un maniac, recunosc, mă plec în fața evidenței și, așa cum spune Horațiu:

Stulctum me fateor, liceat concedere veris,

Atque etiam insanum

— Glumiți... Dar ce s-ar fi întîmplat dacă v-aș fi dat ascultare?

— Nu țin să știu.

— Domnul de Boiscoran ar fi ajuns în orice caz la curtea cu juri.

— Poate...

— Oricine în locul meu ar fi fost în stare să producă dovezile care îi stabilesc categoric vinovăția...

— Rămîne de văzut.

— Cariera mea ar fi fost umbrită, aș fi fost categorisit drept un magistrat fricos, care a dat înapoi în fața unor fleacuri.

— S-ar putea foarte bine întîmpla ca această categorisire să fie mult mai bună decît alta, rosti procurorul Republicii.

Își făgăduise să nu răspundă decît monosilabic, dar furia îl silise să-și calce jurămîntul.

— Un altul, reluă el, nu s-ar fi încăpățînat să dovedească vinovăția domnului de Boiscoran.

— Dar am dovedit-o, este adevărat.

— Un altul ar fi căutat cheia întregii enigme.

— Dar eu cred că dețin această cheie.

Privindu-l ironic, domnul Daubigeon făcu o plecăciune:

— Felicitările mele. Fericit cel ce cunoaște totul.

Felix qui potuit rerum cognoscere causas; numai că eu cred că mergi puțin prea departe. Ești un judecător de instrucție foarte tare, dar eu sînt mult mai bătrîn în meserie decît dumneata. Cu cît mă gîndesc mai mult la această afacere, cu atît o înțeleg mai puțin. Dacă știi atît de bine totul, spune-mi te rog care este mobilul crimei, pentru că, la urma urmelor, nimeni nu riscă eșafodul sau ocna fără să aibă un motiv foarte întemeiat, foarte precis... Care este motivul lui Jacques? Ai să-mi răspunzi că-l ura pe domnul de Claudieuse! Să fie acesta un răspuns? Haide, scormonește puțin în adîncul conștiinței du-

mitale... Dar, ce e drept e drept, nimănuia nu-i face plăcere să coboare prea adînc în el însuși...

Nemo in sese tentat descendere...

Domnul Daveline începuse să regrete această vizită. Nădăjduise să-l găsească pe domnul Daubigeon cu coada între picioare și cînd colo...

— Camera de punere sub acuzare nu și-a făcut atîtea scrupule, spuse el sec.

— Nu, dar s-ar putea foarte bine întîmpla să și le facă jurații. Se întîmplă uneori să fie și oameni deștepți printre ei...

— Jurații îl vor condamna pe domnul de Boiscoran fără nici o ezitare...

— Eu n-aș pune mîna în foc.

— Cred că ați pune-o dacă ați ști cine va lua cuvîntul.

— O!

— Acuzarea va fi susținută de către domnul Du Lopt de la Gransière.

— Drace!

— Îi puteți nega talentul?

Judecătorul de instrucție era din ce în ce mai iritat în timp ce domnul Daubigeon părea tot mai bine dispus.

— Ferească-sfîntul, răspunse el, cum aș putea să neg talentul domnului Du Lopt de la Gransière, este un bărbat foarte serios și căruia rar i se întîmplă să nu izbutească? Numai că, vezi, cu rechizitoriile se întîmplă așa cum se întîmplă cu cărțile, își au fiecare destinul lor, habent sua fata... Jacques va fi și el bine apărat...

— Nu mă tem de maestrul Magloire.

— Dar celălalt, maestrul Folgat.

— Un tinerel fără pic de autoritate... M-aș fi temut mai mult de maestrul Lachaud.

— Cunoști sistemul lor de apărare?

— Cîtuși de puțin, răspunse domnul Galpin-Daveline, dar nu are nici o importanță. Prietenii domnului de Boiscoran s-au gîndit la început să meargă pe varianta lui Cocoleu, dar au renunțat... Sînt sigur de asta. Comisarul de poliție pe care l-am pus să supravegheze m-a asigurat că doctorul Seignebos nici nu se mai interesează de acest nenorocit...

Domnul Daubigeon zîmbea ironic și, mai mult ca să-l tachineze pe domnul Daveline, preciză:

— Fii atent, și nu te încrede în aparențe. Sînt oameni foarte șireți. Eu ți-am spus-o dintotdeauna, Cocoleu mi se pare a fi nodul întregii afaceri... Și tocmai pentru că domnul de la Gransière va fi acela care va lua cuvîntul, tocmai de aceea trebuie să-ți fie teamă... Dacă ar da greș nu ți-ar ierta niciodată acest eșec. Și s-ar putea să dea greș. Pentru că sînt și eu de aceeași părere cu bătrînul meu Villon:

Rien ne m'est seur que la chose incertaine.

Domnul Daveline își dădu seama că nu mai avea nici un rost să continuie discuția.

După obișnuitele formule de politețe plecă și în timp ce cobora scara se gîndea:

— E o adevărată pierdere de vreme să stai de vorbă cu unul ca ăsta care nu știe să rostească decît citate latinești...

Cu toate acestea nesiguranța mușca din liniștea lui. Domnul Daubigeon îi dezvăluise o primejdie pe care el nu o prevăzuse. Și ce primejdie! Dacă l-ar înfuria pe domnul de la Gransière, unul dintre cei mai influenți oameni din magistratură, totul ar fi pierdut.

Domnul Daveline se gîndise, desigur, la posibilitatea unui eșec, adică la posibilitatea unei achitări. Dar nu se gîndise la consecințele acestui eșec.

Cine le-ar fi suportat? În primul rînd, ministerul public pentru că în Franța ministerul public transformă orice acuzare într-o chestiune personală și se crede ofensat și umilit dacă nu izbutește să cîștige capul acuzatului.

Și ce s-ar întîmpla într-o asemenea împrejurare?

Domnul de la Gransière s-ar lega în primul rînd de judecătorul de instrucție.

— Toate elementele rechizitoriului meu, i-ar spune domnul de la Gransière, s-au bizuit pe activitatea dumitale. Dacă n-am izbutit să obțin o condamnare asta înseamă că nu ți-ai făcut bine treaba. Un om ca mine nu poate fi supus unei asemenea umilințe, un om ca mine nu poate să accepte această achitare și mai ales într-o afacere al cărui răsunet este imens. Nu-ți cunoști meseria.

O asemenea frază ar fi însemnat dizgrația. Și în locul mult visatei avansări ar fi însemnat exilul, pentru tot restul vieții, pe undeva prin Algeria sau prin Corsica...

Domnul Galpin-Daveline se înfioră. Se și vedea acoperit de ruinele castelului pe care și-l făurise în minte.

Reluă din nou toate amănuntele instrucției, analiză din nou toate dovezile pe care izbutise să le producă așa cum face un soldat care, în ajunul bătăliei, își revizuiește armele.

Într-adevăr, el nu descoperea decît o singură obiecție valabilă: aceea pe care o formulase procurorul Republicii.

Ce motive ar fi putut să-l îndemne pe Jacques să făptuiască o asemenea crimă?

„Acesta, da, acesta este punctul slab și cel mai bun lucru pe care pot să-l fac este acela de a-l preveni pe domnul de la Gransière... Apărătorii lui Jacques sînt în stare să-și bizuie toată argumentația pe acest pivot".

Pentru că, în ciuda afirmațiilor sale, el se temea mult de apărătorii lui Jacques.

Știa foarte bine că maestrul Magloire este un om foarte influent și că se bucura de o formidabilă reputație. El știa foarte bine că era de ajuns ca maestrul Magloire să se ocupe de un caz pentru ca acesta să fie socotit cîștigat.

Se spunea despre el:

— Poate să se înșele, dar crede întotdeauna în ceea ce pledează.

Și un asemenea om poate avea o foarte mare influență nu atît asupra magistraților cît asupra juraților care trăiesc sub imperiul unor impresii de moment și care se pot lăsa antrenați de frumusețea unei pledoarii.

Este adevărat maestrul Magloire nu era omul care să pledeze dramatic, care să facă să vibreze mulțimile, dar maestrul Folgat era un asemenea om.

Domnul Galpin-Daveline se informase și unul dintre prietenii lui din Paris îi scrisese:

„Teme-te de Folgat. Este un logician mult mai primejdios decît Lachaud și stăpînește de minune arta de a tulbura conștiințele juraților, de a-i emoționa, de a le smulge lacrimi și de a-i face să rostească un verdict de achitare. Ferește-te în primul rînd de incidentele pe care

le ridică pentru că el păstrează întotdeauna cîte o surpriză!“

Aceştia sînt adversarii mei, gîndi domnul Daveline. Şi care să fie surprizele pe care mi le pregătesc? Să fi renunţat ei oare cu adevărat la serviciile lui Cocoleu?

Nu avea nici un motiv să nu creadă în spusele comisarului său de poliţie dar, peste măsură de îngrijorat, el se întoarse din drumul său şi porni către spital.

Sora şefă îl primi ca de obicei, cu mult respect şi, îndată ce află că se interesează de Cocoleu, îl întrebă:

— Doriţi să-l vedeţi, domnule?

— Mărturisesc, soră, că mi-ar face plăcere.

— Vă rog să veniţi cu mine.

Îl conduse în grădină şi, odată ajunsă acolo, se adresă grădinarului:

— Unde este nebunul? întrebă ea.

Grădinarul îşi înfipse lopata în pămînt şi răspunse:

— S-a dus în fundul aleii, în locul acela pe care ştiţi că şi l-a ales şi de unde nu poate fi scos . . .

Într-adevăr, domnul Daveline şi sora îl zăriră pe Cocoleu.

Era îmbrăcat în uniforma spitalului, o haină cenuşie, şi o bonetă de bumbac. Nu părea să-şi fi revenit, dar era ceva mai puţin respingător. Aşezat pe pămînt el se juca cu nişte pietricele.

— Spune-mi băiete, îl întrebă domnul Daveline, cum te simţi aici?

Cocoleu ridică privirile lui tulburi, dar nu răspunse nimic.

— Vrei să te întorci la Valpinson? continuă judecătorul.

Omul tresări, dar nu scoase nici o vorbă.

— Dacă-mi răspunzi, insistă domnul Daveline, îţi dau zece bani.

Cocoleu îşi reluase însă îndeletnicirea lui obişnuită: jocul cu pietricelele.

— Asta se întîmplă în fiecare zi, domnule, îi spuse sora. De cînd se află aici nimeni nu l-a putut face să vorbească. Nu au slujit la nimic nici ameninţările, nici făgăduielile. Într-o zi, am vrut să fac o încercare. În loc să-i dau de mîncare i-am spus: „Nu vei mînca pînă nu-mi vei spune:

Mi-e foame!“ După douăzeci și patru de ore am fost nevoită să-i dau de mîncare. Ar fi pierit de foame, dar n-ar fi scos un sunet . . .

— Ce gîndește doctorul Seignebos?

— Doctorul nici nu mai vrea să audă de el, răspunse sora. Asta înseamnă că fără intervenţia providenţei, niciodată nu ar fi izbutit nefericitul acesta să dezvăluie crima al cărei martor a fost. Dar nu credeţi că ar fi timpul ca spitalul nostru să fie eliberat de această povară? El avea cu ce să trăiască în satul lui, de ce nu s-ar putea să fie trimis din nou acolo? Bătrînii și bolnavii care ar trebui să se afle aici sînt foarte numerosi iar noi nu mai avem locuri.

— Trebuie să așteptăm să ia sfîrșit procesul domnului de Boiscoran, răspunse judecătorul de instrucție.

— Asta mi-a spus și primarul, răspunse sora și este destul de supărător . . Mi s-a făgăduit că se va elibera camera care i se repartizase. L-am trimis în pavilionul nebunilor. Este vorba despre un pavilion împrejmuit în care sînt găzduiţi . . .

Se opri însă deoarece îl zări pe portar înaintind spre ei.

— Ce s-a întîmplat? întrebă sora.

Portarul îi întinse un bilet.

— O internare urgentă. Un jandarm a adus un bolnav.

Sora citi biletul de internare semnat de doctorul Seignebos.

— Epileptic, spuse ea, și puţin idiot. Numai asta mai lipsea. Și mai e și străin, după toate. Mi se pare că doctorul Seignebos procedează cu prea multă ușurinţă.

Urmată de portar și de domnul Daveline, se îndreptă către intrare.

Noul sosit se prăbușise pe un scaun și părea întruchiparea celei mai perfecte idioţenii.

— Să fie condus în pavilionul nebunilor, spuse ea, o să-i ţină tovărășie lui Cocoleu.

Trebuind să se ocupe de noul venit, sora își ceru scuze faţă de judecătorul de instrucţie.

Domnul Daveline se simţea ceva mai liniștit.

„Nu, gîndi el, în timp ce pleca, aici nu este nici o primejdie. Și dacă maestrul Folgat se bizuie pe vreun incident nu Cocoleu va fi acela care i-l va putea furniza“.

XXIII

În ceasul în care judecătorul de instrucție pleca de la spital, doctorul Seignebos se despărțea de maestrul Folgat, unul pentru a-și vizita bolnavii, celălalt pentru a pleca la închisoare.

Tînărul avocat era foarte preocupat, străbătea străzile cu privirea plecată în pămînt. Judecînd atitudinea lui în comparație cu figura radioasă a domnului Daveline, cetățenii orașului erau din ce în ce mai încredințați că Jacques de Boiscoran este pierdut.

În momentul acela părerea maestrului Folgat nu era nici ea mult diferită de aceasta.

Trecea printr-un moment de mare criză, prin clipe de descurajare așa cum se întîmplă întotdeauna cu oamenii cei mai energici cînd pornesc cu pasiune pe urmele unei cauze nesigure.

Declarațiile micuței Marthe și ale guvernantei îi tăiaseră aripile.

Crezuse că stăpînea toate firele afacerii și iată că vedea năruindu-se întregul său eșafodaj.

Dar așa se întîmplase de la bun început. Fiecare pas dăduse la iveală o nouă încurcătură, o nouă împrejurare de neexplicat. Întunericul, în loc să se risipească, devenea tot mai adînc.

Nu se îndoia de nevinovăția lui Jacques. Nu. Bănuiala care îi străbătuse pentru o clipă mintea se risipise cu iuțeala fulgerului.

Admitea și el, ca și doctorul Seignebos, probabilitatea unui complice, Cocoleu, fără îndoială, însărcinat cu executarea propriu-zisă a crimei.

Dar cu ce ar fi putut această ipoteză să ajute sistemului său de apărare? Cu nimic.

Goudar era un tip abil și felul în care izbutise să ajungă la spital în tovărășia lui Cocoleu o dovedea cu prisosință. Dar oricît ar fi el de subtil, cum va putea să smulgă mărturisirile unui idiot care se ascunde tocmai îndărătul idioțeniei sale?

Și dacă ar fi avut măcar posibilitatea să dispună de mai mult timp! Dar zilele erau numărate și era nevoit să ia hotărîri . . .

Sosi la închisoare. Era nevoie să dea uitării toate gîndurile care-l stăpîneau. În timp ce Blangin îl însoțea de-a lungul coridoarelor, avocatul își compunea un chip surîzător.

— În sfîrșit! exclamă Jacques.

Suferise mult, se vedea. Neliniștea îi înăsprise trăsăturile și îi înroșise ochii. Era tot timpul scuturat de un tremur nervos.

Îndată după plecarea temnicierului el întrebă:

— Ce-a spus?

Cu multă grijă, maestrul Folgat îi reproduse aproape textual cuvintele doamnei de Claudieuse.

— O recunosc foarte bine! exclamă deținutul. Mi se pare că o aud vorbind... Ce femeie!

— După cum vedeți, reluă tînărul avocat, nu putem încerca să ieșim din sistemul nostru de apărare.. Orice nouă tentativă de acest gen ar fi zadarnică!

— Nu, îl întrerupse Jacques, nu, eu nu mă voi opri aici.

Și după cîteva clipe de gîndire, reluă:

— Iartă-mă, scumpe maestre, iartă-mă pentru faptul că te-am expus unor asemenea jigniri. Ar fi trebuit să-mi dau seama de tot ceea ce s-a întîmplat sau, mai bine-zis, îmi dădusem seama... Știam că nu aceasta era calea pe care trebuie să merg pentru a putea începe această luptă! Dar am fost laș, mi-a fost teamă, am dat înapoi! Ca și cînd n-aș fi știut că va trebui într-o zi să iau totul asupra mea. Ei bine, ziua aceea a sosit și hotărîrea mea este luată...

— Ce aveți de gînd să faceți?

— S-o caut pe contesa de Claudieuse, s-o întîlnesc, să-i vorbesc...

— O!

— Mie poate că nu-mi va nega nimic! Cînd se va afla sub privirile mele va trebui să mărturisească totul, va trebui să îndepărteze bănuiala care apasă asupra mea.

Maestrul Folgat îi făgăduise doctorului Seignebos să nu pomenească despre declarațiile Marthei și ale guvernantei, dar nu-i făgăduise că nu va face uz de aceste declarații.

— Dar dacă doamna de Claudieuse nu este vinovată? spuse el.

— Şi cine să fie vinovat?

— Dacă a avut un complice?

— Foarte bine! Îmi va spune numele lui, va trebui să mi-l spună. Nu vreau să fiu dezonorat, sînt nevinovat, nu vreau să ajung la ocnă . . .

O încercare de a-l face pe Jacques să reflecteze, ar fi fost o nebunie.

— Luaţi aminte, îi spuse avocatul, apărarea noastră este şi aşa destul de grea, nu o faceţi imposibilă.

— Voi fi prudent.

— Un scandal ar însemna un dezastru.

— Nu aveţi nici o grijă.

Maestrul Folgat tăcu. Îşi dădea bine seama cum va face Jacques pentru a ieşi din închisoare. Şi dacă nu-i cerea nici un amănunt o făcea pentru că situaţia lui de apărător îi cerea să nu ştie — sau cel puţin să se prefacă a nu ştii — anumite lucruri.

— Şi-acum, scumpe maestre, reluă deţinutul, aş vrea să te rog să-mi faci un serviciu.

— Vă ascult.

— Aş vrea să cunosc cît mai bine cu putinţă cum se prezintă imobilul în care locuieşte doamna de Claudieuse.

Fără să spună o vorbă maestrul Folgat luă o foaie de hîrtie şi schiţă planul acelei părţi a imobilului pe care o cunoştea, planul grădinii, al vestibulului şi al salonului.

— Şi camera contelui? întrebă Jacques. Unde se află camera contelui?

— La primul etaj.

— Sînteţi sigur că el nu se poate ridica din pat?

— Aşa mi-a spus doctorul Seignebos.

— Atunci totul este în perfectă ordine, spuse el, şi nu-mi mai rămîne, scumpul meu apărător, decît să te rog să-i spui domnişoarei de Chandoré că trebuie s-o văd chiar astăzi, cît mai repede. Să vină însoţită numai de una dintre mătuşile Lavarande. Şi te rog să te grăbeşti . . .

Douăzeci de minute mai tîrziu maestrul Folgat sosea în strada Rampe.

De îndată ce domnişoara Denise află despre rugămintea lui Jacques spuse:

— Plec.

Și, adresîndu-se uneia dintre domnișoarele Lavarande:

— Repede, mătușă Elisabeth, repede, ia-ți un șal, ia-ți o pălărie și vino cu mine.

Jacques știa atît de bine că logodnica lui avea să se grăbească, încît în momentul în care ea sosi cu sufletul la gură el se și afla la vorbitor.

Îi luă mîinile și, ducîndu-le la buzele sale:

— O, prietena mea, cum să-ți mulțumesc?! Oare îmi va ajunge o viață întreagă, dacă o voi putea salva, pentru a-ți putea mărturisi toată recunoștința mea?

Se adresă apoi mătușii Elisabeth:

— Vă cer iertare, îi spuse el, îndrăznesc să vă cer un serviciu pe care ați binevoit să ni-l oferiți cu un prilej asemănător... Este foarte important să nu se audă nimic din tot ceea ce vreau eu să-i spun Denisei și mă tem că se trage cu urechea...

Fără nici un fel de comentariu, viteaza mătușă porni spre coridor unde se instală la pîndă.

Uimirea domnișoarei de Chandoré era foarte mare, dar Jacques nu-i îngădui să rostească nici o vorbă:

— Mi-ai spus nu demult, începu el, în chiar acest loc că dacă aș voi să fug Blangin mi-ar înlesni această evadare.

Denise se dădu cu un pas înapoi și, uluită:

— Vrei așadar să fugi? Să evadezi?

— Niciodată, cu nici un chip... Dar trebuie să-ți aduci aminte că în ziua în care am ținut piept rugămin-ților tale ți-am spus că s-ar putea să se ivească o clipă în care să am nevoie de cîteva ceasuri de libertate...

— Îmi aduc bine aminte.

— Și te-am rugat să-i vorbești temnicierului despre asta.

— Totul este în ordine. Cu bani el va fi întotdeauna la dispoziția noastră.

Jacques respiră ușurat.

— Ei bine, reluă el, clipa a sosit. Trebuie ca mîine seară să mă aflu în afara zidurilor acestei închisori. Aș vrea să plec în jurul orei nouă și să mă întorc spre miezul nopții.

— Așteaptă puțin, îi spuse Denise, o voi chema pe soția lui Blangin.

Doamna Blangin sosi în grabă, jurîndu-se pe tot ce avea mai scump că este devotată cu trup și suflet domnișoarei Denise, amintind necontenit de vremurile în care se afla în slujba domnului de Chandoré, singurele vremuri bune din toată viața ei și pe care avea să le regrete de-a pururi...

— Știu, o întrerupse Denise, știu că-mi ești devotată... Dar te rog să mă asculți.

Și fata îi spuse tot ceea ce dorea în timp ce Jacques, supraveghea de la distanță reacțiile soției temnicierului.

În clipa în care domnișoara de Chandoré isprăvi, doamna Blangin răspunse:

— Înțeleg foarte bine și dacă eu aș fi aici stăpînă aș spune: s-a făcut. Dar stăpînul este Blangin... O! Nu este un om rău, ține mult să-și facă datoria... Numai slujba asta ne mai ține în viață...

— Dar noi am plătit destul de bine.

— Știu foarte bine că domnișoara este darnică...

— Mi-ai făgăduit că vei vorbi soțului dumitale în sensul acesta.

— Sigur, i-am vorbit, numai că...

— Sînt dispusă să plătesc aceeași sumă...

— În aur?

— Fie, în aur.

— Cred că în felul acesta s-ar putea întîmpla să consimtă. Am să stau de vorbă cu el, și vi-l trimit aici.

Ieși în grabă și, în clipa în care se aflară din nou singuri:

— Cît i-ai plătit pînă acum lui Blangin? o întrebă Jacques pe domnișoara Denise.

— Șaptesprezece mii de franci.

— Oamenii aceștia ne exploatează cu nerușinare.

— Banii nu au nici un fel de importanță. Aș voi să știu că sîntem ruinați amîndoi, dar aș voi să te știu liber.

Nu a fost nevoie de prea mult timp pentru ca doamna Blangin să-și convingă soțul. Pasul temnicierului se auzea răsunînd pe coridor și el se ivi cu privirea lui șireată.

— Mi-a spus totul soția mea și sînt de acord... Numai

că trebuie să ne înțelegem . . . Ceea ce-mi cereți dumneavoastră nu este o nimica toată . . .

Jacques îl întrerupse.

— Să nu exagerăm. Nu vreau să evadez. Vreau numai să plec. Mă voi întoarce, vă dau cuvîntul meu de onoare.

— S-o ia naiba de treabă, tocmai asta mă frămîntă! Dacă ar fi fost vorba s-o ștergeți pentru totdeauna, v-aș fi deschis porțile închisorii și numai să vă fi ținut picioarele . . . Un deținut care evadează, asta se întîlnește aproape peste tot. În timp ce o plimbare și o întoarcere . . . La naiba! Și dacă vă întîlnește cineva în oraș? Și dacă vine cineva să vă caute în timp ce nu sînteți aici? Și dacă vă vede cineva la miezul nopții intrînd în închisoare? Ce voi răspunde? Nu am nimic împotrivă dacă sînt dat afară pentru neglijență, mă plătiți și puțin îmi pasă. Dar să fiu acuzat de complicitate și vîrît în pușcărie, stop! Asta nu-mi place!

Evident, totul nu era decît o introducere.

— O! ne pierdem vremea vorbind! spuse domnișoara Denise. Zi ce ai de zis!

— Iată. Este cu neputință ca domnul de Boiscoran să plece pe ușa închisorii. Începînd de la ora opt seara soldații care fac de pază se instalează în închisoare și pînă la cinci dimineața eu nu pot nici să închid, nici să deschid fără să fiu însoțit de șeful postului de pază . . .

— Bine, îl întrerupse Jacques, dar din moment ce dumneata consimți înseamnă că există un mijloc.

— Da, eu cunosc un mijloc. Pentru ca această treabă să se poată face, domnul de Boiscoran va trebui să părăsească închisoarea ca și cînd ar evada. Zidul care unește între ele cele două turnuri de pază are, într-un loc anume, pe care l-am descoperit eu, o grosime de numai două picioare. De cealaltă parte a zidului, unde sînt terenuri virane, nu se află niciodată soldați de pază. Vă voi procura o lopată și un tîrnăcop și veți face o spărtură în zid.

Jacques ridică din umeri.

— Și a doua zi, spuse el, după ce eu mă voi fi întors, cum vei putea explica dumneata această spărtură în zid?

Blangin zîmbea.

— Se înțelege, răspunse el, n-am să pot spune că au

făcut-o șobolanii. M-am gîndit la toate. Odată cu domnul de Boiscoran va părăsi închisoarea și un alt deținut care, însă, nu se va mai întoarce . . .

— Ce deținut?

— Frumence Cheminot, care nici nu așteaptă altceva decît s-o șteargă și care o să fie bucuros să vă dea și o mînă de ajutor la treabă. Trebuie ca domnul de Boiscoran să se înțeleagă cu el fără să-i spună însă că eu sînt amestecat cu ceva. În felul acesta, orice s-ar întîmpla, eu nu voi fi compromis!

Într-adevăr, planul era destul de bun. Numai că Blangin era un lăudăros. Ideea fusese a soției sale.

— Foarte bine, spuse Jacques, iată că ne-am înțeles. Ai să-mi faci rost de lopată și de tîrnăcop, ai să-mi arăți locul unde trebuie să străpung zidul iar pe Cheminot lasă-l în seama mea. Mîine vei primi banii ce ți s-au făgăduit.

Și se pregătea să păsească în urma temnicierului care plecase, dar domnișoara Denise îl opri.

— Vezi bine, Jacques, nu am stat nici o clipă pe gînduri și am făcut tot ce se putea face pentru a-ți înlesni cele cîteva ceasuri de libertate de care spui că ai nevoie. Aș putea să te întreb acum în ce fel vei folosi acest timp?

Jacques tăcu.

— Unde vrei să te duci? insistă ea.

Tot sîngele lui Jacques părea să se afle în clipele acelea pe chipul său.

— Te implor, Denise, nu-mi cere să-ți răspund la această întrebare . . . Îngăduie-mi să păstrez această taină, singura taină pe care o voi avea vreodată față de tine!

Două lacrimi grele țîșniră din ochii fetei.

— Te înțeleg, spuse ea, te înțeleg foarte bine . . . Cu toate că nu cunosc prea bine viața, eu îmi dau seama că mi se ascunde ceva . . . Dar nu mai am nici o umbră de îndoială . . . Mîine seară vrei să te afli în tovărășia unei femei . . .

— Denise! o implora Jacques, Denise, fie-ți milă.

Fata însă nu-l mai asculta, clătina încet din cap:

— Vrei să te afli în tovărășia unei femei pe care ai iubit-o, fără îndoială, sau pe care o mai iubești încă, în tovărășia unei femei căreia i-ai șoptit aceleași cuvinte pe care mi le-ai șoptit și mie! Cum te poți gîndi la ea în

vîltoarea tuturor acestor întîmplări? Înseamnă că nu te iubește! Dacă te-ar fi iubit s-ar fi aflat aici, știindu-te acuzat de o crimă înspăimîntătoare.

Jacques nu mai putea suporta:

— Dumnezeule, prefer să-ţi spun totul decît să las ca o bănuială să-ţi întineze sufletul! Ascultă-mă și iartă-mă.

Denise îi puse însă degetul pe buze.

— Nu, nu vreau să știu nimic, absolut nimic! Am încredere în tine. Nu vreau decît ca tu să nu uiți un singur lucru: că ești totul pentru mine, nădejdea, viitorul, viața. Dacă m-ai înșelat știu bine că eu voi continua să te iubesc, dar știu în același timp că suferința mea nu va ține prea mult...

Înnebunit de durere, Jacques îi spuse:

— Denise, dragostea mea, lasă-mă să-ţi spun cine este această femeie, ce este ea pentru mine și de ce trebuie s-o văd.

— Nu, îl întrerupse ea, nu! Fă tot ceea ce îți cere conștiința ta și să știi că eu cred în tine...

Și în loc să-i întindă ca de obicei fruntea pentru un sărut, fata fugi, o luă cu ea pe mătușa Elisabeth și plecă atît de repede încît nu izbuti să vadă o umbră care se furișa în fundul coridorului.

Jacques era mai hotărît ca niciodată să întreprindă ceea ce credea el că putea să însemne salvarea. Știa că nu-i lipsea curajul.

Temnicierul era un om destul de priceput și tocmai de aceea Frumence Cheminot fu însărcinat să-l conducă înapoi în celulă.

Vorbindu-i pe șleau, domnul de Boiscoran îi spuse tot ceea ce aștepta de la el.

Așa cum îi spusese Blangin, el era încredințat că vagabondul avea să țopăie de fericire.

Numai că, auzind că i se propune să evadeze, Frumence Cheminot se întunecă.

— Vedeți dumneavoastră, răspunse el, vă cer iertare, dar eu nu am nici un chef s-o iau din loc...

Jacques tresări speriat. Dacă nu se putea bucura de sprijinul lui Cheminot, totul era pierdut.

— Vorbești serios, Frumence?

— Pe legea mea, vorbesc foarte serios, domnule! Vedeți dumneavoastră, aici eu nu o duc rău deloc. Am un

pat bun, mănînc de două ori pe zi și în fiecare zi, nu am nimic de făcut și pe deasupra îmi mai pică de ici colo cîțiva bani și pot să-mi cumpăr vin și tutun . . .

— Dar libertatea? . . .

— Păi ce, am să fiu liber. . . N-am omorît pe nimeni, nu-i așa? Am sărit și eu peste un zid, într-o curte. . . Nu e spînzurat un om pentru așa ceva. Am stat de vorbă și cu maestrul Magloire și dînsul mi-a spus cum stau lucrurile. O să capăt vreo trei sau vreo șase luni la corecțională. Nu e cine știe ce. Dar dacă evadez, au să pună jandarmii pe urmele mele, au să mă prindă, au să mă aducă aici înapoi și atunci să te ții!

Cu ce argumente putea fi combătută o hotărîre atît de înțeleaptă? Jacques se simțea tot mai neliniștit.

— Și de ce crezi că jandarmii au să te prindă?

— Păi, pentru că sînt jandarmi, domnule. Și la urma urmelor, nu e vorba numai de asta. Dacă ar fi primăvară, v-aș spune: s-a făcut. Dar iată, este toamnă, timpul se va strica, și nu se va putea găsi ușor de lucru . . .

— Așadar, reluă Jacques, se vor culege viile fără tine?

O umbră de regret se ivi pe chipul vagabondului.

— E adevărat, spuse el, te distrezi al naibii la culesul viilor.

— Și-atunci?

— Dar asta nu ține decît cincisprezece zile. După culesul viilor iarna bate la ușă. Și iarna, mamă-mamă, iarna e dușmanul meu. N-am uitat de vremurile în care era un ger de crăpau pietrele și eu nu aveam unde să pun capul! . . . Aici sînt sobe bune și avem haine călduroase . . .

— Da, numai că aici nu ai ce să faci niciodată seara . . . Gîndește-te, Frumence, gîndește-te la serile acelea în care se bea un vin bun și în care se spun povești frumoase, despre fete tinere . . .

— O! știu, am petrecut eu multe asemenea frumoase seri . . . Dar frigul? Unde să mă duc fără nici un gologan?

Aici voia și Jacques să ajungă.

— Dar eu am bani.

— Știu foarte bine.

— Cum crezi că te-aș putea lăsa s-o ștergi cu buzunarele goale? Am să-ți dau atît cît ai să-mi ceri . . .

— Nu zău?

Şi privindu-l pe Jacques cu multă nădejde şi cu multă bucurie, reluă:

— Numai că, eu am nevoie de mulţi gologani. Iarna e lungă... Aş avea nevoie, da, da, aş avea nevoie de vreo cinci albăstrele.

Cinci albăstrele însemnau cinci sute de franci.

— Am să-ţi dau zece, îi spuse Jacques.

Privirile lui Cheminot se înflăcărară. Dar, nevenindu-i să creadă:

— Nu cumva domnul îşi bate joc de mine?

— Dacă vrei banii acum, răspunse Jacques, aşteaptă puţin...

Deschise sertarul mesei şi scoase o hîrtie de o mie de franci.

— O! Aşa nu, spuse el, nu! Eu ştiu ce înseamnă hîrtia asta... Ce să fac eu cu ea acum? În buzunarul meu ar valora tot atît cît valorează şi o frunză. Cum aş încerca s-o schimb mi s-ar pune mîna la gît.

— Nu este nici o nenorocire. Pînă mîine îţi fac rost de aur, monede mici sau mai mari, cum vrei...

De data aceasta Cheminot se dezlănţui.

— Şi aşa şi aşa, şi mici şi mari, şi sînt omul dumneavoastră... Trăiască libertatea! Unde este zidul care trebuie străpuns?

— Am să ţi-l arăt mîine... Şi pînă atunci, tăcere!

Într-adevăr, numai a doua zi îi arătă Blangin lui Jacques locul acela în care zidul nu era prea gros.

Locul se afla într-un soi de pivniţă unde nimeni nu intra niciodată şi unde se păstrau fel de fel de unelte vechi.

— Şi pentru ca nimeni să nu vă deranjeze, îi spuse temnicierul lui Jacques, am să iau masa diseară în tovărăşia cîtorva prieteni şi am să-l invit şi pe gardian... O să rîdem şi puţin o să ne pese de prizonieri... Nevastămea o să stea la pîndă şi dacă se întîmplă ceva o să vă dea de ştire...

Odată cu căderea nopţii, Jacques şi Frumence Cheminot se strecurară în pivniţă şi se apucară de treabă.

Treabă destul de grea şi niciodată nu ar fi izbutit Jacques s-o facă de unul singur. Zidul era chiar mai puţin gros decît prevăzuse Blangin, dar mult mai solid. Se

construia bine pe vremuri. Cimentul făcuse corp comun cu piatra și totul părea un bloc de granit.

Din fericire vagabondul avea multă putere în mîini. În mai puțin de un ceas el izbuti să facă o spărtură prin care putea să treacă un om.

Își vîrî capul și examină puțin situația:

— Totul este în ordine! spuse el, noaptea e foarte întunecoasă și locul este pustiu! . . . Pe legea mea, eu mă ușchesc . . .

Se strecură, Jacques păși în urma lui și amîndoi se grăbiră să se afle la adăpostul cîtorva copaci.

— Iată, spuse Jacques, întinzîndu-i lui Cheminot un pumn de hîrtii de cîte cinci franci, adaugă-le albăstrelelor pe care ți le-am dat. Îți mulțumesc, ești un băiat de ispravă și dacă o scot cu bine la capăt să știi că n-am să te uit . . . Și acum, să ne despărțim . . . Fii atent, aleargă cît poți de repede și noroc!

Jacques o porni cel dintîi grăbit. Dar Cheminot rămase pe loc.

„Să fiu al naibii, gîndi vagabondul, ciudată povestea asta . . . Unde s-o fi ducînd?“

Curiozitatea învinse. Porni după Jacques.

XXIV

Jacques de Boiscoran se ducea în strada Mautrec.

Știa însă bine că riscul de a străbate orașul pe drumul cel mai scurt era imens. Ar fi putut fi recunoscut și arestat.

Se hotărî să facă un mare ocol și se înfundă într-o mulțime de străduțe mici și întunecoase de la marginea orașului. Pășea grăbit, evita orice trecător, pălăria îi era trasă peste ochi și își acoperise o jumătate a feței cu o batistă . . .

Erau aproape ceasurile nouă și jumătate în clipa în care sosi în fața casei în care locuiau contele și contesa de Claudieuse.

Poarta era încuiată.

Jacques avea însă planul său. Sună.

O servitoare pe care nu o cunoștea veni să deschidă.

— Doamna de Claudieuse? întrebă el.

— Doamna nu poate să primească pe nimeni, răspunse fata. Doamna este alături de domnul care astă-seară se simte foarte rău.

— Și totuși trebuie să-i vorbesc . . .

— Cu neputință.

— Te rog să-i spui că un domn care vine din partea judecătorului de instrucție dorește să-i vorbească pentru numai cîteva clipe. Este vorba de afacerea Boiscoran.

— De ce n-ați spus de la început! spuse servitoarea. Poftiți . . .

Și în graba ei, fata uită să închidă la loc poarta.

Odată ajunsă în vestibul, ea deschise ușa salonului:

— Poftiți domnule, și luați loc pînă ce eu am s-o anunț pe doamna . . .

Aprinse lumînările unui candelabru aflat pe cămin și se îndepărtă.

Pînă acum totul mersese foarte bine, mai bine chiar decît îndrăznise el să prevadă.

Nu-i mai rămînea decît s-o împiedice pe contesă să se retragă în clipa în care avea să-l zărească.

Din fericire, ușa salonului se deschidea înăuntru.

Se postă în spatele ușii rămasă deschisă și așteptă.

În ultimele douăzeci și patru de ore, din clipa în care știuse că va avea loc această întrevedere, își repetase în gînd tot ceea ce avea să spună . . . Dar iată că în ultima clipă, aidoma frunzelor moarte pe care vîntul le împrăștie, gîndurile sale se risipiseră . . . Inima îi bătea atît de puternic încît avea impresia că aceste bătăi pot fi auzite de departe.

După o lungă așteptare se auziră în sfîrșit pași ușori și foșnetul unei rochii.

Doamna de Claudieuse intră în salon, îmbrăcată într-o lungă haină de casă de culoare închisă, făcu cîțiva pași și se opri uimită pentru că nu văzu pe nimeni.

Și totul se petrecu așa cum prevăzuse Jacques.

El închise puternic ușa și strigă:

— Între noi doi!

Contesa se întoarse speriată.

— Jacques! exclamă ea.

Înspăimîntată privea în jurul ei căutînd o scăpare.

Una dintre ferestrele salonului rămăsese întredeschisă și ea păși într-acolo.

Jacques țîșni în calea ei.

— Nu încerca să scapi, îi spuse el, îți jur, te voi urmări pînă în camera soțului tău, pînă la patul lui...

Doamna de Claudieuse îl privea și nu izbutea să înțeleagă.

— Tu! Aici?!

— Da, eu! Te uimește, nu-i așa? Îți spuneai: e închis. e bine păzit, e ferecat și pot să dorm liniștită... Nu are dovezi, nu va putea vorbi. Eu am săvîrșit crima, dar el va fi condamnat în locul meu... Vinovată, voi fi salvată; nevinovat, va fi condamnat! Credeai că totul s-a sfîrșit? Ei bine, nu! Iată-mă!

— Este monstruos! izbuti, să rostească contesa.

— Ai dreptate, este monstruos!

— Asasin! Incendiator!

Jacques izbucni într-un sinistru hohot de rîs.

— Tu îmi spui mie așa?!

Făcînd un formidabil efort, doamna de Claudieuse izbuti să-și adune puterile.

— Da, îi răspunse ea, da! În fața mea, nu poți să negi crima... Eu, una, știu tot ceea ce judecătorii nu știu... Crezînd că voi da curs amenințărilor mele ai fost cuprins de teamă... În clipa în care te-am părăsit ți-ai spus: „totul s-a sfîrșit, îi va dezvălui totul soțului ei!“ Și atunci ai dat foc casei pentru a-l sili pe soțul meu să iasă... Și ai tras asupra lui! Ești un incendiator, un asasin!

Jacques continua să rîdă.

— Asta e tot ce-ai găsit? Și pe cine crezi că ai putea convinge cu această explicație absurdă! Scrisorile noastre erau arse și așa cum tu ai fi putut să negi că ai fost vreodată amanta mea, așa aș fi putut și eu să neg că am fost vreodată amantul tău! Și la urma urmelor pe mine m-ar fi putut speria scandalul? Știi foarte bine că nu! Știi foarte bine că ceea ce poate dezonora o femeie poate da o nouă strălucire unui bărbat... Astea sînt moravurile noastre! Și se știe foarte bine că eu nu mă tem de nimeni, nici măcar de domnul de Claudieuse. Pe vremea în care iubirea noastră se consuma în taină într-o casă din strada Vignes, pe vremea aceea, da, puteam să mă tem de so-

ţul tău care ne-ar fi putut surprinde, avînd în mîna stîngă un cod de legi și în mîna dreaptă un revolver, bizuindu-se pe legea aceea sălbatică și stupidă care-l îndreptăţește pe soţ să fie judecătorul propriei sale cauze și executorul judecăţii pe care o rostește... Dar dincolo de asta, dincolo de ceea ce se numește flagrant delict, și care îngăduie unui bărbat să ucidă un alt bărbat care nu poate sau nu vrea să se apere, puţin îmi păsa de contele de Claudieuse! Puţin îmi păsa de amenințările tale și de ura lui!

Contesa se clătina.

— Să fie cu putinţă?

După cîteva clipe de tăcere izbuti să vorbească din nou.

— Simt că înnebunesc! Dacă ești nevinovat, cine să fie atunci adevăratul vinovat?

Cu o mișcare pe care nu și-o putu stăpîni, Jacques îi prinse încheieturile mîinilor și, strîngîndu-i-le cu putere, îi strigă în față:

— Tu! Tu! Voiai să fii văduvă pentru ca în felul acesta să mă păstrezi alături de tine! Știi foarte bine că la ultima noastră întîlnire, crezîndu-te zdrobită de durere am avut slăbiciunea să-ţi spun că mă căsătoresc cu Denise numai pentru că tu nu erai liberă. Ştii foarte bine ce-ai spus atunci: „Dumnezeule! Din fericire această înspăimîntătoare idee nu mi-a venit mai devreme!“ Despre ce idee era vorba, Geneviève?... Haide, răspunde, mărturisește. Această idee venea la timp, ai pus-o în aplicare...

Cu multă ironie în glas, el repetă cuvintele pe care le rostise cu puţin înainte doamna de Claudieuse:

— „Dacă ești nevinovat, cine să fie atunci adevăratul vinovat?“

Doamna de Claudieuse se ridică din fotoliul în care se prăbușise cu cîteva clipe în urmă aţintind asupra lui Jacques una din acele priviri care pătrund pînă în adîncul sufletului:

— Să fie oare adevărat că nu ești tu acela care a săvîrșit această îngrozitoare crimă...

Jacques ridică plictisit din umeri.

— Înseamnă, da, înseamnă că tu ești încredinţat că eu sînt aceea care a săvîrșit totul!

Urmă o liniște adîncă, asemănătoare clipelor grele care se scurg după un trăsnet.

Privindu-se unul pe celălalt Jacques și contesa de Claudieuse își dădeau seama că ceasul suprem al destinelor lor venise . . .

În sufletul fiecăruia se născuse convingerea că celălalt este nevinovat . . . Nu era nevoie de explicații. Fuseseră depășiți de toate cele ce se întîmplaseră, își dădeau seama de asta, erau încredințați de acest adevăr.

Și erau atît de uluiți încît nici unul nu se întreba cine putea fi adevăratul vinovat.

— Ce se poate face? întrebă în cele din urmă contesa.

— Să spunem adevărul! răspunse Jacques.

— Care adevăr?

— Că am fost amantul tău . . . Că dacă m-am aflat la Valpinson, asta s-a datorat faptului că am avut acolo întîlnire cu tine . . . Că dacă s-a găsit acolo tubul unuia dintre cartușele mele, asta s-a datorat faptului că am avut nevoie de o flacără . . . Că dacă aveam mîinile negre, asta s-a datorat faptului că răscolisem printre hîrtiile carbonizate care fuseseră scrisorile noastre.

— Niciodată! exclamă contesa.

Chipul lui Jacques exprima însă o hotărîre de neclintit.

— Și totuși, spuse el, așa va fi! Vreau să fie așa, trebuie să fie așa.

Doamna de Claudieuse își frîngea mîinile.

— Niciodată! repeta ea, niciodată! Nu înțelegi oare că adevărul acesta nu poate fi rostit? Nimeni nu va crede în nevinovăția noastră, toată lumea va crede în complicitatea noastră.

— Puțin îmi pasă! Nu vreau să pier.

— Spune mai degrabă că nu vrei să pieri de unul singur . . .

— Fie și așa.

— Această mărturisire nu te va salva, dar mă va distruge pe mine cu siguranță! Asta urmărești? În clipa în care vor exista două victime în loc de una ți se va părea că soarta va fi mai puțin crudă?

Jacques o întrerupse cu un gest amenințător:

— Ai rămas aceeași! Mă clatin, sînt gata să mă înec și dînsa se tîrguiește, calculează . . . Și spune că mă iubește!

— Da, calculez, da, socotesc! Ascultă. Da, este adevărat, ţineam foarte mult la renumele meu de femeie cinstită, de o mie de ori mai mult decît la viaţă. Dar deasupra vieţii mele şi a renumelui meu exişti tu! Spui că eşti gata să te îneci... Ei bine, să fugim! Un singur cuvînt din partea ta şi părăsesc totul, onoare, ţară, familie, nume, soţ, copii. Vorbeşte şi te voi urma fără să privesc înapoi, fără păreri de rău, fără remuşcări... Cine ne poate opri? Din moment ce ai izbutit să pleci din închisoare, tot ce a fost mai greu s-a făcut. Mă gîndisem la început s-o luăm cu noi şi pe fiica noastră, pe fiica ta Jacques, dar este bolnavă şi un copil ne-ar putea trăda... Singuri, nimeni nu ne va putea ajunge din urmă... Ştii foarte bine că nu vom duce lipsă de bani. Ne vom lua zborul către acele ţinuturi îndepărtate despre a căror existenţă am aflat numai din cărţile de călătorii... Acolo, necunoscuţi, uitaţi, viaţa nu va mai fi pentru noi decît o lungă încîntare... Nu vei mai putea spune atunci că mă tocmesc, voi fi a ta, numai a ta, trup şi suflet, femeia ta, amanta ta, prietena ta, sclava ta... Spune, Jacques, vrei?

Jacques se îndepărtă de ea cu un gest hotărît. I se părea un sacrilegiu această îndrăzneală...

— Mai degrabă ocna! strigă el.

Contesa păli şi fu cuprinsă de un tremur puternic.

— Atunci ce vrei? întrebă ea.

— Să mă ajuţi să scap, îi răspunse el.

— Chiar cu preţul distrugerii mele?

Jacques nu-i răspunse nimic.

Şi de unde pînă atunci îi vorbise implorîndu-l, contesa i se adresă pe un ton plin de ură:

— Cu alte cuvinte, vii să-mi ceri să mă sacrific şi să-i sacrific pe toţi ai mei în acelaşi timp? Şi asta pentru tine. Ba, mai mult, pentru domnişoara de Chandoré. Şi asta ţi se pare foarte simplu!... Eu sînt trecutul, de mine te-ai săturat, te-ai plictisit... Ea, ea este viitorul, este dorinţa, este visul... Şi ţi se pare firesc ca fosta ta amantă să-şi sacrifice dragostea şi fericirea pe altarul noii tale iubiri. Puţin îţi pasă că eu voi fi dezonorată, că voi fi schilodită, că voi plînge în timp ce ea va zîmbi... Ei bine, nu! Este o nebunie să vii să-mi ceri să te salvez pentru ca tu să ajungi în braţele alteia.

— Mizerabilo! exclamă Jacques.

Doamna de Claudieuse îl privea zîmbind.

— Nu mă cunoști? spuse ea... Du-te, vorbește, denunță... Cred că maestrul Folgat ți-a povestit cum știu eu să neg și cum știu eu să mă apăr.

Înnebunit de furie, ajuns în clipa aceea în care omul își pierde stăpînirea de sine, Jacques de Boiscoran se îndrepta spre doamna de Claudieuse cu mîna ridicată. Și, în clipa aceea, se auzi o voce:

— Nu lovi această femeie!

Jacques și contesa se întoarseră și un singur strigăt înspăimîntător, care se auzi pesemne pînă departe, țîșni din ființa lor...

În cadrul ușii se afla contele de Claudieuse cu revolverul ațintit asupra lui Jacques.

Era palid și halatul alb pe care-l purta părea mai degrabă un giulgiu. Primul strigăt al doamnei de Claudieuse fusese auzit pînă în camera lui. Neliniștit, presimțind o nenorocire, contele se ridicase din pat și tîrîndu-se izbutise să ajungă pînă în salon.

— Am auzit totul, rosti el fulgerîndu-i cu privirile.

Contesa se prăbuși într-un fotoliu. Dar Jacques era stăpîn pe el.

— Ultragiul este flagrant, domnule, spuse el, răzbunați-vă!

Contele ridică din umeri.

— Mă va răzbuna curtea cu juri, spuse el.

— Dumnezeule, ați fi în stare să mă lăsați să fiu condamnat pentru o crimă pe care nu am săvîrșit-o? Ar fi o lașitate, ar fi nedemn...

Domnul de Claudieuse era atît de slăbit încît pentru a se putea ține pe picioare se rezemase de ușă.

— Ar fi o lașitate? făcu el. Cum am putea numi atunci actul mizerabil pe care îl săvîrșește un om care îi răpește altuia soția și care îl împovărează cu bastarzii lui? Este adevărat, nu sînteți nici un incendiator, nici un asasin... Dar ce reprezintă oare pentru mine incendiul care mi-a distrus casa în comparație cu acela care mi-a năruit încrederea? Ce reprezintă oare pentru mine rănile trupului meu, în comparație cu acelea ale sufletului meu care nu

se vor vindeca niciodată? Te așteaptă curtea cu juri, domnule!

Înspăimîntat, Jacques se credea definitiv pierdut.

— Mai degrabă moartea, strigă el, moartea!

Și, descheindu-și hainele:

— Trageți, domnule, trageți, vă este teamă de sînge? Trageți... Am fost amantul soției dumneavoastră și cea mai tînără dintre fiicele dumneavoastră este fiica mea...

Contele lăsă arma să-i cadă din mînă.

— Curtea cu juri e mult mai sigură, rosti el. Mi-ai luat onoarea, o vreau și eu pe a dumitale. Și dacă va fi nevoie voi spune, ca să fii condamnat, voi jura că te-am recunoscut... Vei ajunge la ocnă, domnule de Boiscoran.

Voi să facă cîțiva pași, dar puterile îl părăsiră și se prăbuși la pămînt.

Înspăimîntat, înnebunit, Jacques fugi.

XXV

Maestrul Folgat tocmai se trezise.

În fața oglinzii se bărbierea liniștit în clipa în care ușa camerei sale se deschise cu putere.

Palid, bătrînul Antoine se ivi în prag.

— A! Ce poveste, domnule!

— Ce?

— Plecat, fugit, dispărut!

— Cine?

— Domnul Jacques.

Tînărul avocat era gata să scape briciul din mînă.

— Nu-i adevărat! spuse el.

— Din păcate, domnule, reluă bătrînul servitor, tot orașul vorbește. Se dau și amănunte. Am stat acum de vorbă cu un om care susține că l-a întîlnit pe domnul Jacques aseară, către ceasurile unsprezece, străbătînd în goană strada Națională.

— Este absurd.

— Nu am spus decît domnișoarei Denise ceea ce am aflat, și dînsa este aceea care m-a trimis la dumneavoastră... Ar fi bine ca domnul să se informeze.

Sfatul lui Antoine era inutil.

Maestrul Folgat se îmbrăcă grăbit. Coborî scările în goana mare, și în clipa în care se afla în coridor se auzi strigat. Se întoarse și o zări pe domnișoara Denise care îl chema în salonașul ei.

— Ei? îl întrebă domnișoara Denise.

— Zvonul este fals, domnișoară, răspunse tînărul avocat.

— Cine știe!

— O evadare ar însemna o mărturisire. Numai vinovații fug, iar domnul de Boiscoran este nevinovat. Așa încît, vă rog să vă liniștiți, domnișoară.

— Ştiţi unde a fost Jacques aseară? reluă ea.

— Da.

— A vrut să se întîlnească din nou, continuă fata, cu ...cu o persoană a cărei influenţă asupra lui este, după cîte se pare, destul de puternică... Şi s-ar putea ca această persoană să-l fi zăpăcit. S-ar putea ca ea să-l fi determinat pe Jacques să nu ajungă în faţa curţii cu juri.

— Nu, domnișoară, nu!

— Această persoană este îngerul lui rău. Îl iubește, fără nici o îndoială. Şi cred că era înnebunită la gîndul că avea să fie soţul meu... S-ar putea foarte bine întîmpla să fi fugit cu el...

— A! Nu vă fie teamă, domnișoară, doamna de Claudieuse nu este în stare de un asemenea gest de devotament...

Domnișoara de Chandoré tresări și-l privi pe tînărul avocat cu ochi mari:

— Doamna de Claudieuse?!

Maestrul Folgat săvîrșise o imprudenţă...

El era convins că Jacques îi povestise totul logodnicei sale și felul în care domnișoara de Chandoré îi vorbise nu făcuse decît să-i întărească această convingere.

— A! Doamna de Claudieuse?! Această femeie socotită de toţi ca o sfîntă! Şi cu, care zilele trecute, la biserică, o admiram privind-o cufundată în rugăciune. Eu, care o plîngeam din tot sufletul... Acum, da, încep să înţeleg tot ceea ce mi se ascundea.

— Niciodată, domnișoară, spuse maestrul Folgat, nici-

odată nu-mi voi ierta greșeala de a fi rostit acest nume în fața dumneavoastră.

Denise zîmbi cu tristețe.

— S-ar putea să fie un mare serviciu acesta pe care mi l-ați făcut . . . Dar, vă rog, vedeți despre ce este vorba.

Odată ajuns în stradă, maestrul Folgat își dădu seama imediat că se petrecuse un lucru neobișnuit. Tot orașul era în fierbere. În fața caselor, oamenii stăteau de vorbă. Grupuri grupuri, se plimbau pe străzi, pălăvrăgind fără încetare. În clipa în care se afla pe strada Națională, tînărul avocat fu oprit de unul dintre puținii locuitori ai orașului a căror cunoștință fusese nevoit s-o facă.

— Ei bine, domnule avocat, îi spuse zîmbind cetățeanul, toată pledoaria dumneavoastră se risipește în vînt...

— Nu înțeleg, răspunse maestrul Folgat pe un ton cît mai înghețat cu putință.

— Păi, din moment ce clientul dumneavoastră a șters-o.

— Sînteți sigur de asta?

— Sigur că da, din moment ce evadarea a fost descoperită de soția unuia dintre lucrătorii mei. Se afla în spatele închisorii, strîngea acolo iarba pentru capre cînd a văzut deodată o mare spărtură în zid... A dat alarma, au sosit oamenii de pază, a fost înștiințat procurorul Republicii.

Pentru maestrul Folgat toate aceste amănunte nu însemnau însă nimic.

— Și domnul de Boiscoran? întrebă el.

— De negăsit... Lucrurile stau așa cum vă spun eu. Am aflat totul din gura unui prieten care știe și el povestea pentru că i-a spus-o unul din funcționarii subprefecturii... Se pare că și Blangin, temnicierul este serios compromis...

— Voi fi foarte onorat să vă întîlnesc în curînd domnule, îl întrerupse avocatul.

Și lăsîndu-l baltă pe vorbărețul cetățean al orașului Sauveterre, avocatul străbătu în grabă Piața Nouă.

Neliniștea pusese stăpînire pe el. Nu pentru că ar fi crezut în zvonul acesta al evadării, dar pentru că se temea să nu se fi întîmplat cine știe ce nenorocire.. .

Cel puțin o sută de persoane se aflau în fața închisorii cu gura căscată și cu gîtul întins.

Făcîndu-și loc cu mare greutate, maestrul Folgat intră.

În curte, în fața căsuței temnicierului, stăteau de vorbă procurorul Republicii, comisarul de poliție, căpitanul jandarmilor, domnul Séneschal și domnul Galpin-Daveline.

Judecătorul de instrucție era deosebit de palid. El fu acela care îl observă cel dintîi și care i se adresă:

— Ați venit să luați informații, domnule?

Maestrul Folgat nu era însă omul care să pice în plasă cu una cu două.

— Am auzit niște zvonuri, răspunse el, dar nu m-au emoționat cîtuși de puțin. Domnul de Boiscoran are mult prea multă încredere în dreptatea cauzei sale și în justiția țării sale pentru a se putea gîndi să evadeze... Mă aflu aici numai pentru a sta de vorbă cu dînsul.

— Și aveți perfectă dreptate! interveni domnul Daubigeon. Domnul de Boiscoran stă foarte liniștit în celula lui și nici n-are habar de tot ce se spune în oraș... Frumence Cheminot este acela care a evadat... E vorba de un deținut care se plimba destul de liber prin închisoare și care fusese transformat chiar într-un fel de ajutor al gardianului. Se vede că a profitat de asta și nu i-a fost prea greu să străpungă zidul.

La cîțiva pași de grupul apărătorilor legii se afla Blangin care-i privea cu chipul întunecat.

— Condu-l pe domnul avocat la domnul de Boiscoran, îi spuse sec domnul Galpin-Daveline.

Înclinîndu-se pînă la pămînt, temnicierul se execută. În clipa în care se văzu în interiorul închisorii, singur cu maestrul Folgat, îi spuse, rîzînd:

— Nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu-mi miroase.

Tînărul avocat se prefăcu a nu înțelege.

— Și totuși, continuă Blangin, lucrurile nu s-au sfîrșit. Jandarmii sînt în stare de alarmă. Dacă pun mîna pe Cheminot? Asta-i atît de prost încît pînă și cel mai nătîng dintre judecătorii de instrucție îl poate face să vorbească. Și ce se întîmplă atunci cu mine?

Maestrul Folgat continua să păstreze tăcerea, dar însoțitorului său puțin îi păsa.

— Nu vreau decît un singur lucru, continuă Blangin, să dau cît mai curînd în primire. M-am săturat de meseria asta de temnicier. Și nu se mai poate face nici o treabă

acum. Evadarea asta le-a deschis ochii și administrația mi-a plasat un ajutor, un vechi sergent din oraș, un cîine rău care-și cunoaște bine meseria . . . S-au dus zilele frumoase pentru domnul de Boiscoran. S-a terminat cu vizitele pe ascuns, s-a terminat cu plimbările . . . Am primit ordin să nu-l scap nici o clipă din ochi.

Toate aceste explicații Blangin le dădea în capul scărilor.

— Să urcăm, îi spuse pe neașteptate maestrul Folgat.

Îl găsi pe Jacques întins în patul său și îi fu de ajuns o singură privire pentru a-și da seama de situație.

— S-a năruit încă o nădejde, nu-i așa? întrebă avocatul.

Deținutul se ridică cu greu și se așeză pe marginea patului.

— Sînt pierdut, răspunse el, și de această dată fără putință de scăpare.

— O!

— Ascultați.

Și tînărul avocat auzi, fremătînd, tot ceea ce se petrecuse cu o seară înainte.

— Este foarte adevărat! Dacă domnul de Claudieuse va da curs amenințărilor sale s-ar putea întîmpla să fiți condamnat.

— Vreți să spuneți că voi fi condamnat! Ei bine, nu vă faceți griji, va da curs amenințărilor sale.

Clătinînd trist din cap, Jacques continuă:

— Lucrul cel mai înspăimîntător este faptul că nu pot să-l blamez. De cele mai multe ori gelozia soților nu este decît o chestiune de amor propriu. Înșelați, ei se simt loviți în propria lor vanitate, dar aceasta nu le atinge sufletul. În timp ce contele de Claudieuse . . . A! El, unul, își iubea soția, o adora, era toată fericirea și toată viața lui. Luîndu-i-o, i-am luat totul, da, totul! Cînd l-am văzut înnebunit de durere abia atunci am înțeles ce înseamnă adulterul . . . Pierdea totul într-o singură clipă. Soția lui avea un amant și fiica lui preferată nu era de fapt a lui . . . E drept, suferința mea este îngrozitoare, dar ceea ce îndură el este un supliciu fără margini! Și credeți dumneavoastră că avînd în mîinile lui o armă ca aceea pe care o are va ezita să facă uz de ea? Este adevărat, este o armă lașă.

Dar eu, am fost oare cinstit? Va fi o răzbunare nedemnă, dar jignirea mea a fost oare mai demnă? În locul lui aș face același lucru!

Maestrul Folgat era uluit.

— Și după aceea? întrebă el, după ce ați plecat din casa lor?

— După aceea, îi răspunse Jacques, am fugit îngrozit, așa cum fuge un om care a săvîrșit o crimă... Ușa grădinii era deschisă, am ieșit repede în stradă. N-aș fi în stare să spun încotro am luat-o, ce străzi am străbătut. Nu aveam decît o singură idee, nu eram stăpînit decît de un singur gînd: să mă îndepărtez cît mai repede de această casă blestemată. Nu mai eram stăpîn pe mine, mergeam, mergeam în neștire, eram ca un om beat care caută să-și amintească de cele petrecute înainte de a se fi îmbătat... Din păcate eu mi-am adus repede aminte de totul... Trebuia să mă întorc la închisoare, trebuia cu orice chip să mă întorc, dar mă simțeam atît de părăsit de puteri încît pentru o clipă m-am temut că nu voi fi în stare s-o fac... Și totuși m-am întors. Blangin mă aștepta neliniștit căci erau aproape ceasurile două. M-a ajutat să ajung aici și m-am culcat îmbrăcat și am adormit de îndată, a fost un somn cumplit, plin de viziuni sinistre, mă vedeam înlănțuit, mă vedeam ocnaș, mă vedeam urcînd treptele eșafodului... Și mă întreb încă, în această clipă, dacă sînt treaz cu adevărat și dacă nu cumva înspăimîntătorul coșmar continuă?

Întorcînd capul, maestrul Folgat își șterse o lacrimă.

— Nefericitul! murmură el.

— O! da, nefericit, într-adevăr, repetă Jacques. De ce nu am ascultat de primul gînd care mi-a venit în minte aseară cînd m-am văzut din nou în stradă? M-aș fi dus pînă la Boiscoran, aș fi urcat în camera mea și mi-aș fi zburat creierii... În clipa aceasta nu aș mai fi suferit.

Ideea sinuciderii avea să pună oare din nou stăpînire pe el?

— Și părinții dumneavoastră? rosti maestrul Folgat.

— Părinții mei! Credeți că ar putea ei să supraviețuiască după condamnarea mea?

— Și domnișoara de Chandoré?

Jacques tresări.

— Pentru ea ar fi trebuit s-o sfîrșesc cu viața... Biata Denise! Desigur, aflînd despre sinuciderea mea, ar suferi îngrozitor... Dar nu are decît douăzeci de ani... Amintirea mea s-ar șterge din sufletul ei, imaginea mea ar deveni din ce în ce mai palidă. lunile s-ar adăuga săptămînilor, anii s-ar adăuga lunilor și ea și-ar redobîndi liniștea... Pentru că a trăi nu înseamnă decît a uita!

— Nu! Nu vă dați seama de ceea ce spuneți, îl întrerupse maestrul Folgat. Știți foarte bine că ea nu va putea uita.

O lacrimă se ivi pe chipul lui Jacques.

— Este adevărat, spuse el, cred că lovindu-mă pe mine nu aș face decît s-o lovesc pe Denise. Dar vă dați seama ce va însemna viața ei după condamnarea mea? Vă dați seama ce se va petrece în mintea ei atunci cînd își va spune, clipă de clipă: „Singurul om pe care-l iubesc se află la ocnă, printre cei mai îngrozitori criminali, dezonorat pentru totdeauna...“ A! moartea este de o mie de ori mai bună.

— Jacques! Domnule de Boiscoran! Ați uitat oare că mi-ați dat cuvîntul dumneavoastră?

— Dovadă că n-am uitat este faptul că mă aflu acum aici... Numai că, lăsați lucrurile să meargă de la sine și nu este departe ziua în care dumneavoastră veți fi cel dintîi care-mi veți oferi o armă.

Tînărul avocat era însă un om pe care piedicile și greutățile ivite în cale îl întăriau mai mult în loc să-l descurajeze.

— Înainte de a abandona totul, spuse el, așteptați cel puțin ca partida să fie în adevăr pierdută. Ați fost condamnat? Încă nu. Sînteți nevinovat și pînă în cele din urmă adevărul va ieși la lumină. De unde știm noi că domnul de Claudieuse va vorbi cu adevărat? Nici nu putem ști dacă în această clipă el se mai află sau nu în viață...

— A! exclamă Jacques, vă rog, gîndul acesta s-a născut ieri și în mintea mea. Fie ca domnul de Claudieuse să se mai afle în viață... Pentru că altfel m-aș socoti cu adevărat un ucigaș! Primul meu gînd, astăzi de dimineață, a fost către el. Aș fi vrut să știu în ce stare se află, dar nu am îndrăznit să întreb...

— Şi totuşi, spuse domnul Folgat, trebuie să ştim care este situaţia. Trebuie să aflăm în ce stare se află domnul de Claudieuse deoarece soarta noastră depinde în bună măsură de soarta lui. Îngăduiţi-mi să vă părăsesc. Vă voi trimite vorbă de îndată ce voi afla ceva nou. Şi vă rog, orice s-ar întîmpla, fiţi tare.

Tînărul avocat nu putea să culeagă informaţii decît de la doctorul Seignebos. Se duse la locuinţa acestuia şi, în clipa în care doctorul îl văzu:

— De ce nu te-ai grăbit? strigă medicul. Am părăsit douăzeci de bolnavi pentru a te aştepta. Eram convins că vei veni să mă vezi. Vreau să ştiu ce s-a petrecut aseară în casa familiei Claudieuse.

— Aşadar, ai aflat . . .

— N-am aflat nimic. Am văzut numai urmările, dar nu ştiu care sînt pricinile. Şi urmările iată-le: aseară, rupt de oboseală, mă culcasem către ceasurile unsprezece cînd, dintr-o dată, cineva se apucase să tragă de clopotul meu gata-gata să-l rupă din loc. Nu-mi place să fiu deranjat în felul acesta şi mă pregăteam să-l boscorodesc aşa cum se cuvine pe necunoscut în clipa în care, servitorul contelui de Claudieuse, înlăturîndu-l din calea lui pe propriul meu servitor, intră ca un nebun strigîndu-mi să vin repede cu el căci stăpînul lui a murit.

— A! Dumnezeule!

— Aşa am spus şi eu pentru că, deşi îl ştiam pe conte bolnav rău, nu credeam că este atît de aproape de moarte.

— Aşadar, a murit!

— Cîtuşi de puţin! Şi dacă o să continui să mă tot întrerupi, n-o să mai sfîrşim niciodată . . . M-am îmbrăcat în doi timpi şi trei mişcări, continuă doctorul Seignebos, şi am sosit cît am putut de repede în strada Mautrec. Am fost introdus în salonul aflat în catul de jos al locuinţei. Acolo, spre marea mea uimire, l-am găsit pe domnul de Claudieuse întins pe o canapea. Era palid, ţeapăn, trăsăturile sale erau aproape descompuse şi fruntea îi era rănită într-un loc. Pe legea mea, am crezut că totul se sfîrşise.

— Şi contesa?

— Doamna de Claudieuse era îngenuncheată alături de soţul ei şi, ajutată de femeile de serviciu, încerca să-l

readucă la viață frecționîndu-l și aplicîndu-i comprese fierbinți pe piept. Fără aceste îngrijiri ea s-ar fi aflat văduvă în ceasul acesta. În clipa de față însă cred că nu mai are această grijă. Diavolul ăsta de conte e tare ca piatra. Eram patru persoane în cameră, l-am luat pe sus și l-am dus în patul său care fusese bine încălzit în prealabil. Curînd după aceea a început să dea semne de viață, ochii săi s-au deschis și după un sfert de ceas era perfect conștient și vorbea foarte bine, cu toate că glasul lui era destul de slab. Și atunci, firește, am întrebat ce s-a întîmplat și, pentru prima oară, am văzut-o pe contesă pierzîndu-și sîngele rece... Se vedea că nu știe ce să spună și privirea ei speriată se îndrepta asupra contelui ca și cînd ar fi vrut ca acesta să-i sugereze răspunsul. Nu a fost însă nevoie, contele a fost acela care, destul de încurcat, mi-a spus că fiind singur și simțindu-se ceva mai bine i-a venit în minte ideea de a-și pune puterile la încercare. S-a ridicat, și-a pus halatul de casă și a coborît. În clipa în care s-a aflat însă în salon, a fost cuprins de o puternică amețeală și a căzut atît de rău încît s-a lovit cu fruntea de colțul unui dulap. Prefăcîndu-mă că iau drept bună această poveste, am răspuns: „Ați comis o mare imprudență și nu va trebui să o mai repetați vreodată...“ Atunci, privind-o pe contesă cu un aer destul de ciudat, el mi-a răspuns: „O! fiți pe pace, nu voi mai comite nici o imprudență pentru că țin foarte mult să mă însănătoșesc, n-am avut niciodată atîta chef de viață cum am acum...“

Maestrul Folgat se pregătea să scoată o vorbă, dar doctorul îl sili printr-un gest să tacă.

— Așteaptă, spuse el, n-am terminat...

Și continuă să-și maltrateze ochelarii:

— Mă pregăteam de plecare cînd se ivi una dintre servitoarele doamnei de Claudieuse care ne anunță că micuța Marthe, pe care o cunoști, se simte foarte rău și este cuprinsă de convulsii. Se înțelege că mă îndrept grăbit spre ea și o găsesc pradă unei crize nervoase deosebit de îngrijorătoare. O liniștesc cu mare greutate și cînd îmi dau seama că și-a revenit cît de cît, simțind că există o legătură între accidentul tatălui și criza fetei, îi spun: „Și acum, copila mea, trebuie să-mi spui ce s-a întîmplat“.

Fata ezită, dar îmi răspunde: „Mi s-a făcut frică". „Frică de ce?". Fata se ridică în pat și, căutîndu-și mama cu privirile, încearcă să vadă dacă are voie sau nu să vorbească. Eu eram însă așezat în așa fel încît fata nu o putea vedea pe contesă. Și, după ce am repetat întrebarea, fata mi-a răspuns: „Ei bine, doctore, tocmai mă culcasem cînd am auzit că cineva sună la poartă. M-am ridicat și m-am dus la fereastră ca să pot vedea și eu cine vine atît de tîrziu. Am văzut-o pe servitoare ducîndu-se să deschidă cu o lumînare în mînă și am văzut-o întorcîndu-se către casă urmată de un domn pe care eu nu-l cunosc." Contesa o întrerupse imediat: „Era un trimis al tribunalului, spuse ea, însărcinat cu o comunicare urgentă!" Eu m-am prefăcut însă că nu țin seama de intervenţia ei și m-am adresat din nou Marthei: „Și domnul acela te-a speriat atît de tare?"... „O!, nu". „Cine, atunci?" Cu coada ochiului o supravegheam pe contesa de Claudieuse. Se vedea bine că stătea ca pe jăratic. Și totuși, ea nu îndrăzni să impună tăcerea copilei. „Ei bine, doctore, reluă fata, imediat după ce domnul acela a intrat în casă am văzut, printre copaci, o statuie care se mișca și care s-a pornit să umble încet, alunecînd ușor prin aleea cu tei..."

Maestrul Folgat tresări.

— Vă aduceți aminte, domnule doctor, spuse el, că în ziua în care noi am vorbit cu Marthe ea ne-a spus că statuile din curte o sperie foarte tare?

— Pe naiba! răspunse doctorul. Așteaptă. Contesa o întrerupse pe fiica ei. „Domnule doctor, îmi spuse ea, nu-i dați voie acestei copile să-și vîre în minte asemenea gînduri. Ea, care nu se temea de nimic pe cînd ne aflam la Valpinson, ea, aceea care străbătea întregul castel pe întuneric, de cînd ne aflăm aici, se sperie de tot ceea ce vede în jurul ei și de îndată ce noaptea coboară i se pare că grădina noastră este plină cu tot felul de umbre. Ești destul de mare, Marthe, ca să înţelegi că statuile sînt făcute din piatră și că ele nu pot umbla..." Copila era înfiorată. „În alte rînduri, spuse ea adresîndu-se contesei, mă îndoiam și eu... De această dată însă sînt foarte sigură de ceea ce spun... Voiam să plec de la fereastră, dar nu puteam s-o fac, era mai tare decît mine în așa fel

încît am văzut, am văzut foarte bine . . . Am văzut statuia păşind încet de tot în alee, cu precauţiuni şi aşezîndu-se în spatele ultimului copac, acela care se află foarte aproape de ferestrele salonului . . . Şi atunci am auzit un strigăt puternic. După aceea s-a lăsat liniştea. Statuia rămăsese acolo şi eu puteam să-i urmăresc toate mişcările: se apleca ba într-o parte, ba într-alta . . . Şi dintr-o dată am auzit două strigăte puternice, îngrozitoare! În clipa aceea, statuia a ridicat braţele în sus, uite aşa, şi a luat-o la fugă, dar în clipa imediat următoare s-a ivit o altă statuie care a dispărut la fel de repede . . .“

Maestrul Folgat era uluit.

— O! statuile astea . . . încercă el să intervină.

— Vi se par suspecte, nu-i aşa? Mi s-au părut şi mie la fel de suspecte. Eram gata-gata să cred că totul nu s-a petrecut decît în mintea fetei dar, la plecare, am fost însoţit de un servitor. Contesa părea foarte liniştită crezînd că nu am nici cea mai mică bănuială. Numai că, odată ce am ajuns în grădină am lăsat să-mi scape din mînă un ban pe care-l aveam gata pregătit. Bineînţeles, în preajma acelui copac care este cel mai apropiat de ferestrele salonului. Şi, ajutat de servitor m-am apucat să-l caut . . . Ei bine, maestre Folgat, pot să te asigur că nu o statuie este aceea care a răscolit pămîntul în locul acela. Şi dacă am fi în stare să credem că urmele văzute de mine aparţin unei statui, atunci trebuie să admitem că era încălţată cu nişte bocanci bine ţintuiţi . . .

Asta aştepta şi tînărul avocat.

— Nu mai există nici o îndoială, exclamă el, scena care s-a petrecut aseară în casa familiei de Claudieuse a avut un martor . . .

XXVI

— Ce scenă? Ce martor? Tocmai pentru ca să-mi răspunzi la aceste întrebări te aşteptam cu atîta nerăbdare, îi spuse doctorul Seignebos maestrului Folgat. Eu am descoperit urmările, dumneata trebuie să-mi explici cauzele . . .

Şi totuşi, el nu păru cîtuşi de puţin surprins după ce

tînărul avocat îi relată tot cea ce se întîmplase cu o seară înainte și felul în care tentativa lui Jacques nu izbutise să aibă succes.

— Știam! exclamă el. Da, pe cuvîntul meu, mi-am stors creierii și aproape că deslușisem întregul adevăr! Și cine în locul lui Jacques nu ar fi făcut aceeași încercare? Dar este urmărit de un blestem . . .

— Cine știe! îl întrerupse maestrul Folgat. Oare șansele noastre sînt ele micșorate cu ceva în urma acestei întîmplări? Cîtuși de puțin. S-ar putea ca dintr-o clipă în alta să intrăm în posesia unor dovezi care ne-ar putea salva. Cine știe dacă în clipa în care noi doi stăm de vorbă nu au fost cumva descoperiți atît sir Francis Burnett cît și Suky Wood? Oare s-a micșorat cu ceva încrederea pe care i-ați acordat-o lui Goudar?

— O! nu, cîtuși de puțin. L-am întîlnit astăzi dimineața la spital și a izbutit să-mi șoptească că este aproape sigur de succesul acțiunii sale.

— Ei bine!

— Sînt, așadar, ferm încredințat că idiotul de Cocoleu va vorbi. Dar va vorbi el la timp? Aceasta este întrebarea. A! Dacă am avea măcar o lună înaintea noastră v-aș putea spune: Jacques este salvat. Dar ceasurile sînt numărate. Săptămîna viitoare se deschide sesiunea curții cu juri. Mi s-a spus că președintele curții a și sosit și că domnul Du Lopt de la Gransière și-a reținut un apartament la un mare hotel. Ce veți face dacă pînă în ziua în care vor începe dezbaterile nu se va ivi nici un element nou?

— Maestrul Magloire și cu mine vom folosi numai și numai sistemul de apărare asupra căruia am convenit . . .

— Și dacă domnul de Claudieuse își pune în practică amenințarea și declară că l-a recunoscut pe Jacques, că el este acela care a tras asupra lui?

— Vom spune că se înșală.

— Și Jacques va fi condamnat.

— Se poate, spuse tînărul avocat.

Și, vorbind aproape în șoaptă, ca și cum s-ar fi temut să nu-l audă cineva, continuă:

— Numai că . . . această condamnare nu va fi definitivă . . . O! te rog, doctore, nu-mi pune nici un fel de întrebări și, gîndește-te că salvarea lui Jacques este în joc,

nu lăsa să-ţi scape o vorbă . . . Dacă domnul Galpin-Daveline află ceva el are tot timpul să repare greşeala pe care a săvîrşit-o. Aceasta, această greşeală a lui, este ultima noastră nădejde. Dar dacă lucrurile rămîn aşa cum sînt acum, pot să-ţi spun: chiar dacă domnul de Claudieuse vorbeşte, chiar dacă Jacques este condamnat, nimic nu este pierdut . . . Şi-atunci, vom avea tot timpul la dispoziţia noastră, vom putea căuta toţi martorii de care avem nevoie, îl vom putea face pe Cocoleu să vorbească. Nu vreau decît ca domnul de Claudieuse să spună ce are de spus. Sarcina va fi uşurată căci nu voi mai fi nevoit să am nici un fel de scrupule. Mi se părea odios să o trădez pe doamna de Claudieuse deoarece îmi spuneam că în felul acesta îl pedepsesc în primul rînd pe conte. Dar din moment ce contele este acela care ne atacă, noi ne vom apăra. Şi opinia publică va fi de partea noastră. Ba, mai mult decît atît, vom fi admiraţi pentru că am preferat să sacrificăm onoarea noastră şi să nu ne atingem de reputaţia unei femei; am preferat să fim condamnaţi, noi, care ne ştiam nevinovaţi, decît să rostim numele unei femei care ni s-a dăruit . . .

Doctorul nu părea cîtuşi de puţin convins, dar tînărului avocat nici nu-i păsa.

— Nu, continuă el, într-o a doua încleştare succesul ne este asigurat. Scena care s-a petrecut în strada Mautrec a avut un martor; este persoana a cărei încălţăminte şi-a lăsat amprenta la rădăcina pomului care se află în apropierea salonului, este persoana ale cărei mişcări au fot tot timpul urmărite de Marthe. Şi cine poate fi această persoană dacă nu Frumence Cheminot? Ei bine, vom şti să dăm de urma lui. El a văzut şi a auzit totul. Va spune tot ce a văzut şi tot ce a auzit. Va spune cum l-a auzit pe domnul de Claudieuse strigîndu-i lui Jacques de Boiscoran: „Nu, nu vreau să vă ucid, mă pot răzbuna mult mai bine, vă voi trimite la ocnă“.

Doctorul Seignebos clătina neîncrezător din cap.

— Numai de s-ar împlini nădejdile dumitale, scumpe maestre.

Doctorul Seignebos era însă căutat cu insistenţă de către bolnavii săi. Cei doi bărbaţi se despărţiră şi, după o scurtă vizită făcută maestrului Magloire, care trebuia ţinut la

curent cu tot ceea ce se întîmplase, maestrul Folgat se grăbi să se întoarcă în strada Rampe.

Îi fu de ajuns s-o vadă la faţă pe domnişoara Denise pentru a înţelege că nu avea nimic nou să-i spună, că aflase adevărul, că ştia totul.

— Ce v-am spus eu, domnişoară?

Fata roşi şi spuse în locul oricărui alt răspuns:

— Au sosit scrisori pentru dumneavoastră, maestre Folgat, se află sus, în camera dumneavoastră...

Sosiseră, într-adevăr, două scrisori. Una era cu totul lipsită de importanţă, conţinea un bileţel pe care doamna Goudar dorea să-l transmită soţului său, dar cea de a doua provenea din partea agentului expediat în Anglia.

Iată ce scria agentul:

„Nu fără a întîmpina mari dificultăţi, nu fără mari cheltuieli am izbutit să-l descopăr la Londra pe fratele lui sir Francis Burnett, fost casier al casei Gilmour şi Benson.

Sir Francis nu este cîtuşi de puţin mort. Trimis de către tatăl său la Madras, pentru o serie de importante afaceri bancare, este aşteptat să sosească cu primul vapor. În ziua în care va debarca voi fi înştiinţat.

Mi-a fost ceva mai uşor să-i dibuiesc pe părinţii lui Suky Wood, oameni foarte cumsecade şi care au la Folkestone un han destul de frumuşel. Cu trei săptămîni în urmă au primit veşti noi din partea fetei lor pe care o iubesc mult, după cîte mi-au spus. Dar în ciuda puternicului lor sentiment nu au ştiut să-mi spună unde aş putea s-o găsesc. Tot ceea ce ştiu este că ar trebui să se afle pe la Jersey, lucrînd într-un local de alimentaţie publică.

Dar asta îmi este de ajuns. Insula nu e mare şi o cunosc destul de bine pentru că am urmărit odată acolo un notar care fugise cu banii clienţilor lui. Se poate considera deci că am dat de Suky.

În clipa în care veţi primi această scrisoare eu mă voi afla în drum spre Jersey.

Vă rog să-mi trimiteţi bani la hotelul „Mărul de aur“ unde voi trage. Viaţa este îngrozitor de scumpă la Londra, aşa încît nu mai am bani decît pentru drum...“

Aşadar, totul mergea bine în această direcţie.

Mulţumit de acest succes, maestrul Folgat trimise o mie de franci la adresa indicată.

Imediat după aceea el ceru domnului de Chandoré să-i îngăduie să ia o trăsură și porni spre Boiscoran.

Voia să-l întîlnească pe Michel, flăcăul care-l descoperise atît de repede pe Cocoleu.

Îl găsi cu ușurință și îl întrebă:

— Vrei să-i faci un mare serviciu domnului Jacques de Boiscoran?

— Ce am de făcut?

— Îl cunoști pe Frumence Cheminot?

— Fostul negustor de sare de la Tremblade?

— Întocmai.

— Cum să nu-l cunosc! Cîte mere nu mi-a furat ăsta . . . Dar nu-i port pică, e un băiat bun . . .

— Era închis la Sauveterre . . .

— Știu, sărise un zid . . .

— Ei bine, a evadat.

— Mare șmecher.

— Și trebuie neapărat să-l găsim. Jandarmii sînt pe urmele lui. Dar crezi că-l vor descoperi?

Michel izbucni în rîs.

— Nici în vecii vecilor, răspunse el. Cheminot o să se ducă pe insula d'Oléron unde are foarte mulți prieteni și jandarmii n-au decît să umble.

Maestrul Folgat îl bătu prietenește pe umăr:

— Dar dumneata, spuse el, dumneata dacă vrei . . . O! nu te încrunta, nu e vorba să-l arestăm. Vreau numai să-i dai un bilet din partea mea și să-mi aduci răspunsul lui.

— Dacă e vorba numai de asta, s-a făcut. Mă schimb, îl anunț pe tata și o iau din loc.

Așadar, pe cît îi stătea în puteri, maestrul Folgat căuta s-o ia înaintea evenimentelor, opunînd acuzării tot ceea ce experiența lui putea să-i sugereze.

Numai că, așa cum îi spusese și doctorul Seignebos, președintele curții cu juri, domnul Domini, sosise la Sauveterre.

Era un bărbat care făcea pe drept cuvînt onoare magistraturii, era un om pătruns de însemnătatea misiunii sale, dar un om care nu se credea infailibil, un om hotărît, dar nu încăpățînat; rece, dar binevoitor în același timp, un om a cărui singură pasiune era justiția și a cărui singură ambiție era aceea de a da viață adevărului.

Îl interogase pe Jacques. Dar acest interogatoriu nu era decît o formalitate care nu a schimbat cu nimic lucrurile.

Trecuse și la alcătuirea juriului.

Jurații, desemnați prin tragere la sorți, începuseră să și sosească din toate colțurile departamentului. Ei descindeau cu toții la hotelul „France“, unde luau masa în comun într-un mare salon care le era rezervat întotdeauna.

După-amiezele, puteau fi întîlniți, gravi, plimbîndu-se prin oraș.

Domnul Du Lopt de la Gransière sosise și el.

El nu-și părăsea însă apartamentul pe care îl închiriase la hotel și petrecea zilnic ceasuri întregi în tovărășia domnului Galpin-Daveline.

— Se pare, îi spunea confidențial Méchinet maestrului Folgat, se pare că pregătește un rechizitoriu nemaipomenit . . .

A doua zi, deschizînd ziarul „Independentul din Sauveterre“, domnișoara Denise află care avea să fie ordinea proceselor.

Luni — Delapidare, deturnare de fonduri, fals.

Marți — Asasinat și furt.

Miercuri — Pruncucidere.

Joi — Incendiu și tentativă de asasinat (afacerea Boiscoran).

Așadar, joia avea să fie pentru locuitorii orașului Sauveterre o zi plină de emoții.

Fiecare căuta să-și procure un permis de intrare. Domnul Domini, domnul Du Lopt de la Gransière, domnul Daubigeon și chiar Méchinet erau copleșiți de asemenea cereri. Oameni care nu-i dăduseră niciodată ziua-bună domnului Daveline îl opreau acum pe stradă și îi cereau un loc, oriunde, nu pentru ei, pentru soția lor. Și, fapt fără precedent, permisele începură să fie vîndute. O familie avu nemaipomenita îndrăzneală de a-i scrie marchizului de Boiscoran pentru a-i solicita trei locuri făgăduindu-i în schimb să „contribuie, prin atitudinea sa, la achitarea acuzatului“.

Și în mijlocul acestui tumult se ivi în oraș o listă de subscripție în favoarea rudelor acelor nefericiți pompieri voluntari care își pierduseră viața cu prilejul incendiului de la Valpinson.

Cine lansase această listă? În zadar încercă domnul Sénéschal să descopere originea listei. Secretul perfidiei fusese bine păstrat.

Pentru că era o mare perfidie acea de a veni, în ajunul dezbaterilor, la poarta cetăţeanului, pentru a-i cere bani şi pentru a-i aminti, în felul acesta, despre nenorocirile petrecute.

— Se simte gheara lui Galpin, spunea şuierînd doctorul Seignebos... Şi cînd te gîndeşti că s-ar putea să şi cîştige... A! De ce nu şi-a putut începe Goudar treaba ceva mai devreme...

E drept, Goudar era convins de succesul său, dar spunea că are nevoie de timp. Declara că o treabă ca aceasta nu se face de la o zi la alta şi că dacă ar forţa lucrurile nu ar face decît să strice totul.

Nu se întîmpla nimic nou.

Contele de Claudieuse se simţea din ce în ce mai bine.

Agentul din Jersey telegrafiase că se afla pe urmele lui Suky, că avea să dea neapărat de ea, dar nu putea să precizeze cînd.

În sfîrşit, Michel colindase în lung şi în lat insula d'Oléron, dar nimeni nu fusese în stare să-i spună o vorbă despre Cheminot.

În ziua în care aveau să înceapă dezbaterile, după o întrevedere la care participară toţi prietenii lui Jacques, se luă hotărîrea ca apărătorii lui să nu rostească numele doamnei de Claudieuse şi, oricare ar fi declaraţia contelui, să se bazeze pe sistemul de apărare construit de maestrul Folgat.

Şansele de succes erau, din păcate, destul de slabe căci juriul era excesiv de sever.

Delapidatorul fusese condamnat la douăzeci de ani muncă silnică. Cel acuzat de asasinat nu dobîndi circumstanţe atenuante şi fu condamnat la moarte.

Asta se petrecu miercuri.

Se luă hotărîrea ca marchizul şi marchiza de Boiscoran, precum şi domnul de Chandoré să asiste la dezbateri. Domnişoara Denise declară, în ciuda părerii tuturora, că va fi prezentă.

Pe baza unei autorizaţii eliberate de domnul Domini, maestrul Folgat şi maestrul Magloire îşi petrecură seara

împreună cu Jacques, punînd la punct ultimele amănunte, hotărînd asupra răspunsurilor.

Jacques era foarte calm, dar deosebit de palid. În clipa în care se despărți de apărătorii lui, aceștia îi urară:

— Nădejde și curaj . . .

— Nădejde, răspunse el, nu mai am. Dar curaj, fiți pe pace, am destul!

XXVII

Și în sfîrșit, din închisoarea în care se afla, Jacques de Boiscoran văzu răsărind zorile zilei care avea să fie hotărîtoare pentru destinul său.

Avea să fie judecat!

Era mult prea frumoasă această ocazie pentru ca „Independentul din Sauveterre“ s-o lase să-i scape.

Deși apărea dimineața, el scoase, „datorită împrejurărilor excepționale“ o ediție de seară care, se vîndu pe toate străzile orașului pînă tîrziu după miezul nopții.

Și iată darea de seamă a ziarului:

CURTEA CU JURI DIN SAUVETERRE

—

Sesiunea de joi. 23 . . .

Sub președinția domnului Domini.

Asasinat. Incendiu.

(Corespondență particulară a „Independentului din Sauveterre“)

. . . De ce orașul nostru atît de liniștit cunoaște o asemenea animație, o asemenea vîltoare? De ce se adună oamenii grupuri-grupuri pe străzi, în fața caselor? De ce sînt toate privirile atît de neliniștite, de ce sînt chipurile atît de preocupate?

Pentru că astăzi este ziua în care se va înfățișa înaintea curții cu juri acea tenebroasă afacere de la Valpinson care tulbură de cîteva săptămîni toate conștiințele.

Pentru că astăzi va fi judecat omul care este acuzat de această crimă gravă . . .

Și tocmai de aceea toată lumea se îndreaptă către palatul de justiție . . .

Palatul de Justiție! Cu mult înaintea zorilor mulțimea

îl luase cu asalt și a fost nevoie de intervenția jandarmilor.

Oamenii se grăbesc, se împiedică unii de alții, se înghesuie, se bombăne unii pe alții, cuvintele zboară din gură în gură, femeile strigă, bărbații amenință și unii ajung chiar să fie trimiși la jandarmerie.

Piața Nouă nu va putea cuprinde toată această mulțime. Ce va face atunci sala tribunalului?

Edilii noștri, preocupați întotdeauna să satisfacă dorințele cetățenilor care le-au acordat încrederea lor, au recurs la soluții de-a dreptul eroice. Au dărîmat două ziduri alipind în felul acesta sălii o bună parte din ceea ce se numește sala pașilor pierduți.

Domnul Lampier, arhitectul orașului, ne-a declarat că în felul acesta vor putea pătrunde și asista la dezbateri o mie două sute de persoane.

Dar ce reprezintă o mie două sute de persoane!

Cu mult înaintea deschiderii sesiunii, sala este plină, supraîncărcată. Un ac aruncat nu ar putea să cadă pe jos.

Nu a fost pierdut nici cel mai mic spațiu. De-a lungul pereților bărbații stau în picioare. De cele două părți ale estradei au fost așezate scaune pe care iau loc un mare număr de doamne din înalta societate a orașului nostru și chiar a orașelor vecine. Se pot vedea toalete încîntătoare.

Circulă o mie de versiuni, o mie de zvonuri, o mie de presupuneri pe care ne vom feri să le reproducem... La ce bun! Vom spune totuși că acuzatul nu a făcut uz de dreptul pe care îl oferă legea de a putea recuza un anumit număr de jurați. El a acceptat toate numele care ieșeau din urmă și care nu erau recuzate de către ministerul public.

Această informație am aflat-o din gura unui avocat și în clipa în care mi-o povestea se auzi un zgomot mare, se făcu o mișcare în toată sala și se auziră exclamații.

Familia acuzatului își ocupa locurile care-i fuseseră rezervate foarte aproape de estradă.

Marchizul de Boiscoran oferise brațul său domnișoarei de Chandoré care purta cu o mare distincție o toaletă gri închis.

Domnul baron de Chandoré o întovărășea pe doamna marchiză de Boiscoran.

Marchizul și baronul păreau îngînduraţi. Mama acuzatului era deosebit de tulburată. Dimpotrivă, domnișoara de Chandoré, plină de însufleţire, nu părea cîtuși de puţin neliniștită și răspundea zîmbind saluturilor ce-i erau adresate. Dar încetul cu încetul atenţia generală se îndreptă în altă parte. Pe o masă mare au fost aduse o mulţime de obiecte care nu au putut fi văzute deoarece erau acoperite cu un mare covor roșu.

Acolo se află probele . . .

Sună ceasurile unsprezece. Ușierii palatului se îngrijesc de ultimele amănunte.

În partea stîngă se deschide o ușă și își fac apariţia avocaţii apărării.

Cititorii noștri îi cunosc.

Unul este maestrul Magloire Mérgis, onoarea baroului nostru. Celălalt, un avocat din capitala ţării, maestrul Folgat, este un om tînăr, dar celebru.

Maestrul Magloire pare să trăiască una dintre zilele lui bune și se întreţine cu primarul oraşului, domnul Sénéschal, în timp ce maestrul Folgat își pune ordine printre hîrtii.

Orele unsprezece și jumătate.

Un ușier vestește:

— Curtea!

Domnul Domini ocupă fotoliul prezidenţial. Domnul Du Lopt de la Gransière îl ocupă pe acela al ministerului public.

În spatele lor, tăcuţi și gravi, iau loc domnii juraţi.

Și dintr-o dată se iscă rumoare.

Fiecare se ridică, fiecare se înalţă în vîrfurile picioarelor. Cîteva persoane, aflate în fundul sălii, se suie pe scaunele lor . . .

Președintele a poruncit să fie introdus acuzatul . . .

Apare . . .

Este îmbrăcat în negru și foarte elegant. Se observă bine că la butoniera lui strălucește rozeta Legiunii de Onoare.

Este palid, dar privirea lui este dreaptă și limpede, plină de siguranţă, fără șovăire. Este trist, dar este mîndru . . .

Abia s-a așezat cînd cineva din asistență, sărind peste trei rînduri de scaune, și în ciuda aprozilor, se repede și îi strînge mîna. Este doctorul Seignebos . . .

Dar domnul președinte poruncește aprozilor să restabilească liniștea și, după ce amintește publicului că sînt interzise toate exclamațiile de aprobare sau de dezaprobare, se adresează acuzatului:

— Vă rog să-mi spuneți prenumele dumneavoastră, numele, vîrsta, profesiunea, domiciliul . . .

Acuzatul răspunde:

— Louis, Trivulce, Jacques de Boiscoran, douăzeci și șapte de ani, proprietar, domiciliat la Boiscoran, arondismentul Sauveterre.

— Luați loc și ascultați expunerea faptelor de care sînteți acuzat.

Domnul grefier Méchinet dădu citire actului de acuzare a cărui teribilă simplitate făcu mulțimea să fremete.

Nu le vom reproduce deoarece toate faptele sînt bine cunoscute cititorilor noștri.

INTEROGATORIUL ACUZATULUI

PREȘEDINTELE. — Acuzat, ridicați-vă și răspundeți limpede. În timpul instrucției ați refuzat să răspundeți unui mare număr de întrebări. Aici, însă, trebuie să se facă lumină. Și, v-o spun, este în interesul dumneavoastră să fiți sincer.

ACUZATUL. — Nimeni nu dorește mai mult decît mine ca adevărul să fie cunoscut. Sînt gata să răspund . . .

P. — De ce ați ezitat în timpul instrucției?

A. — Credeam că este în interesul meu să nu răspund decît aici.

P. — Ați auzit care sînt crimele de care sînteți acuzat?

A. — Sînt nevinovat . . . Și înainte de orice, vă rog, domnule președinte, să-mi îngăduiți o remarcă. Crima de la Valpinson este o crimă înspăimîntătoare, lașă, odioasă . . . Dar ea este în același timp atît de absurdă și atît de stupidă încît pare a fi opera inconștientă a unui nebun. Or, nimeni nu a afirmat vreodată că nu aș fi în deplinătatea facultăților mele mintale.

P. — Asta este vorbărie ...

A. — Și totuși domnule ...

P. — Mai tîrziu veți avea deplina libertate de a spune tot ceea ce doriți. Pentru moment vă rog să vă limitați la a răspunde întrebărilor pe care vi le voi adresa.

A. — Mă supun, domnule.

P. — Urma să vă căsătoriți în curînd, nu-i așa?

La auzul acestei întrebări, toate privirile se îndreptară către domnișoara de Chandoré al cărei chip devenise roșu, dar a cărei privire rămăsese aceeași.

A. — (cu voce slabă) Da.

P. — În seara crimei, cu numai cîteva ceasuri înainte de săvîrșirea ei, nu ați scris logodnicei dumneavoastră?

A. — Ba da, domnule, și i-am trimis scrisoarea mea prin fiul arendașului meu, Michel.

P. — Ce îi spuneați?

A. — Că o afacere deosebit de importantă mă va lipsi de plăcerea de a petrece o seară împreună cu ea.

P. — Despre ce afacere era vorba?

În clipa în care acuzatul se pregătea să deschidă gura pentru a răspunde, domnul președinte îl opri printr-un gest:

P. — Luați aminte! ... Această întrebare v-a fost adresată în timpul instrucției și ați răspuns că trebuia să vă duceți la Bréchy pentru a vă întîlni cu negustorul dumneavoastră de lemne.

A. — Într-adevăr, așa am răspuns, în primul moment, dar nu este exact.

P. — De ce ați mințit?

A. — (cu un gest de furie care nu scapă nimănui) Nu puteam să cred în gravitatea situației mele. Nu puteam să cred că pot să fiu serios compromis de către o acuzație care însă, după cum se vede, m-a adus aici ... Așa stînd lucrurile, nu am socotit necesar să divulg secretul unor treburi personale ...

P. — Dar nu a trecut prea mult timp pînă să vă dați seama de gravitatea situației dumneavoastră.

A. — Într-adevăr.

P. — Cum se face atunci că nu ați spus adevărul?

A. — Deoarece magistratul însărcinat cu instrucția mea fusese, cu puțină vreme înainte, unul dintre prietenii mei și nu-mi inspira prea multă încredere.

P. — Fiți mai explicit . . .

A. — Vă cer îngăduința de a mă opri aici, domnule președinte. S-ar putea întîmpla ca vorbind despre domnul Galpin-Daveline să nu pot să păstrez măsura . . .

Un murmur străbătu mulțimea.

P. — Să se facă liniște!

Domnul avocat general DU LOPT DE LA GRANSIÈRE se ridică:

— Nu putem admite asemenea aprecieri rostite la adresa unui magistrat care nu și-a făcut decît datoria. Dacă acuzatul avea suspiciuni întemeiate împotriva judecătorului, de ce nu le-a invocat? El cunoaște legea, este avocat și nu poate face uz de argumentul ignoranței. Apărătorii săi sînt oameni cu experiență.

Maestrul MAGLOIRE, de pe scaunul său:

— Noi am fost de părere ca domnul de Boiscoran să ceară curții schimbarea judecătorului de instrucție. Clientul nostru a refuzat însă, afirmînd că el are încredere în dreptatea cauzei sale.

Domnul DU LOPT DE LA GRANSIÈRE:

— Domnii jurați vor aprecia . . .

PREȘEDINTELE (adresîndu-se acuzatului). — Sînteți dispus acum să spuneți adevărul cu privire la faptul care v-a împiedicat să vă petreceți seara în tovărășia logodnicei dumneavoastră?

ACUZATUL. — Da, domnule. Căsătoria mea urma să se celebreze la biserica din Bréchy și trebuia să discut cu preotul în legătură cu ceremonia. Mai mult decît atît, aveam de îndeplinit o sumă de îndatoriri religioase. Preotul din Bréchy, care îmi este prieten, vă va spune că, fără să fi fost stabilită o întîlnire precisă, stabilisem că într-una din serile săptămînii aveam să mă spovedesc . . .

Asistența, care se aștepta la cine știe ce mărturisire senzațională, se văzu dezamăgită și hohote de rîs se auziră ici, colo.

Domnul PREȘEDINTE (cu severitate). — Aceste hohote de rîs sînt indecente. Aprod evacuează persoanele care își îngăduie să rîdă. Și este pentru ultima oară cînd atrag

atenția că dacă se repetă asemenea incidente voi evacua sala.

Întorcîndu-se către acuzat:

P. — Continuați.

A. — În seara crimei m-am dus la preotul din Bréchy. Cînd am ajuns la biserică, am constatat că, din nefericire, nu se afla nimeni acolo. Am sunat în zadar de trei sau de patru ori și am văzut trecînd a țărăncuță care mi-a spus că-l întîlnise pe preot în apropiere de Răscrucea Mareșalilor. Am pornit-o imediat la drum nădăjduind să-l întîlnesc. Am umblat însă în zadar, mai mult de o leghe. Mi-am dat seama că fata se înșelase sau mă înșelase pe mine ... Și m-am întors acasă.

P. — Aceasta este explicația dumneavoastră?

A. — Da.

P. — Și o socotiți verosimilă?

A. — Nu m-am angajat să vă spun un lucru verosimil, m-am obligat să vă spun adevărul. Și pot să vă mărturisesc că, printre altele, tocmai datorită faptului că explicația este atît de simplă am ezitat să o furnizez mai tîrziu, din moment ce nu o declarasem de la bun început. Și cu toate acestea, dacă nu ar fi fost săvîrșită crima și dacă v-aș fi declarat a doua zi: „Am fost aseară la Bréchy să mă întîlnesc cu preotul și nu l-am găsit", cui i-ar fi trecut prin minte că este ceva nefiresc?

P. — Și pentru a vă îndeplini o atît de firească datorie cum se face că ați ales un drum dosnic, greu, aproape primejdios, prin mlaștini?

A. — Am ales drumul cel mai scurt.

P. — Atunci de ce v-ați speriat cînd l-ați întîlnit pe fiul lui Ribot la stăvilarul de la Seille?

A. — Nu m-am speriat, am fost numai surprins, așa cum se întîmplă atunci cînd întîlnești pe cineva într-un loc unde crezi că nu se află nimeni. Și să știți că Ribot nu era mai puțin surprins decît mine.

P. — Vedeți bine că nădăjduiați să nu întîlniți pe nimeni.

A. — Vă cer scuze, domnule, nu am spus asta. A presupune nu înseamnă a nădăjdui.

P. — În cazul acesta cum se face că ați încercat să vă explicați prezența în acel loc?

A. — Nu am dat explicații. Ribot, rîzînd, mi-a spus unde se duce, iar eu i-am răspuns că mă duc la Bréchy.

P. — Ia-ți mai spus că ați apucat-o prin mlaștină pentru a vîna păsări. Și i-ați arătat arma dumneavoastră de vînătoare.

A. — Se poate. Este aceasta o dovadă împotriva mea? Eu cred că dimpotrivă. Dacă aș fi nutrit intențiile criminale de care sînt acuzat, văzînd că m-am întîlnit cu cineva, că mă aflu, așadar, în primejdie de a fi descoperit, m-aș fi întors acasă ... Dar eu mă duceam la prietenul meu, preotul.

P. — Și pentru a-i face o vizită preotului v-ați luat arma de vînătoare?

A. — Proprietatea mea se află printre păduri și printre mlaștini și nu era o zi în care să nu fi avut prilejul de a trage asupra unui iepure sau asupra unei păsări. Toată lumea știe că nu plecam niciodată neînarmat ...

P. — Și de ce la întoarcere ați trecut prin pădurea de la Rochepommier?

A. — Pentru că, din locul în care mă aflam eu și pînă la Boiscoran cred că acesta este drumul cel mai scurt ... Spun cred deoarece nu am stat nici un moment să mă gîndesc la asta. Un om care se plimbă ar fi foarte încurcat dacă l-ar întreba cineva de ce a pornit pe acest drum și nu pe un altul ...

P. — Ați fost zărit în pădure de către Gaudry.

A. — Mi-a spus-o și judecătorul de instrucție.

P. — Acest martor afirmă că erați într-o stare de extremă agitație. Smulgeați frunze și vorbeați în gura mare ...

A. — Este sigur că eram furios pentru că-mi pierdusem seara de pomană, furios pentru că dădusem crezare acelei tinere țărănci și se poate foarte bine întîmpla ca mergînd să fi exclamat: „Cine naiba l-a pus pe amicul meu preotul să ia masa în oraș“ sau altceva de felul acesta ...

P. — Știați, așadar, că preotul din Bréchy lua masa în oraș în seara crimei?

Maestrul MAGLOIRE se ridică:

— Domnule președinte, domnul de Boiscoran a aflat acest amănunt din gura noastră. Cînd ne-a adus la cu-

noștință felul în care și-a petrecut seara noi am stat de vorbă cu preotul din Bréchy care ne-a explicat de ce nu se aflau la biserică nici el și nici servitoarea lui. Preotul din Bréchy a fost citat. A mai fost citat și un alt preot care, în ceasul acela, trecea în apropiere de Răscrucea Mareșalilor și așa se explică greșeala țărăncuței de care s-a vorbit.

Invitîndu-l pe apărător să ia loc, președintele se adresează din nou acuzatului.

P. — Martora Courtois, care v-a întîlnit, declară că aveați o înfățișare ciudată. Nu i-ați vorbit, v-ați grăbit să o părăsiți . . .

A. — Noaptea era mult prea întunecoasă pentru ca această femeie să-mi fi putut vedea chipul. Mi-a cerut un serviciu, i l-am făcut. Nu i-am vorbit pentru că nu aveam nimic să-i spun. Nu am părăsit-o pe neașteptate, am pornit-o mai repede deoarece măgarul ei mergea foarte încet . . .

La un semn al președintelui, aprozii înlăturară covorul care ascundea privirilor probele.

Toată lumea este curioasă. Toți vor să vadă.

Pe masă se află haine, un pantalon gri deschis, o jachetă maro, o veche pălărie de paie și niște cizme de piele. Alături se află o armă de vînătoare cu două țevi, pachete cu cartușe, două vase pline cu alice de plumb și în sfîrșit un mare lighean din faianță englezească pe fundul căruia se mai văd urmele unui noroi negricios.

Domnul PREȘEDINTE (arătîndu-i acuzatului hainele). — Acestea sînt hainele pe care le-ați purtat în seara crimei?

ACUZATUL. — Da, domnule.

P. — Ciudat costum pentru o vizită în cursul căreia aveați de îndeplinit îndatoriri religioase.

A. — Preotul din Bréchy îmi este prieten. Și prietenia noastră, chiar dacă nu justifică, ea poate să explice însă această libertate din partea mea.

P. — Recunoașteți acest lighean? Apa a fost evaporată cu mare grijă, au rămas pe fund numai reziduurile materiale.

A. — Este adevărat, cînd a venit la mine domnul judecător de instrucție dînsul a găsit acest lighean plin cu o

apă neagră în care pluteau rămășițe carbonizate. M-a in-interogat cu privire la această apă și i-am răpuns de îndată că întorcîndu-mă acasă, în ajun, îmi spălasem mîinile în ligheanul acela. Nu este oare de la sine înțeles că dacă aș fi fost cît de cît vinovat prima mea grijă ar fi fost aceea de a șterge urmele faptei mele? Dar se pare că nu are nici o importanță, această apă a fost socotită ca o probă evidentă a vinovăției mele și se pare că ea rămîne și astăzi una dintre principalele piese ale acuzării.

P. — Într-adevăr, este o probă de o mare importanță.

A. — Ei bine, îmi este foarte ușor să explic în ce împrejurări s-a născut această probă. Sînt fumător. Plecînd de acasă în seara crimei îmi luasem cu mine țigările, dar în momentul în care am vrut să-mi aprind una mi-am dat seama că nu aveam chibrituri.

Maestrul MAGLOIRE se ridică:

— Și vreau să atrag atenția asupra faptului că nu este vorba aici de o explicație furnizată numai pentru a înlătura o bănuială. Dovada, mă veți întreba. Dovada? O avem, concludentă, imposibil de înlăturat. Dacă domnul de Boiscoran nu avea asupra lui cutia de chibrituri pe care o purta de obicei, aceasta se datorește faptului că o uitase în ajun la domnul de Chandoré unde a rămas de atunci, unde am văzut-o, unde se află și astăzi.

Domnul PREȘEDINTE. — Este de ajuns, maestre Magloire, lăsați-l pe acuzat să vorbească mai departe.

ACUZATUL. — Voind să fumez am recurs la soluția pe care o folosesc toți vînătorii într-un caz ca acesta. Am golit unul dintre cartușele mele. Am pus hîrtie în locul încărcăturii de plumb și am tras . . .

P. — Și se poate face foc în felul acesta?

A. — Nu întotdeauna, dar din trei încercări una reușește cu siguranță.

P. — Și această treabă înnegrește mîinile?

A. — Operațiunea în sine nu le înnegrește. Dar odată ce-mi aprinsesem țigara nu trebuia oare să sting hîrtia pe care o folosisem? Altfel aș fi riscat să dau foc pădurii . . .

P. — Erați în mlaștină . . .

A. — Dar nu uitați, domnule, că am fumat în cursul serii cinci sau șase țigări, ceea ce înseamnă că am re-

petat operația de care v-am vorbit de opt sau de zece ori în locuri diferite, pe drum și în pădure. Și de fiecare dată am stins cu degetele mele hîrtia care ardea ceea ce este suficient pentru a înnegri mîinile unui om.

Deși vorbea pe un ton simplu, acuzatul furniza toate aceste explicații cu atît de multă căldură încît auditoriul fu emoționat.

Domnul PREȘEDINTE. — Să trecem la arma dumneavoastră. O recunoașteți?

ACUZATUL. — Da, domnule. Îmi este îngăduit s-o văd?

P. — Da.

Cu o mișcare grăbită acuzatul luă arma, mînui trăgătoarele, o deschise și introduse un deget în țevi.

Chipul său se înroși și, aplecîndu-se către apărătorii săi, le spuse în șoaptă cîteva cuvinte, pe care noi, cei din sală, nu le-am putut auzi.

Domnul PREȘEDINTE. — Ce s-a întîmplat?

Maestrul MAGLOIRE. — S-a ivit un fapt care trebuie să vă lămurească asupra nevinovăției domnului de Boiscoran. Printr-o întîmplare de-a dreptul providențială, servitorul său Antoine, curățise această armă cu numai două zile înaintea crimei. Or, astăzi, una dintre țevile armei este curată. Așadar, nu domnul de Boiscoran este acela care a tras cele două focuri ce l-au atins pe domnul de Claudieuse.

În timpul acesta acuzatul s-a apropiat de masă, a vîrît o batistă în cealaltă țeavă, a scos-o și a arătat-o. Batista era neagră . . .

O puternică emoție puse stăpînire pe întregul auditoriu.

Domnul PREȘEDINTE. — Repetați experiența și cu cealaltă țeavă.

Acuzatul îi dădu ascultare. Batista rămase albă.

Domnul PREȘEDINTE. — Vedeți! Ne-ați spus că ați tras opt sau zece cartușe pentru a vă aprinde țigările. Acuzarea a prevăzut această obiecție a dumneavoastră și ea este în măsură să vă răspundă . . . Aprod, să intre martorul Maucroy.

Toți cititorii noștri îl cunosc pe acest martor al cărui frumos magazin de arme și de unelte de vînătoare și de pescuit se găsește în Piața Nouă.

Domnul PREȘEDINTE. — Repetați depoziția dumneavoastră cu privire la această armă.

MARTORUL. — Este o armă excelentă și de o mare valoare, cum nu se mai fabrică astăzi în Franța unde toată lumea vrea să cumpere ieftin . . .

La auzul acestui răspuns toată sala izbucni în rîs.

Domnul PREȘEDINTE. — Dispensați-ne de părerile dumneavoastră și spuneți-ne numai ceea ce știți cu privire la calitățile acestei arme.

MARTORUL. — Ei bine, grație unui dispozitiv particular, cartușele, care sînt umplute cu un fulminant de o compoziție specială, nu murdăresc aproape niciodată țevile.

ACUZATUL. — Vă înșelați, domnule. Mi-am curățit eu însumi în mai multe rînduri arma și am găsit țevile destul de încărcate.

MARTORUL. — Pentru că erau mult folosite. Dar eu pretind că se pot trage unul sau două cartușe fără să rămînă nici o urmă pe țeavă.

ACUZATUL. — Neg categoric.

Domnul PREȘEDINTE (martorului). — Dar dacă se trag opt sau zece cartușe?

MARTORUL. — În cazul acesta țevile se murdăresc.

Domnul PREȘEDINTE. — Examinați arma și spuneți-ne părerea dumneavoastră.

MARTORUL (după un examen minuțios). — Afirm că nu s-au tras două cartușe după ultima curățire . . .

Domnul PREȘEDINTE (acuzatului). — Cum rămîne atunci cu cele zece cartușe pe care le-ați tras pentru a vă aprinde țigările și care v-au murdărit mîinile.

Acuzatul, care dăduse dovadă de foarte mult sînge rece, pălește și nu răspunde.

Maestrul MAGLOIRE. — Problema este prea importantă pentru ca tribunalul să se poată mulțumi cu depoziția unui singur martor.

Domnul AVOCAT GENERAL. — Nu vrem să aflăm decît adevărul. O experiență se poate face foarte ușor.

MARTORUL. — O, desigur . . .

PREȘEDINTELE. — Vă rog.

Martorul introduce un cartuș în fiecare țeavă și îndreptîndu-se către fereastra care se află în spatele estra-

dei, trage. Explozia smulge din partea doamnelor strigăte de spaimă.

MARTORUL (întorcîndu-se și arătînd țevile care sînt la fel de curate). — Vedeți că am avut dreptate.

Domnul PREȘEDINTE (către acuzat). — După cum vedeți această împrejurare nu este cîtuși de puțin în favoarea dumneavoastră și ea dovedește că explicația pe care ne-ați oferit-o cu privire la negreala de pe mîinile dumneavoastră este o explicație falsă . . .

Din dispoziția domnului președinte, martorul se retrage și interogatoriul acuzatului continuă.

P. — Care erau relațiile dumneavoastră cu domnul de Claudieuse?

A. — Nu ne aflam în relații.

P. — Nu este adevărat. Se știe în tot ținutul că îl urați.

A. — Este o greșeală. Afirm pe cuvînt de onoare că-l socot drept unul dintre cei mai buni și cei mai cinstiți bărbați.

P. — Cel puțin aici sînteți de acord cu toți cei ce-l cunosc. Și cu toate acestea exista între dumneavoastră un proces . . .

A. — Odată cu averea lui unchiul meu mi-a lăsat moștenire și acest proces. L-am lăsat să meargă mai departe, dar fără nici un fel de interes. Căutam să ne înțelegem.

P. — Și din moment ce domnul de Claudieuse refuza, v-ați gîndit la moartea lui.

A. — Nu.

P. — Erați atît de pornit împotriva lui încît se pare că ați exclamat într-o zi: „Nu-mi voi găsi liniștea pînă ce nu-l voi împușca . . .“ Nu încercați să negați. Veți auzi martori.

La invitația domnului președinte, acuzatul se așază și rămîne cu fruntea sus. A izbutit să-și domine o clipă de slăbiciune și acum discută în liniște cu apărătorii săi.

Incontestabil opinia publică este în acest moment de partea lui.

Iată că un aprod șoptește ceva domnului președinte.

Domnul președinte aprobă cu o mișcare a capului.

Și, de îndată ce aprodul s-a îndepărtat:

— Vom proceda la audierea martorilor și vom începe cu domnul de Claudieuse, deși grav bolnav, el a ținut să ia parte la proces.

AUDIEREA MARTORILOR

Aceeași ușă prin care pătrunsese și armurierul Maucroy se deschide din nou și în pragul ei se ivește contele de Claudieuse susținut, aproape purtat de către valetul său.

Un murmur de simpatie îi salută apariția. Slăbiciunea lui este îngrozitoare și trăsăturile îi sînt descompuse. Se pare că tot ceea ce mai trăiește în el s-a concentrat în priviri.

Jurămîntul său abia se aude.

Domnul PREȘEDINTE. — Vă sîntem recunoscători, domnule, pentru efortul dumneavoastră... Luați loc, acest fotoliu a fost adus aici pentru dumneavoastră.

Domnul de CLAUDIEUSE. — Vă mulțumesc, domnule. Mai am putere pentru a putea rămîne în picioare.

P. — Vă rog să ne spuneți, domnule, tot ceea ce știți în legătură, cu atentatul căruia i-ați căzut victimă.

C. — Erau ceasurile unsprezece... Eram culcat, îmi stinsesem lumînarea, eram pe cale să adorm cînd am zărit din camera mea luminile flăcărilor. Înțelegînd despre ce este vorba am sărit din pat și m-am aruncat pe scări în jos. Mi-a fost destul de greu să deschid ușa de la intrare, am reușit totuși și în clipa în care am ajuns în prag am simțit o durere violentă în partea dreaptă și tot în aceeași clipă am auzit destul de aproape de mine explozia unei arme de foc. M-am îndreptat instinctiv către locul de unde plecase lovitura, dar nici nu apucasem să fac trei pași cînd, lovit din nou la umăr, am căzut fără cunoștință.

P. — Între prima și cea de a doua lovitură cît timp a trecut?

C. — Cel mult trei sau patru secunde.

P. — Adică exact atîta timp cît v-a trebuit pentru a-l zări pe agresor!

C. — Da, l-am zărit, căuta să se ascundă îndărătul stivelor de lemne încercînd să fugă.

P. — Înseamnă că ne puteți spune cum era îmbrăcat?

C. — Desigur. Purta un pantalon gri deschis o haină neagră și o pălărie de paie cu boruri largi.

La un gest al președintelui și în mijlocul unei tăceri depline aprozii dezvăluiră încă o dată piesele acuzatoare.

Domnul PREȘEDINTE (arătîndu-i hainele acuzatului. — Costumul pe care l-ați zărit corespunde acestuia?

C. — Desigur, este același.

P. — Aceasta înseamnă, domnule, că l-ați recunoscut pe asasin?

C. — Flăcările erau atît de violente încît se vedea ca în plină zi. L-am recunoscut pe domnul Jacques de Boiscoran.

În imensa sală nu se afla nici un om care să nu fi așteptat, cu inima strînsă de emoție, acest răspuns zdrobitor.

Pe chipul acuzatului nu tresări nici un mușchi. Apărătorii săi erau la fel de calmi.

Domnul președinte și domnul avocat general se uitau și ei atît la acuzat cît și la avocați. Așteptau ei oare o replică, un cuvînt, un protest? Tot ce se poate.

Dar cum nimeni nu rosti nici o vorbă, domnul președinte se adresă din nou martorului.

P. — Depoziția dumneavoastră este deosebit de gravă, domnule.

C. — Îmi dau seama de urmările ei.

P. — Și ea diferă cu totul de cele declarate de dumneavoastră în fața domnului judecător de instrucție.

C. — Într-adevăr.

P. — Interogat la numai cîteva ceasuri după săvîrșirea crimei, ați declarat că nu l-ați putut recunoaște pe asasin. Mai mult decît atît, atunci cînd a fost rostit numele domnului de Boiscoran v-ați arătat scandalizat pentru că cineva îndrăznește să-l bănuiască și ați arătat că sînteți gata să depuneți în favoarea nevinovăției sale.

C. — Nu spuneam adevărul. Datorită unui sentiment care este ușor de înțeles încercam să smulg de sub bănuială un bărbat care aparține unei familii pe bună dreptate stimată.

P. — Și acum?

C. — Recunosc acum că am greșit și că trebuie să se facă dreptate. Și tocmai de aceea, grav bolnav, cu puțin înainte de a-mi da sufletul, vin să vă spun: domnul de Boiscoran este vinovatul, l-am recunoscut.

Domnul PREȘEDINTE (adresîndu-se acuzatului). — Auziți?

ACUZATUL. — Jur pe tot ce am mai scump și mai sfînt pe această lume că sînt nevinovat.

Vocea acuzatului se înecă în plîns. Doamna marchiză de Boiscoran a căzut pradă unei grave crize nervoase. Este transportată și doctorul Seignebos însoțit de domnișoara de Chandoré pornesc să o însoțească.

ACUZATUL (adresîndu-se domnului de Claudieuse). — Mama mea poate să moară, domnule!

Desigur, toți cei ce se așteptau să trăiască clipe de emoție nu au fost dezamăgiți. Toate chipurile sînt răvășite. Se văd lacrimi în ochii tuturor doamnelor.

Și totuși, privind felul în care se privesc unul pe altul, domnul de Claudieuse și domnul de Boiscoran, toată lumea se întreabă dacă acesta este sau nu adevărul. Ciudățenia replicilor lor nu a scăpat nimănui și nimeni nu poate înțelege tăcerea apărătorilor. Își abandonează clientul? Nu, căci îi vedem strîngîndu-i mîinile, consolîndu-l și încurajîndu-l cu multă aprindere.

Ne este oare îngăduit să spunem că atît domnul președinte cît și domnul avocat general ni s-au părut surprinși? Credem că da, deoarece acesta este sentimentul care ne stăpînește.

Dar domnul președinte continuă:

P. — Cu numai cîteva clipe în urmă, îl întrebam pe acuzat, domnule conte, dacă au existat între dumneavoastră pricini de ură.

MARTORUL (cu vocea din ce în ce mai slabă) — Cred că nu poate fi vorba decît de procesul acela cu privire la pîrîul care străbate proprietățile noastre.

P. — V-a amenințat acuzatul cu arma?

C. — Da, dar nu am dat nici o importanță acestei amenințări și nu i-am păstrat pică.

P. — Vă mențineți declarația?

C. — O menţin. Şi, din nou, jurînd, afirm că l-am recunoscut, fără să mă pot înşela, pe domnul Jacques de Boiscoran.

Era timpul ca domnul de Claudieuse să-şi încheie depoziţia. Se clătina, privirile lui deveniseră tulburi şi fu ajutat de doi aprozi pentru a putea părăsi sala.

Avea să păşească doamna de Claudieuse în urma lui?

O credeam şi noi, aşa cum o credea întreaga asistenţă.

Dar doamna de Claudieuse nu-şi făcu apariţia în sala tribunalului. Reţinută la căpătîiul uneia dintre fiicele sale, contesa nu a putut fi audiată şi domnul grefier a dat citire depoziţiei sale ...

Deşi emoţionantă, această depoziţie nu a scos la iveală nici un fapt nou.

Este introdus atunci martorul Ribot.

Pare mîndru de rolul său şi îşi plimbă privirile peste mulţime.

Povesteşte întîlnirea sa cu acuzatul pe un ton plin de importanţă. Pretinde că ştie totul, că poate explica totul. Toate răspunsurile sale stîrnesc hohote de rîs şi preşedintele este nevoit să intervină din nou.

Martorul Gaudry care îi urmează, este un omuleţ mărunt şi palid care salută necontenit.

Spre deosebire de Ribot, el pare să fi uitat totul. Se vede bine că nu vrea să se compromită. O ridică în slăvi pe doamna de Claudieuse, dar nu spune nici o vorbă despre domnul de Boiscoran. Vorbeşte despre respectul pe care-l poartă judecătorilor, tuturor doamnelor şi tuturor domnilor din această sală şi aşa mai departe.

Martora Courtois care vorbeşte după Gaudry, ar voi să se afle, se vede bine lucrul acesta, cît mai departe de sala tribunalului. Domnul preşedinte face eforturi disperate pentru a-i smulge depoziţia cuvînt cu cuvînt, depoziţie fără nici o importanţă.

Urmează după aceea doi arendaşi din Bréchy care au asistat la o discuţie violentă în urma căreia domnul de Boiscoran l-ar fi ameninţat pe domnul de Claudieuse.

Urmează alte şase depoziţii cu totul lipsite de interes şi lista martorilor acuzării se încheie.

Apar atunci martorii citaţi de apărare.

Primul este respectabilul preot din Bréchy. El confirmă explicațiile acuzatului. În seara crimei lua masa la castelul din Bresson, servitoarea lui îi venise în întîmpinare și așa se face că la biserică nu era nimeni. El declară că stabilise cu domnul de Boiscoran că acesta avea să vină într-o seară la dînsul pentru a-și îndeplini îndatoririle de ordin religios de dinaintea căsătoriei. Îl cunoaște pe Jacques de Boiscoran din copilărie și nu știe să existe vreun alt bărbat mai bun și mai cinstit ca el. După părerea lui ura de care se vorbește nu a existat niciodată. Nu poate să creadă, și nici nu crede, că acuzatul este vinovat.

Cel de-al doilea martor este dascălul unui sat învecinat. El declară că între orele nouă și zece se afla pe drum, nu departe de Răscrucea Mareșalilor. Noaptea era întunecată, este de aceeași talie cu domnul preot din Bréchy și se poate foarte bine întîmpla ca cineva să-i fi confundat.

Sînt audiați încă alți trei martori și, cum nici acuzatul și nici apărătorii săi nu mai au nimic de declarat, se dă cuvîntul ministerului public.

RECHIZITORIUL

Elocvența domnului Du Lopt de la Gransière este mult prea binecunoscută pentru a mai vorbi despre ea. Vom spune numai că în cursul acestui rechizitoriu s-a depășit pe sine însuși, că timp de peste o oră răsuflarea unei întregi asistențe se întrerupsese.

Avocatul general a început prin a descrie castelul de la Valpinson.

„Acolo în locul acela plin de încîntare și de poezie, continuă el, trăiau contele și contesa de Claudieuse; contele, un gentilom din vechea generație care nu avea decît un singur cult, acela al onoarei, o singură pasiune, aceea a datoriei; contesa, una din acele femei care reprezintă o glorie și un model de virtute . . .

Cerul binecuvîntase legătura lor și le dăruise două fiice pe care le adorau. Averea le zîmbea. Stimați, veneranți, ei trăiau fericiți și aveau tot dreptul să creadă că îi așteaptă ani lungi de prosperitate.

Iată însă că ura veghea . . .

Într-o seară, flăcări sinistre îl trezesc din somn pe conte. Aleargă afară, două lovituri de armă îl fac să cadă scăldat în sînge . . . Atrasă de zgomotul împușcăturilor, contesa aleargă. Se împiedică de trupul neînsufleţit al soţului său și se prăbușește leșinată . . .

Copiii vor pieri oare în flăcări? Nu. Providența veghează. În mintea rătăcită a unui nebun ea strecoară o rază de lumină și omul acela se aruncă în flăcări și smulge copiii din leagănele lor.

Familia este salvată, dar furia incendiului crește.

Locuitorii satelor învecinate aleargă, dar fără pompe, fără cineva care să le organizeze eforturile, acestea se dovedesc zadarnice.

Iată însă că se aude din depărtare un zgomot . . . Sosesc pompierii. Și tot ceea ce va fi omenește cu putință se va face.

Dar, dumnezeule, ce este zgomotul acesta atît de înspăimîntător? Acoperișul castelului se năruie și zdrobește pe doi dintre cei mai îndrăzneţi și mai întreprinzători locuitori ai acestui oraș . . . Pe Bolton, toboșarul care sunase alarma generală și pe Guillebault, tată a cinci copii . . .

Strigătele lor sînt înspăimîntătoare . . . Cer ajutor . . . Vor fi lăsaţi să piară în flăcări? Un jandarm pornește să-i salveze și pe urmele lui pășește un fermier din Bréchy. Eroismul lor este zadarnic. Flăcările vor să-și păstreze prada. Salvatorii vor fi loviți și nu vor putea fi salvați decît cu prețul unor mari eforturi, dar rănile lor se vor dovedi atît de grave încît acești oameni vor rămîne infirmi pînă la capătul zilelor lor și vor fi siliți să trăiască din mila publică . . . Ce se întîmplă însă în acest timp cu cel care a săvîrșit această fărădelege? El străbate pădurile, ura lui s-a potolit, se întoarce acasă. Nu are nici o remușcare. Mănîncă, bea, fumează o ţigară. Situația lui în acest ținut este de așa natură și el și-a luat atîtea măsuri încît se crede la adăpostul oricărei bănuieli. Este liniștit, atît de liniștit, încît, cele mai elementare precauţiuni pot fi trecute cu vederea și nici nu se ostenește măcar să arunce apa în care și-a spălat mîinile înnegrite din pricina incendiului pe care l-a aprins.

El a uitat însă de providență a cărei flacără luminează și călăuzește justiția oamenilor.

Și într-adevăr, cum ar fi fost oare cu putință ca, fără o intervenție providențială, să poată justiția să-și îndrepte atenția pentru a-l descoperi pe vinovat într-unul din cele mai somptuoase castele din acest ținut?

Și totuși, acolo se afla asasinul, acolo se ascundea incendiatorul.

Și să nu ni se spună că trecutul lui Jacques de Boiscoran îl poate apăra împotriva formidabilei acuzații care apasă asupra lui! Cunoaștem acest trecut.

Tînăr, care se bucură de averi moștenite, Jacques de Boiscoran nu are nici măcar o profesie. Inutil societății el trecea prin viață fără un țel, fără busolă, folosindu-și timpul pentru satisfacerea unor pasiuni deșarte.

Și totuși era ambițios.

Așa se face că-l întîlnim în mărunte certuri sterile, rostind fraze seci, zgîndărind pasiuni detestabile...

Maestrul MAGLOIRE. — Dacă este un proces politic, ar fi trebuit să fim preveniți...

Domnul AVOCAT GENERAL. — Nu este vorba de politică aici, ci de acțiunile unui om care s-a dovedit un apostol al discordiei...

Maestrul MAGLOIRE. — Crede ministerul public că în această clipă nu propovăduiește discordia?

Domnul PREȘEDINTE. — Invit apărarea să nu întrerupă.

Domnul AVOCAT GENERAL. — ...Și tocmai în aceste ambiții ale acuzatului trebuie să căutăm originea urii înverșunate care l-a condus la crimă. Procesul despre care s-a vorbit aici, în legătură cu un pîrîu, are o importanță cu totul secundară. Jacques de Boiscoran se pregătea să-și pună candidatura la viitoarele alegeri...

ACUZATUL. — Nu m-am gîndit niciodată...

Domnul AVOCAT GENERAL (fără să țină seama de întrerupere). — ...Nu o declara, dar o declarau prietenii pentru el și nu se sfiau să spună în gura mare că dată fiind situația lui, averea și părerile lui, era omul potrivit pentru a culege voturile republicanilor. Și, într-adevăr, ar fi avut destul noroc dacă între el și țelul ac-

țiunilor lui nu s-ar fi ridicat un om, contele de Claudieuse, a cărui influență izbutise să dărîme și alți ambițioși . . .

Maestrul MAGLOIRE. — Este o aluzie la adresa mea?

AVOCATUL GENERAL. — Nu am numit pe nimeni.

Maestrul MAGLOIRE. — De ce nu spuneți sincer că prietenii mei și cu mine sîntem complicii domnului de Boiscoran și că noi sîntem aceia care l-am însărcinat să ne scape de un adversar politic?

Domnul AVOCAT GENERAL. — Domnilor, iată adevăratul mobil al crimei. De aici pornește ura pe care acuzatul n-o mai poate ascunde, care se traduce în invective, în amenințări cu moartea și care merge pînă la încercarea de asasinat . . .

Domnul avocat general trece apoi în revistă toate probele pe care le declară hotărîtoare, de necontestat. Și după aceea:

— Dar mai este oare nevoie de toate aceste probe după ce am ascultat zdrobitoarea mărturisire a domnului de Claudieuse? L-ați auzit. Și este un om care se pregătește să se înfățișeze înaintea lui Dumnezeu . . . În prima clipă, generos, vrea să ierte, vrea să salveze onoarea celui care a încercat să-l asasineze. Dar simțind că i se apropie sfîrșitul înțelege că nu are dreptul să tacă, că trebuie să se facă dreptate, el nu poate uita că au fost și alte victime . . .

Ridicîndu-se din patul său, se tîrîie pînă aici pentru a vă spune: el este! La lumina flăcărilor pe care le iscase l-am recunoscut, l-am văzut, el este!

Și după toate acestea veți ezita să loviți? Nu, nu pot s-o cred. După asemenea fapte societatea vă cere să faceți dreptate. Vă cere să faceți dreptate în numele domnului de Claudieuse care trage să moară . . .! Să faceți dreptate în numele celor care au murit . . . Să faceți dreptate în numele namei lui Bolton, în numele văduvei lui Guillebault și a celor cinci copii orfani . . .

Un murmur de aprobare acoperă ultimele cuvinte ale domnului Du Lopt de la Gransière. Nu există în toată asistența nici o doamnă care să nu verse lacrimi.

Domnul PREȘEDINTE. — Apărarea are cuvîntul.

Deoarece pînă în acel moment maestrul Magloire fusese acela care susținuse toate interpelările, se credea că el va rosti cuvîntul apărării. Se ridică însă maestrul Folgat.

Palatul nostru de justiție a ascultat în mai multe rînduri pledoarii ale unor reputați maeștri ai barei. Au vorbit Berryer Dufaure, Jules Favre, Lachaud ... Și totuși, deși vine după asemenea iluștri oratori, maestrul Folgat izbutește să ne emoționeze.

Din fuga stenogramei izbutim să reținem, pe hîrtie, cîteva dintre frazele sale, dar nu putem să nu vorbim despre splendida lui atitudine, despre mîndria și despre disprețul său, despre admirabila lui autoritate, despre vocea lui gravă și sonoră care a făcut să vibreze auditoriul ...

„Să aperi anumiți oameni de anumite acuzații poate să însemne să-i înjoșești. Ei nu pot fi atinși. Portretului pe care ministerul public l-a schițat domnului de Boiscoran nu-i voi opune decît răspunsul venerabilului preot din Bréchy. Ce ne-a spus dînsul? Că domnul de Boiscoran este cel mai bun și cel mai cinstit dintre bărbații pe care-i cunoaște. Iată adevărul. Se încearcă prezentarea lui transformîndu-l într-un intrigant ambițios. Avea, în adevăr, ambiția de a fi de folos țării sale. În timp ce alții parlamentau, el acționa. Gărzile nobile din Sauveterre vă vor putea spune cum s-a manifestat pasiunea lui în fața dușmanului și prin ce intrigi a dobîndit el decorațiile care i-au fost prinse de piept ... Dorea puterea, spuneți dumneavoastră, mai mult, visa puterea, spuneți dumneavoastră! Ei bine, nu, visa fericirea ... Vorbiți despre o scrisoare pe care a trimis-o logodnicei sale cu numai cîteva ceasuri înaintea crimei. Vă cer s-o citiți. Nu are decît patru pagini și cînd veți ajunge la cea de a doua veți fi siliți să-l recunoașteți nevinovat ...“

Cu o logică implacabilă, tînărul avocat reia sistemul acuzării și se pare că sub loviturile sale acuzarea se prăbușește în pulbere ...

„Și acum, continuă el, ce rămîne din toate probele? Depoziția domnului de Claudieuse. Este zdrobitoare, pretindeți dumneavoastră. Eu spun că este stranie. Cum?

Iată un martor care așteaptă ultimul ceas, ultima clipă pentru a depune mărturie și asta vi se pare dumneavoastră firesc!

Niciodată, spune ministerul public, nu a existat un proces mai limpede. Eu, unul, susțin că niciodată nu a existat unul mai încîlcit și că departe de a ne fi dezvăluit tot ceea ce ascunde el, instrucția nu a reușit să-l ducă la capăt . . .“

Maestrul Folgat se așază și este necesară intervenția aprozilor pentru a potoli aplauzele asistenței. Dacă s-ar fi procedat prin vot, domnul de Boiscoran ar fi fost cu siguranță achitat în clipa aceea.

Dar ședința este suspendată pentru un sfert de oră și se aprind luminile căci se apropie noaptea . . .

După ce și-a reluat locul în fotoliu, domnul președinte dă cuvîntul ministerului public.

Domnul AVOCAT GENERAL. — Renunț la replica pe care mă pregăteam să o rostesc. Domnul de Claudieuse va plăti cu viața sa efortul pe care l-a făcut pentru a depune mărturie. Nu a mai putut fi transportat pînă acasă. S-ar putea întîmpla ca în această clipă, într-o sală vecină, el să-și dea sufletul . . .

Cum apărătorii nu mai cer cuvîntul și cum acuzatul declară că nu mai are nimic de adăugat, domnul președinte face rezumatul dezbaterilor și juraţii se retrag în deliberare . . .

Căldura este înăbușitoare, oboseala se citește pe toate chipurile, dar nimeni nu se gîndește să plece. Circulă tot soiul de zvonuri prin mulțime. Unii spun că domnul de Claudieuse a murit, în timp ce alții, susțin că, dimpotrivă, se simte mult mai bine și că l-a chemat alături de el pe preotul din Bréchy . . .

În sfîrșit, cîteva minute după ceasurile nouă domnii juraţi își fac apariția în sală . . .

Recunoscut vinovat cu circumstanțe atenuante, Jacques de Boiscoran este condamnat la douăzeci de ani muncă silnică . . .

COCOLEU

I

Așadar, domnul Galpin-Daveline cîștigase, iar domnul Du Lopt de la Gransière putea să fie mîndru de elocvența sa. Jacques de Boiscoran fusese declarat vinovat.

Dar el îl ascultase pe domnul președinte Domini rostind îngrozitoarea formulă cu fruntea sus și cu privirea limpede. În aceeași dimineață, cu cîteva momente înaintea ședinței, îi spusese domnișoarei de Chandoré:

— Știu bine ce mă așteaptă. Dar sînt nevinovat. Nimeni nu mă va vedea pălind sau cerînd îndurare.

Și adunîndu-și toate puterile izbutise să se țină de cuvînt.

În clipa în care ultimele cuvinte ale președintelui se stingeau învăluite de larma publicului, el se aplecă la urechea apărătorilor săi:

— Nu v-am spus eu că avea să vină o zi în care dumneavoastră veți fi aceia care-mi veți pune o armă în mînă?

Maestrul Folgat tresări cu putere.

Nu arăta nici descurajat și nici furios ca orice alt avocat care a pierdut un proces pe care ar fi trebuit să-l cîștige.

— Dar ziua aceea nu a venit, murmură el. Vă aduceți aminte de jurămîntul făcut. Vom lupta atîta timp cît există o urmă de nădejde. Or, în momentul acesta avem mai mult decît atît... În mai puțin de o lună, poate într-o săptămînă, poate chiar mîine vom fi răzbunați...

Nefericitul clătina din cap.

— Asta nu înseamnă că nu am trecut prin umilința de a fi fost condamnat, murmură el.

Scoțînd de la butonieră rozeta Legiunii de Onoare o întinse domnului Folgat:

— Păstreaz-o în amintirea mea dacă eu nu voi redobîndi dreptul de a o purta . . .

Jandarmii care-l supravegheau pe acuzat se ridicaseră.

— Trebuie să veniți cu noi, domnule, îi spuse brigadierul. Și nu fiți disperat, ce naiba, nu vă pierdeți curajul . . .

Domnul Folgat putea să-și însoțească clientul și se pregătea să plece cu el. Acesta îl opri:

— Lasă-mă singur . . . Sînt alții care au mult mai multă nevoie să fie încurajați . . . Denise, mama, tatăl meu . . . Du-te la ei. Spune-le că tot ceea ce mă înspăimîntă în această condamnare este amintirea lor . . . Să mă ierte pentru rușinea de a fi părinții unui condamnat . . . logodnica unui condamnat . . ,

Refuzînd brațul oferit de brigadier, porni înainte.

Maestrul Magloire era nebun de durere.

— Cînd te gîndești că nu l-am putut salva . . . Să mai vină cineva și să-mi vorbească despre puterea de convingere . . . Dar să nu rămînem aici, să mergem.

Se avîntară în mulțimea care se scurgea încet, dar care se afla încă sub impresia emoțiilor zilei aceleia.

Se și simțea o schimbare ciudată, ilogică, dar totuși explicabilă în asemenea împrejurări.

Detestat de toți atîta timp cît fusese acuzat, Jacques de Boiscoran, odată condamnat, strînsese în jurul lui toate simpatiile. Era plîns, lumea se înduioșa gîndindu-se la soarta lui, la familie, la mamă, la logodnică. Toți blestemau severitatea judecătorilor.

Și asta pentru că pînă și cei mai puțini clar-văzători fuseseră izbiți de ciudata desfășurare a dezbaterilor. Nu exista om care să nu-și fi dat seama că există ceva misterios în această afacere, un element pe care nimeni, nici apărarea, dar nici acuzarea nu-l atinsese. Cum de nu se vorbise, nici măcar în trecere despre Cocoleu? Era idiot, bine, dar nu era mai puțin adevărat că depoziția lui fusese aceea care pusese justiția pe urmele domnului de Boiscoran. Cum de nu fusese citat nici de procuror și nici de către avocați?

Depoziția domnului de Claudieuse, care păruse atît de concludentă pe moment, era judecată acum destul de serios.

Maestrul Magloire și maestrul Folgat se bucurau nespus de mult ascultînd impresiile mulțimii. Căci un lucru era bine știut: orice s-ar spune și orice s-ar face, oricît s-ar susține că nici o șoaptă din afară nu pătrunde în sanctuarul justiției, opinia publică va fi aceea care va dicta întotdeauna verdictul juraților.

— Și pe viitor, îi șoptea maestrul Magloire tînărului său confrate, poți să fii fără nici o grijă... Îmi cunosc eu bine orășelul... Opinia publică este de partea noastră.

În momentul în care erau pe punctul de a părăsi încăperea se apropie de ei un ușier:

— Sînteți căutați, domnilor...

— De către cine?

— De către părinții condamnatului... Bieții oameni! Sînt toți acolo, în cabinetul domnului Méchinet, pe care domnul Daubigeon mi-a spus să-l pun la dispoziția dumnealor... Tot acolo a fost transportată și doamna marchiză de Boiscoran atunci cînd i s-a făcut rău.

Vorbindu-le, îi conducea către celălalt capăt al sălii pașilor pierduți deschizîndu-le ușile:

— Aici, le spuse el retrăgîndu-se.

Prăbușită într-un fotoliu, cu ochii închiși, cu gura ușor întredeschisă, zăcea mama lui Jacques. În picioare, de fiecare parte a fotoliului, domnul de Chandoré și marchizul de Boiscoran se uitau la ea, dar în privirile lor nu se putea citi nici o expresie. Erau ca trăsniți și, din momentul în care se citise sentința, nu schimbaseră între ei nici un cuvînt.

Numai domnișoara Denise părea să-și fi conservat posibilitatea de a gîndi și de a se mișca. Chipul îi era însă întunecat, ochii îi sticleau de parcă ar fi avut febră, trupul îi tremura.

În clipa în care-i zări pe cei doi apărători:

— Iată justiția oamenilor! exclamă ea. Iată-l pe Jacques condamnat la ocnă, cu alte cuvinte dezonorat, pierdut, rupt pentru totdeauna din rîndul oamenilor de onoare... Este nevinovat, dar asta nu are nici o importanță, cei mai buni dintre prietenii săi îl vor renega și nici o mînă nu

se va întinde către mîinile lui și chiar aceia care se simțeau mîndri de prietenia lui îi vor uita dintr-o dată și numele . . .

— Vă înțeleg foarte bine durerea, domnișoară, începu maestrul Magloire.

— Durerea mea nu înseamnă nimic pe lîngă furia care mă stăpînește! Trebuie ca Jacques să fie răzbunat și va fi! Eu nu am împlinit încă douăzeci de ani, el nu are treizeci. Avem o viață întreagă înaintea noastră pentru a ne putea consacra operei de reabilitare . . . Pentru că eu, una, nu-l voi părăsi! . . . Nenorocirea care s-a abătut asupra lui mi-l face de o mie de ori mai drag . . . Astăzi de dimineață eram logodnica lui, îi voi fi soție astă-seară. Condamnarea lui a sunat pentru mine ca o binecuvîntare de nuntă . . . Și dacă este adevărat ceea ce spune bunicul meu, că legea nu îngăduie unui ocnaș să se căsătorească cu femeia pe care o iubește, foarte bine, în cazul acesta voi fi amanta lui!

— Dați-mi voie să vă explic, domnișoară, o întrerupse maestrul Folgat. Nu sîntem chiar într-o asemenea situație. Condamnarea nu este definitivă.

Marchizul de Boiscoran și domnul de Chandoré tresăriră.

— Ce vreți să spuneți?

— Că o neglijență a domnului Galpin-Daveline face ca întreaga procedură să fie lovită de nulitate. Mă întreb cum a putut un om atît de meticulos și atît de formalist ca el să facă o asemenea greșeală? A fost pesemne orbit de pasiune . . . Dar cum se face că nimeni nu a remarcat această omisiune? . . . Înseamnă că destinul ne-a rezervat această revanșă. Cazul nu este nici măcar discutabil. Este vorba de un viciu de formă, iar textele sînt categorice. Judecata va fi casată și vom ajunge în fața unui alt complet de jurați . . .

— Și de ce nu ne-ați spus nimic despre toate astea? întrebă domnișoara Denise.

— Abia îndrăzneam și noi să ne gîndim, răspunse domnul Magloire. Este unul din acele secrete pe care nu le încredințezi nici măcar pernei pe care-ți pui capul. . . Gîndiți-vă că această greșeală putea fi îndreptată încă în cursul ședințelor . . . Acum însă, este prea tîrziu. Avem tot timpul

înaintea noastră, iar purtarea domnului de Claudieuse ne dă mînă liberă... Toate vălurile vor fi rupte...

Ușa se deschise cu putere și doctorul Seignebos intră roșu de furie și cu privirile înflăcărate.

— Domnul de Claudieuse? îl întrebă maestrul Folgat.

— Este alături, îi răspunse doctorul. A fost culcat pe o canapea și soția lui este lîngă el... Ce meserie mai e și asta a mea! Iată un om, un mizerabil pe care aș fi fost fericit să-l strîng de gît cu mîinile mele, dar eu nu, eu trebuie să veghez ca el să trăiască, trebuie să-l îngrijesc, să văd de sănătatea lui...

— Se simte mai bine?

— În afară de cazul în care se întîmplă o minune ca în *Viețile sfinților*, nu va părăsi Palatul de justiție decît cu picioarele înainte și nu mai tîrziu decît peste cel mult douăzeci și patru de ore... Nu i-am ascuns nimic din toate astea contesei și i-am spus că dacă ține ca soțul ei să se pună bine cu cerul înainte de moarte, este momentul potrivit să trimită după un preot...

— Și a trimis...

— Nu. A răspuns că o haină preoțească l-ar îngrozi pe soțul ei și că i-ar grăbi sfîrșitul. Și cum preotul din Bréchy se și prezentase, l-a trimis frumușel la plimbare...

— A! Mizerabila! exclamă domnișoara Denise... — Și totuși salvarea este acolo, continuă ea după cîteva clipe de gîndire. Da, certitudinea salvării... De ce să ezit?... Așteaptă-mă, mă întorc...

Și porni. Bunicul ei încercă să-i taie calea, dar îl opri maestrul Folgat.

— Lăsați-o, domnule baron... lăsați-o în pace.

Era ora două. Palatul de justiție, atît de zgomotos în timpul zilei, devenise tăcut și trist. În imensa sală a pașilor pierduți nu erau decît doi oameni, un preot, părintele din Bréchy care se ruga îngenuncheat în fața unei uși și un gardian care se plimba de colo colo și ai cărui pași răsunau puternic.

Domnișoara Denise se îndreptă către gardian.

— Unde este domnul conte de Claudieuse?

— Aici, domnișoară, îi răspunse gardianul arătîndu-i

ușa în preajma căreia se ruga preotul, aici, chiar în cabinetul domnului procuror al Republicii . . .

— Și cine este alături de el?

— Soția lui, domnișoară și un servitor.

— Ei bine, intră și spune doamnei de Claudieuse, dar fără să te audă soțul ei, că domnișoara de Chandoré dorește să-i vorbească . . .

Fără nici o obiecție, gardianul intră. El se ivi însă destul de repede:

— Domnișoară, spuse el, contesa vă transmite că nu-și poate părăsi soțul care se află . . .

— Ajunge! Întoarce-te și spune doamnei de Claudieuse că dacă nu vine de îndată am să intru eu, am să intru cu forța dacă va fi nevoie, dacă va încerca să mă oprească. Trebuie neapărat să-i vorbesc . . .

— Și totuși . . .

— Du-te! Nu-ți dai seama că e vorba de o chestiune de viață și de moarte?

Era atîta hotărîre în glasul ei, încît gardianul nu întîrzie să se execute. După cîteva clipe se înapoie:

— Intrați.

Fata se pomeni în sala de așteptare care precede cabinetul procurorului. Ușa care dădea în acest cabinet, în care se afla contele, fusese închisă.

În mijlocul încăperii o aștepta, în picioare, doamna de Claudieuse.

Era îngrozitor de palidă, dar calmă.

— Pentru că ați ținut neapărat, domnișoară, am venit eu însămi să vă spun că nu vă pot asculta. Știți că mă aflu între două morminte. Acasă, fiica mea trage să moară, iar aici soțul meu este în agonie . . .

Dădu să se retragă, dar domnișoara de Chandoré o reținu cu un gest amenințător:

— Dacă intrați în camera în care se află soțul dumneavoastră voi intra și eu și vă voi vorbi în fața lui . . . În fața lui vă voi întreba de ce ați interzis accesul unui preot în preajma patului său de moarte. După ce l-ați făcut nefericit pe această lume vreți cu tot dinadinsul să se chinuie și pe lumea cealaltă?!

Instinctiv, contesa se dădu în lături.

— Nu vă înțeleg . . .

— Ba da, mă înțelegeți, doamnă. De ce să negați? Nu vă dați seama că știu totul, că am ghicit tot ceea ce mi s-a ascuns... Jacques a fost amantul dumneavoastră iar soțul dumneavoastră s-a răzbunat!

— Asta e prea mult! exclamă contesa, prea mult...

— Și ați suportat una ca asta, continuă domnișoara Denise, și nu ați strigat sus și tare în plin tribunal că soțul dumneavoastră este un martor mincinos! Ce fel de femeie sînteți! Nu vă pasă cîtuși de puțin că dragostea dumneavoastră trimite la ocnă un nevinovat! Ați putea să continuați să trăiți cu această idee că bărbatul pe care-l iubiți este nevinovat și că el va rămîne totuși stigmatizat pe veci și socotit nebun? Un preot ar putea foarte bine să obțină din partea domnului de Claudieuse retractarea infamei lui depoziții, știți foarte bine lucrul acesta, dar refuzați să-l primiți pe pastorul din Bréchy... Și pentru ce atîtea crime? Pentru a salva o falsă reputație de femeie cinstită... Este o lașitate, o josnicie...

În cele din urmă, contesa nu mai rezistă. Și ceea ce nu izbutise să realizeze maestrul Folgat în ciuda abilității sale, izbutise pasiunea domnișoarei Denise.

— Ei bine, nu! exclamă ea furioasă la culme, nu, nu pentru a salva reputația mea l-am lăsat să vorbească... Reputația mea!... Puțin îmi pasă de ea!... Nu este nici o săptămînă de cînd i-am propus lui Jacques, atunci cînd a fugit din închisoare, să plecăm împreună. Ar fi fost de ajuns să spună un singur cuvînt și, pentru el, aș fi abandonat totul, familie, copii, patrie, totul. Răspunsul lui a fost: „Prefer ocna".

În mijlocul atîtor supărări, o bucurie imensă învălui sufletul domnișoarei de Chandoré. În ceasul acesta nu se mai putea îndoi de Jacques...

— Așadar, el s-a condamnat, continuă doamna de Claudieuse. Aș fi vrut să mă sacrific pentru el, da, dar nu pentru altcineva.

— Și acest altcineva sînt eu, desigur.

— Da, dumneavoastră, aceea pentru care m-a părăsit, aceea pe care avea s-o ia în căsătorie, pentru dumneavoastră, aceea în preajma căreia se vedea trăind ani mulți și fericiți, dar nu umbriți de rușine, așa cum au fost ai noștri, ci respectați de toată lumea...

În ochii domnișoarei Denise se iviră lacrimi. Era iubita Se gîndi la suferința celeilalte, care știa că nu este iubită . . .

— Aș fi fost, totuși, mult mai generoasă, murmură fata.

Contesa o privi cu ură.

— Iar dovada, insistă domnișoara Denise, este că venisem să vă propun un tîrg . . .

— Un tîrg! . . .

— Da. Salvați-l pe Jacques și vă jur pe tot ce am mai sfînt și mai scump pe această lume că intru la mănăstire și că niciodată nu veți mai auzi vorbindu-se de mine . . .

O uimire fără de margini o țintuise în loc pe contesa de Claudieuse și ea se uita la domnișoara Denise pe care o examina cu destulă neîncredere. Un asemenea devotament i se părea prea mare pentru a nu se gîndi că ar putea ascunde o cursă.

— Ați face într-adevăr una ca asta?

— Fără nici o ezitare.

— Ar însemna un imens sacrificiu pentru mine.

— A, nu, doamnă, nu pentru dumneavoastră. Pentru Jacques.

— Înseamnă că-l iubești mult!

— Destul de mult pentru ca să prefer fericirea lui în locul fericirii mele, dacă trebuie neapărat să aleg. Ar fi o mare consolare pentru mine, în adîncul și în liniștea unei mănăstiri, dacă aș ști că reabilitarea lui se datorește hotărîrii mele și aș suferi mult mai puțin dacă aș ști că aparține unei alte femei decît să știu că a fost condamnat în ciuda nevinovăției sale.

Dar, pe măsură ce tînăra îi vorbea, contesa se încrunta și chipul său sfîrși prin a se aprinde.

— Admirabil! . . . făcu ea.

— Doamnă . . .

— Binevoiți să mi-l cedați pe domnul de Boiscoran . . . Și credeți că va mai putea să mă iubească? Știți bine că nu, știți foarte bine că sînteți singura pe care o va iubi . . . Este ușor să fii erou în atari condiții! Nu aveți de ce vă teme. Chiar dacă ați fi în adîncul unei mănăstiri el tot vă va iubi, iar pe mine mă va dispreţui, atîta tot.

— Nu va ști nimic despre înțelegerea noastră!

— Nu are nici o importanță. Chiar dacă nu-i veți spune nimic, își va da singur seama... Nu, nu, nu se mai poate face nimic. Sînt doi ani de cînd îl simt cum se distanțează încetul cu încetul de mine... Și ce n-am făcut pentru a-l împiedica? Îi devenisem o povară. Dragostea mea i se părea mai chinuitoare decît ghiuleaua pe care o va purta ca ocnaș.

Domnișoara Denise se înfioră.

— Este îngrozitor!

— Îngrozitor, da, dar adevărat. Vi se pare ciudat, nu? Nici nu e de mirare, sînteți abia în dimineața plină de soare a iubirii. Așteptați noaptea întunecată și mă veți înțelege. L-am avut și eu pe Jacques la genunchii mei așa cum stă acum la genunchii dumneavoastră. Mi-a făcut și mie aceleași jurăminte pline de înflăcărare... Și iată-mă astăzi trădată, abandonată, disprețuită, am ajuns atît de jos încît ați venit să mi-l oferiți mie... Și vreți ca eu să las să-mi scape răzbunarea, să fiu atît de lașă și proastă încît să cred în aceste lacrimi ipocrite? Cine v-a sfătuit să faceți acest demers care constituie pentru mine un suprem ultragiu?

— Nimeni...

— Domnul Folgat?

— Nu știe nimic.

— Jacques?

— Nu m-am mai întîlnit cu el. Ideea mi-a venit dintr-o dată. În momentul în care am aflat din gura doctorului Seignebos că l-ați refuzat pe preotul din Bréchy mi-am spus: Iată ultima nenorocire și cea mai cumplită. Dacă domnul de Claudieuse moare fără să fi revenit asupra declarației sale, orice s-ar întîmpla, chiar dacă Jacques ar fi reabilitat, oricînd va rămîne o umbră de bănuială asupra lui. Și m-am decis atunci să vă vorbesc. Mi-a venit foarte greu, dar nădăjduiam să vă pot înduplec a... Credeam că veți simți măreția sacrificiului meu...

Doamna de Claudieuse era emoționată și simțea cum hotărîrea ei se clatină...

— Ar fi atît de mare sacrificiul...

— Vă ofer, doamnă, însăși viața mea...

Din încăperea alăturată în care agoniza contele de Claudieuse se auziră gemete. Contesa întredeschise ușa:

— Geneviève . . .

— Vin îndată, răspuse contesa.

Închise ușa și se uită în ochii domnișoarei de Chandoré:

— Și cine îmi garantează că odată ce Jacques va fi declarat nevinovat și va fi reabilitat dumneavoastră nu vă veți uita făgăduielile?

— A! Doamnă, exclamă domnișoara Denise, nu știu pe ce aș putea să jur că voi dispare! . . . Vă rog să-mi cereți orice garanție . . . hotărîți dumneavoastră . . .

Lăsîndu-se în genunchi în fața contesei:

— Iată-mă la picioarele dumneavoastră, umilă, rugîndu-vă să vă fie milă de Jacques . . . Dacă îl iubiți așa cum îl iubesc eu nu puteți ezita!

Cu o mișcare grăbită doamna de Claudieuse o ridică, îi luă mîinile într-ale sale și o privi multă vreme în ochi . . . Într-un tîrziu, vocea ei, o voce schimbată, întrebă:

— Ce trebuie să fac?

— Să obțineți din partea domnului de Claudieuse o revenire asupra declarației sale.

Contesa clătină din cap.

— Ar fi o încercare zadarnică. Nu-l cunoașteți. Este de neclintit. Nu și-ar schimba declarația nici dacă și-ar smulge carnea de pe el. Nici nu vă puteți da seama cîtă ură și cîtă sete de răzbunare s-a adunat în sufletul lui. Cu cinci minute în urmă îmi spunea că moare liniștit deoarece Jacques a fost declarat vinovat și a fost condamnat pe baza declarației sale.

Era învinsă, puterile o părăseau, lacrimi mari i se prelingeau din ochi.

— Este rîndul dumneavoastră, doamnă, să vorbiți cu cineva . . .

— Cu cine?

— Cu pastorul din Bréchy . . . Va ști el să găsească mijlocul de a zdrobi hotărîrea contelui . . .

Contesa ezită cîteva clipe dar, în cele din urmă:

— Fie! spuse ea, îl voi chema . . .

— Iar eu, doamnă, spuse domnișoara Denise, vă jur că-mi voi respecta făgăduiala . . .

Contesa o întrerupse:

— Nu, voi încerca să-l salvez pe Jaeques fără să vă

cer nimic în schimb . . . Fiţi fericiţi! Aţi vrut să vă sacrificaţi viaţa, eu îmi voi sacrifica onoarea . . . Adio!

Şi alergă spre uşă pentru a-l chema pe pastorul din Bréchy.

II

A doua zi de dimineaţă, domnul Daubigeon, procurorul Republicii, află din partea substitutului său tot ceea ce se petrecuse şi faptul că procesul şi condamnarea lui Jacques de Boiscoran erau nule din pricina unor vicii de formă.

Apărătorii prezentaseră un memoriu pe care-l redactaseră în cursul nopţii.

Procurorul nici nu căuta măcar să-şi ascundă satisfacţia.

— Iată, spuse el, asta o să-i taie zdravăn din aripi simpaticului Daveline . . .

Se grăbi să plece la judecătorul de instrucţie pentru a nu pierde spectacolul destrămării ambiţiilor lui.

Îl găsi spumegînd de furie şi smulgîndu-şi părul din cap.

— Sînt dezonorat, pierdut, ruinat, s-a sfîrşit cu mine! Nu mi se va ierta niciodată una ca asta . . .

Dacă te-ai fi uitat la domnul Daubigeon ai fi putut să crezi că este dezolat.

— Aşadar, întrebă el, este adevărat tot ce mi s-a spus: din pricina dumitale . . .

— Numai din pricina mea! . . . Am uitat să îndeplinesc formalităţi pe care nu le-ar uita nici un student în anul întîi. Îmi vine să mă dau cu capul de pereţi!

— Cu atît mai bine, remarcă domnul Daubigeon, căci ieri Jacques era la un pas de achitare.

— Da, la un pas, răspunse judecătorul de instrucţie, şi asta din vina domnului Domini, a cărui slăbiciune este cu totul de neînţeles şi care n-a vrut să profite de toate elementele afacerii.

Era pentru prima şi pentru ultima oară cînd procurorul Republicii se bucura de nenorocirea altuia.

Îngăduindu-şi plăcerea de a răsuci încă o dată cuţitul în rană, spuse:

— A avut şi pledoaria maestrului Folgat un anumit rol.

— Nici unul.

— A avut un mare succes...

— Succes de surpriză, aşa cum au întotdeauna în Franţa cuvintele răsunătoare...

— Şi totuşi...

— Dar ce a spus, la urma urmelor? Că acuzarea nu ţine seama de primul element al afacerii domnului de Boiscoran. Este o absurditate...

— S-ar putea să nu fie acesta punctul de vedere al noilor judecători...

— O să vedem.

— Domnul de Boiscoran se va apăra cu îndîrjire de data aceasta. Nu va cruţa pe nimeni. Este la pămînt, ştie că mai jos nu poate să cadă. Qui jacet in terra non habet unde cadat:...

— Fie. Dar riscă să dea peste judecători mai puţin indulgenţi şi să nu scape numai cu douăzeci de ani.

— Ce spun apărătorii?

— Nu ştiu. Dar l-am trimis pe grefier după veşti şi dacă vrei să aştepţi...

Domnul Daubigeon aşteptă şi bine făcu, deoarece Méchinet nu întîrzie să se ivească.

— Ei? îl întrebă domnul Daveline.

— E îngrozitor, spuse el, cît de inconstantă poate fi opinia publică. Alaltăieri domnul de Boiscoran nu ar fi putut străbate oraşul fără să fie rupt în bucăţi. Dacă ar ieşi acum pe stradă, ar fi purtat în triumf. Am aflat, de la surorile mele, că doamnele din înalta societate vor să-şi manifeste în mod public simpatia lor pentru marchiza de Boiscoran şi pentru domnişoara de Chandoré. Camera avocaţilor va oferi un banchet în onoarea maestrului Folgat...

— Este monstruos! exclamă judecătorul de instrucţie.

— După aceea, continuă Méchinet, i-am predat domnului Du Lopt de la Gransière scrisoarea dumneavostră...

— Ce ţi-a spus?

— L-am găsit într-o discuție cu domnul președinte Domini. A luat scrisoarea, a citit-o și mi-a răspuns cu o voce care m-a înghețat: „Ajunge!“. Părea destul de furios . . .

— Mă va zdrobi, gemu judecătorul. Oamenii aceștia, prin vinele cărora curge venin, nu sînge, sînt implacabili.

— Ieri-alaltăieri îl lăudai . . .

— Nu devenisem ridicol în fața lui.

Méchinet continuă:

— Plecînd de la domnul Du Lopt de la Gransière m-am dus la Palatul de justiție unde am aflat marea veste care a întors orașul pe dos: domnul conte de Claudieuse a murit . . .

Domnii Daveline și Daubigeon exclamară în același timp:

— Dumnezeule! . . . E sigur?

— Și-a dat duhul astăzi dimineață cu două sau cu trei minute înainte de ora șase . . . I-am văzut trupul în cabinetul domnului procuror al Republicii, vegheat de către domnul pastor din Bréchy și de către doi alți preoți din aceeași parohie. Se aștepta o ambulanță de la spital . . .

— Nefericitul! exclamă domnul Daubigeon.

— Dar am aflat multe alte lucruri, continuă Méchinet. Mi le-a spus paznicul de noapte de la tribunal. Aseară, imediat după ce s-a terminat ședința, aflînd că domnul de Claudieuse este pe moarte, pastorul din Bréchy s-a înfățișat pentru a-i oferi ajutorul bisericii. Contesa a refuzat însă să-i îngăduie accesul în camera soțului ei. Puțin după aceea domnișoara de Chandoré a cerut să fie primită de către contesa de Claudieuse.

— Să fie cu putință?

— Este sigur. Au rămas împreună mai mult de un sfert de ceas. Cînd s-au despărțit, păreau amîndouă foarte tulburate. Imediat după aceea, doamna de Claudieuse l-a poftit înăuntru pe pastor care a rămas alături de conte pînă în ultima clipă.

Domnii Daubigeon și Daveline nu-și reveniseră încă din uimire în momentul în care se auziră ciocănituri în ușă.

— Intră! strigă Méchinet.

Ușa se deschise și apăru șeful jandarmilor.

— Domnule procuror al Republicii, spuse el, vin de la locuința dumneavoastră și mi s-a spus că vă găsesc aici. L-am arestat pe Cheminot.

— Deținutul acela care evadase . . .

— Întocmai. Am vrut să-l conducem la închisoare, dar a declarat că are de făcut destăinuiri foarte importante și foarte grabnice cu privire la procesul Boiscoran . . .

— Cheminot!

— L-am dus la tribunal și vreau să știu . . .

— Du-te și spune-i că vin să-i ascult depoziția. Du-te, vin imediat după dumneata.

Șeful jandarmilor nu așteptă să i se spună de două ori și o luă la fugă pe scări.

— Te las, Daveline, spuse domnul Daubigeon pradă unei teribile agitații. Ai auzit . . . Trebuie să știu despre ce este vorba . . .

Judecătorul de instrucție era la fel de tulburat.

— Ai să-mi îngădui să te însoțesc, spuse el.

Era dreptul său.

— Fie, răspunse procurorul, dar grăbește-te.

Recomandarea era inutilă. Domnul Galpin-Daveline își și trăsese cizmele; peste hainele de casă el își puse o manta și era gata de plecare.

Urmați de către Mèchinet, cei doi magistrați porniră și locuitorii din Sauveterre rămaseră uimiți văzînd neglijența judecătorului de instrucție care, de obicei, era foarte corect îmbrăcat.

Jandarmii îl păzeau pe Cheminot în sala grefei. El îi recunoscu pe magistrați, se ridică și își scoase pălăria.

— Așadar, îi spuse domnul Daubigeon, te-au prins din nou.

— Mă scuzați, domnule judecător, spuse el, dar nu m-a prins nimeni. Eu singur m-am predat . . .

— Fără să vrei . . .

— Ba nu, dimpotrivă, cu bună știință. Întrebați-l pe șef.

Acesta făcu un pas înainte și, înclinîndu-se:

— Este purul adevăr, declară el. Cheminot a venit de bunăvoie la cazarmă spunînd: Mă constitui prizonier și vreau să vorbesc cu procurorul Republicii, am de dat o declarație.

— Domnul procuror vede bine că nu mint, spuse Cheminot mîndru. În timp ce domnii mă căutau peste tot eu stăteam liniștit, instalat comod într-o cameră la „Mielul roșu“ și nu aveam de gînd să ies chiar atît de curînd...

— Da, dar ca să locuiești la „Mielul roșu“ îți trebuie bani și tu nu-i prea ai...

Liniștit, Cheminot scoase din buzunar un pumn de monede de aur și de hîrtii de cinci și de douăzeci de franci.

— Domnii pot să vadă că am din ce plăti, spuse el. Dacă m-am predat, este pentru că eu sînt un om cinstit și pentru că prefer să mi se întîmple mie ceva neplăcut decît să știu că face ocnă un nenorocit care este nevinovat...

— Domnul de Boiscoran?

— Da. Este nevinovat. Știu, sînt sigur de asta, am dovezi. Și dacă el nu a vrut să vorbească, eu voi spune totul!

— Vorbește!

Vagabondul clipi din ochi și, arătînd către jandarmi cu aerul unuia care se pricepe în treburi judecătorești, spuse:

— E vorba de un mare secret și nu e bine să fie prea multă lume... Și aș vrea ca depoziția mea să fie consemnată în scris...

La un semn al domnului Daveline jandarmii se retrase în timp ce domnul Méchinet își pregătea masa și hîrtia.

— Și acum, reluă Cheminot, pentru că se poate sta de vorbă, iată ce s-a întîmplat. Ideea de a evada nu mi-a venit mie. N-o duceam rău deloc la închisoare, iarna bate la ușă, n-aveam un sfanț, știam că dacă fug și sînt prins e de rău. Dar domnul Jacques de Boiscoran avea chef să petreacă o noapte pe-afară.

— Ia seama la ceea ce spui, îl întrerupse domnul Galpin-Daveline, nimeni nu-și bate joc de justiție fără să fie pedepsit!

— Să mor eu dacă nu spun adevărul! exclamă vagabondul. Domnul Jacques a petrecut o noapte afară.

Judecătorul de instrucție tresări.

— Ce basm mai e și ăsta!

— Am dovezi, răspunse cu răceală Cheminot și le voi da. Așadar, voind să plece, domnul Jacques mi s-a adresat mie și ne-am înțeles ca, în schimbul unei sume de bani eu

să fac o gaură în zid, să plecăm amîndoi, eu să nu mă mai întorc, iar dînsul să revină după ce-și va fi isprăvit treburile . . .

— Dar temnicierul? întrebă domnul Daubigeon.

Om de la țară, Cheminot era prea deștept ca să-l bage în bucluc pe Blangin fără nici un rost.

— Temnicierul a văzut pe naiba, declară Cheminot. N-aveam nevoie de el. Eram eu însumi sub-temnicier. Fusesem însărcinat de către domnul judecător de instrucție cu supravegherea particulară a domnului Jacques. Eu îi deschideam și-i închideam ușa, eu îl conduceam la vorbitor și tot eu îl aduceam înapoi . . .

Era riguros exact.

— Treci peste asta . . . făcu domnul Daveline.

— Și atunci, reluă Cheminot, zis și făcut! Într-o seară, către ceasurile nouă, găuresc zidul și iată-ne, pe mine și pe domnul Jacques, pe zidul vechi. Odată ajunși acolo îmi dă un teanc de parale și-mi spune s-o iau din loc. Eu credeam de mult în nevinovăția lui, dar, cum să vă spun, n-aș fi pus mîna în foc. Și credeam că-și bate joc de mine și că odată ce-o să se vadă afară n-o să intre singur în colivie . . . Și atunci, văzîndu-l că se îndepărtează, mi-a venit ideea să mă iau după el.

Oricît ar fi fost de obișnuiți să-și păstreze calmul și să nu-și trădeze impresiile, nici procurorul și nici judecătorul de instrucție nu-și puteau ascunde gîndurile, primului i se citea bucuria pe față, iar celui de-al doilea îngrijorarea crescîndă. Méchinet, care știa bine tot ceea ce ei se pregăteau abia să audă, zîmbea în barbă și lăsa tocul să-i zboare pe hîrtie.

— Temîndu-se să nu fie recunoscut, continuă Cheminot, domnul Jacques mergea îngrozitor de repede și numai pe lîngă ziduri. Din fericire am și eu picioare bune. Străbatem Sauveterre în goană și, odată ajuns în strada Mautrec, în dreptul unei case cu un zid foarte lung, începe să sune la una din porți . . .

— La domnul de Claudieuse . . .

— Știu și eu acum, dar pe atunci nu știam. Sună. Vine o servitoare să-i deschidă. Îi vorbește, femeia îl primește și o face cu atîta grabă încît uită să încuie poarta la loc . . .

Domnul Daul igeon îl opri:

— Așteaptă! strigă el.

Luînd un imprimat din carton, completă spațiile albe, chemă un ușier și-i porunci:

— Să ajungă imediat la destinație! Imediat! Și să nu se scoată o vorbă . . .

Invitat să continuie de îndată ce plecă ușierul, Cheminot spuse:

— Iată-mă așadar, plantat în mijlocul străzii Mautrec. Lucrul cel mai bun pe care l-aș fi putut face era s-o iau frumos din loc . . . Dar blestemata ceea de ușă deschisă îmi făcea cu ochiul . . . O deschid și iată-mă în grădină. Era beznă, dar în fund se vedeau trei ferestre luminate, în catul de jos. Riscasem prea mult ca să mai dau înapoi. Înaintez și ajung în dreptul unui copac de care mă lipesc. Eram la un pas de fereastra care dădea în salon. Mă uit înăuntru și pe cine văd? Pe domnul de Boiscoran. Ferestrele nu aveau perdele, îl vedeam cum vă văd și cum mă vedeți. Era negru la chip. Tocmai mă întrebam ce-o fi făcînd acolo cînd îl văd că se ascunde în dosul unei uși, așa cum face un om care nu are cele mai bune intenții. Începusem să fiu neliniștit cînd apare o femeie. Imediat, pac, domnul de Boiscoran închide ușa. Femeia se întoarce, îl vede, țipă . . . Era doamna de Claudieuse . . .

Tăcu, voind să facă impresie. Dar Méchinet era atît de nerăbdător, încît nu-i dădu pace:

— Mai departe, mai departe . . .

— Una dintre ferestre era puțin deschisă, în așa fel încît auzeam foarte bine totul. Nu pierdeam o vorbă. Era cumplit. După primele cuvinte am înțeles că domnu Jacques și doamna de Claudieuse erau amant și amantă; se tutuiau . . .

— E stupid! exclamă domnul Daveline.

— Nici mie nu-mi venea să cred! Doamna Claudieuse, o femeie atît de sfîntă! Dar am și eu urechi, nu-i așa? Domnul Jacques îi amintea că în seara crimei, cu numai cîteva minute înaintea incendiului, fuseseră împreună, aproape de Valpinson, unde își dăduseră întîlnire. La această întîlnire dăduseră foc tuturor scrisorilor lor de dragoste și domnul Jacques își înnegrise mîinile atunci, arzînd aceste scrisori . . .

— Ai auzit asta? întrebă domnul Daubigeon.

— Așa cum mă auziți și dumneavoastră pe mine acum.

— Scrie, Méchinet, spuse procurorul, scrie textual...

Grefierul nu avea nevoie de nici o recomandație.

— Dar lucrul care m-a mirat cel mai mult, continuă Cheminot, a fost faptul că doamna de Claudieuse îl credea vinovat pe domnul Jacques, iar domnul Jacques o socotea pe dînsa vinovată. Ea spunea: „Tu ai încercat să-mi ucizi soțul pentru că îți este teamă de el". Iar domnul Jacques striga: „Tu ai vrut să-l omori ca să rămîi liberă și ca să mă împiedici pe mine să mă căsătoresc"...

Domnul Galpin-Daveline se prăbușise pe un scaun.

— Nemaiauzit, mormăia el, nemaiauzit!

— Dar în curînd, după ce și-au spus tot, și-au dat seama că nici unul dintre ei nu era vinovat... Atunci, domnul Jacques a rugat-o pe doamna de Claudieuse să-l salveze, dar dînsa i-a răspuns că nu-l va salva cu prețul reputației sale pentru ca după aceea el să se căsătorească cu domnișoara de Chandoré. Atunci, el îi spuse: „Am să dezvălui totul". Iar ea îi răspunse: „Nu vei fi crezut, voi nega, nu ai dovezi". Disperat, domnul Jacques i-a spus că ea nu l-a iubit niciodată. Dar contesa i-a jurat că-l iubește mai mult decît l-a iubit vreodată și că, din moment ce a reușit să scape din închisoare, ea este gata să fugă cu el în străinătate. Îl implora să fugă cu ea și avea o voce care te tulbura pînă în adîncul sufletului și-i spunea niște vorbe de dragoste cum n-am auzit niciodată și se uita la el cu niște ochi... Ce femeie! Nu credeam c-o să reziste! Și totuși a refuzat și tremurînd de furie i-a spus că preferă ocna... Contesa a rîs și i-a răspuns: „Bine, fie, ai vrut ocnă, ocnă vei avea!"... Dar toate astea sînt un fleac! În timp ce domnul Jacques și doamna de Claudieuse se certau eu văd ușa salonului deschizîndu-se încet și văd apărînd o fantomă în linţoliul ei... Era contele de Claudieuse. Chipul său era înspăimîntător și avea un revolver în mînă. Stătea rezemat de catul ușii și asculta... Din cînd în cînd ridica arma voind să tragă, dar lăsa brațul jos și asculta mai departe. Eram ud leoarcă. Cu mare greutate izbuteam să-mi țin gura, pentru că mereu îmi venea să strig: „Nenorociților, nu vedeți că bărbatul e acolo!"... Nu, ei nu vedeau, pentru că erau amîndoi plini de furie.

La un moment dat, domnul Jacques a ridicat mîna s-o lovească pe doamna de Claudieuse. Şi atunci se auzi glasul contelui: „Îţi interzic s-o loveşti pe soţia mea!“. S-au întors, l-au văzut şi contesa a scos un strigăt cumplit şi a căzut leşinată. Am rămas trăsnit. N-am văzut niciodată un bărbat mai frumos ca domnul Jacques în clipele acelea. În loc să caute să scape, el şi-a desfăcut haina şi, cu pieptul înainte i-a spus contelui: „Trage, este dreptul dumitale, răzbună-te!“. Dar domnul de Claudieuse rînjea: „O să mă răzbune justiţia“. „Dar ştii că sînt nevinovat“. „Cu atît mai mult“. „Ar fi înjositor să laşi să fiu condamnat“. „Voi face mai mult decît atît: pentru a fi sigur că vei fi condamnat, voi spune că te-am recunoscut...“ Contele voi să înainteze, dar era mai mult mort decît viu şi căzu lat. Mi s-a făcut frică şi am şters-o.

Procurorul Republicii îşi stăpînea cu greu emoţia.

— De ce nu ai venit să povesteşti imediat totul? îl întrebă el pe Cheminot.

— Am vrut, răspunse vagabondul, dar mi-a fost frică. Domnul trebuie să mă înţeleagă...

— Dar tăcerea dumitale lăsa drum liber unei cumplite erori judiciare.

— Nu puteam să cred că domnul Jacques avea să fie condamnat. Îmi spuneam că granguri ca el se aranjează uşor... Şi nu credeam că domnul de Claudieuse o să se ţină de cuvînt. Nu e un fleac să ştii că te-a trădat nevasta, dar să trimiţi un om la ocnă, un om nevinovat...

— Şi totuşi, vezi bine...

— A! Dacă aş fi prevăzut una ca asta! Dar îmi propusesem să vin de îndată să spun totul, dacă i s-ar întîmpla ceva domnului Jacques. Şi nu m-am ascuns departe, am stat aproape, la „Mielul roşu“ decis să aştept sfîrşitul procesului. Şi cum am aflat rezultatul, m-am şi prezentat jandarmilor...

Domnul Galpin-Daveline îşi revenise, însă.

— Omul acesta este un impostor! exclamă el. Banii pe care ni i-a arătat reprezintă preţul acestei false mărturii. Cum putem să-i luăm drept bună declaraţia?

— O vom verifica, îl întrerupse domnul Daubigeon.

Sună, uşierul se prezentă.

— Au fost executate ordinele mele? întrebă el.

— Da, domnule, răspunse ușierul. Domnul de Boiscorun și servitoarea domnului de Claudieuse sînt aici.

— Introduceți servitoarea. Cînd voi suna, îl veți introduce pe domnul Boiscoran.

Servitoarea era foarte emoționată.

— Îți aduci aminte dacă într-una din serile săptămînii trecute s-a prezentat un bărbat la stăpînii dumitale? o întrebă domnul Daubigeon.

— Îmi aduc aminte foarte bine. Nu voiam să-l primesc. Mi-a spus că vine din partea judecătorilor și atunci l-am primit . . .

— L-ai recunoaște?

— Foarte bine.

Procurorul Republicii sună; fu introdus Jacques pe chipul căruia se citea uimirea.

— El este! strigă fata.

— Aș putea să știu . . . începu Jacques.

— Pentru moment, nu! răspunse domnul Daubigeon. Retrăgeți-vă și . . . noroc!

Jacques nu pricepea nimic. Domnul Galpin-Daveline părea consternat. Domnul Daubigeon avea figura radioasă. Iar Méchinet îi făcea semne . . .

Ușierul îl pofti să iasă.

— Și acum, reluă procurorul, te rog să-mi spui dacă vizita domnului pe care l-ai recunoscut adineaori n-a fost însoțită de unele împrejurări deosebite . . .

— Între el și stăpînii mei a avut loc o scenă foarte tare.

— Ai asistat?

— Nu, dar sînt sigură de ceea ce spun.

— Cum asta?

— Am să vă spun. Imediat ce am urcat să-i spun doamnei contese că este căutată de un domn care vine din partea judecătorilor, dînsa a coborît și mi-a poruncit să rămîn lîngă domnul de Claudieuse. Cum a ajuns doamna jos, s-a auzit un strigăt. Domnul, deși dormea, l-a auzit și el. M-a întrebat unde este doamna. I-am spus și cum de jos se auzeau voci din ce în ce mai puternice mi-a cerut halatul și mi-a spus că se duce să vadă ce este. Era bolnav, extenuat, muribund, această imprudență ar fi putut să-l coste viața. I-am spus-o, dar mi-a poruncit să tac. A

plecat sprijinindu-se de ziduri, iar eu am rămas singură tremurînd, cu inima strînsă, ca și cum aș fi presimțit nenorocirea care avea să se întîmple . . .

Nu auzeam nimic, timpul trecea și începusem să cred că așa îmi fac eu gînduri fără rost cînd am auzit dintr-o dată două țipete îngrozitoare, dar atît de îngrozitoare încît mi-a înghețat sîngele în vine. Nu îndrăzneam să ies, dar mi-am lipit urechea de ușă și mi-am dat seama că domnul conte se certa cu un alt bărbat. N-am putut înțelege nici un singur cuvînt, dar mi-am dat seama că se petreceau lucruri grave. Puțin mai tîrziu s-a auzit un zgomot surd, ca și cum ar fi căzut cineva, s-a auzit încă un strigăt și mi-am dat seama că și ceilalți servitori auziseră, căci se umbla de colo-colo prin casă . . . Am ieșit din cameră, am coborît odată cu alții și în salon am văzut-o pe doamna leșinată într-un fotoliu, iar pe domnul conte prăbușit pe parchet de parcă ar fi fost mort . . .

— Ce spuneam eu?! întrebă Cheminot.

Procurorul Republicii îi făcu însă un semn să tacă și se adresă servitoarei:

— Iar oaspetele?

— Plecase, domnule, dispăruse . . .

— Și ce-ai făcut după aceea?

— L-am ridicat pe domnul conte și l-am urcat în pat. Am trezit-o din leșin pe doamna, iar valetul l-a chemat de îndată pe doctorul Seignebos . . .

— Ce ți-a spus doamna de Claudieuse cînd și-a revenit?

— Nimic. Doamna arăta ca un om care a primit o lovitură de măciucă în cap.

— Și nu s-a mai întîmplat nimic?

— O! Ba da, domnule.

— Ce anume?

— Cea mai mare dintre fiice, domnișoara Marthe, a fost cuprinsă de convulsiuni.

— Cum asta?

— E ceva foarte ciudat. Cînd a venit domnul acela pe care eu l-am recunoscut acum și a sunat, domnișoara Marthe, care era culcată, s-a ridicat și s-a dus la fereastră să vadă ce este. M-a văzut deschizînd, cu o lumînare în mînă și m-a văzut intrînd urmată de domnul acela. Se

pregătea să se culce din nou cînd i s-a părut că una din statuile aflate în curte începe să se miște și se pornește să umble. Tot ce i s-a spus n-a ajutat la nimic... Afirma că văzuse statuia umblînd prin alee și așezîndu-se în dreptul unui copac din apropierea salonului...

Cheminot triumfa.

— Eu eram! exclamă el.

Servitoarea se uită la el și spuse:

— Tot ce se poate!

— De unde știi dumneata? o întrebă procurorul.

— Știu că trebuie să fi intrat un bărbat în grădină și că el trebuie s-o fi speriat pe domnișoara Marthe și iată de ce: la plecare, doctorului Seignebos i-a căzut din buzunar o monedă de cinci franci care s-a dus de-a dura prin grădină. Ajutat de valet, a căutat-o și a găsit-o tocmai la rădăcina pomului unde domnișoara spunea că văzuse statuia. Acolo a descoperit valetul urme de pași, erau urmele unor ghete țintuite.

— Ghetele mele, o întrerupse Cheminot.

Se așează și ridică în sus tălpile:

— Uitați-vă, domnule judecător, vedeți dacă lipsește vreo țintă...

Dar părerea procurorului era formată.

— Ajunge, îi spuse el, te cred. Apoi se adresă servitoarei: Nu știi dacă în urma celor întîmplate a avut loc vreo explicație între domnul și doamna de Claudieuse?

— Nu știu. Tot ce pot să vă spun este că din clipa aceea nu mai erau unul față de altul ca mai înainte.

După ce semnă procesul-verbal, femeia plecă.

Procurorul se adresă apoi lui Cheminot:

— Vei fi condus la închisoare. Dar ești un om cumsecade și nu trebuie să ai nici o grijă... Du-te!

— Ei bine, se adresă procurorul domnului Daveline după plecarea lui Cheminot, ce părere ai?

— Poți să-ți pierzi mințile...

— Începi poate să-l crezi pe maestrul Folgat cînd afirma că totul nu este chiar atît de limpede cum ți se părea dumitale...

— Cine nu s-ar fi înșelat în locul meu?... La un moment dat ai fost și dumneata de aceeași părere cu mine...

Dar dacă domnul de Boiscoran este nevinovat, dacă doamna de Claudieuse este și ea nevinovată, atunci cine este vinovat?

— Vom afla lucrul acesta cît mai repede căci nu-mi voi îngădui nici o clipă de răgaz pînă nu voi face lumină în toată această poveste . . .

Apoi, adresîndu-se grefierului:

— Nu putem pierde nici un minut. Du-te, dragul meu Méchinet, și roagă-l pe maestrul Folgat să vină să mă vadă la parchet. Îl aștept.

III

După cum am mai spus, maestrul Folgat și maestrul Magloire își petrecuseră cea mai mare parte a nopții redactînd cererea de rejudecare a procesului. Către ziuă, maestrul Folgat luase loc într-un fotoliu pentru a se odihni cîteva ceasuri. Nu trecuse însă nici un ceas și bătrînul Antoine îl trezi spunîndu-i că o persoană necunoscută dorește să-i vorbească neîntîrziat.

După cîteva minute, somnoros, avocatul dădu cu ochii de un bărbat de aproape cincizeci de ani, cu barbă și mustață, îmbrăcat cu un pantalon larg și cu o haină strîmtă cum poartă militarii.

— Dumneavoastră sînteți maestrul Folgat?

— Da, eu.

— Eu sînt agentul pe care prietenul nostru Goudar l-a trimis în Anglia . . .

Avocatul tresări.

— Și de cînd vă aflați aici?

— De azi-dimineață. Știu, am ajuns douăzeci și patru de ore prea tîrziu și am aflat din ziare că domnul de Boiscoran a fost condamnat. Și totuși vă asigur că nu mi-am pierdut vremea de pomană și că merit cu prisosință prima care mi s-a făgăduit în caz de succes . . .

— Ați reușit?

— Desigur. Nu vă spuneam în ultima mea scrisoare că eram aproape de țintă?

— Ați găsit-o pe Suky?

— Douăzeci și patru de ore după ce v-am scris am descoperit-o într-un local din Bouly-Bay... Nu voia deloc să vină!

— Și ați adus-o?

— Și încă cum! Este la hotelul „France“ unde am lăsat-o înainte de a veni aici...

— Știe ceva?

— Știe tot.

— Vă rog s-o aduceți cît mai repede aici.

Domnul Folgat se pregătise din vreme pentru această întrevedere.

Într-un album al domnișoarei Denise el strecurase, printre multe alte fotografii, un portret al doamnei de Claudieuse.

În momentul în care agentul se înapoie însoțit de faimoasa lui captură, albumul se afla pe masă.

Interogată de maestrul Folgat, femeia declară:

— Am rămas patru ani în strada Vignes și dacă nu ar fi izbucnit războiul aș fi rămas mai departe. Mi-am dat seama din primele zile că mă aflu într-o casă în care se întîlnesc doi îndrăgostiți. Și mi-am dat seama că stăpînii se fereau de mine. Cînd trebuiau să se întîlnească, domnul mă trimitea în fel de fel de locuri. M-am simțit jignită și am hotărît să descopăr ceea ce mi se ascundea. Nu mi-a fost prea greu și cîteva zile mai tîrziu știam că domnul nu se numește sir Burnett.

— Cum ai aflat lucrul acesta?

— O! Foarte simplu. Într-o zi în care domnul mergea pe jos l-am urmărit și l-am văzut intrînd într-o casă de pe strada Universității. În fața casei stăteau de vorbă mai mulți servitori. I-am întrebat cine este domnul și mi-au răspuns că este fiul marchizului de Boiscoran...

— Asta în ceea ce-l privește pe dînsul. Dar cum ai făcut cu doamna?

Suky Wood zîmbea.

— Am făcut același lucru, răspunse ea. Mi-a trebuit ceva mai multă răbdare, pentru că dînsa era deosebit de prevăzătoare, dar cu cît se ascundea mai mult, cu atît creștea și dorința mea de a-i afla numele. Într-o seară a

plecat din casă în trăsură, am luat și eu o birjă și am urmărit-o. S-a dus în strada Ferme-des-Mathurins. A doua zi m-am prezentat portăresei pentru informații spunîndu-i că vreau de lucru și am aflat că se numește contesa de Claudieuse și că-și petrece o lună pe an la Paris, dar că locuiește de fapt în provincie, împreună cu soțul său.

— Dar ai văzut-o vreodată pe această doamnă?

— Cum mă vedeți și dumneavoastră pe mine.

— Ați putea s-o recunoașteți?

— Și din o mie de persoane.

— Chiar dacă v-aș arăta doar o fotografie?

— Nu m-aș înșela.

Maestrul Folgat îi întinse albumul.

— Căutați-o!

După mai puțin de un minut Suky indică fotografia doamnei de Claudieuse. Nu mai putea exista nici o îndoială.

— Va trebui, îi spuse avocatul, să repetați în fața justiției tot ceea ce mi-ați spus mie.

— Cu inima ușoară pentru că totul este adevărat.

— Vă vom căuta o casă și veți rămîne la dispoziția noastră. Nu vă fie teamă, nu veți duce lipsă de nimic și veți fi plătită ca și cînd ați fi angajată.

În aceeași clipă intră ca o vijelie doctorul Seignebos:

— Victorie! Victorie totală!

Dar nu putea vorbi în fața lui Suky Wood și a agentului. Îi porunci frumușel să iasă și-i spuse apoi maestrului Folgat:

— Vin de la spital. L-am văzut pe Goudar. A izbutit să-l facă pe Cocoleu să vorbească . . .

— Și ce-a spus?

— Exact ceea ce presupuneam eu că va spune în clipa în care avea să-și dea drumul la gură . . . Dar ai să-l auzi, pentru că nu este suficient ca Goudar să-l asculte pe Cocoleu, este nevoie de martori care să consemneze declarația.

— În fața martorilor nu va vorbi.

— Nu-i va vedea, vor fi ascunși. Goudar mi-a spus să venim între orele unu și două, dumneata, eu, procurorul

Republicii și domnul Daveline. Ne ascunde el într-un loc și mi-a spus cum să-i dau de știre că ne aflăm acolo.

— Să ne grăbim, spuse maestrul Folgat, să mergem la parchet.

În coridor se întîlniră însă cu domnul Méchinet, grefierul, care venea într-un suflet, nebun de bucurie.

— Vin din partea domnului Daubigeon, iată despre ce este vorba . . .

Îi puse la curent cu cele ce se petrecuseră în cursul dimineții, cu relatarea lui Cheminot și cu depoziția servitoarei doamnei Claudieuse.

— A! exclamă doctorul, de această dată sîntem salvați! Să mergem la parchet, repede!

Procurorul Republicii și judecătorul de instrucție îi așteptau nerăbdători.

Maestrul Folgat le relată discuția lui cu Suky Wood și depoziția ei.

Strivit de povara atîtor probe, domnul Galpin-Daveline se prăbușise pe un scaun, fără putere, fără glas. Dar domnul Daubigeon era radios . . .

— Hotărît, spuse el, Jacques este nevinovat.

— Cu atît mai nevinovat, spuse doctorul Seignebos, cu cît eu îl și cunosc pe vinovat!

— O!

— Și-l veți cunoaște și dumneavoastră dacă veți binevoi a vă da osteneala de a mă însoți pînă la spital . . .

— Vii, Daveline? întrebă simplu procurorul Republicii.

Judecătorul se ridică greoi și toți porniră spre spital, lăsînd în urma lor un șir lung de oameni rămași cu gurile căscate . . .

Odată ajunși la spital, doctorul Seignebos le spuse:

— Vom merge în cartierul nebunilor.

Așa i se spunea unei construcții care nu făcea corp comun cu celelalte clădiri ale spitalului din Sauveterre și care cuprindea șase celule avînd fiecare cîte două uși, una care dădea în curte, folosită de pacienți, și una care dădea afară, folosită de personalul de serviciu.

Printr-una din aceste uși îi conduse doctorul într-o celulă a cărei ușă, ce dădea în curte, era închisă. După

ce le ceru să păstreze o liniște deplină, doctorul le explică: aveau să vadă și să audă totul prin ferestruica ușii, căci Cocoleu și Goudar se aflau în curte, pe o bancă, la soare.

După multe exerciții, polițistul reușise să dea chipului său o expresie destul de fioroasă. Reușise în asemenea măsură, încît cei din spital îl socoteau mai nebun decît ceilalți nebuni...

Își păstrase vioara și se acompania în timp ce cînta din gură.

Cocoleu mînca liniștit dintr-o tartină.

Prevenit printr-un semn convențional, Goudar scoase de sub bancă o sticlă din care se prefăcu că bea o dușcă zdravănă.

Se întoarse apoi cu fața spre Cocoleu:

— E... e grozavă! ... grozavă!

Goudar începu din nou să cînte pînă ce Cocoleu îl rugă să-i dea de băut. Ezitînd, acesta îi întinse totuși sticla.

— Așa e, îl întrebă Goudar, că la Valpinson n-aveai tu un vin ca ăsta?

— Ba da!

— Dar nu puteai să bei cît vrei!

— Ba da!

— Îți pare ţie rău după vremurile de acolo...

— Oho!

— Și dacă te simțeai atît de bine la Valpinson de ce ai dat foc castelului?

Strînși în jurul ferestruicii, martorii nevăzuți ai acestei scene abia îndrăzneau să respire.

— Eu, eu nu voiam să dau foc decît la lemne ca să-l fac pe conte să iasă... Nu e vina mea dacă s-a aprins totul...

— Și de ce voiai să-l omori pe conte?

— Pentru ca doamna să se poată mărita cu domnul de Boiscoran...

— Îţi ceruse ea să-l omori?

— A, nu... Dar plîngea și spunea că ar fi fericită dacă i-ar muri bărbatul... Atunci, m-am gîndit că ea s-a purtat bine cu Cocoleu, că el, contele, nu s-a purtat bine și am tras...

— Bine, bine, dar de ce ai spus că domnul de Boiscoran a făcut figura asta?

— Păi decît să-mi taie mie beregata, mai bine să i-o taie lui!

Goudar, de teamă să nu strice totul din pricina grabei, îi mai dădu o dușcă.

— Și de unde luaseși pușca?

— O, o, o luasem contelui ca să trag în păsări... o, o, o mai am încă... e acolo, în văgăuna aia în care m-a găsit Michel.

Mai mult decît atît tumultuosul doctor Seignebos nu izbuti să rabde. Deschizînd ușa el strigă:

— Bravo Goudar! Bravo!

Cocoleu se ridică, pricepu tot ce se întîmplase și se aruncă asupra lui Goudar lovindu-l de două ori cu cuțitul. Nimeni nu a avut timpul să intervină.

Scăpînd din mîinile maestrului Folgat care încercase să-l dezarmeze, Cocoleu se refugie în unghiul dintre două ziduri și cu spume la gură amenința cu cuțitul. Fără prezența de spirit a unui paznic lupta ar fi fost sîngeroasă. Cocoleu fu prins într-un laț pe care paznicul îl aruncă de sus, de pe zid. Dezarmat, furios, Cocoleu striga:

— Pu... pu... puteți să faceți ce vreți cu... cu mine, n-o să... să... să mai scot o vorbă...

Cele două răni ale polițistului Goudar erau grave, dar nu-i puneau cîtuși de puțin viața în pericol. Transportat în grabă în spital, el își reveni curînd. Se aflau lîngă el nu numai doctorul Seignebos, autorul involuntar al rănilor, dar se aflau și cei doi magistrați, domnii Daubigeon și Daveline.

— Aveam dreptate, nu-i așa, le spuse Goudar, cînd ziceam că e blestemată meseria asta...

— Și nimeni nu te oprește s-o abandonezi dacă o anumită casă pe care am vizitat-o amîndoi îți este de ajuns...

Chipul polițistului se lumină.

— O să mi se dea?

— Nu ești dumneata acela care ai descoperit și predat justiției pe adevăratul vinovat?

— Atunci, spuse Goudar, slăvite fie cele două lovituri de cuțit. Cred că peste două săptămîni am să fiu zdravăn.

Repede, vă rog, hîrtie și cerneală să-mi scriu demisia și să-i trimit nevesti-mi această știre . . .

Fu întrerupt de către unul din ușierii tribunalului care tocmai atunci se ivi și se adresă procurorului Republicii:

— Pastorul din Bréchy vă așteaptă la parchet, domnule.

— Vin peste cîteva clipe, îi răspunse domnul Daubigeon.

Apoi, adresîndu-se celor ce-l însoțeau:

— Vă rog, domnilor, să mergem . . .

În momentul în care procurorul, judecătorul de instrucție, maestrul Folgat și doctorul Seignebos intrară, pastorul se ridică din fotoliul în care aștepta.

— Doriți să fim singuri? îl întrebă procurorul.

— Nu, domnule, îi răspunse pastorul. Sarcina pe care trebuie s-o aduc la îndeplinire poate fi publicată . . . Citiți, vă rog.

Procurorul luă din mîna pastorului o scrisoare, îi rupse sigiliul și citi:

„În clipa în care sînt pe cale să mor ca un bun credincios, așa cum am trăit, sînt dator să declar în fața lui Dumnezeu și a oamenilor că am greșit și trebuie să spun adevărul:

Mînat de ură am depus o mărturie falsă spunînd că omul care a tras asupra mea este domnul de Boiscoran și spunînd că l-am recunoscut.

Nu numai că nu l-am recunoscut, dar eu știu că el este nevinovat și o jur pe tot ceea ce am mai scump pe această lume pe care mă pregătesc s-o părăsesc și pe tot ce poate fi mai scump pe lumea în care voi intra.

Fie ca domnul de Boiscoran să mă poată ierta așa cum iert și eu pe alții!

Trivulce de Claudieuse."

— Nefericitul! exclamă domnul Folgat.

Pastorul se adresă atunci procurorului:

— După cum vedeți, domnul de Claudieuse nu pune nici o condiție. El nu dorește decît un singur lucru: ca adevărul să triumfe. Eu însă, în numele unui muribund pe care l-am vegheat, vă rog să faceți în așa fel încît numele doamnei de Claudieuse să nu fie rostit în cursul procesului.

— Fiți pe pace, domnule, îi răspunse domnul Daubigeon, ultimele dorințe ale contelui vor fi respectate. Nici nu este nevoie ca numele contesei să fie rostit. Secretul va fi păstrat cu sfințenie de către cei ce-l cunosc.

Era ora patru după-amiază.

Un ceas mai tîrziu soseau la tribunal Michel și jandarmul care fusese trimis să verifice declarația lui Cocoleu. Găsiseră arma în văgăuna aceea din pădurea Rochepommier unde ticălosul o ascunsese a doua zi după crimă.

Nevinovăția lui Jacques era limpede ca lumina zilei și, cu toate că pînă la rejudecare se afla sub imperiul pedepsei pe care o primise, se luă hotărîrea, cu acordul domnilor Domini și Du Lopt de la Gransière, ca el să fie pus în libertate provizorie.

Domnii Magloire și Folgat au fost însărcinați să-i aducă la cunoștință această plăcută veste.

L-au găsit plimbîndu-se ca un nebun prin celulă. Da, desigur, după cele petrecute dimineața el trăgea nădejde, dar în clipa în care i se spuse că este liber se prăbuși pe un scaun. Era mai slab în fața bucuriei decît în fața durerii...

Dar omul își revine destul de repede de pe urma unor astfel de emoții. Cîteva clipe mai tîrziu, la braț cu avocații săi, Jacques de Boiscoran părăsea închisoarea în care timp de cîteva luni de zile îndurase tot ceea ce poate îndura un om cinstit.

În momentul în care se aflau aproape de strada Rampe, domnul Folgat le spuse:

— Să mergem mai încet. Domnul de Boiscoran nu este așteptat și am s-o iau eu înainte...

Îi găsi pe părinții și pe prietenii lui Jacques în salon, sfîșiați de neliniști, pentru că nimeni nu aflase încă nimic.

Cu cele mai savante precauții, tînărul avocat începu să povestească totul; domnișoara de Chandoré îl întrerupse:

— Unde este Jacques?

Jacques era la picioarele sale, plin de recunoștință și de dragoste.

IV

A doua zi avu loc înmormîntarea contelui de Claudieuse și a celei mai mici dintre fiicele sale, iar în aceeași seară contesa părăsea Sauveterre pentru a se stabili la Paris.

Judecata care-l condamnase pe Jacques fu declarată nulă iar Cocoleu, vinovat de crima de la Valpinson, fu condamnat la muncă silnică pe viață.

O lună mai tîrziu Jacques de Boiscoran o lua de soție, în fața pastorului din Bréchy, pe domnișoara Denise de Chandoré. Ca martori ai soțului: domnul Magloire și doctorul Seignebos; ca martori ai soției: maestrul Folgat și domnul Daubigeon.

În ziua aceea procurorul Republicii dădu uitării gravitatea funcției sale și nu înceta să repete:

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus . . .

Și bău, în adevăr, și deschise balul dansînd cu mireasa . . .

Trimis în Africa, domnul Galpin-Daveline nu luă parte la nuntă. Méchinet se simți însă admirabil, cu atît mai mult cu cît Jacques îl scutise de griji materiale . . .

Astăzi se știe că soții Blangin au făcut praf banii pe care-i storseseră domnișoarei de Chandoré.

Cheminot a ajuns spaima vagabonzilor.

Iar Goudar, grădinarul, vinde cele mai frumoase piersici din tot Parisul.